

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

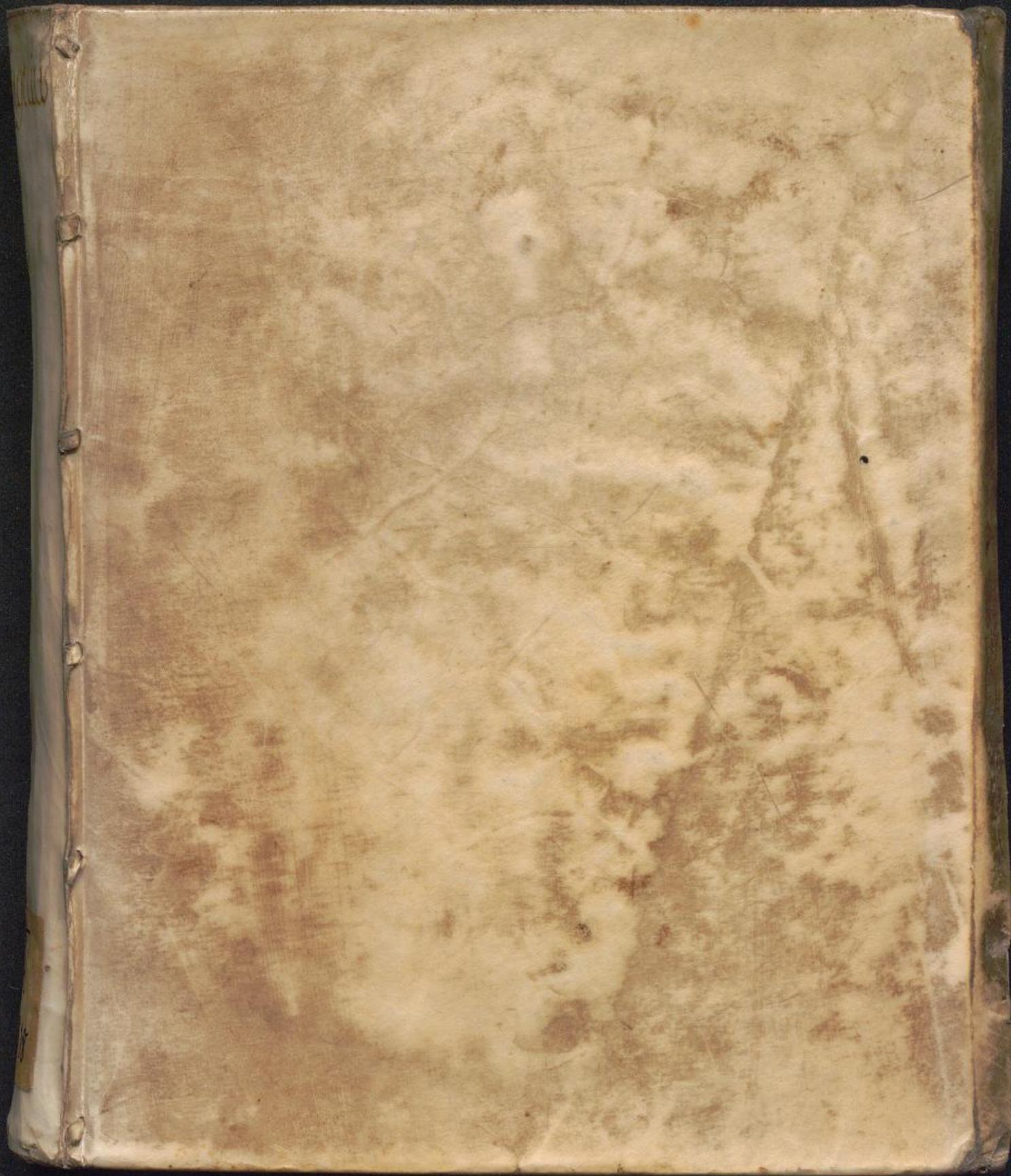
Exemplorum Libri Tres

Liber Secundus, Siue Exempla, In Septem Capitalium Vitiarum
Detestationem, Per Quadragesimam, Anno M. DC. XLVI. narrata

Stengel, Georg

Ingolstadii, 1650

[urn:nbn:de:hbz:466:1-48186](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-48186)

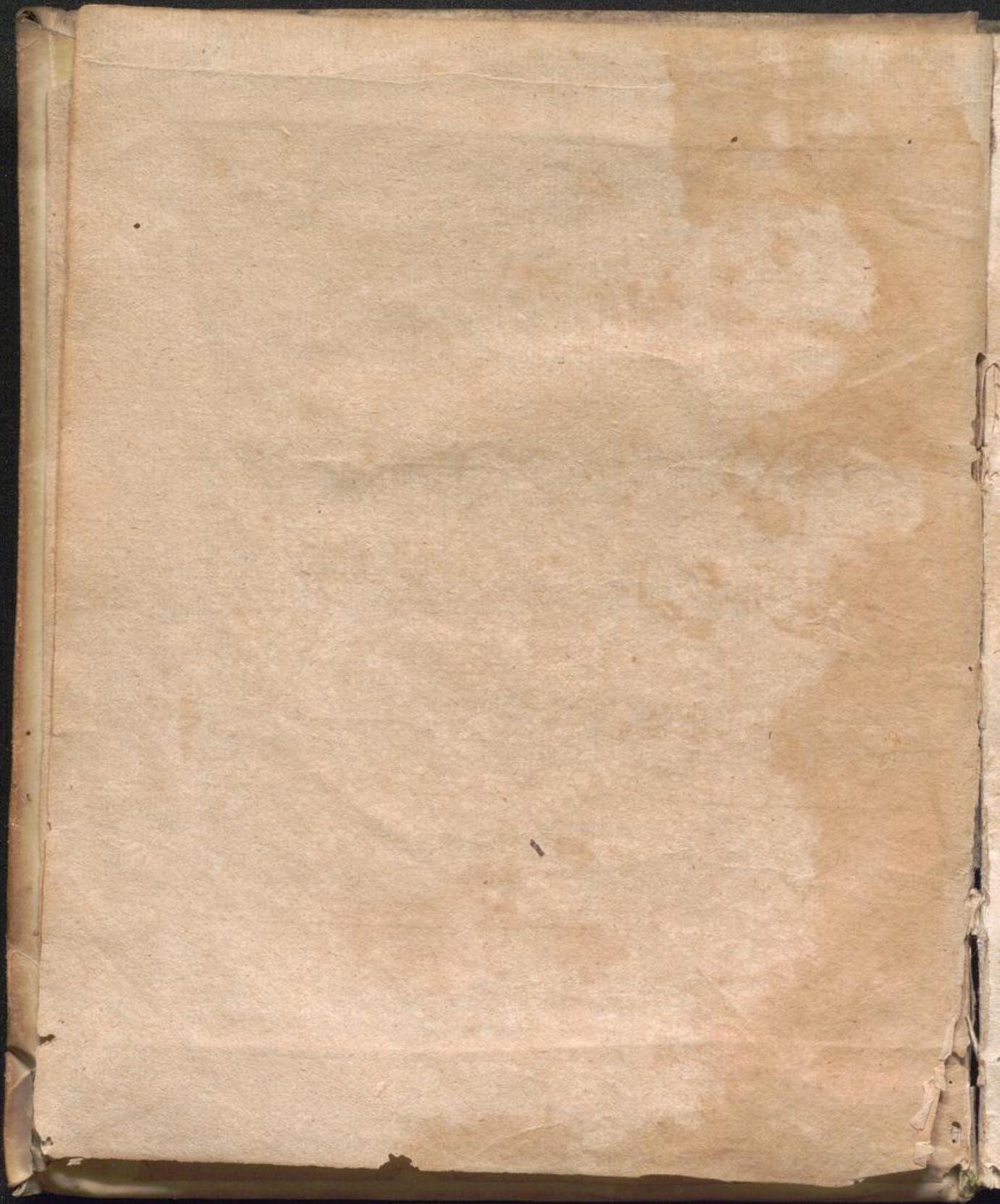

Th. 28/8.

J. X.

23.

LIBER SECVNDVS,

Sive

EXEMPLA,
IN SEPTEM CAPI-
TALIVM VITIORVM
DETESTATIONEM,

PER QVADRAGESIMAM,
Anno M. DC. XLVI. narrata.

~

GEORGIO STENGELIO
Societatis IESV Theologo.

Cum Priuilegio Cæs. Maiest. & permissu Superiorum.

Ingolstadij. Anno M. DC. L.

Apud GREGORIUM HÆNLINUM.

REVERENDISSIMO ET PERILLVSTRI
DOMINO DOMINO

IOANNI RV.
DOLPHO
LIBERO BARONI DE RECHBERG,
IN HOCHENRECHBERG, DOMINO
in Donzdorff & Wisgolding.

SERENISSIMI ET REVERENDISSIMI

SIGISMVNDI
FRANCISCI

ARCHIDVCIS AVSTRIÆ ET EPISCOPI
AVGVSTANÆ DIOECESIS ADMINISTRATORI
VIGILANTISSIMO, CATHEDRALIS ECCLESIE IBIDEM
PRÆPOSITO DIGNISSIMO, NEC NON
EICHSTETTENSI ET ELWACENSI
CANONICO, DOMINO MEO
COLENDISSIMO.

Vod dudum animus cupiebat, calamus
gestiebat, officium & munus meum debe-
bat, sed hostilis gladius impediabat face-
re, REVERENDISSIME ADMINIS-
TRATOR, id nunc demum ago, armis
quietem spectantibus, & togæ cedenti-
bus. Nimirum opportuna fuit mora atque dilatio,
vt tunc tibi de ADMINISTRATORIS munere, &
PRÆPOSITI dignitate lætus acclamarem, & fausta-
precarer, cùm tam noster, quàm aduersariorum miles
desijt timeri. Turbat tubarum strepitus gratulationem,
quæ læta esse debet, & cum tranquillitate. *Sera gratu-
latio reprehendi non solet, præsertim si nulla negligentia præ-
termisso*

Cic. Curioni,
lib. 3.

*latio reprehendi non solet, præsertim si nulla negligentia præ-
termisso*

EPISTOLA

permissa est, ait M. Tullius. Et quidem tibi, immo & Ecclesiæ Augustanæ merito omnes gratulantur, quicumque vel tuum ingenium, vel huius statum nouerunt. Est enim iste talis, ut tuo ingenio indigeat; & tuum ingenium, ut iacentem erigere valeat. Quod vel nomen familiæ tuæ inclytæ nobis in te ominabatur, à CERVIS & MONTIBVS ductum. Sicut enim cerui à canibus per campos agitati ad montes se, tamquam ad asylum, recipiunt, regio Propheta dicente: *Montes excelsi ceruis: petra refugium herinacis*: ita turbidâ hac belli tempestate, trepida diœcesis Augustana vndique miserè vexata, inter tot rerum discrimina, nusquam potuit tutius consistere quàm si se tali MONTE tueretur. Præuidisti hoc, ô clemens DEVS, *preparans montes in virtute tua, accinctus potentia*. Idcirco fluctu decumano, post tot vndas, secuturo, rupem hanc in medio mari statuisti, ad quam procellæ alliderentur. Rectè dixit quidam: *Regendo Mundo nati sunt Montes; Atlante iam fatigante Montem alterum parat AVGVSTA*, cui molem imponat. Quis hoc non videat? *Non potest ciuitas abscondi supra montem posita*. Igitur clariùs iam micare par est. Vicinum conijcere diem licet, quando in Occidente rubere MONS cœpit. Et quis tibi, aut patriæ meæ de tali MONTE non gratuletur, quando vel hostis noster virtuti tuæ se inclinavit? atrocior futurus, si tu minùs prudens ac bonus fuisses. Possem plura commemorare, si hæc tempora veritatem paterentur. De præteritis fas est futura conijcere. Sed ne & hæc quoque tibi, magna potiùs facere, quàm de te ipso audire cupienti nimis prolixa videantur, malo tacere, quæ alios scio cogitare. Maiorem paginam implerent, si quæ vel hisce meis oculis vidi in te laudanda, velim recensere. In

Psal. 103. 18.

Psal. 64. 7.

Matth. 5. 14.

DEDICATORIA.

re. In eadem enim Aula Bauarica, atque iisdem Principibus adfuiimus, per aliquot annos; tu, vt mores regeres; ego, vt traderem artes, simul læti & tristes: eo solùm discrimine, vt ego agerem scholæ magistrum, tu aulæ Præfectum. Quamquam tua se virtus amplius extendit, vt, quemadmodum de Bauaris, ita etiam de Austriacis benè mereretur. Vtrobique amatus, vtrunque auulsuses, quia ad maiora à Deo vocatus. Quæ optimè tibi cessura, non possum ambigere; quando DUCVM & ARCHIDUCVM tam bonus Dux extitisti. Et quia non erit tibi *colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes, & potestates, aduersus mundi rectores tenebrarum harum, contra spiritualia nequitia, in celestibus*, idcirco librum de septem monstris dedico, quibus, tamquam septem Hydræ capitibus, domandis Hercule opus est. Vale, & Vince. Ingolstadij Anno 1649. 12. Cal. Maij.

Seruus in Christo

GEORGIUS STENGELIUS
Societatis IESV.

APPROBATIO

R. P. PROVINCIALIS.

EGO NICASIVS WIDNMAN, Soc. IESV per Superiorem Germaniam præpositus Prouincialis, ad hoc mihi facta potestate ab admodum Reuerendo P. N. Generali, Vincentio Carrafa, facultatem concedo, vt EXEMPLA de septem Capitalium Vitiarum detestatione typis mandentur, quæ per Quadragesimæ tempus, ad populum sunt narrata à P. GEORGIO STENGELIO Soc. IESV Theologo, & ab illis, qui ea recognouerunt, digna prælo iudicata. In cuius rei fidem, manu mea nomen, & officij sigillum addo. Ingolstadij. Anno 1646. 16. Septembr.

NICASIVS WIDNMAN.

PROOEMIUM
DE INSTITVTO NARRANDI

Populo exempla ex Vitis Sanctorum, aut aliorum gestis.

INSTITVTVM hoc Populo narrandi Exempla, ex Vitis Sanctorum, aliorumue gestis, Salmantica cepit exili principio. Pater quidam Zelosus & Deuotus solebat Dominicis diebus ac Festis, sub vesperum, in aliquo loco, iuxta portam Collegij, congregare paucos studiosos sibi familiares, eosque aliqua narratione sacrorum Exemplorum recreare. Fama breui multos attraxit, tandem ita excreuit desiderium audiendi, ut neque schola, neque templum concurrentes caperet; sed necesse fuit atrium Collegij, quod vastissimum est, huic operi designare, quod ita repletur, quoties hac narratio fit, ut solum capita audientium emineant, & aegre praecompressione multitudini manus a quoque ad deponendum pileum, nominato IESV vel MARIA, attolli possit. Concurrunt Flos schola & ciuitatis, neque infimi absunt. Hinc propagatum est hoc Institutum in totam Hispaniam, quin & in Indias, Mexicanas, Peruanas, ut item in Philippinas Insulas, passim incredibili concursu, applausu, & fructu, ut nec multarum Concionum utilitas cum vnius Exempli bene narrati fructu comparanda sit.

Instituitur narratio passim in quadragesima (alicubi etiam in Aduentu) vel binis, vel ternis diebus in hebdomade, idque sub Vesperum, ut ante crepusculum, idque propter honestatem, mulieres domum redire possint. Alicubi iam etiam coepta narratio hac intra annum subinde Dominicis diebus, quando docetur Catechismus, in publico foro. Experimentia docet, magis trahi populum, quam alijs exhortationibus Catechisticis. Et hac ipsa Exempla ista accommodari possunt ad capita Catecheseos qua tractantur, ut Explicationis & Exhortationis loco sint.

Quaruntur Exempla magis apta & efficacia, ad insignes animorum motus excitandos, & prolixiora, ut facile media hora narratione infumi possit. Alioquin tamen, sed rarius coniunguntur duo Exempla, rarissime tria: & tunc talia sunt, ut vel appositos euentus, vel plane similes, in eis intueri liceat, sicque unum alterum confirmet.

Ascendit Narrator sub gestum sine superpelliceo, quod eò fieri putato, quia initium narrandi, ut dictum est, vel in aliquo cubiculo, vel in schola, vel in atrio fuit, hinc etiam in templis absque superpelliceo narrari ceperunt. Magis tamen probarè, ut ubi modò sit in templo, superpelliceum adhiberetur. Cum aequè sacer actus sit, atque alij, qui ex sub gestu sunt.

PRO OEMIUM.

Statim flectit genua, & breuem secretam orationem instituit, signat se sacra Cruce, & absq; themate, prefatione, & ambagibus, statim ad rem ipsam venit. v. g. dicit, quanti referat à blasphemis abstinere, non manere in statu peccati mortalis, esse deuotum B. Virgini, frequenter confiteri, dignè communicare, &c. id satis doceri hoc, vel illo Exemplo, quod narraturus sit. Auctorem exempli esse talem vel talem historicum, vel S. Patrem, cuius, vel quorum auctoritatem breuiter commendat, ut exemplo auctoritatem conciliet, vel si nostra aetatis Exemplum est, loca & testes allegat, &c. Tunc narrationem instituit valde graphicam & patheticam, dilatatam & amplificatam ijs circumstantijs, quae vel in historia exprimuntur, vel (ut res humanae sunt) praesumi queunt probaliter interuenisse. Abstinet ab omnibus digressionibus prolixioribus, & quaecumque filum historiae interrumpere, vel animum audientium plusculum ab eo diuertere possunt. Contrà, quae doctrinam afferre, vel motum excitare possunt, aut accommodata ad id Epithetis, tropis vel figuris ipsi narrationi immiscet, vel absolutà periodo, aliqua exclamatione, vel dicto, vel epiphonemate, vel admonitione quasi obiter indicat, & statim rectè narrationem prosequitur, quam tandem absoluit cum energia aliqua particulari, vel ex abrupto sine peroratione, ut animi magis suspensi maneant, vel breuissimà monitiunculà doctrina & fructus, quem domum asportare debeant. Iniungit etiam aliquando, ut statim tria Aue Maria vel quid simile, ad fructum obtinendū, vel pro ijs, quibus Exemplum accommodari potest, recitent, sicq; de suo gestu descendit, & Auditores domum abeunt. Aliquando tamen in quadragesima (ubi in templo narratio fit.) eà absolutà cantatur lugubri voce, & valde trahit psalmus Miserere, cum aliqua Collecta. Hac ratio huius instituti.

Aliunde simile institutum viget, in hac Prouincia inter nostros: Toto anno in dies Ieiuniorum, & quibus est narratum exemplum in templo, in recreatione vespertina sub ultimū quadrantem, quando iam omnes adsunt, aliquis ex Patribus, vel Fratribus studiosis, aut Magistris, quem ordo tangit, paucissimis verbis narrat, omnibus silentibus, & audientibus breuissimum Exemplum Religiosis accommodatum, similiter nominans Auctore, qui illud scribit. Et quò breuiore est hac narratio, eò melior. v. g. ut Miserere consueto modo recitatū non excedat, quo absoluto omnes ad sua colloquia redeunt, alicubi tamē statim duo vel tres ibi publicè doctrinas morales referunt, quas ex eiusmodi exemplo capere

PROOEMIUM.

capere possumus, sed hoc per modum recreationis, ut viri⁹ Eutrapiæ docet.

Prioris Instituti fructus præcipui hi sunt. Primum admirabilis delectatio & commotio animorum, & conuersio morum in audientibus. Secundo occupatio Vtilissima Nostrorum: qui enim semel hanc narrationem gustare coeperunt, numquam satiantur legendo, & querendo exempla in varijs auctoribus, eorumque compendia sibi faciendo. Tertio impletio Regula sacerdotum de comparandis exemplis Sanctorum contra singulas peccatorum species &c. quæ absque tali usu & exercitio ferè vel friget inter nostros, vel omnino negligitur. Quarto optimus usus talenti, quod aliqui habent narrandi, cum concionandi talentum non habeant, sunt contra aliqui (quamuis pauciores) habent talentum concionandi, qui narrandi non habent. Quorum (priorum scilicet) talentum, ne absque fructu defossum maneat in terra, expedit ubique, introduci hoc institutum, etiam mandato R. P. N. Generalis si opus foret. Est enim ex ministerijs maxime proprijs Societatis, eiusque sancto zelo omnibus medijs possibilibus, ad maiorem Dei gloriam, animorum profectum procurandi imprimis dignis.

Hæc his ipsis verbis, ex Hispania, ad nos transmissa placuit apponere, quia non solum ostendunt, quanta sit Vis & Virtus Exemplorum vniuersim, verum etiam docent: quæ sit prima origo, exempla narrandi, ad eum modum, quo apud nos, primum Ingolstadij à Patribus nostræ Societatis, deinde etiam paulatim, in reliquis Germaniæ urbibus, per quadragesimæ tempus, ante quadraginta iam annos, cum utilitate pariter, ac iucunditate coeperunt commemorari. Petierunt autem iam diu complures à me, ut eiusmodi Exempla in publicum emitterem, exempli gratia, atque in memoriam posteritatis dicturæ: *Quanta audiuiimus, & cognouimus ea: & Patres nostri narrauerunt nobis. Non sunt occultata à filijs eorum, in generatione altera. Narrantes laudes Domini, & virtutes eius, & mirabilia eius, quæ fecit.* Et sanè aliquam multa iam hinc inde libris de iudicijs, quæ Deus in hoc Mundo exercet, inspersi, vna cum epimythijs suis. Hic iam eodè ordine aliquot promo, quo in vna quadragesima, de septem Capitalibus vitijs fuerunt recitata, quibus deinde aliorum quoque nonnullorum annorum Exempla subiungentur. Tu, Lector, boni consule, & quod deest Actionis, tuo affectu compensa; ut Exempla habeas animata. Neque enim audita dumtaxat, sed etiam lecta profunt, si, sicut debent, legantur, si-

ue

Psal. 77. 3.

PROOEMIUM.

ne ab ijs, qui se reos agnoscunt, siue qui se arbitrantur innocentes.

Ouid. li. 3. de
Pont. eleg. 2.

Cum feriant unum, non unum fulmina terrent :

Iunctaq; percusso turba pauere solet.

Cumq; dedit paries ventura signa ruina,

Sollicito vacuus fit locus ille metu.

Quis non è timidis agri contagia vitat,

Vicinum metuens ne trahat inde malum ?

Verè dixit Seneca : *Ex vitio alterius, sapiens emendat suum. Optimum est, maiorum sequi vestigia, si rectè præcesserint.* Sequenda mox dabimus ; ex vitio aliorum emendanda, nunc damus. Bona spe

Macrobi. lib.
3 Saturn.

fructus secuturi. Neque enim tantum plebeia ingenia magis exemplis, quam oratione capiuntur, vt Macrobius putauit, sed rectè princeps oratorum dixit: *Duo illa nos maximè mouent, similitudo & Exemplum.* Mouent autem siue ad imitandum, siue ad fugam etiam

Cic. lib. 3. de
orat.

lecta : *Considerandum,* inquit idem Macrobius, *hunc esse fructum legendi, emulari ea, qua in alijs probes : & qua maximè inter aliorum dicta mireris, in aliquem usum tuum opportuna deriuatione conuertere, quod & nostri tam inter se, quam à Græcis, & Græcorum excellentes inter se saepe fecerunt.* Si mouent igitur pulchrè dicta, vel facta ad amorem : poterunt ad odium quoque mouere, quæ detestanda ostenduntur. Inter quæ maximè sunt peccata, & maximè septem illa, quæ, quia fontes sunt omnium peccatorum, Capitalia nominantur, similia bestia, quam Ioannes vidit de mari ascendentem, habentem capita septem, & cornua decem, & super cornua eius decem diademata, & super capita eius nomina blasphemie. Contra quam bestiam, tamquam contra Lernæ paludis hydram, totidem capitibus, quot exciduntur, identidem renascentibus, in omni vita est depugnandum. Bestia, quam vidit Ioannes, similis erat pardo, & pedes eius, sicut pedes ursi, & os eius, sicut os leonis. Nimirum quomodo in theatralibus scenis, vnus atque idem histrio, nunc Herculem robustus ostendit, nunc mollis in Venerem frangitur, nunc tremulus in Cybelem, ait S. Hieronymus : *Ita & nos tot habemus personarum similitudines, quot peccata.* Quemadmodum igitur varijs morbis varia pharmaca; sic & varijs vitij varia adhibenda sunt Exempla. Si quidem, vt Philosophus ait : *Exemplis vitimur in dicendo, vt facilius intelligatur, quod dicitur.*

Macrobi. lib.
6. Saturn.

Apoc. 13. 1.

Ibid. n. 2.

S. Hieron ad
Marcellam.

Aristot. lib. 1.
de art. Poët.

CAPVT

I.
CAPVT I.

DE HVMANA SVPERBIA, ET MISERICORDIA DIVINA, IN ALFONSO REGE OSTENSA.

PARS PRIMA.

HISTORIAM, alio loco & fine, à me strictiùs datam, placet hìc diductiùs narrare: vt, quæ *bullat as nugas*, præcipuum humani generis vitium, velut in scena, graphicè exhibet spectandas, eadem quoque remedium exhibeat curando morbo, quem repræsentat. Historiæ scriptor tantam fidem meretur, quantum habet authoritatem. Est enim Episcopus Palentinus, *Rodericus Santius* dictus, de Areualo, qui priùs quàm mitra insigniretur, fuit Pauli II. Pontificis Romæ, in Castro S. Angeli, *Castellanus*; cuius libros, è Tolerantæ Ecclesiæ Bibliotheca, nominatus Soc. nostræ scriptor, Andreas Scottus, emendatos edidit. Authoritas historico etiam inde est, quòd eius volumina ab alijs grauibus & eruditis viris passim laudata inueniantur. Hic ergo Rodericus Santius Parte 4. Hist. Hispan. c. 1. & seqq. ad gloriosos & cicadis plenos, eosque, qui sibi videntur digito cælum attingere, moderandos homines, eiusmodi exemplum posteritati consignauit.

Anno Seruatoris 1252. successit, in Hispania, regnis Castellæ & Legionis, patri suo Ferdinando III. filius Alfonsus X. huius nominis; stirpe regiâ, patriâ laude, sceptri successione, alijsque rebus multis felix; quin & Violantæ, Iacobi regis Aragoniæ heroi- cæ filia, matrimonio beatus. Quanquam, vt nihil, in hac vita, *ex omni est parte beatum*, ita & huic coniugio Deus salem aspersit. Nam, *qui facit mirabilia magna*, inter ea etiam hoc sæpe facit, vt pauper, qui nocturno diurnoque sudore vix se ipsum & vxorem, suam potest sustentare, liberis abundet; ac opulentus prole careat; atque ita vnus, sine hæreditate habeat hæredes; alter sine hærede possideat hæreditatem; ne hæc necessariò coniungi, sed vtraque donum esse de cælo agnoscamus. Quare etiam Alfonsus sceptrum in manu, coronam in capite habuit, hæredem non habuit, quem maximè desiderauit; faciliùsque vno è regnis, quàm filio, caruisset.

I.
Lib. 2. de Iudicijs Dei. c. 4.
§. 2.
HISTORIÆ
AUTHORITAS,

II.
ALFONSI
FORTVNA.

Psal. 135. 41

A

Quid

Gen. 21. 2.

1. Reg. 1. 20.

Quid ergo illi faciendum fuit? Cogitandum erat, non omnia omnibus dari: differri aliquando mortalium vota, ut ipsâ expectatione fiant gratiora: etiam Abrahamo, in senectute, filium obtigisse: Samuelem, à sterili, precibus obtentum esse: denique multis filios aut filias, à quibus solatia expectabant, in magni luctus argumentum transiisse. Hæc atque alia talia Alfonsus cogitare debuisset. At, quia magna sæpe est, in magnis principibus impatientia, & desideria non rarò, in consilijs, plus valent, quàm ratio; idcirco, Alfonsus magnâ erga Deum diffidentiâ, ad humana animum subsidia, qualia demum cuncta ea essent, conuertit; & haud diu moratus, contra ius & fas, de alia vxore ducendâ statuit; ita publico interesse bono ratus: quasi vllum sit magis publicum, quàm Dei bonum; aut vbi hominis est vtilitas, ibi Numinis honor, cultus & præcepta possint dissimulari. Erat regi Daciæ filia *Christiana* dicta, virgo, inter præcipuas formas, admiranda. Eam, per oratores, petijt. Et (quid non impetrant reges?) etiam impetrauit. Sed ab homine, nam Deus intercessit, qui illam alteri destinauit. Dum enim illa magnâ procerum nobiliûmque pompâ deducitur, dum ingenti comitatu Hispalim venit, interea, diuinâ Prouidentiâ, *Violanta* vera Alfonsi vxor filiam illi Beringuelam peperit; seque ipsam à sterilitatis suspicione absoluit. Mirifici igitur extemplo motus atque sermones vbique extiterunt. Nam alij dicebant, Deum pro *Violanta* causâ steterisse; alij *Christiana* nouæ sponsæ ignominiam egregiam aiebant irrogatam esse, quæ regni spe delusa eò pedem, vnde attulerat, instar corui hiantis referre cogeretur: quidam mentem altiùs mittentes dicebant, diuinis consilijs virginis honori subuentum esse, ut quæ non regina, sed concubina *Alfonsi* habenda fuisset: plerique subitum *Alfonsi* factum, & leuitatem regiæ maiestati haud conuenientem accusabant. Qui, hinc noua nupta veniente, inde titulo nouarum nuptiarum cadente, velut inter sacrum & saxum consistens, scùm rerum suarum exitum non videret, seque ob tam præceptis consilium, à Numine, per infamiam & populi cachinnos, meritò puniri agnosceret; illam inconsiderato negotio honestam coronidem adiecit, ut, in magna occasione, venustissimæ Virginis ad se perductæ pudicitiam non sollicitaret, omnique curâ in id incumberet, ut turpis error honorifico mantelo contegeretur.

Hanc

Hanc, in Alfonso, temperantiam magnus castitatis remunerator Deus, multis beneficijs ornauit. 1. Fratrem eius Philippum, natu minorem, pensionis fortasse magis, vt fit, quàm religionis causâ, in nescio quam Abbatiam Vallisoleti, & Canonica- tum Hispali promotum, excitauit, vt mallet in matrimonio esse, castus, quàm, inter quotidianas illecebras, extra coniugium, pe- riclitari. Itaque, repentè ac nemine opinante, deposito Clerici ha- bitu, *Christianam* duxit, à rege Alfonso (ita virginis pariter atque suo honori consultum esse gaudente) magnificè regièque ditatus, & dotatus. 2. Fastidium, quod erga improlem *Violantam* conce- perat, in magnum amorem vertit. 3. Etiam causas amoris cœ- lum suppeditauit. Alfonso enim *Violanta* complures filios, filias- que genuit; qui magnis postea matrimonijs claruerunt. Siquidem Ferdinando primogenito eius *Blanca S. Ludouici* Franciæ regis fi- lia in matrimonium data est, alijs alia. 4. In *Blancæ* nuptijs, magnum liberalitatis ac munificentia nomen comparauit. Victua- lia in foro exponebantur, sine custode, vt quisque, quibus vellet, frueretur, numularij publicè aderant, qui omnibus forensibus, quas pete- bant, pecunias dabant. Et erant alij deputati, vt, si quem male vestitum viderent, illico vestimentis iam factis tegerent, ne differendo negare vi- derentur. Nullus præterea, vel maximus, vel minimus in donatus abiuit. Quin Imperatorem Constantinopolitanum, eodem tem- pore, à Soldano Babylonæ captum, decem millibus marcarum ar- genti redemit, tantò plus famæ adeptus, quantò minùs videba- tur tenax pecuniæ. 5. In filijs quoque ipsis fuit celebris; Ioanne, præsertim secundo genito, qui, contra Mauros, fortissimè felicif- simèque bella gessit. 6. Ipse Alfonso, ab ineunte ætate, otij fu- gitans, amansque litterarum, ita in scientijs profecit, vt potiùs ipse Doctores docere posset, quàm timere eos, aut rogare deberet. Et quia excelsi erat animi, non inter epulas, non in ludis, non cum canibus & morionibus tempus perdebat, sed mentem ad grandia appellens, id Hispanis fuit, quod Atheniensibus Solon, quod La- cedæmonijs Lycurgus, quod Romanis Numa Pompilius, quod Moyses Israelitis. Leges optimas vndique conquisiuit, selegit, summaque moderatione & æquitatis ratione in septem libros, quos *Partitas* vocant, concinnauit: in quibus saluberrima statuta, non

III.
ALFONSI
GRATIA ET
GLORIA.

ad lites duntaxat humanas pro æquitate decidendas, sed etiam ad diuinum cultum piè dirigendum sanctèque augendum continentur: de quo diuino cultu promouendo parum curæ est, in illis curijs, quæ Plutum pluris quàm Deum faciunt, & æraria magis, quàm templa venerantur. 7. Etiam bellis inclytus fuit Alfonsus, siquidem regnum Murtiæ, à Carthagine nouâ, vsque ad Chinchilla, à Sarracenis recuperauit. Sarracenos vicit; multaque armis præclara opera fecit: ob quæ adèd longè latèque fama eius celebrata est, vt quidam Germaniæ Imperijque Electores eum suffragijs suis eligerent in Romanum Imperatorem, eaque propter ex Hispaniâ vsque, accerferent, ad hanc quoque summam coronam capessendam.

IV.
ALFONSI
SUPERBIA.
Claud. 4. Ho-
nor.

1. Paralip. 29.

S. Aug. lib.
de conflictu
vitiatorum.

S Greg. lib.
14. Mor. c. 18.

Huc vsque laudes & decora potissimum *Alfonsi* audiuitis. Sed, ô *Superi*, quàm sæpe *Inquinat egregios adiuncta superbia mores?* & quoties magnæ laudes, in magna vituperia degenerarunt! vtq; ex optijmo vino fit pessima vappa, ita è summis virtutibus occasio potest sumi maximorum vitiorum! Multa regna, multa nomina, multi fortunati successus *Alfonsum* superbum fecerunt; qui cum in prosperitate sua dicere debuisset, *Tua est, Domine, magnificentia, & potestas, & gloria*; gigantea quadam arrogantia, sibi ipse Suffenus fuit. *Superbia dicit* (verba sunt D. Augustini) *Ecce multis, immò pænè omnibus melior es, verbo, scientia, diuitijs, honoribus, & cunctis, qua carnalibus, vel spiritualibus suppetunt charismatibus. Cunctos ergo despicere, cunctis temetipsum superiorem attende.* Itaque, inter tot dotes ac prosperitates, Alfonsus quoque, vt plurimi, non tam sancto, quàm elato animo fuit, atque nimius propria excellentiæ æstimator, ac laudum humanarum sititor. 1. Ob ingenij præstantiam, insolenti quadam sui sensus singularitate confisus, magis sibi placens, quàm Peleus in machæra, consilia aliorum contemnebat. 2. Non consilia tantum, verum etiam seipsum omniâque sua opera magni faciebat, alijsque, cum quibus ea contulit, præ sanè arroganter, etiâ melioribus, anteferebat. Nimirum verè dixit S. Gregorius, *Quisquis superbiæ tyrannidem in se captinâ mente susceperit, hoc primum damnnum patitur, quòd, clauso cordis oculo, iudicij æquitatem perdit. Nam cuncta, qua ab alijs bene geruntur displicent, & sola ei, qua ipse ve prauè egit, placent. Semper aliena opera despicit, semper miratur, qua ipse facit, immò & quæ non facit.* Nam, teste S. Thoma,
arrogans

arrogans est, qui sibi attribuit, quod non habet. Qui enim animo se supra se eleuat, faciliè etiam verbis maiora iactat, quàm re præstat. Talis Alazon etiam Alfonso fuit. 3. Hinc suæ voluntati obsequens, vix in alia consilia adduci potuit, quin erga eos, qui aliquid sensui eius contrarium sentiebant, aut eius iudicijs aduersabantur, subiniquum, amarum, & vindictas acerbè cogitantem animum gessit; quem supercilio, rugosâ fronte, ac toto vultu, quin verbis, minisque prodidit. *Qua maior superbia, ait S. Bernardus, quàm ut vnus homo toti congregationi iudicium suum præferat, tanquam ipse solus habeat Spiritum Dei?* Prætulit Alfonso. 4. Qua de causâ, qui ei à consilijs erant, verum non libenter audienti, elingues facti sunt, & tacere, quàm offendere maluerunt. Pauci enim sunt Michææ, qui regibus æquè malum ac bonum audent prophetare, prout cæli terræque Dominus, lex, veritas, & æquitas suggerit; aut qui Dauidem imitantes dicere possint: *Loquebar de testimonijs tuis in conspectu regum, & non confundebam.* 5. Immo, quia eum laudibus ac præconijs suis oppido delectari, & insipientium more plausibus capi videbant, aderant plurimi, qui illi *Euge, Euge* canebant, omnia illius in maius extollentes, & cum applausu ac palpo recensentes; his arridebat, quanquam epiphyllidas & ampullas meras loquerentur. 6. Quàm verè dictum est, *Melius est, à sapiente corripiri, quàm stultorum adulatione decipi?* Nam dum laudatur peccator in desiderijs anima sua, & iniquus benedicitur, velut incendium, inanis gloriæ cupiditas crescit, & facienda putat, quæ audit laudata. 7. Alfonso igitur, & suopte ingenio ad vanitatem factus, & linguis insuper adulantium mendacijsque parasitorum excæcatus, cœpit non solùm è rectè factis famam captare, sed etiam de ijs, quæ reprehensione digna erant, glorianter loqui, *Psellissare*, suusque ipse & testis & præco esse; nihil nisi de proprijs rebus dicere, nihil velle aliud, quàm suas laudes audire: & cum deesset quod iactaret, etiam fingere. At vel Tullio iudice, *deforme est de seipso prædicare, falsa præsertim, & cum irrisione audientium imitari militem gloriosum.* Audiant hîc igitur peruersi focij simulati amici, & blandiloqui familiares, quàm meritò ab Isaia dicatur; *Væ, qui iustificatis impium:* nam adeo dementant isti eos, quos de vanitate laudant, vt præ vertigine mentis non videant ampliùs, quid laude, quid

S. Thom. 2. 2.
q. 112. 2. 1. ex
D. Greg. l. 27.
Mor. c. 7.

S. Bern. ser. 2.
de resurrect.

3. Reg. 22. 3.

Psal. 118.

Eccles. 7. 6.

Psal. 9. 21.

Cic. lib. 1.
Offic.

Isa. 5. 23.

vituperio dignum; sed de rebus stultissimis, de infania, de flagitijs
 ipsis laudem caprent; nec sentiant, inanias suas ab audientibus ri-
 deri: sequæ ea, cum spe placendi, propalare, quæ si inimicissimi di-
 cerent, ad necem postularentur. Qui maximè indigent, rarissimè
 confitentur; quia erubescunt, suas sceditates Confessario narrare;
 & quidem illi, cui nefas est, quidquam eorum, quæ in confessione
 audiuit, reuelare. At in circulis, in mensis, in conuenticulis, de-
 cem præsentibus, eadem non verentur, cum copiosa amplificatio-
 ne, de se jactare; vbi auditores habent, scurrilitatem eorum, per
 totam ciuitatem euulgaturos. Cur ibi non, sed ante Confessarium
 duntaxat, erubescunt? Nempe quia Confessarius ea vituperat; isti
 autem risu laudant; & quamuis animo damnent, vultu tamen at-
 que adulatione videntur approbare. *Va, qui iustificatis impium:* nam
 adulatione vestra impietatem eius animatis. Nihil suspectius est
 adulatione; & tamen multis nihil charius, nihil pretiosius. Quod
 genus hominum, in res honestas, & cum primis necessarias mini-
 mum sumens impendij, ad vana & turpia prodigum notabat Cra-
 tes, cuius hæc ephemeris celebratur: *Ponito coco minas decem, me-
 dico drachmam:* ADVLATORI talenta decem; consiliario fumum; scorto
 talentum, Philosopho triobolum. Nimirum merces maxima erat adu-
 latori, qui maximè nocebat. Ita fatetur ipse sibi D. Augustinus ac-
 cidisse: *Præceps ibam,* inquit, *tanta cacitate, vt inter coætaneos meos,*
puderet me minoris dedecoris, quàm audiebam eos iactantes flagitia sua,
& tantò gloriantes magis, quantò magis turpes essent. & libebat malum
facere, non solùm libidine facti, verum etiam laudis. Quid dignum
est vituperatione, nisi vitium? Ego, ne vituperarer, vitiosior fiebam. Et,
vbi non suberat, quo admissio aquarer perditis, fingebam me fecisse, quod
non feceram; ne viderer abiectior, quò eram innocetior, & ne vilior ha-
berer, quò eram castior. Hoc vitium, cum inter multos vigeat, ma-
 ximè tamen regnat inter milites. Apud *Alfonsum* autem vsque
 adeò irroboraui, vt præ arrogantia, sibi ascriberet, quidquid vs-
 piam à Duce illius vllò, vel milite fuerat egregiè gestum. Nimirum,
 teste Aristotele, *de se ipso sapius loqui, prædicare, polliceriq; multa: alie-*
na quoq; benefacta asserere, & vendicare sibi, arrogantia est, quo vitio *Al-*
fonfus maiora sibi vendicans, quàm quæ ei inerant, laborauit. 8.
 Quin inuidiâ stimulatus, dolebat, si quid præclarum ab alijs factū
 audiret

De Cratete
 Laert. l. 5. c. 6.

S. Augustin.
 l. 2. Confess.
 cap. 3.

Aristot. l. 2.
 Rhetor. c. 7.

-cquid

A

audiret prædicari, eorum consilia carpens, & dictarijs facinora insignia deprimens. Quo vitio, refert Curtius, etiam Alexandrum M. cum audisset, Agim regem Lacedæmoniorum rebellantem ab Antipatro victum, tacite indignatum esse, arbitrantem suæ gloriæ detractum, quidquid accreuisset alienæ. Laudem igitur omnem *Alfonso*, vt ad se traheret, quidquid pulchri in bello factum erat, affirmabat, suo consilio & decreto factum: si quis autem casus tristis, si clades, si conflictus imprudens accidisset, aliorum ascribebat temeritati. Ita multi innocentes atq; egregie cordati, & laude merita priuabantur, & de virtute in calumniam veniebant. Denique de eo verum erat, quod S. Basilius scripsit: *Superbus, etsi decorus videatur aspectu, tamen inutilem eum manifestant opera ipsius, & per incessum, & motus dignoscitur eius superbia, & ex verbis publicatur eius lenitas. Cupit semper laudari ab hominibus, & virtutibus, a quibus est alienus, se prædicari gestit. Non se patitur cuiquam esse subiectum, sed semper primatum cupit, & ad maiorem gradum emergere. Et, quod ex meritis non potest, ambiendo festinat obtinere. Ambulat semper tumens, vt uter vacuum, & vt nauis gubernatore destituta a fluctibus iactatur huc & illuc.*

S. Basil. in
admonit. ad
filium spiri-
tual.

Quod planè *Alfonso* euenit. Nam, quia odibilis coram Deo est, & hominibus superbia, clareque is, qui *superbis* resistit, per Sophoniam minuitur: *Visitabo super omnem, qui arroganter ingreditur, cœpit, diuina Nemese gladium stringente, fortuna eius mutari, & vnum malum illi super alterum accumulari.* 1. *Leuisidus* rex Granatæ, munitus valido auxilio Maurorum Africa, foedus, quod cum *Alfonso* pepigerat, ex improviso rupit; plurimæque castra ac munitiones regni Murtiæ illi eripuit. 2. Ciuitatem de Xericio, in Batica, obsedit, illamque & arcem illius varijs machinis expugnatam occupauit, ac Gomecium præcipuæ virtutis ducem cepit. 3. Cum oppidum de Niebla, in Wandaliâ, per Sarracenos diu occupatum, mensibus decem obsedisset, immisit Deus, velut in nouum Pharaonem, in castra *Alfonso* innumera mortiferarum muscarum agmina, quæ virulentæ, quia vndique in cibos inuolauerunt, velut visco inhaerentes, cum cibis exitiosè commanducabantur. *Ex qua re omnes ferè de castris ventris fluxum, quem dysenteriam vocant, incurrerunt, plurimiq; moriebantur.* 4. *Dionysio* Portugaliæ regis filio, nepoti suo,

V.
ALFONSI IM-
FELICITAS.
Eccli. 10. 7.
Iac. 4. 6.
Sophron. 1. 9.

suo, iuueni, se Hispali comiter visitanti, non sine prodigalitate condonauit tributum, quod regibus Castellæ & Legionis pendere Portugaliæ reges, antiquo iam more, obstringebantur. In qua re summi sanè momenti vnus militis suusum secutus Nunij de Larâ, viri nobilissimi ac prudētissimi, in concilio fortissimè obfistentis sapientem sententiam, cum indignatione, & verbis indecentibus reiecit. Quod vbi cereri viderunt consiliarij, regis offensam odiumque meruentes, pedibus in eius sententiam iuerunt: non tam regi, aut regno, quàm sibi consulentes. Hæc res magnis dissidijs initium dedit. Nam & Nunius, eâdem horâ, nec obtentâ, nec petitâ regis licentiâ, discessit. Qui post se satraparum tria millia traxit, omnes à fide & obedientia *Alfonsi* vnâ discedentes. Ad hos missâ legatione, vbi causam discessûs interrogauit; responderunt: *Volumus restaurare regnum, & restituere, sicut erat antea.* Mox regi Granatæ se junxerunt, bellumque acerbum pariter, contra *Alfonsum*, excitârunt, ac diuturnum. Nimirum *regnum à gente in gentem transfertur, propter iniustitias & iniurias, & contumelias, & diuersos dolos.* 5. Ab Electoribus cum & suffragium, & spem coronæ Imperatoriæ potiundæ accepisset, cogitationibus maximis pelnus, ingenti apparatu, gaudioque se in viam dedit. O spes humanas! ô miseri mortales, quò curritis, quid vos ipsos lactatis? cur magnos vobis honores promittitis? sæpe, qua via vos putatis ad honorem tendere, tenditis ad calamitatem. Nec rarò qui ad summum dignitatis gradum, peruenerunt, non iam velut per decliue, sed tanquam è præcipitio deiiciuntur. Sic Dionysius junior, è Syraculano rege, Corinthi factus est ludimoderator. Sic Polycrates Samiorum tyrannus à Cyri præfecto Orate victus, & in patibulum sublatus est. Sic Xerxes ab Artabano, Artabanus ab Artaxerxe occisus; Tarquinius superbus regno pulsus; Iulius Cæsar confossus; Pompeius interfectus, exempla fuerunt fragilis Fortunæ. Sic Marius septies Consul de Iugurtha triumphauit, sed victus à Sylla, triumphatus est à Fortuna, quando in Minturnensium plaudibus & cæno delituit. C. Cotta ante ipsum futuri sui triumphum diem, expirauit. Nempe is, per quem reges regnant, sicut attollit in sublime benè meritos, ita & viam incidit, si videat arrogantes, & tanquam Argium clypeum abstulissent, gloriantes. Quod & in *Alfonso* apparuit. Siquidem, cognito eius fastu,

Ecclesi. 10. 8;

fastu, consilia omnia, suffragiaque in cassum ceciderunt. Verba Authoris sunt: *cum ad Imperium suscipiendum pergeret, cognita eius elatione, Imperij, ne dixerim confirmatione, sed nec possessione potitus est; licet (ut quidam referunt) callide actum est, ut occasione vitandi schismatis in Imperio, Romani Pontificis iussu, iuri Imperij resignare visus esset, idq; egit, apud Belicardum, prope Auenionem. Sic nonnullos duces, sub Aureliano, per ambitionem, imprudenter ad Imperium orbis aspirasse legitimus, nec ad concupitam potestatem deuenere, sed pœnas ambitus luebant. Fuit deniq; Alfonsus & in ceteris rebus infortunatissimus. Nam rediens in Hispaniam, non paruas perpeffus est persecutiones. reperit enim plurimas funestas nouitates. Reperit defunctum Ferdinandum primogenitum: reges, Granatæ, & Bellarmini, in armis: cœfos Santium Infantem Aragoniæ, & Archiepiscopum Toletanum: Wandaliæ & Bæticam magnis cladibus affectas. Denique asserunt, Santium Alfonsum, suum patrem, ex Imperio venientem ad regni gubernationem non admiffisse. Ita odibilis, coram Deo est, & hominibus superbia. Et sedes Ducum superborum destruxit Deus.*

E quibus Rodericus Santius, episcopali zelo, Reges, Principesque ciuitatum & regnorum iura mutant, & vertice sidera ferire volentes causam primariam bellorum calamitatûmque esse clamat; dum enim sana consilia non audiunt; dum quisque, *qua sua sunt, non qua IESV Christi*, quærunt; dum se solos sapere, dum sua omnia iusta, aliorum iniqua esse arbitrantur; dum parasitis & thus aulicum vendentibus delectantur, & adulatoribus vtramq; aurem, doctis probatisque viris neutram præbent, dum de alijs omnibus temerè suspicantur, acerbè iudicant, sinistrè loquuntur; dum se non supra humana duntaxat, sed etiam diuina efferunt; velut gigantes Pelion Ossiæ imponentes, aut turrim Babel ædificantes, deiici de gradu merentur. Et quia magni (ut magnæ arbores è monte cadentes) multa secum trahunt, ideò populis quoque inducunt calamitatem. *Luxit, & defluxit terra*, ait Dominus, & *infirmata est, defluxit orbis: infirmata est altitudo populi terra. Et terra infecta est ab habitatoribus suis, quia transgressi sunt leges, mutauerunt ius, dissipauerunt fœdus sempiternû. Propter hoc maledictio vorabit terrâ. Ut scui quidam venti in tranquillum mare delati totum ab imo subruunt*, ait S. Chrysofomus, *ut & arena cum undis misceatur, sic ambitio &*

Sant. lib. cito
cap. 4.

Eccli. 10. 7.
Eccli. 10. 17.

VI.

ALFONSI
EXEMPLO
CAUSSAE BELLORVM ET CALAMITATVM
OSTENSÆ.
Roder. Sant.
lib. 4. c. 3.

Isa. 14. 4.

S. Chrysof.

B

turpis

hom. 43. ad
pop. Antioch.

turpis questus animam subeuntos omnia subuertunt. Duo sæpe duces, quibus nequaquam sunt Zopyri talenta, tamen æmulatione honoris, hosti potius, quàm æmulo victoriam relinquunt. Nec æmulum tantùm deserunt, & sub cultro relinquunt, sed, ne alter insigni pugna emergat, etiam totos exercitus, totas prouincias sinunt periclitari. Tanti est ambitio; vel falsa fama sanguine emitur mille innocentium. An Deus non irascatur? an bella non suscitet? an non habeat causam pacis differendæ? Molestissima nobis sunt bella, quia ærumnis ærumnas cumulant, & postquam ad eò diu durarunt, finem non videntur habitura. Hinc pacem optamus, hinc nulli ferè vbique sunt, nisi de milite, de castris, de prælijs, de nouis bellicis sermones. Hinc ignarum vulgus libenter audit, si Principes, si Reges, si Imperator calumniosissimis conuitijs quotidie traducatur; quasi isti ita rem gerant, vt eorum vecordia, ignauia, discordijs, & superbijis omnis temporis nostri calamitas sit attribuenda. ô linguæ! ô cæci iudices! ô impudens audacia! Esto in his videat diuinus oculus, quod puniat; esto non omnes aulae sint sanctæ; esto in quibusdam dormiat iustitia; vigilet ambitio; inuidia regnet; multa fiant, quæ fieri non deberent; num id ad futuros in taberna, ad factores in caupona, ad laniones in macello pertinet iudicare? Quid sutor ultra crepidam, sartor ultra acum, mendicus ultra peram sapit? Quid textor, in hypogæo suo, potest de arcanis regis Gallia, Hispania, Imperatoris censere? Magnum habet discrimen fax & rex. Ad talem proinde meritò ait Christus: *Medice, cura teipsum.* Et illud: *Quid vides festucam in oculo fratris tui? & trabem in oculo tuo non vides?* Si Principes rem rectè non gerunt (vt tu putas) fortè tu in causa es. Audi Ieremiam. *Annunciate in Iuda, & in Ierusalem auditum facite: loquimini, & canite tuba, in terra: clamate fortiter, & dicite: Congregamini, & ingrediamur ciuitates munitas, leuate signum in Sion. Confortamini, nolite stare, quia malum ego adducam ab Aquilone, è Suecia, & contritionem magnam. Ascendit leo de cubili suo, & prado gentium se leuauit: egressus est, de loco suo, vt ponat terram tuam in solitudinem: ciuitates tue vastabuntur, remanentes absque habitatore. Super hoc accingite vos cilicijs, plangite, & ululate: quia non est auersa ira furoris Domini à nobis. Et erit in die illa, dicit Dominus: Peribit cor regis, & cor principum: & obstupescent sacerdotes,*

Luc. 4. 27.
Matth. 7. 3.

Ierem. 4. 5.

sacerdotes, & Propheta consternabuntur. Propter superbiam itaque & impoenitentiam populi Deus cor regis, & cor principum finit perire. Quanquam & hi ipsi sæpe innocentes, nocentū audacissimis judicijs, linguis, calumnijs appetantur, vt tantò maior sit eorum patientia, quantò ipsi maiores, qui cūm nōrint suos Momos, & Carpos, eōsque, velut impudentes muscas, aut humi repentēs vermiculos, obterere vno digito pedis possent, tamen dissimulant, ac leonis instar contemnentis catellorum latratus, surda aure prætereunt.

In proprium igitur sinum inspicere tu, ô quisquis es, qui Imperatori, qui Regibus, & Principibus, belli, aliarūque causas miseriarum temerè ascribis. Si enim regis *Alfonsi* superbia ita Deo displicuit, vt, ad illam humiliandam, belli mala aliōsque illi tot calamitatū manipulos immitteret: quid non est facturus, si non vnum, sed multos, sed prope innumeros; si non regem, sed plebem videat odiosissimè superbientem? Siquidem tantò maior est superbia, quantò minor ipse, qui superbit: cūm scriptura dicat. *Tres species odiuit anima mea, & aggrauor valde anima illorum. Pauperem superbū: diuitem mendacem: senem fatuum & insensatum.* Certè nimis vanè superbit, qui nullam habet causam superbiendi. In hoc solo superbia non est superba, quia etiam apud vilissimos non dedignatur esse. Non opus est ergo causas bellorum, apud Principes quærere; in nostro etiam illæ agro crescunt. 1. *Dys non detrabes, & principi populi tui non maledices,* ait. Si ergo *Alfonsus* diuinam sibi iram concitauit, dum subditos superbè censuit, & contempsit, quid, apud Deum non merebuntur, qui Principes spernunt, quos velut deorum loco habere deberent? 2. Meruit *Alfonsus* bello, & in omnibus rebus esse infelix, quia, cūm magno esset ingenio, consilia respuit aliorum: ah quid non merebuntur simplices, indocti, imprudentissimi, qui mille casibus intricati, non dignantur, vel ipsum Confessarium interrogare? qui monentem, docentem, concionantem rident? qui indignantur, quoties malè fecisse dicuntur? Eò superbia venit, vt serui & ancillæ dominos & dominas; discipuli magistros, liberi parentes ipsos non ampliùs audiant patienter; sed pro vno verbo centum reponant; & verò etiam, se rem præclarè tum gessisse gloriantur. Eò processit rerum diuinarum neglectus,

VII.
ALFONSI SV-
PERBIA CVM
VZGL SVPER-
BIA COLLATA;

Eccli. 25. 30

Exod. 22. 28

vt nec quid credere oporteat etiam adulti sciant, nec interrogent. Quærun-
t, in via, ex omnibus obuijs, quò sit eundum; & non quæ-
runt, in via æternitatis. Ipsi sibi sunt senatus; ipsi duces, sed cæci.

Luci 18. 12.

3. Olim Pharisei, & hypocritæ, tanquam superbiæ exemplar nar-
rabantur, qui dicebant: *Ieiuno bis in sabbato: decimas do omnium,
qua possideo: & qui alias virtutes vel iactabant, vel dilatabant: iam,
hoc cæcissimo seculo, ita peruersa iudicia inualuerunt: vt homines
erubescant, si dicantur cilicium gestasse; de Deo, & animæ suæ sa-
lute egisse; aut pij fuisse: glorientur autem, si pro atheis, pro blas-
phemis, pro grassatoribus, pro adulteris, pro magnis potatoribus
habeantur. An non hoc est, Alfonsum superbiâ superare? an non*

Ierem. 4. 8.

*hostes mereri & bella, ac impedire pacem? Super hoc accingite vos
cilicijs, plangite & ululate, quia non est auersa ira furoris Domini à no-
bis. Auertetur autem, si nos viderit, esse verè humiliatos. Ita enim*

2. Paralip. 12.
20

*cùm anno quinto regni Roboam ascendisset Sefac rex Egypti in
Ierusalem, (quia peccauerant Domino) cum mille ducentis curribus, &
sexaginta millibus equitum; nec erat numerus vulgi, quod venerat cum
eo ex Egypto & c. cepissetq; ciuitates munitissimas in Iuda, per Semeiam
Prophetam dixit Dominus: Vos reliquistis me, & ego reliqui vos in
manu Sefac. Consternatiq; principes Israel, & rex dixerunt: Iustus est
Dominus. Cumq; vidisset Dominus, quod humiliatus esset, factus est ser-
mo Domini ad Semeiam, dicens: Quia humiliati sunt, non disperdam eos.*

VIII.

SYPERBORVM
DIFFICILIS
CORRECTIO.

Vtinam sic humiliatus esset etiam Alfonsus! cui tot plagæ,
non alia de causa inflictæ sunt, quàm vt essent medicinæ. Sed, vt
in magnis morbis, ipsa pharmaca vertuntur in venena, ita in Alfon-
so castigatio fuit, non emendatio, quidquid huc vsque ei est inflic-
tû. Multi ægroti medicum differunt: sed serò is venit, quando iam ani-
ma sub dentibus est. Hinc rectè, Satyricus ait: *Veniēti occurrite
morbo. Luctanti cum morte, serò medicina paratur, seraque est in-
fundo parsimonia. Quanquam, apud Deum, nemo serò agit pœni-
tentiam, quandocumque illam agit: modò ictus sapiat. Pulsat,*

Apoc. 3. 20.

Psal. 57. 5.

*Deus apud omnes, iuxta illud Ecce sto ad ostium & pulso. Qui habent
aures audiendi, aperiunt illi ianuam cordis sui. Et intrat, & mansio-
nem apud eos facit. Qui aures occludunt, sicut aspis ad incantatio-
nem, sponte non audiunt: quare cum milites pulsantem volentes
excludunt, & cum ignominia, totas noctes, sub prunia stantem, an-
te fores*

te fores relinquunt: vt conqueri meritò diceréque possit: *cincinnati mei pleni sunt guttis noctium.* Sed & ipse cur vicissim eos, cum virginibus fatuis, non excludat? Meritò excluderet, non tamen excludit, nisi gratiam illius excludentes. Quare hoc est malos inter & bonos discrimen, quod inter asperas rupes & terrâ bonæ glebam. Imber cadit & super saxa, & super mollem terram. In saxis nihil, in terra molli multum efficit. Ita diuina sapientes, quandocunque à Deo feriuntur, aut aduersis exercentur, in se ipsos descendunt, & inquirunt, quid in eis diuinus oculus viderit castigatione dignum. Impij autem, & qui in profundum venerunt, neque infamia, neque reprehensione, neque infortunijs, neque morbis ipsis corriguntur. *Vir impius procaciter obfirmat vultum suum: qui autem rectus est, corrigit viam suam: & Peruersi difficile corriguntur.* Dicas illis, quidquid velis; facias, quidquid possis, lapidi loqueris, lapidi facis: oleum & operam perdis. Quod & *Alfonso* accidit, cuius superbia, vt incendium creuit, conscientia callum obduxit, pectus in adamantem obduruit: contempnit monentes, non sensit tangentes, ipsos duritiâ vicit ictus malleorum. Non cuduntur, quæ non molliuntur.

Cant. 5. 2.
Matth. 25.

Prou. 21. 29.
Ecclesi. 1. 15.

PARS SECVNDA.

Vam verè dixit Ecclesiastes? *Initium omnis peccati superbia?* Quamuis enim, si executionem peccati spectemus, & id quod præbet occasionem adimplendi omnia peccati desideria, sint diuitiæ, atque ea propter ab Apostolo, dicatur *radix omnium malorum est cupiditas*; superbia tamen, ordine intentionis, est *initium omnis peccati*: cum finis, in omnibus bonis temporalibus acquirendis sit, vt homo per illa, quandam perfectionem singularem & excellentiam habeat; & ideò, ex hac parte, superbia, quæ est appetitus excellentiæ, ponitur *initium omnis peccati*, vt S. Thomas docet. Superbiæ autem est, vt, qui per eam supra se ipsum indebitè extollitur, nolit vlli superiori, adeòque neque ipsi Deo subijci; atque idcirco potius conetur omnibus dominari, ac subiectos sibi facere; vsque adeò, vt quemadmodum amor Dei descendit vsque ad contemptum sui, ita vicissim amor sui ascendat vsque ad contemptum Dei. Quod in *Alfonso* luculentissimè fuit ostensum. Nam, suo se pede non me-

IX.

Eccl. 10.
SUPERBIÆ
FRVCTVS.
1. Timoth. vlt.

S. Thom. 1.
2. q. 84. a. 2.

S. Aug. 1. 14.
de ciuit. c. vlt.

Capitolin. in
Maximino
Iunior.

ERher. 3. 5.

tiens à iudicij sui nimia æstimatione, ab immodica laudum siti, à contemptu aliorum, eò progressus est, quò vel Ethnici progredi noluerunt; vel, si progressi sunt, graui censurâ digni æstimabantur. Hinc, teste Capitolino, Maximinus iunior, in salutationibus, superbissimus dicebatur, quia senatoribus genua, nonnunquam etiam pedes præbebat osculandos, quod nunquam passus est senior Maximinus, qui dicebat: *Dij prohibeant, ut quisquam ingenuorum pedibus meis osculum figat.* Cùm pater plerisque honoratis assurgeret, ille, residebat. Quæ maiestas illi non cessit in gloriam; absentium linguas, præsentium ciconias merebatur. Fuisse eiusdem gradus superbiam etiam in hoc nostro rege Annales memorant. Habebat enim *Alfonso* fratrem Henricum, Hispaniæ Infantem, qui quia aliquando *Alfonsum* non visus est satis honorasse, quia manum regis noluit osculari, exilio facinus luit, & quidem exilio diuturno: nam toto *Alfonsi* tempore exulauit. Tantæ impatientiæ est superbus. Aded supercilium attollit. Ita repente cornua erigit, & vibrat ad percutiendum. Quia pileus ei non deponitur; quia non assurgitur; quia non aspicitur vultu sereno; ob vnum verbum sinistrè intellectum; ob maleuoli falsam relationem, pugni pruriunt, dentes frendunt, pugio minatur, animus extrema machinatur. Non enim solum pronus est in vindictam, sed etiam nullum scit habere vindictæ modum. Cuius rei documentum illustre est Aman, ante quem, tanquam semideum, cùm non flecteret genua, neque adorare eum vellet Mardocheus, aulici ceteri nunciauerunt Aman. *Quod cùm audisset Aman, & experimento probasset, quòd Mardocheus non flecteret sibi genua, nec se adoraret, iratus est valde, & pro nihilo duxit in vnum Mardocheum mittere manus suas: audierat enim, quòd esset gentis Iudæ, magisq; voluit omnem Iudæorum, qui erant in regno Assueri, perdere nationem.* Quod hodiè que crebrò fit. Sæpe enim, ob vnum dictum patris, filij, & nepotes, & tota familia ex aulis, officijs, regnis excluduntur. Ac, ne sit opus longè ad aulas excurrere, quoties, ob vnus Religiosi iustissimum zelum, homo superbus, totum ordinem vult esse extirpatum? Noluit tolerare hæresin, noluit approbare iniuriosissimum, & pauperibus iniquissimum Pactum, Decretum, inuentum: illicò iubentur omnes exesse, illicò mittuntur ad Garmanantes, & dirissimis imprecationibus vsque in piperis patriam, aut
in.

in Calecut relegantur. Immò non est opus tanta offensione, puer intus & in cute nequam, ob supinam in scholis negligentiam, ob assidua mendacia, ob caninam impudentiam leui brachio cæditur; & casus, iniuriam, tota vita, nequit obliuisci; vbicunque potest, de fama totius religionis detrahit, impeditque omnes eius conatus in salutem animarum excogitatos; neq; veretur medicos suos eius ipsius pestis infamia inficere, qua eum conati sunt liberare; similis Valeriano, qui Ireneum & Abundium martyres in cloacam detruxit, quòd S. Concordiæ corpus inde extaxissent. Sed de hac Alfonsi & imitatorum eius superbia satis.

Aliam audite, & perpendite, an non superbia, ab amore sui, vsque ad contemptum Dei ascendat? Charem Plutarchus refert fuisse quendam, qui in bello Cyrum vulnerauerit, succisâ poplitis venâ. Hic tanta illati vulneris arrogancia exultauit, vt insaniam corriperetur. Insaniunt hoc pacto multi arrogantes. Sed non est hic summus superbiæ gradus. Habet insania fastigium altius. *Non est maius peccatum, quam apostatare à Deo*, ait S. Augustinus, *quod est initium superbia hominis. Et verè iste immaculatus est, qui etiam hoc delicto caret, quia hoc est ultimum redentibus ad Deum, quod recedentibus primum fuit.* Mæandro fluuio, vt in fabulis est, duo fuere filij, quorum Babys solitus est, vnica tibia canere, Marsyas duabus, Phrygio more. Cùm autem suum vterque chorum haberet, & Babys inscite tractaret tibiam, frater eò insolentiæ elatus est, vt Apollinem quoque præ se contemneret, à quo proinde fuit excoriatus. *Alfonsus* cùm alijs litteris, tum etiam inprimis Astronomicis delectabatur, in quibus adeò profecerat, vt *Astrologus* appellaretur; cuius nomine ac scientia *tabula Alfonsina* & alia Astrologica collectæ circumferantur. Meminisse igitur debuisset illud: *Non gloriatur sapiens in sapientia sua.* Sed gloriæ cupiditas præualuit. Nullæ scientiæ sunt Mathematicis euidentiores: nullæ, nisi intra terminos suos maneat, periculosiores. Hinc, etsi Apostolus dicat, vniuersim, *scientia inflat*; nulla tamen huic vitio magis est obiecta, quàm quæ, quia ortus atque obitus siderum, solis lunæque defectus certò potest prædicere, tandem etiam curiosorum vitio mortalium labitur in vaticinandi ac de liberis hominum negotijs futura enunciandi temeritatem. At Alfonsus, tanquam Hyperidæ discipulus, in astris

non

X:
SUPERBIA
APEX CON-
TEMPTVS DEI

S. Augustin,
in Plat. 19.

Ouid lib. 6.
Metam. fab. 3

Terem. 9. 23.
1. Cor. 1. 31.

1. Cor. 8. 1.

Theocrit. in Thalia. non mansit, sed vt in prouerbio est, Oromedontis iugum adnitens superare, supra ipsa etiã altra se se efferens illum imitatus est, qui sic vt gemmatus pauo per campos, aut quemadmodum Sybaritæ per plateas, & prorsus Iunonium ingrediens dixit: *In calum conscendam, super astra Dei exaltabo solium meum, sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis. Ascendum super altitudinẽ nubium, similis ero Altissimo.* An non hoc est, *Maiores pennas nido extendisse?* Fecerunt & homines istud. Nam Caius princeps se ipsum inter Diuos retulit, & *Iouis maximi* nomine statuas erigi sibi imperauit. Sapor rex Persarum, teste Herodoto, vocauit se *regem regum, participem siderum, fratrem solis & lune.* Salmoneus tonitrua mentitus est, vt diuinitatis opinionem sibi vendicaret. *Primus*, inquit Eusebius, *Domitianus Dominum se, & Deum appellari iussit.* Nunc & sutores propemodum *Domini* esse volunt; magnates etiam propemodum cupiunt pro dijs haberi. Menecrates quoque medicus, quos sanauerat, iubebat sibi *Iouis* nomen dare. Sic mortales se Deo immortali æquauerunt. An non inordinatus est propriæ excellentiæ amor, velle ita excellere, vt iuxta Deum sedeas, atque Deo ipsi similis videaris? Potestne superbia esse maior, detestabilior, & magis à natura abhorrens? Potest. Nam ipse etiam diabolus in superbia proficit. Olim voluit esse similis Altissimo; iam etiam super ipsum vult Altissimum ascendere, & Altissimo altior esse: immo sibi Altissimum subiicere, & eò adigere, vt ante tam superbum spiritum supplex prosternatur; ait enim: *Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraueris me.* In hunc apicem emergit superbia: vt creatura à Creatore velit adorari. Diabolica hæc est superbia, inquires. Planè diabolica, sed etiam hæc est in homines deriuata, nec tantum in Antichristo inuenienda, sed etiam in *Alfonso* rege inuenta. Neque enim tantum, more ceterorum arrogantium, qui se simulant ditiores, doctiores, & fortiores, quàm sint, & ea se facturos promittunt, quæ præstare nequeunt, sed longè supra hos superbiebat. Vt enim Menecratem quædam curationes, quæ illi feliciter cesserant, adeò superbum fecerant, vt se *Iouem* & vocari sineret, & se ipsum vocaret: ita *Alfonsum* fastus supra ipsum Deum extulit. *Hic Alfonso*, ait author, *diuina opera, quæ perfectissima sunt, & cum summa sapientia, pondere, numero, & mensura creata, indicare & emendare conatus est. ore enim blas-*

blas-

blasphemo dicebat palam. Si à principio creationis humana Dei altissimi consilio interfuisset, nonnulla melius ordinatiuſq; condita fuisset. O vana, ô funesta, ô superba atque inutilia verba! Non sic David sentiebat dicens: *Mirabilia opera tua, Domine, & quis cognoscet nimis? Et iterum: Quam magnificata sunt opera tua, Domine? omnia in sapientia fecisti. Et sapiens: Omnia opera Dei bona, nec est qui addat. Nam & Redemptoris testimonio, ipse Salomon cum tota sapientia sua, qui cuncta ab hyssopo vsque ad cedrum perseruatus est, minimum Dei opus, nec intelligere, & multò minùs iudicare est ausus, inquam, cum me verterem, ad cogitandum opera Dei, vidi esse afflictionem spiritus, & vanitatem, cum non possit homo illa explicare sermone.*

Ingens igitur, monstrosa, & prorsus diabolica fuit Alfonso superbia; Deo execrabilis, iuxta illud: *Arrogantiam & superbiam, ego detestor: & hominibus despicibilis: cum omnis arrogantia odiosa est,* ait Cicero, *tum illa ingenij atque eloquentia multò molestissima.* Quam vtinam, sicut omnes ex animo, nunc his auditis detestamur, ita etiam non imitemur! *Profectò hoc sic est, ut puto,* ait Comicus, *omnibus nobis, ut res dant sese, ita magni atque humiles sumus.* Nec docti tantùm superbiunt, sed illi quoque, qui ne tria quidem Steffichori nôrunt, non supra ingenium modò, sed supra naturam quoque sapere se arbitrantur. Sunt, & sunt profectò non pauci, atque vtinam non etiam de præsentibus nonnulli essent, qui Momum agunt, ac supra ipsum se se Deum (quod de Antichristo prædicat Paulus) efferunt, & se ipsâ, diuinâ, increatâ, immensâ sapientiâ existimant esse sapientiores, Dei que opera censent se facturos fuisse meliora. Itaque illa sacrilego iudicio temerare, & stultissima mente quasi emendare conantur, ad modum *Alfonsi*, qui fortè si interrogatus fuisset, in quo emendare voluisset opera Dei, nihil aliud dixisset, quàm quòd hanc stellam in Austrum, illam transposuisset in Aquilonem. At multi longè censent grauiora, & plura, homines verè Bombylij, & Ardeliones. Quoties enim audimus dicentes: *Quare Deus homines condidit, si aliquos voluit damnare? Quare Euam permisit tentari? Quare diabolum non coërcet, ne tot mala mundo inducat? Melius fuisset, si homo peccare non potuisset: si omnia fausta & laeta, & nihil triste fuisset. Ego, si Deus essem, Infernum extinguerem: Confessiones tollerem; Non permetterem, ut homines ieiunijs & alijs corporis*

C

castiga-

XI.

HOMINVM SUPRA DEVM SE
SE EFFERENTIVM
SUPERBIA,
Prou. 8. 13.

2. Thessal. 1. 4
2. Cor. 10. 5.

castigationibus se vexarent: Ego, si Deus essem, ait alius, Ioannem, Paulum, Leonardum non sinerem vivere. Vt quid enim terram occupat? Denique sunt qui putant, sibi à Deo iniuriam fieri, quòd non sint nobilioribus parentibus, & in fortunas ampliores nati: quòd non ingeniosiores, corpore valentiores; quòd curui, manci, lufci, calculosi, aut alio genere morborum ægroti: alij mallent esse longiores, alij breuiiores: alij vellent sibi barbam datam, aljs sua barba, alijs aliud non placet: voluissent priùs se à Deo interrogatos, & consultos, qualem formam vellent habere. Denique quoties tristamur nimis, quòd victum nostrum exercitum audiamus, aut quòd non omnia succedant, iuxta nostram voluntatem? &c. Nonne hoc est dicere: *Si à principio creationis humana Dei altissimi consilio interfuissem, nonnulla melius ordinatiusq; condita fuissent?* Nonne hoc est supra astra Dei conscendere? Nonne hoc est se exaltare, & mereri humiliationem? vt cum Lucifero ruant, qui cum Lucifero cristas erexerunt? Nonne meritò, Angeli, dum hæc audiunt, dicunt: *disperge superbos, in furore tuo, & respiciens omnem arrogantem humiliat?* Et, si vultis audire scelerum extrema, putatis, solum diabolium velle, vt Christus *cadens adoret eum?* Etiam hodie homines tam insolentes, & impudentes inueniuntur. Quid? an non dicere audent? immo, quod plus est, reipsa volunt, vt non illi Dominũ, sed vt Dominus ipsos adoret? Vultis, vt digito eos demonstrarem? Vos ipsi eos potestis cognoscere, palam illos videtis. Numquid templum factum est, vt in illo Christum, in SS. Eucharistia præsentem, adoremus? At sunt, qui ad templum eunt, in quo, quasi nihil haberent, pro venia peccatorum, pro gratia hac & illa, pro parentibus & amicis, exorandum, in templo non solum, sine omni sensu, sine omni pietate stant, vt statua & saxa, verum etiam, qui ibi manibus nugantur, linguis fabulantur, oculis libidinantur. Itaque templũ illis debet seruire, non Deo: immo Deus debet ipse officia, sacra, vesperas in templis ad suum honorem institutas pati, vt à se transferantur, & talibus templorum violatoribus, ad aspectus impuros, ad sacrilegè garriendum, ad nescio quæ infanda cogitanda, sint locus, & occasio, seruiantque volentibus peccare. Lustra alij, & lupanaria adeunt, qui talia meditantur, isti templa, non iam Numinis, sed Veneris gymnasia. Quid dico? ipse tunc præsens Deus, debet

Iob. 40. 6.

Iob. 40. 6.

bet istorum esse auditor, & quasi ibi non jam caelestes aquilæ, ad diuinum illius corpus, in SS. Eucharistia, adorandum, sed corui ad strebularum carnes deuorandas congregarentur. Neque hoc semel fit duntaxat, sed sæpe, sed à quibusdam semper, vt & de *Alfonso* scribitur, eum blasphema illa sua verba sæpe repetiuisse.

Quid rex faceret mancipio, à quo videret, rebellionem excitata, se de throno deiici, purpura atque sceptro exui, regno spoliari? Nihil simile moliebatur Saulo Dauid, sed quia eum æmulum suum esse putabat, quot non modis eum est persecutus? Quare, cum, more gigantum Iouem de cælo deripere conantium, superbi Deum ipsum oppugnent, Deus alioqui mitissimus, & ad veniam paratissimus seuerissimè, *superbis resistit*. Quod statim fecit ab initio, cum Luciferum Angelorum omnium pulcherrimum è summo cælo, ad ima Tartara deiecit. Quid faciet homini superbia & arrogantia, Luciferum ipsum superanti? Heraclius Græcorum Imperator receperat crucem à Cosroe Persarum rege, perpetuæ pacis pignus, in qua Redemptor humani generis Christus pependerit, eamque Hierosolymis magnifica pompa inferre parabat. Ergo habitu Imperatorio crucem humero baiulans ad vrbs portam peruenit, sed in vestigio consistens, diuina vi cohibitus pedem nusquam mouere potuit. Proin admonitus à Patriarcha, vt vili habitu, nudisque pedibus gestaret crucem eius Seruatoris, qui nudus pro nostra omnium salute cruci affixus esset; statim abiectâ purpurâ, sumtòque sacco, ac nudis pedibus crucem potuit sustinere, promouere gressum, & tendere quò volebat. Huius facti memoria solenniter quarta decima Septembris celebratur. Hoc est, quod S. Petrus, & S. Iacobus pronunciant: *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam*. Vt enim Heraclio superbe, & more duntaxat imperatorio incedenti, vrbs Hierosolymitanam ingredi non licuit, quæ vili habitu ac nudis pedibus crucem baiulanti aperta atque peruia fuit: ita tumentibus animis non patent cæli portæ, nimis angustæ ansatis hominibus, & qui phylacteria sua dilatant, cum tot fimbrijs, & paludamentis venientes. Alij, qui nôrunt, quàm arcta sit via, etiam centones abijciunt, vt nudi nudum Christum sequantur. Illuc Epulo diues, ventriosus, purpurâ indutus non potuit ingredi, Lazarus autem fame & macie extenuatus, nec saccos pecuniarum secum fe-

XII.
SUPERBORVM
DAMNA, ET
HVMILIVM LY-
CRA.

1. Petr. 5. 5.
Iac. 4. 6.

Egnat. lib. 1.
c. 6. & Bonifacius
I. 8. dec. 6.

VIII.
Luc. 16. 23.

rens, vtpote mendicus etiam ab Angelis eò est portatus, facilem habuit sine sarcinis ingressum. Hanc ob causam tot insignes ingenio, nobilitate, diuitijs iuuenes, abiectis vestibus pretiosis, sacco induerunt, & relictis diuitiarum impedimentis, per angustam coeli portam, nudi atque omnibus oneribus liberi intrare maluerunt, quàm cum lato clauo, bullati, & torquati, & chlamydati, mitti in gehennam. Qui fructus est timoris.

XIII.
DEVS VEL
HOSTEM SVVM
ALFONSVM
MONENS.

S. Augustin.
de catechi-
zant, rudi-
bus.

Sed longè maior fructus est amoris. Quid enim non velle facere par est hominem, qui vel micam in se habet rationis, si videat, Deum etiam istos ipsos humanos Luciferos, à quibus tam proteruè contemnitur, superbè ridetur, & quodammodo potestate sua auctoritateque plusquam sacrilegè priuatur, adhuc non contemnere, neque deserere, sed ad pœnitentiam vocare, & inuitare? *Magna est miseria superbus homo*, ait S. Augustinus, *sed maior misericordia humilis Deus*. Audite, quid *Alfonso* tam sacrilegè impio acciderit. Miles erat, in aula regis, *Petrus Martini de Pampliega*. Hic, præter communem militum morem, ita modestus in verbis: in opere castus: in poculis temperans, in colendo Deo frequens, ab omni blasphemia & rapina abstinens erat, vt in castris facere id, quod Religiosi in claustris, diceretur. Ob hos mores è militiâ euocatus est ad aulam, & curam Infantis Manuelis gerendam, cuius instructor fuit adeò eximius, vt eum linguâ & vitâ, doctrinâ & moribus erudiret, neque ob indulgentiâ socordiam Dei iudicium timeret. Huic ergo aliquando dormienti, iuuenis cœlestis elegantiae apparuit, cuius vestis non calcata niue candidior, & vultus ipso splendidior Hespero, nocturnas tenebras clarissimè illustrauerat. Hic iuuenis coram assistens ei dixit: *latam esse, in diuino consistorio, contra regem Alfonsum, sententiam, vt exheredatus moriatur, sed & crudeli morte, nisi pœniteat*. Exterritus hoc viso & dicto miles causam quæsiuit: cui Angelus respondit, *blasphemiam Alfonsi, vanamq; temeritatem diuina opera corrigere molientis id meruisse*. Et mandatum adiecit, *vt ad regem accederet, eumq; ad pœnitentiam hortaretur*.

XIV.
IMMENSE DEI
MISERICOR-
DIA.

Intelligitis, quanta sit bonitas Dei, in flagitiosissimis etiam peccatoribus ad pœnitentiam vocandis? Vix credere potest tantam Dei patientiam, qui nescit quanta sit eius erga homines dilectio. *Incredibilis est vis amoris, si potentia coniungatur*, ait S. Gregorius

Nazianze-

Nazianzenus. Cum autem & amor, & potentia Dei sint infinita, fit vt immensa eius charitas illum perducatur ad hominum salutem quærendam & procurandam, per media, quæ non nisi infinita sapientia excogitare, nec nisi omnipotentia exequi potest. Quid mirum, si Deus Angelum ad militem, militem ad *Alfonsum* misit? Si ipse natura inuisibilis, homo visibilis fieri voluit, vt peccatores vocaret, vt velut *bonus pastor* ouem perditam in humeros imponeret, atque ad reliquum, in cælo, Angelorum gregem portaret? Quanta autem diligentia, quot laboribus, per quot tormenta nos quæsiuit, totos triginta tres annos circumiens, noctes orando, dies concionando consumens, & cum hominibus conuersando? quos beneficijs, & miraculis ad se pertraxit; pro quibus, in gratiarum actionem, est crucifixus. Et tamen etiam crucifixus, pro crucifixoribus orauit. Hoc fecit in terris præsens. Postquam in cælos ascendit, Apostolos, Euangelistas, Doctores misit; & mittit quotidie alios aliósq; exhortatores, immò, vt ait S. Prosper, *unumquemque hominem varijs modis vocat*. Aliquando, inquit S. Gregorius, *eos vocat per seipsum, aliquando per Angelos, & interdum per homines suos ministros*. Verèque scripsit S. Augustinus, quemcunq; ad Deum conuersum *trahi miris modis*. Quàm enim mirabilis fuit ille modus, vt Petrum Martini de Pampliega ad *Alfonsum*? militem ad regem mitteret? Non est alioqui militum de pœnitentia concionari. Sed hac ipsa de causa tantò debuit eius esse efficacior oratio, quantò insolita magis solent percellere.

Negari non potest, milites sanguini ac cædibus assuetos sæpe numero esse à pietate alienos, nec enim Maro eos vocat tantum *barbaros*, verùm impios quoque dum ait:

Impius hæc, tam culta noualia, miles habebit?

Barbarus hæc segetes?

Sed temerè iudicat, qui id de omnibus censet. Multi etiam eorum de salute sua solliciti sunt, multi æquè pro Deo, ac pro domino, cui iurârunt, pugnant, aliósq; monent, vt à blasphemijs, ac rapinis, aut impietate desistant. Quare etiam hic miles *Petrus de Pampliega*, angelo paruit, atque nullâ morâ interpositâ, ad Regem *Alfonsum* Burgis commorantem adiit, petitq; audientia, id quod viderat audieratq; imperterrita voce liberè exposuit, regem seriò commo-

S. Gregorius Nazianz. in vita sua, quæ ipse scripsit carmine.

Luc. 5. 32.
Matth. 18. 12.

S Prosper l. 2. de vocat. Gent. c. 62.
S Greg. hom. 36. in Euang. S. Augustin. l. 1. contr duas epist. Pelag. cap. 29.

XV.
MILITVM PIETAS, ET DV-
RITIA PRIN-
CIPVM QVO-
RVNDAM.
Virgil. Eclog. I.

Famian. Strada lib. 1. hist. Belg.

Prou. 21. 29.

Nicet. Acominat. Choniata lib. 1. hist. in Andron. Comn. num. 11.

XVI.

OBSTINATORVM MISERIA. Matth. 21. 33.

nens, vt tam vecors dictum, ex animo, & cum debita pœnitentia, retractaret. Carolum V. aiunt, vel aliorum à quodam milite missionem perente, dicentēque, tempus esse iam non de hostium, sed de sua morte cogitandi, relatā recessus huius causam, sibi in documentum rapuisse. At *Alfonsus*, cui *robur & es triplex circa pectus erat*, ita *præualuit in vanitate sua*, vt militem, ab Angelo, ad se missum & derisui haberet, & à se, cum dicitur expelleret, identidem sacrilega illa repetens: *Si tempore creationis humana interfuisset, plurima melius ordinari potuisset.* Ah magni domini, quàm magnis in periculis estis, si mali estis? alij, si peccant, puniri possunt, & corrigi auctoritate; vos quoties ne admonitiones quidem sustinetis? Et vos etiam, quicumque in peccatis & consuetudine mala induruisistis, sicuti similes estis, non spongiæ; hæc enim aquam superfusam imbibit; ille in interiora non admittit. Hoc est, quod Salomon ait: *Vir impius procaciter obfirmat vultum suum: qui autem rectus est, corrigit viam suam.* Quod sæpe fit, in vna concione, dum alius recedit compunctus; alius totus durus, quasi ad se nihil pertinuisset eorum, quæ dicebantur; & plerunque illi ipsi, qui maximè medicina indigerent, eam sibi minimè solent applicare. Lapidem sunt, cor Riphæis saxi durius circumportant. Nec Deum audiunt, nec à Deo missos; sicut idola, quæ *aures habent, & non audiunt; oculos, & non vident.* Hinc magni in mundo errores, & grandia Principum peccata, quorum rugas & vultum, quorum impatientem superbiâ, quorum minas & indignationem dum plerique metuunt, ex animi sui sententia consulere non audent. *Andronicus Imp. Dyspatum Georgium, magni templi lectorem, propterea quòd de Imperatoris sanctia liberius questus esset, in carcerem coniectum, in animo habuit, verubus transfixum & pinguem hominem instar porcelli supra carbonem assatum, uxori eius, haud scio in quo vase (amplum id utique esse oportuisset) mittere.* Quis tales admoneat? cum non solum id agat, quod qui Æthiopem lauat; verum etiam fulmen se ambire intelligat, meritoque dicere possit: *Procul à Ioue.* Qui humanum consilium omne contemnant, diuino iudicio sunt relinquendi.

Quid autem talibus faciat Deus? id quod *paterfamilias, qui plantauit vineam, & sepem circumdedit ei, & fodit in ea torcular, & edificauit turrin, & locauit eam agricolis, & peregrè profectus est. Cùm autem*

autem tempus fructuum appropinquasset, misit seruos suos ad agricolas, ut acciperent fructus eius. Et agricola, apprehensis seruis eius, alium ceciderunt, alium occiderunt, aliū verò lapidauerunt. Iterum misit alios seruos plures prioribus, & fecerunt illis similiter, &c. Cum ergo venerit dominus vinea, quid faciet agricolis illis? Aiunt illi: Malos male perdet. An non hoc & Alfonso facere debuisset iratus Deus? Sed videte infinitâ illius patientiam & immensam bonitatem, atque obstupescite. Post eliminatū à se militem, *Alfonso*, non multis elapsis diebus, Segobiæ versabatur. Ibi non procul degebat notissimæ sanctitatis Eremita, cui itidem se stitit Angelus, & ipsdem, quæ militi dixerat, repetitis, iussit eum ad regem ire, ac vel misericordiam, vel iram diuinam denunciare. Eremita, quanto maiore animarum zelo ardebat, tanto celerabat festinantiùs, tantòque calidiùs regem liberiùsq; commouit, vt tandem seriam de peccatis suis, præsertimque de tam damnatis sacrilegisque verbis pœnitentiam ageret, vel certò diuinam ultionem expectaret. Eremitæ verbis omnia pondus addebant: nomen, vita, fama, pallidus & macie ieiunijsque contractus vultus; oculi, gestus, modestiâque incessus pietatem spirantes: denique ipsa reuelatio, qua sola, in siluis, & ab omni hominum consortio remotus blasphemiam *Alfonsi* intellexit. Et accedebat modus eum ad pœnitentiam vocandi. Nam, vt S. Thomas de Aquino docet, quemadmodum homo duabus partibus constat, externâ vnâ eaque visibili, corpore; & interna ac inuisibili, nempe anima & Deus iam vocatione interna, iam externa vocat peccatores. Externâ, per socios, per magistros, per confessarios, per concionatores, per libros pios, & per mille occasiones. Hac vocatione vsus est, cum *Alfonso* militem, cum Eremitam misit. Nemo hominum alterum facile secundò ad conuiuium inuitat, haud obscure contentus & repulsam passus in inuitatione prima. Et tamen Deus hunc tam sibi rebellem atque aduersum regem, jam antè per alia aduersa, belli que tristes casus, & per militem generosè pium frustra adhortatus, spretusque nondum à vocando destitit, sed etiam per Eremitæ verba salutem illius constantissimè quæsiuit. In parabola, noctu veniens & tres panes petens, quia pulsando perseverauit, ipsa petendi assiduitate obtinuit, quidquid voluit. O quàm Deus est vigilans? quàm in pulso perseverans? quàm mirificat misericordias

S. Thom.
lect. 6. in c. 3.
ad Rom.

Luc. 11. 18.

Psal. 16. 7.

cordias

cordias suas? & nihil obtinet? Verè certat eius bonitas cum malitia hominū: immò hominū quoq; malitia cum eius bonitate. *Si quid in vitres velis infundere boni*, ait Plutarchus, *ventum atque aërem amoneas oportet. Sic fastum ac tumorem eximas oportet ab animo eius, quem velis docere.* Non ergo admittitur sapientia, vbi superbia sedem tenet. Itaque etiam hac vice, ait author, *quia scriptum est, in vanitate cordis sui comprehenditur peccator, Rex ipse Alfonsus, ut alter Senacherib, in blasphemia perstitit; & ut alter Nabuchodonosor confirmatus est ad superbiam. Quare, testante scriptura, cecidit de solio suo, & gloria eius ablata est. Eremitam igitur rex toruo iratoq; vultu contempsit, & ut insipientem abire iussit, iterum verba illa nefanda repetens; Holofernem imitatus Achior increpantem, quia soli Deo potentiam attribuebat.* Quid putatis tunc optimo Eremitæ animi fuisse? cui, præ diuini honoris, & animarum Zelo, cor propemodum diruptum fuisset? Sed fecit, quod plurimi hodieque facere coguntur Confessarij, ac Patres spirituales, qui, pro dolor! nimis sæpe, frustra suos (spiritualesne dicam, an filios Belial?) admonent, & vident eos induratos, ac in reprobum sensum datos, nec secus ac si in cribrum aqua infunderetur, ita transmittere illico per vnam aurem, quod per alteram intrauit; & esse, velut omni amoris diuini calore extincto, glaciatos, quos nullis iaculis amoris, nullis beneficijs, nullis donis, nullis admonitionibus potest sermo pius fauciare, aut emollire. O miseri iuuenes! ô somnolenti senes peccatores! ô animæ sanguine Christi redemptæ! quot pro vobis lachrymæ, quot suspiria funduntur frustra? & vos Sardorum more, in vestro exitio ridetis? scilas vobis è cœlo porrectas non aspicitis, aut si iam vnum alterumue gradum conscendistis, retrahi vos, à quouis socio, repelli ab exigua voluptatula finitis, sponte eligentes esse infelices. Nemo dicat: *Diuus sum, & locupletatus, & nullius egeo: nemo dicat:*

Apoc. 3. 17.

Ouid. lib. 6.
Metam.

Sum felix, quis enim neget hoc? felixq; manebo:

Hoc quoque quis dubitet? tutum me copia fecit.

Maior sum, quam cui possit fortuna nocere.

Senec. Herc.
fur. Act. 2.

Sequitur superbos vltor à tergo Deus,

Sed

Sed non antè vlciscitur, quàm monet. Stat ad ostium & pulsat, vocat vos ad se, ô peccatores, immo ipse intrare vult ad vos. Sed surdos vocat, sed stat & pulsat totas noctes, vt *cincinnati capitis illius sint pleni guttis noctium*. Vos luditis, vos pergitis in vestra vanitate. Moniti non auditis; percussi non sentitis; vobis ipsis sapitis; homines & Deum contemnitis. Nimirum ita est, vt S. Chrysoſtomus dixit. *Nihil arrogantia atque superbia peius, qua mentis quoque vires à natura hominibus concessas, ita deicit, vt amentes ex prudentia, ac animo stolidos efficere videatur. Nam quemadmodum si quis, cum statura cubitus sit, instar montium, immo etiam altiorem se putet, ac ideo se ipsum quasi montes excessurus erigat, nullum aliud argumentum insania sua quaeremus: sic cum inflatum hominem videris, qui meliorem se ceteris arbitretur, contemniq; opinetur, si ceteris conferatur, nullum aliud signum vercordia hominis exquiras. Tantò quippe ridiculosior is est, qui naturâ insanit, quantò ipse hunc sibi morbum iniecit. Nec hac re solùm miser, sed quia in miseria fundum se detrusit, vt nihil sentiat. Quando enim is peccata sua, vt oportet, cognoscet? Quando nimium se delinquere sentiet? Certe quasi vile mancipium, & miserum captiuum diabolus eum abduxit, agitq; mille verberibus, & contumelijs, quocunq; velit. Itaque surdas talis aures habet ad vocem Domini; pectore faxeo nullum diuinæ gratiæ semen admittit. Quid igitur; ô filij hominum? Usquequo diligitis vanitatem & queritis mendacium? Vt membrum turgidum ac tumidum vitiosè se habet: ita inflatus animus & tumens in vitio est.* Super humiles spiritus sanctus requiescit, non super eos, qui ventosa gloria, & spiritu superbiæ pleni, locum non faciunt Domino intrare cupienti.

S. Chrysoſt.
hom. 59. in
Matth.

Cic. lib. 3.
Tuscul. 99.

Quid mirum, si toties exclusus, toties reiectus, toties iniurijs vestris irritatus iustissimè Deus, tandem iustitiæ suæ gladium euaginet? si acutas potentia suæ sagittas stringat? si mille fulmina expediat in capita tam obstinata? Quòd sanè in *Alfonsum* dudum facere potuisset. Enimuerò & fecit. Nec diu postea ampliùs distulit. Eadem ipsâ nocte cælum nubes contraxerunt, & tenebris conduplicatis, cœperunt venti fremere, & spiritus procellarum horribilem minari tempestatem. Multi sibi de scelere conscij, cœlo irascente, contremiscunt; & ad omnia fulgura pallent. Multi sibi sancti videntur, si tonitrua possunt contemnere. *Fuerit autem quispiam insanus*

XVII.
IMMENSE NUN-
MINIS MISE-
RICORDIA.

Aristot. lib. 3.

D

ac doloris

- Moral. Nicomach,** ac doloris sensu vacans, si nihil metuat, neque terre concussiones, neque fluctus, quemadmodum de Celtis predicant, ait Aristoteles. Ad eiusce modi insaniam peruenit *Alfonsus*, qui sibi videbatur supra Deum esse, etiam nubes animo ac ceruice excedebat, nihilique faciebat insolitos fremores, & alias super alias tempestates, ac coruscationes exortas. Itaque in lectum, non modò ab afflatu, sed etiam à metu securus, se recipiebat. Meministis, coortis olim frementibus procellis, Ionam dormiuisse? Ita peccator, *cùm in profundum venit, contemnit, & tanquam Martis pullus dormit, inter ipsa pericula, nesciens se periclitari. Quid facis, ô miser, expergiscere? Sed non potest peccator ex hoc somno surgere, nisi gratia diuina fortiter excitante. Magna indiget excitatione, qui in lethargo demersus*
- Prou. 18. 3.** parum differt à mortuo. Igitur dormiente *Alfonso*, facta est *multitudo sonitus aquarum, vocem dederunt nubes, vox tonitru in rota, quasi curru per saxa strepente, illuxerunt coruscationes orbi terra, commota est, & contremuit terra; adeò vt cœlum ipsum cadere videretur. Hunc motum excitat cœlum, cum concionatur. Excitatus corpore, non motus est mente Alfonsus. Feri, ô Domine, feri tam diu tergiuersantem, percutè ô iudex, tam durum adamantem? An non meruisset? An non nos homines id fecissemus? At mitissimus Deus, qui Saulum circumfulsit, vt cadens in terram Christum agnosceret, etiam hîc fulgure ipso die clariore intermicantes nubes cum ingenti tonitru dirumpens, vno ictu, & maiestatem suam ostendit, & demonstrauit bonitatem. Nam, *rubente dextera, fulmen iecit; iecit autem in regia tecta; iecit in ipsum Alfonsi cubiculum; iecit tamen non in caput, sed in vestes duntaxat regis & reginæ, quas, momento temporis, in cineres redegit, detestando foetore post se relicto. Hac demum admonitione excitatus è peccati veterno Alfonsus, qui minimo minùs basilicè periisset, exiliit è lecto, & attonitus, ac vix loqui valens, per aduolantes jam vltro famulos custodesq; regios, iussit expulsus paulo priùs Eremitam extemplo ad se reuocari. Adeò magnus erat imber, adeò grauis tempestas, vt nullus pedem domo efferre auderet; & mora regi tantò erat molestior, quantò magis timebat, ne proximus quisque fulminis ictus ad se pertineret. Adfuit tamen tandem Eremita, qui regi sibi ad genua accidenti, & dicenti: *Ego sum, qui peccami, respondit: Quis posuit in visceribus***

visceribus tuis sapientiam? nunquid consiliarius Altissimi tu es? & alia, quæ tempus suggessit. Quibus rex, simul & meru instantis mortis, motus: cum magno animi mœrore confessus est, & publicè verba nefanda retractauit. Hic mihi vim magnam pœnitentiæ perpendite. Crecebat in pœnitente dolor, oculi lachrymas, pectus suspiria, os superbiam suam accusantia verba fundebant; genua humi fundebantur: palmæ pectus plangebant; totus rex in luctum erat resolutus. Quàm verum est oraculum D. Augustini ita scribentis: *Audio dicere, superbis utile esse cadere in aliquod apertum & manifestum peccatum, unde sibi displiceant, qui iam sibi placendo ceciderant. Salubrius enim Petrus displicuit, quando fleuit; quam sibi placuit, quando presumpsit. Hoc dicit sacer Psalmus: Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum, Domine.* Itaque & Alfonso grandem superbiam ardenti pœnitentia luit, calidis lachrymis eluit. Quæ quid apud Deum valeant, vel in ipsa quoque ostensum est tempestate. Dum enim ipse inciperet animo conteri, incipiebat cessare tempestas; & quantò ipse altiùs ingemiscebat, tantò semper magis cœlum tranquillabatur: nec ipse antè à fletu & eiulatu desisteat, quàm procellosa cœli rabies penitus conquiesceret. Ita Deo, sibi, sed nunquam ampliùs regno redditus, vsque ad mortem pœnitens perseuerauit; quam & piè Hispali, obiit, veniã obtentã, nunquam eam obtenturus, nisi Deum tam misericordem haberemus.

S. Augustin.
lib. 14. de ciuit.

Ite enim, mortales, & bonitatem Dei, cum superbiã, malitiã, & obstinatione vestra comparate. 1. Afficit vos ille innumeris quotidie beneficijs; vos, quos tanquam luporum catulos alit, illum quotidie afficitis innumeris tam benè meritum iniurijs. 2. Est in illo infinita sapientia; & huic se stulticia vestra audet anteferre? 3. Benedicit ille vobis; vos mille blasphemias & maledictiones in cœlum iactatis. 4. Immittit ille aduersa, vt corrigat; vos ipsa castigatione euaditis deteriores. 5. Monet per morbos, per infamias, per clades bellicas, per mortes aliorum; vos hæc omnia nihil ad vos pertinere arbitramini. 6. Mittit ad vos Angelos, mittit homines; monent parentes, monent magistri, monent Confessarij, monent Concionatores; rideris eos, traducitis, eijcitis; sunt fabula mensarum. 7. Quid tandem debet huic vineæ facere Deus? Post tot monitiones, in vna ciuitate tanta crimina perpetrantur, super-

XVIII.
HOMINIS MALITIA CVM
NVMINIS MISERICORDIA
COLLATA.

Isa. 5. 4.

Ma. 58. 1.

Matth. 25. 41.

biâ, ebrietatis, blasphemiarum, luxuriarum, vt mirum non esset, si, ob illa sola, totum Mundum perderet iustus iudex. Quid ergo miramur, si è cathedra fulminat Ecclesiastes? cui dicitur: *Clama, ne cesses; quasi tuba exalta vocem tuam: & annuncia populo mea scelerum eorum, & domui Iacob peccata eorum.* Si mihi, si mei similibus contingit, quod Eremitæ contigit; verendum est, ne Deus ad vltima veniat remedia, ne fulmen vibret; ne excindat impietatem; & fortasse jam res in eo est. Nam & sua bellis fulmina esse, Scipiade docuerunt. Nonne audistis tonitrua, nonne fulgura micuerunt? Fulmen vicinum expectatis? Nec illud deerit. Vel per hoc finite à peccatis, à consuetudine mala, vos deterreri, & ad pœnitentiam tandem vnusquisque confugiat. Quântò quisque vehementius de Deo offenso dolebit, tantò citiùs tempestas hæc desæuiet. Quòd si qui sunt ipso Alfonso obstinatioris, & neque vestibis suis, & amicis suis, & operibus suis amissis, respiscunt, aut ad pœnitentiam confugiunt, expectent vltimum illud, & omnium terribilissimum fulmen. *Discedite à me maledicti in ignem æternum.*

CAPVT II.

QVAM DAMNOSA SIT MORTALIBVS AVARITIA, ET INDVLGENTIA CONFESSARIORVM, IN ITALO

FOENERATORE MONSTRATVR.

I.
HISTORIÆ
AVTHORITAS.

Philipp. Ale.
gambe in Bi-
bliotheca
scriptor, Soc.
IESV.

IOANNES Lorinus, natione Gallus, annos XVI. natus, Societatem IESV ingressus, ita in virtute ac litteris profecit, vt Philosophiam Romæ, Theologiam & litteras sacras Lutetiæ, Mediolani, Romæ, cum magna laude doceret; Commentarios in Sacram scripturam adeò doctos ederet, vt eum hæretici ipsi de eruditione summo opere commendarent, & recens scriptor Henricus Fitzsimon, in Britannomachia appellaret, *Alterum Longinum, Cassium; legendi assiduitate spirantem quandam Bibliothecam; Ambulans Musæum, & inter scriptores solertissimos accuratissimum.* De cuius pietate complura recenset alius author. Quare magnæ & à virtute, & à scientijs est authoritatis testimonium illius. Quod, in narranda mox historia tres inuenio insignes viros citauisse, Primus fuit Societatis

Societatis nostræ Sacerdos, qui historiam hanc, Bruxellæ coram Serenissimo Alberto Austriae Archiduce & Isabella, in Belgio, pro concione publicè recitauit, affirmavitque, se eam ex ore P. Ioannis Lorini audiuisse, Lorinumque sanctè asseruisse, se optimè & personam, & locum nosse, sed non nominare, ne familiarum honor bonumque gentis nomen violetur. Alter est Iacobus Marchantius & Theologiae Professor, & Concionator celebris, qui eandem historiam suis lucubrationibus inseruit. Tertius est Philippus Doulterman, breuis, clarus & neruosus scriptor, qui illam ipsam historiam retulit in suum Pædagogum Christianum. Est autem talis, quæ meritò superiùs de Alfonsi regis fastu recitatae subijciatur, quia, vt Salustius in Catilinaria ait, *pecunia imperij, libido sunt quasi materies omnium malorum. Namq; auaritia fidem, probitatem, ceterasq; bonas artes subuertit: proq; his superbiam, crudelitatem, Deos negligere, omnia venalia habere edocuit.* Quoniam igitur *natura mortalium auida est imperij, & praeceptis ad explendam animi cupiditatem, vt idem in Iugurtha testatur historicus, operæ pretium erit damnum illius in exemplo ostendere.*

In Italia, tempore P. Ioan. Lorini, qui primum anno 1634. Dolæ defunctus est, quidam nobili genere oriundus, albæ, vt aiunt gallinæ filius, à parentibus, vt fit, delicatè educatus, in spem posteritatis creuit, &, ne serò malitiam disceret, à puero assuevit vanitati. Sicut enim simiæ simiolos, quos habent charissimos, ita perditè amant, vt eos arctissimè amplexantes comprimentesque occidant; sic plerumque parentes prolem, quam nimis, & vsque ad insaniam diligunt, perdunt. Stultæ enim matres existimant, à se non amari liberos, nisi illis omnia indulgeant. Quidquid optimi est in mensa, quidquid in penu gulæ arridet, id omne filijs, & quacunque horâ, tempestiuè intempestiuèque ingerunt, sine modo, sine mensura. Et, qui parentes pauperi ne detritum quidem calceum donare præ auaritia audent, filiolos suos purpura atque auro amiciunt. E cunis ad epulas & comotationes iubent eos apportari; &, cum adhuc pedibus non possunt consistere, jam debent nutricis manibus sustentati, ad musicam & numeros, saltare. At, cum quispiam interrogat, num jam quadrimi Deum orare possint? nimis esse adhuc teneri dicuntur. Neque, cum fiunt adolescentiores, & gustare incipiunt

Iacobus Marchantius in Candelabro mystico tract. 5. de 2. impedimento Confessionis. Philipp. Doulter. in Pædagogo Christiano part. 2. c. 15. §. 2.

II.
PRAVA INVENTVTIS
EDVCATIO.

piunt suauitatem litterarum, permittuntur in eas seriò incumbere, ne cerebrum fatigent, aut studiorum nimio labore caput frangant. At caput non frangunt, cum duas, tresque noctes continuas peruigilant, atque inter pocula & choreas præ lassitudine concidunt. Ite, mei parentes, & de nimia filiorum libertate, de licentia morum, de profusione pecuniarum conquerimini; tales habetis, quales uoluitis; qualis & iste Nobilis fuit, qui, quando ad maturam ætatem peruenit, & jam sui iuris plenè esse cœpit; tum verò multò magis indolem suam exeruit: nequaquam cochleæ vita contentus, aut frugali mensa, otiari, ludere, epulari, magnis pretijs vestiri, choros instituere & choreas, munera missitare puellis, quin & vxoratis; & quidquid lasciua amat, id facere, id dies noctesque cogitare cœpit: multòque postea magis, quando vxorem & familiam duxit. Sed non sine causa dixit Christus: *Va vobis diuitibus, qui habetis hic consolationem vestram*: qui editis, qui bibitis, qui luditis, qui genio vestro indulgetis, qui *cenas dubias*, qui *populares* quæritis; esurietis enim & sitietis, & plorabitis. *Dei diuites sunt*, ait Comicus, *deos decet opulentia, & factiones*: nos *homunculi sumus salillum animæ, quàm cum extemplo amisimus, æquè mendicus, atque ille opulentissimus censetur ad Acherontem mortuus*. Quid pompa morituro? quid Attalica vestis, & conscientia verminosa? cur venter vnus absumit, quod sufficeret tribus?

LUC. 6. 24.

III.

AVARITIA
VSVRÆ MA-
TER.

S. Tom. 2.2. q.
118. 2.1. S. Au-
gustin. l. 7. de
lib. arb. Cic.
4. Tusc. Boët.
l. 2. de Con-
sol. met. 5.

Hæc res sine pecunia non sit. Omnia pretijs suis constant. Vbi ergo vel pecuniæ nihil, vel nimis parum est, & deliciae tamen pompæque appetuntur, argentum est, per artes, faciendum, vt lacunæ expleantur. Quas Nobilis iste artes, præ ceteris rebus cunctis, optimè nouerat. Vultis, ô lari hiantes, vultis vultures, ab illo artes has discere? aut potius artes vestras in illo agnoscere? Auaritia enim eas, nullo alio magistro adhibito, satis docet. Est etenim *auaritia immoderatus amor habendi*, vt S. Thomas docet; immo, vt D. Augustinus loquitur, *est quarumlibet rerum insatiabilis & inhonestæ cupido*; seu *opinio vehemens de re non expetenda, tanquam valde expetenda sit, inbarens & penitus infusa*; quæ excedit in amando, acquirendo, & retinendo, sed deficit in dando. Quo pacto non vnum de septè, sed generale peccatum est, speciale opes respicit, & ab Aristotele & Græcis ceteris *Philargyria* solet nominari. *Grande malum est*

est auaritia, ait S. Ambrosius, immo malorum omnium est origo, sicut ait Apostolus, radix autem omnium malorum est cupiditas, quam quidam appetentes errauerunt à fide. Vides ergo, quia, qui pecuniam appetit, fidem perdit: qui aurũ redigit, gratiam prodigit. Auaritia enim cecitas est, errorem religionis inducit. Caca, inquam, est auaritia, sed diuersis fraudum oculata ingenijs: non videt, qua diuinitatis sunt, sed cogitat, qua cupiditatis sunt. Et nonnulli quidem, quibuscunque modis possunt, aliorum bonis insidiantur, quia lucri bonus est odor ex re qualibet: siue fraudulentis emtionibus, siue vsuris, siue furtis, siue rapinis opes congerant, perinde illis est, qui se semel Deæ Furinæ consecrauerunt; in illis enim *sauior ignibus Aetna Feruens amor ardet habendi*. Charybdes facit omnia absorbentes: gryphes facit auro incubantes: scarabæis similes facit. Ut enim illi ad stercorum, ita auari ad lucri odorem confluunt omnem. Alij tamen in genere tantum certo, auaritiam exercent, dum vel tondent, vel deglubunt gregem, vel vsuras exercent, vel clepunt piceatis manibus. Quemadmodum igitur hirundo muscas in aëre, aranea reti capit; ita quidam alios in campo rapinarum violentiã, quidam per occultas fraudes domi inuadunt, & velut spongias exprimunt: nonnulli auaritiam laruã tegunt, & iustitiæ titulo conantur honestare. De quorum numero Nobilis iste fuit. Is neminem spoliauit, furatus est nulli quidquam, sed, quod multi sibi fas esse arbitrantur, vsuris duntaxat rem auxit; eo se consolans argumento, quòd hoc pacto multorum mutuo indigentium miserijs succurrat; quòd a volentibus vsuram accipiat, volenti autem iniuria non fiat; quòd utique pecunia pecunijs mereatur compensari; quòd ita multi & alij ditescant viri magni atque honestatis amantes. Ceterum, quia neque doctus, neque valde probus erat, nihil sollicitus fuit, quo titulo, pro mutuo, aliquid possit in censum venire; animus enim auaritiã æger non quæ sana, sed quæ desiderata sunt, quærit: & magnitudo pecunia à bono & honesto in prauum abstrahit. Igitur istud axioma illi sufficiebat, tantò se feliciorem fore, quantò plus à debitore extorqueret; etiam ante tempus, & non solùm supra sortem, sed etiam supra mensuram omnem censûs, iustis titulis, concessi. Sic filij huius seculi solliciti sunt de crastino, immo de re præsentis. Verùm *Istuc est sapere, non quod ante pedes modò esto.*

S. Ambros.
serm. 97.

1. Tim. 6. 10.

Iuuenal. Sa-
tyr. 14.

Boetius lib. 2.
de consol.
met. 5.

Videre

*Videre, sed etiam illa quae futura sunt
Prospicere.*

IV.
Deuter. 16. 19
VSVRAE INI-
QVITAS.

Deuter. 15. 8.

Matth. 5. 42.

Luc. 6. 34.

Deuter. 23. 19.

Ezech. 18. 12.

Iuuenal. Sat.

14.

Aristot. 1. 1. de

Rep. c. 10.

Merito Poëta Plutum caecum finxerunt: neque enim *munera* duntaxat, *excacant oculos sapientum*, & *mutant verba iustorum*; sed omnis etiam auri argentiue praua cupiditas, quae vel à mortuo tributum exigit, & sepulchra spoliatur, & aequè retinendo, ac accipiendo peccat, etiam cum non videt se peccare. *Amor namq; pecuniarum*, ait S. Chrysostomus, *pupillam mentis, quasi quidam malignus humor influit, densamq; nebulam operatur*. Hinc Nobilis iste, non vidit, se opes habere, quibus succurreret gratis necessitati egenorum: neque recordatus est, scriptum esse: *Si vnus de fratribus, ad paupertatem venerit, non obdurabis cor tuum, nec contrahas manum, & dabis mutuum, quo eum indigere perspexeris* (malè enim retinet pecunias, qui se emolliri non sinit, vt subueniat indigenti) neque illud Christi in mente habuit: *Qui petit à te, da ei: volenti mutuari à te, ne auertaris*. Et: *Si mutuum dederitis his, à quibus speratis recipere, quae gratia est vobis? nam & peccatores peccatoribus foenerantur, vt recipiant aequalia. Benefacite, & mutuum date, nihil inde sperantes, & erit merces vestra multa*. Hæc licita est, & longè maior vsura, quàm si *decem, pro centum*, recipias. Sed mali in delicias profusi, in eleemosynas contracti & inhumani nihil agunt virtutis amore; præceptis igitur atque minis coërcendi sunt. Quamobrem etiam mutuacionem pecuniae, spe vsurae, vetuit Deus: *Non foenerabis, inquit, fratri tuo ad vsuram pecuniã, nec fruges, nec quamlibet aliam rem*. Ac, per Ezechielem ait, non victurum egenum & pauperem contristantem, rapientem rapinas, pignus non reddentem, & ad idola leuantem oculos suos, abominationem facientem: *ad vsuram dantem, & ampliùs accipientem*. Est enim vsura *lucrum proneniens ex mutuo, vi mutui*, prohibita lege naturali; nec in veteri lege aliter permissa, quàm in recompensationem bonorum, quae Iudæi à Gentibus vicinis iustè poterant auferre. In nouo Testamento non canonico tantùm, sed etiam diuino jure prohibetur.

Sed qua reuerentia legum?

Quis metus, aut pudor est vnquam properantis auari?

Bion certè auaritiã dixit esse *metropolim improbitatis* Quin etiam certè vel Aristoteles docuit, sicut honesti patrisfamilias est, se & domum

domum alere, agrorum & pecorum fructibus; ita artem cauponariam iure vituperari, non enim ortum habet à natura, sed è semetipsis questum faciunt foeneratores. Et addit: Meritissime foeneratoria ars odio habetur, quia ab ipso numo fit questus, & non seruit, cui primus inuentus est; permutationis enim gratia extitit: fenus autem ipsum copiosorem facit. Vnde & nomen hoc (Τόκος) natum est: similia enim, qua pariuntur, sunt gignentibus ipsa. Fenus autem est, cum paratur numo numus. Quare omnium questuum hic est maximè præter naturam. D. Ambrosius etymon ab adiuncto dolore amplificat: Τόκος, inquit (seu partus) Græci appellantur vsuras, eò, quòd dolore partus animæ debitoris excruciare videantur. Veniunt calendæ, parit fors centesimam: creuit centesima, petitur, nec soluitur, applicatur ad sortem. Itaq; non iam centesima incipit esse, sed summa, hoc est, non fenus centesima, sed fenus centesima. Fœnus Latinis quasi fetus dicitur. At pecunia non est naturæ talis, vt fœtum producat, sicut ouis, vacca, equus. Accedit ad hanc iniustitiam & dolus, & modus. Anarus, ait S. Basilus, videns inopem necessitate coactum ad genua sua supplicem procumbentem, flecti nescius perstat implacabilis, & nec precibus vincitur, nec lacrymis mollitur; iurat insuper, se omnino carere pecunia, & quærere, si quem ipse foeneratorem inueniat, & inhumana mercatura impudens periurium addit. Postquam verò perspicit, miserum illum meminisse foeneris supra sortem, subridere incipit, familiarem & amicum appellat. Videamus, inquit, sicubi relictum est nonnihil argenti depositi. Hac itaq; sommentitia simulatione, ubi inescavit miserum, & litteris obstrinxit, super eo fanore confectis, inde se proripit. S. Ambrosius, post alia multa in foeneratores dicta: Vidi ego, ait, miserabile spectaculum liberos, pro paterno debito in auctiorem deduci, & teneri calamitatis heredes, qui non essent participes successionis. & hoc tam immane flagitium non erubescere creditorem. Instat, vrget, addicit. Mea, inquit, nutriti pecunia, pro alimonia seruitutem recognoscant, pro sumtu licitatione subeant, agitetur hasta de pretijs singulorum, non immerito hasta agitur, ubi caput queritur: non immerito ad auctiorem peruenitur, ubi fors poscitur. Hac est foeneratoris humanitas, hac debitoris stultitia, vt filijs, quibus non reliquit pecuniam, libertatem auferat, pro testamento chirographum dimittat, pro emolumento hereditatis, syngrapham obligationis. Denique tam nefarium scelus est vsura, vt Cato Censorius, rogatus, quid

E

esset

S. Basil. in
Plal. 140.

S. Ambros.
de Tobia. c. 8.

Cic. lib. 2. de
officijs

S. Aug. ep. 54. *esset fenerator? responderit: Quid hominem occidere? & S. Augustinus*
 Matth. 21. 12. *scripserit, trucidari pauperem fœnore: immò Christus fœnatores*
 S. Hieron. in *(quos vsurarios fuisse obseruat S. Hieronymus) mensis, dixit: Do-*
 cit loc. Mat- *mus mea domus orationis vocabitur: vos autem fecistis illam speluncam,*
 thæzi. *latronum. Auaritia enim, teste S. Ambrosio, quasi gradus quosdam*
 S. Ambros. de *cupiditatis habet, & quò plures ascenderit, eò ad altiora festinat, unde*
 Naboth le- *fit grauis ruina lapsuro.*
 raclita.

V.
 TIMOR RESTI-
 TUTIONIS FA-
 CIENDAE, IM-
 PEDIMENTVM
 CONFESSIO-
 NIS.

Hoc ergo tantum vsuræ crimen cum sit, tamen à Pluto excæcati multi non vident; sed se excusant, factum eleuant, exempla, & consuetudinem obtundunt, mordicus retinent, nec adduci possunt ad iniusta lucra restituenda, nescio quid falsæ excusationis prætexentes. Nec enim hoc pacto miseris succurrunt, sed ex miseris faciunt miseres; nec vtique volentes habent, sed violentè adactos; siquidem nemo est, qui non mallet mutuam accipere pecuniam gratis, quàm vsuram soluere creditori. Nec, supra sortem, pecunia debet pecunijs compensari: siquidem pondus, non fœnus est reddendum. Quòd autem multi viri magni in seculo, hac arte ditescant, verum est, sed idcirco magna eos manent tormenta: honestos sic opes quærere, falsum est. Quanquam plurimi pro dolor, nunc sunt, qui sua cupiditate excæcati, quidquid vile est, id honestum arbitrantur; & lucri causa non verentur Iudæi fieri ex Christianis: nec restituunt, quod adhamârunt. *Nam itidem vt Acheronti hic ratio scribitur. Introreceptum, quando acceptum est, non potest ferri foras.* Talis fuit Nobilis ille, optimè notus Parocho suo. Quare ab eo non potuit impetrare, peccati huius absolutionem sacramentalem, quia nec ipse adduci potuit, vt ab vsuris desisteret, sed non aliter confitens quàm ad noueræ tumulum flebat. Quid ergo fecit? quod multi faciunt, qui volunt in peccatis & sordibus suis manere: confitentur enim alteri à quo non noscuntur, atque si hunc rigidum experiuntur, iterum iterumque alteri, donec inueniant vel imperitum, vel coniuentem. Non placuit huic auaro Parocho auaritiæ castigato. Tuit itaq; ad aliquem è Societate nostra Patrem; qui itidem, intellecta mutati confessarij causa, dixit: Se eum non posse absoluerè, non solum, nisi ab vsura desisteret, sed etiam, nisi promitteret, se vsurarum omnium facturum restitutionem. Re
 igi-

igitur infecta ab eo discessit, nimis austerum & crudum vocans.
 Adijt alterum, adijt tertium, adijt quartum, ab omnibus idem re-
 sponsum referens dixit: *Omnes Iesuitas esse eiusdem farinae Orbilios.*
 Vlcus adhuc eum vrebat, sed tangi volebat, vt aperiretur in sani-
 tatem. Quare ad aliud se se templum, atque ad alios aliosque sub-
 inde Religiosos contulit, à quibus audiuit icidem, *Neminem esse,*
qui eum, sine imposta restitutione, possit absoluerè, nisi propria salutis pe-
riculose se velit innoluere, & peccati particeps fieri alieni: restituendum,
quidquid acceptum, per usuram; quacunque res sit, siue in se extet; siue
in valore, si non extet: quin & damnum illatum, & lucrum cessans;
quin & expensas, quas mutuans fecisset, in re sua recuperandas; uti & bo-
na propria, deficientibus alijs, & remanente obligatione restituendi: ac si-
ne controuersia, immediatum omne lucrum, quod acceptum esset ultra
sortem. Scabiosus, aut vlcerebus obsitus, grauiter sentit, si quis ca-
 taplasma ei detrahère nititur agglutinatum: ita auarus non susti-
 net à se auferri pecunias, quas habet viscosis manibus accretas. Et
 tamen, velut vlcus, vrunt. Ita auarus neque vitium, neque vitij
 remedium potest pati. *Quemadmodum enim, ait os aureum, sine*
fluctibus mare nunquam conspicitur: sic animos diuitum auarorum,
absque sollicitudine, tremore, turbatione, curis, periculis, nunquam repe-
ries; sed antè, quàm priora componant, alia inuaserunt. Quamobrem
 Nobilis iste, cum & scrupulo, conscientiaque acerrimis stimulis
 vellet carere, & tamen lucri inuisti tenax horreret omnem restitu-
 tionis faciendæ mentionem, tam diu circumuagatus est, per Con-
 fessariorum omnium subsellia, & templa, donec tandem inueniret
 aliquem ad gustum suum, vel indoctum, vel libertinum, qui nullo
 discrimine quemcumque, nulla potestate scelus omne absoluerè,
 atque accursum potiùs numerumque confitentium, quàm fructum
 quærere solitaret. Et, Deo iustissimè permitrente, inuenit tandem
 vnum, eumque, quod magis mireris Religiosum, qui sibi de acqui-
 sito tam splendido Confessionis filio tacitè plaudens, omni studio
 conatus est, eum ita tractare confitentem, vt apud se retineret; ac
 ne illum ad alios fugaret, aut amitteret, ceteros Confessarios, qui
 eum absque restitutionis promisso absoluerè nolissent, dixit, *ni-*
mis fuisse scrupulosos, & nodum in scirpo quasisse. Apud hunc igitur
 tandem Confessarium mansit; hic summopere ei placuit, hic ei so-

S. Chrysostr.
 hom. 39. in
 Matthe.

lus satisfecit; sicut & multis, qui tum demum acquiescunt, quando Confessarium inueniunt, secundum cor suum, non secundum utilitatem aut necessitatem; qui vel tacet ad omnia, ut mutus canis latrare non valens, vel etiam approbat illorum errores, album nigrum, nigrum album vocans, neque medicinam illis salutarem præscribit, ut corpus castigent; ut sæpius confessionis remedio utantur; ut tandem absistant, consuetudinemque inueteratam, adhibita sibi violentia, expugnent: ut alienum dominis suis reddant. Nam quidam ab his rebus, quasi à solo Numine toti pendent. Venter enim, aut pecunia, aut Venus & Bacchus est eorum Deus: non quod pecunia mala sit, sed sicut si quis in limpidum fontem sterces iniiciat, totum immundum reddit: ita si dinitias auaritia attigerit omnes fœtere suo corrumpit. Quod & Venus & Bacchus facit.

S. Chrysoft.
hom. 71. in
Ioan.

VI.

QVAM MALA
SIT MALI
CONFESSARII
ELECTIO.

Filij hominum vsquequo graui corde, ut quid diligitis vanitatem, & queritis mendacium? Sentitis conscientia intemperiem, videtis vos ægrotare, vultis sanari; & medicum peritum fugitis? quæritis imperitum? Quis, vulnere accepto, declinat chirurgum bonum, & illo utitur, qui vngit tantum, nec sanat ex fundamento? Socratis dictum est, aureus lectus non inuat ægrotantem. Aureum vos dicitis habere confessarium, cur? quia tacet, quia vos sinit versari in vfuris, furtis, odijs, libidinibus vestris. Non est aureus iste, sed vobis videtur fulgere. Fulgor vos decipit; non ducit, sed seducit. Ut Cyclops vel cæcus manum porrigit, & ductum sequitur trahentis; sic vos Confessarius indoctus, aut ipse peccatis excæcatus non in viam, sed in ruinam ducit. Cur cæcum eligitis? cæcus, si cæco ducatum præstet, ambo in foveam cadunt. Quare, non sine causa, dixit Seruator: Attendite à falsis Prophetis. Et, ut S. Leo scripsit: magni laboris est, magniq; discriminis, inter dubias imperitorum opiniones, & verisimiles falsitates, per vnã sanã doctrinã semitam, inoffensis gressibus ambulare: &, cum undiq; se laquei erroresq; opponant, omne periculum deceptionis euadere. Quid illis fiet, qui bonum ducem fugiunt, malum quærunt? Sinunt se isti à vanissimo quoque per deuia abduci, quid non facient, si habeant ipsum Confessarium erroris fauorem? Hæc sunt vestimenta ouium, mansuetudinis simulatio, & blandimenta verborum, ait S. Hilarius. Nam & Confessarij mali, per dulces sermones, & benedictiones seducunt corda innocentium quoque, quid

Matth. 15. 14.

Matth. 7.
S. Leo ferm.
5. de Nat.

S. Hilar. in
Com. 7. c. 1.
Matthæi.

aut

quid in cordibus non efficient nocentium, & in scelere permanere cupientium? Nempe id, quod inepti medici, qui, dum ægroto omnia concedunt, ægrotum non sanant, sed necant. Quanquam longè peiore euentu id agunt medici spirituales. Corporum medici, sibi ipsis non obsunt, si malas præscribunt & nocituras agris medicinas. At animarum medici, si sunt imperiti, aut negligentes, & ægros suos perdunt, & se ipsos cum agris; *cæcus, si cæco ducatum præstet, ambo in foueam cadunt*, monomachis miseriores. Nempe

Matth. 15. 14.

Non habet euentus sordida præda bonos.

Hoc Nobili, hoc Confessario illius accidit. Quoties enim, vsurarius ille redijt ad confessionem, toties, sine vlla restitutionis impositione, retulit absolutionem. Sed absolutionem verbis expressam, re nullam. Imaginabatur enim Nobilis, se esse absolutum, absolutus non erat. Sicut ille, apud Eustathium, Achæus, Callicon cognomine, qui fictile vas, puluinaris loco, capiti supponebat: verùm quia duritie illius offendebatur, vas paleis impleuit, vt mollius cubaret. Non cubile mollius est redditum, sed stultitia, quod non fuit, fixit. Ad eundem modum Nobilis, non absolutus erat à peccatis, sed, quia eum Confessarius decepit, imaginatus est sibi absolutionem, sicut reus in carcere, quia catenis alligatus somniat, se ijs esse liberatum. Ita *mentita est iniquitas sibi*. Extitit hinc magna inter Confessarium & filium Confessionis animorum coniunctio, familiaritas, amicitia. Nihil Nobili supra Confessarium, nihil Confessario supra Nobilem fuit. Hinc se se mutuò visitare, hinc suauiter vnà fabulari, hinc identidem simul lætissimè conuiuari cœperunt. Vtque libenter Nobilis Religioso huic confessus est, ita vicissim Religiosus libentissimè, apud Nobilem prandit & cœnauit. Nec libentissimè tantùm id fecit, sed & frequentissimè, inter epulas suum lactans conuiuatore verbis, à quo ipse senum lacte reficiebatur. O miseri Confessarij, qui mensæ seruitis, non conscientia vestrorum dominorum! cur animam vestram, quàm offam vestram mauultis perdere? ô miserabiles confitentes, qui animæ vestræ salutem Confessarijs creditis, mensam vestram, non conscientiam vestram curantibus! Audite, & respiscite; quicumque ita vel cum Confessarijs, vel cum confitentibus luditis. Aliquamdiu durauerat hæc filij spiritualis, & spiritualis patris iucunda conuersatio:

VII
CONFITENTIS
MALE, ET MA-
LE CONFES-
SIONEM AUDI-
ENTIS TRAGE-
CVS EXITVS.
Eustathius
Odyss.

Psal. 10. 12.

satio. Gaudebat vterque; Nobilis immunitate, Religiosus commensatione. Sed, vt omnium rerum est finis; & quædam, in diuinis consilijs, decreta est mensura peccatorum, ita hîc quoque cœlestis iudex non censuit ampliùs indulgendum. Quodam die constituerant, lætissimè inter se se agitare. Conuenerant vesperi. Considerabant, gaudebant. Volabant ioci, ambulabant fercula, ibant in orbem scyphi, & crateres Falerno spumantes: nemo videbatur in orbe toto illis lætior beatior. Hoc viuere esse dicebant; & nesciebant, quid sequens hora ferret. Nocte jam multa, post lautissimam cœnam, Nobilis conuiuas soluens, in lectum concessit, Religiosus in monasterium se recepit. Vix & ipse se se ad somnum composuerat, cum ecce inopinatò vernæ adsunt duo, ad fores cœnobij, qui impotenter pulsant, iubentque actutum januam referari. Ianitor, ex habitu eos cognoscens, è Nobilis vtique familia ratus, per fenestellam maculâsque portæ ferreas, interrogat, quid id noctis tam ferò ac intempestiuè velint? Aiunt, rem incidisse necessariam, Nobilem repentè malè habere cœpisse, grauitè cum morbo, & ferè etiam cum morte luctari, velle sibi sine mora adesse eum, quem à Confessionibus haberet. Currit ianitor, atque è prima quiete excitat somno vinòque semisopitum Patrem, jubetque vehementer festinare; periclitari dominum, moram omnem esse detrimentosam. Proripit ille attonitus se se; &, iniectis tumultuariè vestibus, quod reliquum est, in via nectit, socio comitante, duobusque, qui eum euocauerant, latera cingentibus. Dum per forum transeunt, videt religiosus, ad lucentis Lunæ semiplenum lumen, Nobilem illum suum Conuiuatorem, in talarì nocturna toga, magnificè obambulantem. Quo conspecto, ioci causa, intempestiuè delusum se arbitratus, cœpit cum ductoribus amarulentiùs expostulare, vt qui aliud ludendi genus non habuissent, quàm vt Confessarius ridiculi esset argumentum; alios fuisse, quibus os sublinerent, si ea nocte comœdiam vel dare, vel spectare voluissent. Hæc, dum diceret, atque alia, quæ subitus impatientiæ calor suggessit, adfuit ipse, atque stetit ante illum Nobilis, vultuque plus quàm truculento, ita eum est affatus: *Nihil hîc fictum, aut ioco actum existima. Non tantum agrotavi, sed & vixi. Mortuus tecum loquor, & heu, aeterna damnatione flammis adiudicatus, Cœpi ardere, ardeo, & ardebo semper, sine ullo*

ullo sine tormentorum. Idq̄, inſte patior, quia merui uſuris meis, & illo nimis profano & ſacrilego uſu ſacramentorum. Tu verò, infeliciffime ſacerdos, & improbiſſime Religioſe, cuius erat, mihi ueritatem dicere, de uitijs increpare, extrahere ex uſuris; conuiuere, indulgens & clemens, & meam cauſſam agens uideri maluiſti; itaq̄, peccantem confirmàſti. Par eſt igitur, ut ſclerum meorum particeps, etiam particeps ſis meorum ſuppliciorum. Hæc ubi dixit, duo uernæ in Auernales cacodæmonum, laruas conuerſi, vnus Nobilem, alter Religioſum, comprehenſos, per aërem, ad Acherontem, auexerunt. Solus ibi tam luctoſæ tragœdiæ ſpectator relictus eſt Confessarij ſocius, totus rei atrocitate attonitus, ac præformidine ſemianimis. Animo tamen poſtea remigrante, ac uiribus reſumtis, nullo Confessario redeunte, incomitatus ad Monafterium reſreſſus eſt. Ibi, quo ſuo, ac Superioris dolore, qua totiſ conuentus deiectione ſcenam tam tragicam enarrârit, ego dicere non poſſum, uobis relinquo cogitandum.

Qui utique, hac hiſtoria audita, mirari deſinetis, ſi quos Dei ſeruos auditis, ad eò refugere à nonnullorum diuitum confeſſionibus audiendis; ſi uidetis illos malle audire ex agro uenientes ruſticos, aut fuligine obſitos opifices, aut uiliſſimos de paupertina tribu mendicos; quàm eos, quorum ueſtis pretioſa, anima diabolo uendita, & mille titulis Orco obſtricta: neque agrè feretis, ſi quis Confessarius, ne ueſtra peccata approbare uideatur, & ipſe innocens ueſtris delictis damnetur, ſincerè pronunciet: Non poſſe ſe abſoluere obſtinatos: ueniam non eſſe, niſi ſe ſe emendaturis. *Fili hominis*, ait Deus per Ezechielem, *ſpeculatorem dedi te domui Iſrael: & audies de ore meo uerbum, & annunciaſis eis ex me. Si dicente me ad impium, morte morieris, non annuncianeris ei, neq̄, locutus fueris, ut auertatur à uia ſua impia, & uiuat: ipſe impius in iniquitate ſua morietur: ſanguinem autem eius de manu tua requiram.* Hæc eſt Confessarij obligatio, cuius officium non exigit tantum ut ſoluat, ſed etiam ut quandoque liget. Quis igitur agrè ferre poteſt, ſi facit, quod officium ab ipſo requirit? quod Deus ipſe, cum tanta comminatione præcipit? Diſcetis etiam, non quærere Confessarios indoctos, laxos, indulgentes, omnia diſſimulantes, ne *cacus, ſi caco ducatum præſtet, ambo in foueam cadant*. Si calceos emere uultis, optimum aditis ſutorem; ueſtem nouam confici cupitis, quæritis, ubi ſit optimus ſartor;

VIII.

CONFESSARIJ,
ET CONFITENTIS
CURA ET
DELECTVS.

Ezech. 3. 17.
& c. 33. 7.

Matth. 15. 14.

In vita S. Lu-
douici.

Sales intro-
duct. ad vitā
piam 1. p. 64.

IX.

VSURARIO-
RVM MALVS
EXITVS.

Luc. 12. 20.

Baruch. 3. 17.

Thom. Can-
tiprat. lib. 2.
Apum. c. 3.

fartor; si diuertere de via statuitis, in optimum hospitem inquiritis; si venam vobis vultis aperiri, chirurgum optimum indagatis: animā medicum videtis vobis esse necessarium, & si quem accuratum experimini, declinatis, atque ad omnium luridissimum acceditis, nonne hoc est, perire velle? Sanctum consilium Gallia Sanctus rex, è vita migraturus filio suo dedit istud: *Fac idoneus tibi sit conscientia arbiter, cuius prudentia doctrinaq; in omnibus semper tutus sis.* Quā in rem Auila: *Confessarium elige unum ex millibus.* Immo inter decem millia, ait Sales Episcopus, *dici enim non potest, quanta sit ad excipiendas confessiones idoneorum inopia: si ex his tribus, charitate scilicet, doctrina, & prudentia, vel unicum in aliquo desideretur, est periculosa res plena alee.* Conscientiæ morbus nec simulando sanatur, nec dissimulando. Qui sapit ergo, exemplo se sinat doceri. Optimum est, aliena insania frui.

Sed ad radicem huius mali veniamus: auaritia radix omnium malorum, etiam hinc causa est, ut re aliena inquinati, & reddere nolentes, quod iniquis modis acquisuerunt, vel non sincerè confiteantur, vel Confessario prudenti non obsecundent. Hinc, ut peccatum peccato addant, etiam Sacramento Confessionis abutuntur, & malunt gratia Dei, quā pecunia carere. Hinc ipsa illis Sacramenta sunt in damnationem. Abusu enim eorum merentur, usu priuari; ac sine fructu illorum ex hac vita exturbari. Et sæpe quidem repente, ac violentè, iuxta illud: *Stulte, hac nocte, animam tuam repetunt à te, qua autem parasti, cuius erunt?* Quod ferè contingit, quoties homines in hac rerum cumulandarum auiditate senes moriuntur. Cū enim cetera vitia, senescente homine, senescant, sola auaritia iuuenescit, & quò annosior, eò est pertinacior; ut vita citius quā illa deseratur. Non immeritò querit Baruch; *Ubi sunt, qui argentum thesaurizant, & aurum, in quo confidunt homines? Exterminati sunt, & ad inferos descenderunt.* Quemadmodum Nobilis supra dictus. Qui nec primus, nec vltimus fuit, cui istud euēnit. *Vidi & ego ipse, in Brabantia finibus, ait Thomas Brabantinus, usurarium nequam valde, qui multos nobiles & potentes exheredauerat, & pauperes spoliauerat supra modum. Hic frequenter occurrens Religiosis, rogabat quasi cum lachrymis, pro se orari; sed in nullo penitus se correxit. Cumq; super hoc eum frequentius arguissem, nec tamen in aliquo profecissem, accidit,*

cidit, ut repentina infirmitate correptus, ad exitum propinquaret: & ecce, subito duo ingentes tenebrarum canes lectum incertis circuitibus ambiebant. Ipse verò protracta lingua, ad longitudinem prope pedis delibescens horribiliter expiravit. Quod si non fatis est, addit S. Bernardinus Senensis alterum: Legitur, inquit, de Usurario quodam, quod post splendidam cœnam, cùm dormiret in lecto cum uxore sua, subito expergestus exilierit de lecto. Cùm autem ab uxore sua, quid haberet, interrogaretur, ait: Modò raptus fui ante iudicium Dei, ubi tot, & tam terribilia sunt opposita contra me, quòd nec scivi, nec potui respondere: cumq; fuerim diu ad pœnitentiam expectatus, nec huc usque volui divinis præceptis & bonis inspirationibus obedire. Audivi nunc iudicem, contra me sententiam protulisse, meq; datum audiui potestari demonum, qui me hodie ad aterna supplicia asportare debeant. Quo dicto, de pertica vili veste assumpta, domo, rabido cursu egressus est: quem sui hinc inde quærentes, in quodam monasterio monachorum matutinum cantantium inveniunt. Cunctis igitur eum ad pœnitentiam inducentibus, nec proficere valentibus, ratione, aut exhortatione, vel precibus, custoditus est diligenter, usq; ad sextam horam. Denique, cùm eius consanguinei domum illum reducere vellent, & ad quendam fluvium, per cuius pontem transituri erant, pervenirent: viderunt navim quandam, rapido cursu ascendentem, à nullo, ut videbatur, conductam: sed ab usurario plena demonibus visâ est, qui, ut ait, idè venient, ut eum ad aterna supplicia asportarent. Quo dicto, statim violenter de manibus eorum, a demonibus rapitur, & in navim projicitur, & cursu rapido retracta, subito disparuit, cum demonibus, & prædâ, præfata navis. Si, ne dæmonibus quidem & navì Charontis sibi paratâ alpectis, iste ad pœnitentiam confugit, facile intelligi potest, quanta difficultate, avari ab hominibus ad confitendum, & restituendum adducantur: apud quos plus ponderis habet aurum, quàm cœlum. Qua de re tertium hoc exemplum è Luca Pinello libet apponere, de homine admodum pecunioso. Huic ægrotanti, cùm à medicis mors in propinquo esse denunciaretur, ingens cura cum metu iniecta est. Agglutinator enim divitijs animus, totq; temporalibus bonis profundissimè immerfus, inusitata anxietate, perspicuè ostendit, verè dictum illud: *O mors, quâ amara est memoria tua homini pacem habenti in substantijs suis!* Accepro enim nuncio mortis, dici non potest, qua deferendarum opum

S. Bernardin.
Senens. serm.
43. art. 3. c. 3.

Luc. Pinellus
lib. 1. c. 5. de
altera vita.

Eccli. 41. 4.

solitudine, quanto animi cruciatu, quot suspirijs ex imo pectore ductis, sese in lecto huc versarit & illuc, identidem etiam, iracundi leonis in morem, irrugiens. Hoc tam triste spectaculum præsens intuitus noti nominis scriptor Robertus de Licio, ex Christiani hominis officio eiulantem iussit lamenta omittere, atque deposita nummorum omni cura, sicut antehac corporis commoditatibus prospexit, ita nunc etiam animæ suæ salutis providere. Orandi nunc tempus esse & futurum iudicem Deum conciliandi, non cogitandi de pecunijs, mox necessariò deferendis. Surdo citiùs salutaria persuaseris, quàm avaro. Quasi nihil audijisset iste miser, ita bene adhortanti respondit nihil. Secum autem ipse, in hunc modum, clara voce, est locutus: *Heu quanto labore, quot curis, quàm magna industria diuitias istas mihi coaceruavi, & nunc ad alienas deueniunt manus? Ego sudavi? ego adeptus sum? ego genium meum defraudavi? & nunc alij prodigè fruuntur, qui mihi gratias non agent, immo insultabunt? Hei me miserum! hei infelicem!* Sic querelas iterantem Robertus de Licio, robustioribus verbis commonendū ratus, etiam atque etiam rogauit, ut hæc vana mitteret; pecuniam non pluris, quàm animam faceret, exclusaque omni de rebus caducis cura, de futuris, deque æternis rebus cogitaret: cœlum auro præferret; & vel inuito animo deferenda, sponte defereret, ne & cœlestem thesaurum amitteret, & ad æternam, in inferno, omnium optabilium rerum egestatem cœcus properaret. *O quàm difficile est, confidentes in pecunijs in regnum Dei introire!* Instabat mors, imminabat iudicium terribile Dei. Supplicij sempiterni præsentissimum erat periculum, non deerat, qui hæc auribus eius ingereret. nihil omnia fiebant. auro excæcatus nihil aliud aspicere, auro exfurdata aures nihil aliud audire; auro plenus & ebrius, nihil aliud loqui volebat. Itaque, exclusis alijs omnibus cogitationibus, perpetim inter acerbissima suspiria, clamitabat. *O thesauros meos! ô pecunias meas! ô bona mea! ô diuitias meas! Cuinam vos relinquam? quis vos acquireret? quis possidebit?* Hæ voces vltimæ illius fuerunt; ut, sicut alij, qui *ducunt in bonis dies suos, in puncto, à gaudijs, ad inferna descendunt*; ipse Acherontis supplicia, ab huius vitæ eiulatu inchoaret. Possem & quartam adijcere historiam, quàm anno præcedente 1644. primùm in Venetijs, primario viro, ac admodum seni consigisse, mihi ex aula

Oenipon-

Marc. 10. 24.

Iob. 21. 13.

Oenipontana scriptum est, additumque *haberi illam ab auctore fide dignissimo, & aliorum relatione, mihi iam plus confirmatam & certissime creditam.* Sed malo illam audire ab alijs, quam alijs narrare, nondum satis enodatè recensitam; quamvis luculentè ostendat, quo exitu Confessio differatur, vel profanetur.

Publiana sententia est: *Avarus, nisi cum moritur, nil rectè facit.* Cuius dicti sensus est, eum, qui sese pecuniæ studio addixit, nulli commodum esse, dum vivit; solam illius mortem hæredi voluptatem & emolumentum adferre. Sed horum avarorum mors emolumentum etiam non hæredibus affert. Ex eorum enim poena satis manifestum est, quàm seuerè Deus puniat sacrilegos eiuscemodi confitentes, & quò vsura hominem pertrahat. Quanquam facilè prospicio, quid mihi plerique sint obiecturi: nempe Hæc nihil ad se pertinere; paucos nunc, Pamphili furtum imitari, paucos cum Alexandro Asiam metere, paucos tegere culmos cum Antigono; paucos vsurarios reperiri; ad illos eundem: illis hæc talia occinenda esse. Quibus respondeo. 1. Cum Horatio lib. 1. ep. 1. *Multis occulto crescit res fœnore,* quia constat, varia esse genera vsurarum; alia enim *formalis & aperta,* alia *virtualis* siue *palliata* est; itemque, alia *realis,* alia *mentalis.* Quæ si diligenter perpenderentur, multos offenderent, esse hîc inquinatos. Quoties enim fiunt pacta obligantia ex iustitia, ad dandum aliquid pecunia æstimabile, ultra fortem ex vi mutui? quoties pactum initur, vt mutuarius teneatur facere aliquem contractum, cum mutuante; vel præstare munus à lingua, ab obsequio, à manu; vel facere aliquid turpe, pretio æstimabile; vel dare officium, priuilegium, exemptionem ab aliquo onere, vel vt dimidium recipiat in mercibus, vel vt tempore messis reddat triticum pretio currente &c. Nonne hæc sunt vsuraria? Sunt. Sed excusatur vsurarius, vt

Nimirum insanus paucis videatur, eò quòd

Maxima pars hominum morbo iactatur eodem.

2. Multi filij sunt ab vsura alieni, sed vsurarios parentes habuerunt. Hæres verò tenetur ad vsuras defuncti, si relicta hæredi satis sint ad soluenda debita, & ad portionem hæredibus iure debitam; si verò hæres succedat etiam in crimine vsurarij, tenetur in solidum, ex persona etiam propria, tanquam cooperator vsurarum, quæ ab

XII.
MVLTOSSSSE,
QVI VSVRIS,
VEL ETIAM
GRAVIORIBVS,
CONTRA IV-
STITIAM, PEC-
CATIS OB-
STRACTI NON
RECTE CON-
FITENTVR,

Horat. lib. 2.
Satyr. 2.

ipso acceptæ essent post mortem. 3. Demus, te esse ab omni vsura alienum; demus non esse furem Argium; sed auaritia te aliò impulit, atque in longè grauiora & apertiora. Vsura quædam, etsi iure diuino prohibitæ, tamen iure ciuili permissæ fuerunt, quædam etiam approbatæ. Et sunt multa quæ ab vsura excusant, si, non titulo mutui, sed ratione *lucris cessantis*, aut *damni emergentis*, aut titulo gratitudinis, vel amicitia quippiam accipiatur; nihil tamen omnium est, quod à rapinis prædones, à furtis lauerniones excuset.

4. Quot fraudes in emtione venditioneque committuntur? quoties pretia rerum augentur? quoties pondera, mensuræ, numeri minuuntur? *Deuter. 25. 13.*

Non habebis in sacculo diuersa pondera, maius & minus: nec erit in domo tua modius maior & minor. pondus & pondus habebis iustum & verum, & modius aqualis, & verus erit tibi. ait Dominus

O quoties audimus, diuersa pondera, & diuersa pretia earundem rerum? Quod denario venditur, si ciuis est, duplicatâ pecuniâ venditur studioso litterarum, aut peregrino, vt plures lædantur. nempe & studiosi, & parentes studiosorum, & quotquot id audiunt peregrini. Addo, & istos ipsos fœneratores lædi; qui nunquam opulescunt, licet quotannis, incredibilis summa pecuniarum in eiuscemodi urbem inferatur, quæ, quò euanescat, non apparet, nisi quia, quod iustitiâ caret, caret etiam diuina benedictione. 5. Quoties solutiones debitæ differuntur? dissimulantur? penitus obliuine inuoluuntur? an ideò non debes, quia alter non exigit? aut quia non meminit, idcirco putas etiam Deum debiti tui non recordari?

6. Inter ipsum ludum, quot fraudes admittuntur? quot mendacijs circumueniuntur collusores? quoties chartæ miscentur in præiudicium aliorum? ne dicam quantæ superstitiones & quot pacta diabolica intercurrant. Non enim nominabo, ne videar docere, quod refuto. Certè multi sunt, qui arte inæquales, vel minis, vel importunis precibus inducunt ad ludendum, quos victos habent antè, quàm ludere incipiant. Quid est hoc aliud, quàm in terra iacentem, & sese defendere non valentem spoliare?

7. Quanti sunt, qui, præsertim hoc tempore, scienter emunt pecudes abactas, aut alias res alienas? qui seruant donata, ab eo, quem sciunt furem esse manifestum?

Isa. 1. 32. *Socj furum sunt isti, & iam patibulo initiati; qui si scirent, per eiusmodi furta dignos fieri homines, vt etiam amittant,*

cant, quæ iuste possederunt, non vtique tam obstinatè aliena retinerent. Plurimi ad Lauretanam ædem peregrinati sanitatem reportarunt: quidam sanus, inde è muro sacro lapidem abstulit, & ægrotare cœpit. Ita nonnulli exitium sibi furantur & extremam paupertatem in furtiuis opibus acquirunt. Quid impetrabis, si rosarium oras, quod tuo vel alieno furto acquisuisti? cur enim manus ad cælum extendis? vt ores, an vt eas ostendas furto inquinatas? illum libellum legens, quem alteri subduxisti, seuerissimum vis placare iudicem furum? Non est enim Deus noster, sicut qui *viduus pharetra risit Apollo*. 8. Ah quid dicam, quoties famuli? quoties ancillæ esculenta, poculenta subducunt? Mittitur in cellam seruus vt domino vini haustum afferat, qui domino vitrum, sibi cantharum implet? nec rarò coqua è culina cellam facit. Nam si vel semel ad dolium mittitur, sibi pro sex diebus prouidet. Ars est, quæ etiam sub inuersis ollis vinum condit. Nihil dicam de pane, de butyro, de lignis, de candelis, de alijs rebus ad vicinos, vel cognatos, vel amafios amafiasuè asportari consuetis. 9. Quid de ipsis filijs & filiabus canam? quoties non iam poma, pyra, aliaque bellaria, sed pecunias suis parentibus subducunt, & arbitrantur, se furti reos non esse? Addam, quod pauci confitentur, & multi quotidie perpetrant, multos liberos perditissimè prodigere otio, ludis, compositionibus, quod eorum parentes, magnis sudoribus, vix tandem comparserunt. Quid isti aliud faciunt, quàm si parentes compilarent? 10. Non esset finis, si fractores fenestrarum, familiares cultorum, chirothecarum, & stropholorum fures; & damnorum innumerabilium illatores; si eos, qui salarium accipiunt, & officio non satisfaciunt, vt sunt pædagogi, præfecti, operarij, ministri varij; si eos, qui gabellas, qui vestigalia iusta defraudarunt; qui Ecclesiæ decimas non dederunt, qui operarijs mercedem distulerunt, aut diminuerunt; aut qui consilijs aliorum commoda auxilijsuè impediuerunt, velim commemorare. Nam, teste Aristotele, *aleatores, & fures, & latrones omnes auari putandi sunt, quod in turpi questu sunt occupati*.

Aristot. lib. 4.
Ethic. c. 1.

*Nec minor in campis furor est, emtiq; Quirites
Ad pradam strepitumq; lucri suffragia vertunt.
Venalis populus, venalis curia patrum.*

Petron. Arb.
in Satyr.

*Est fauor in pretio, senibus quoque, libera virtus
Exciderat, sparsisq; opibus conuersa potestas,
Ipsaq; maiestas auro corrupta iacebat.*

Aristot. loc.
cit.

Cic. pro
Quintio.

Luc. II.

XIII.

Polydo lib. 8.
hist. Anglic.
EXEMPLA FA-
CTAE RESTI-
TUTIONIS.

Hoc de Romanis olim dictum est, vtinam nunc non etiam dici posset de Germanis! deque alijs etiam Christianis! Prætermitto & alios. *Nam qui magna, & à quibus nefas est, accipiunt, ait Aristoteles, quales sunt tyranni, qui ciuitates oppugnant, fana diripiunt: ij non avari, sed scelesti potius, impij & iniqui sunt habendi; quamuis horum criminum radix sit cupiditas. Quia, vt M. Tullius ait, Nullum est officium tam sanctum, atque solenne, quod non auaritia comminuere, atque violare soleat. Hi omnes, si vel penitus à Confessione abstinent, vel hæc talia, in Confessione tacent; vel iniuste accepta restituere iussi non restituunt; vel Confessarium quærent, à quo dissimulantes prætereantur; an non Sacramento diuinissimo sacrilegè abutuntur? an non digni sunt, qui cum Nobili, & (si talem quoque habent Confessarium) etiam cum Confessario, in Tartarum abripiantur?* Taceo detractores, qui vel non agnoscunt; se ad ablatum honorem restituendum obligatos; vel non confitentur hoc piaculum, vel ad restitutionem faciendam admoniti, non parent; quia à dæmonio vel *muto, vel surdo* possidentur, supplicijs æternis authorati.

Certè si scirent mortales, quantos Orco triumphos pariat inordinata habendi voluntas, vltro omnia restituerent, quæ titulis iniustis scirent se interuertisse. Eduardus III. Angliæ rex magnis tributis populum grauabat; seque, gemente populo, collectis pecuniarum aceruis, solebat eximie oblectare. Quodam igitur tempore, vt ei iucundum facerent spectaculum, collectores & accipitres pecuniarum ingentem auri argentiq; vim comportatam vndique, ante oculos illi exposuerunt. Ad quam cum voluptate intruendam inuitatus, vidit quidem thesaurum, sed simul etiam aspexit, circa eum, Acheronticæ monstrositatis cacodæmonem, cum magno tripudio, ludentem & saltitantem. Quo viso, illico horrorem concepit iniquæ pecuniæ retinendæ. Iussit igitur extemplo eam è conspectu suo amoueri, atque viritim illis reddi, à quibus fuerat extorta; satius esse existimans animam, quàm pecuniam perdere, Zacchæum nō modò in auaritia, sed etiam in pœnitentia imitatus. Quid, diuites, facitis? cur non, sicut ingeniosi estis ad pecuniam

cuniam, ita & solliciti estis, ad pœnitentiam faciendam? Vobis lachrymantibus, Angeli gaudebunt, diaboli flebunt; qui, si viderint vestros hamatos vngues, piceatas manus, tenaces oculos & alienam in arca monetam, latos agitant triumphos. Quid enim supplicij non impendet illis, qui egentibus non solum nihil largiuntur, sed etiam auferunt sua; si illis pœna est præparata, qui vel de sua substantia inopiam patientibus non succurrunt? B. Albertus Besutiana familia oriundus, prima ætate vsuris deditissimus, totus in eo erat, vt alijs sua eriperet, nihil daret. Hic aliquando, in lacu Verbano nauigans, infesto Aquilone fluctus excitante, de vita est periclitatus. Cur id fieret, non diu illi fuit cogitandum. Nam vnâ & sibi pereundum esse vidit, & diuitias iniuste congestas amittendas. Quamnis igitur animus illi ad opes erat vehementer alligatus, tamen illas censuit libentiùs esse proijciendas, quàm vitam. Voto itaque se obstrinxit, se, si viuus & incolumis ex hoc discrimine euaderet, omnia serò emendaturum. Euasit, domum redijt, bona sua pauperibus distribuit, vxoriq̃ue persuasit, vt in monasterium ingrederetur: ipse in montem inaccessum se reptando contulit; vbi diu, dimisso per funem corbe, à transeuntibus, postea ab ipsis Angelis pastus est; donec Anno Christi 1369. tertio Septembris die, sanctè moreretur, ac miraculis ostenderet, longè vtiliùs pecunias in egenos spargi, quàm, domi in arcis, coaceruari; quæ frequenter in perniciem ipsius domini conseruantur. Quia, vt D. Ambrosius monet. *Non maioris est criminis, habenti tollere, quàm cum possis & habes, indigentibus denegare. Esurientium panis est, quem tu detines: nudorum indumentum, quod tu includis: miserorum redemptio & absolutio pecunia, quàm tu in terra fodis. Tantorum scias te inuadere bona, quantis posses prestare, & nolis. Non sunt bona hominis, qua secum ferre non potest. Sola misericordia comes est defunctorum.* Quin idem ferè dixit Poëta, cuius hæc sunt:

Cur eget indignus quisquam, te diuite? quare

Templa ruunt antiqua Deum? cur, improbe chara

Non quidquam patriæ tanto emetiris aceruo?

Esurientibus in Ecclesia fratribus non subuenire, ait S. Cyprianus, habere argentum largiter velle, fundos insidiosis fraudibus rapere, vsuris multiplicantibus fannus augere: quid non perpeti tales pro peccatis eiusmodi mere-

Ferrar. 3.
Septemb.

Horat. lib. 2.
Satyr. 2.

XIV.

REMEDIA
CONTRA IN-
VSITATA LV-
CRA

Pfal. 88. 31.

S. Chrysoft.
hom. 51.S. August. in
Pfal. 128.S. Chrysoft.
hom. 57 in
Matt. 21.S. Chrysoft.
hom. 5 de
Auaritia.

Pfal. 75. 6.

Laert. l. 4. c. 7.

di meremur? cùm iam pridem premonuerit, ac dixerit censura diuina: si dereliquerint legem meam, & in iudicijs meis non ambulauerint: si iustificationes meas profanauerint, & precepta mea non obseruauerint, visitabo in virga facinora eorum, & in flagellis delicta eorum. Hæc qui fugere volunt, fugiant auaritiam, adeant Confessarium, confiteantur, restituant per vim aut fraudem ablata, vtantur pecunijs, non ad vsuram, sed ad cœlestem coronam emendam. Ea de causa pecunijs abundas, ait S. Chrysostomus, vt paupertate homines liberes, non vt in paupertatem intrudas, & verò simulatione solaminis maiores facis arumnas, & liberalitatem vendis fanore. Audent etiam fœneratores dicere, inquit S. Augustinus, Non habeo alud, vnde viuam. Hoc mihi & latro diceret deprehensus circa parietem alienum: hoc mihi & leno diceret, emens ouellus ad prostitutionem: hoc & maleficus incantans mala, & vendens malitiam suam. Quidquid tale prohibere conaremur, responderent omnes, quia non haberent, vnde viuerent, quia inde se pascere; quasi non hoc ipsum in illis maximè puniendum esset, quia artem nequitie delegerunt, vnde vitam transigant, & inde se pascere volunt, vnde offendant eum, à quo omnes pascuntur. An forte, ait S. Chrysostomus, modi iuste viuendi non inueniuntur? Non sunt agrorum cultus, gregis pabula, armentorum custodia, manuum operatio, solers rerum tuarum cura? Quid insanis, quid cœspitas agriculturæ spinarum occupatus? Nunquam deest occasio honestè se alere volenti. Ex lege diuina agit, qui in sudore vultus sui vescitur pane suo. At vesana diuitiarum cupiditas est morbus insanabilis, fornax que nunquam extinguitur, tyrannus per orbem longè diffusa. Diuitia ingrata sunt, fugitiua, homicida, crudeles & implacabiles, bestia incurabiles, precipitium vnde quaque praruptum, scopulus assiduis plenus fluctibus, mare innumeris ventis agitatum, tyranni acerbè imperantes, nunc quouis barbaro sauior es, inimica, irreconciliabiles, hostes implacabiles, quæq; nunquam erga eos à quibus possidentur, remittunt similitatem. Indunt compedes aureas. Et, vt opinor, idcirco diuites torquati incedunt, vt appareat omnibus, eos esse vinctos, & catenis alligatos libertatemque perdidisse. Atque idcirco viri diuitiarum vocantur, quia non sunt illorum diuitiæ, sed illi diuitiarum. Hac enim ipsa de causa, cùm Bion de diuitie sordido loqueretur, Hic, inquebat, facultates suas non possidet, sed ipsum possident facultates. In compendio, auarus est Tantalus inter aquas, qui

qui poma fugacia captat, nam & ille inter opes est inops; eget in-
 copia; sitit & esurit, cum cellæ & horrea plena sunt, & ut Timon
 ille dixit, vitam non vitalem viuit. Itaque satius est nullum esse,
 quàm auarum. *Nullum vitium tetrius est, quàm auaritia, præsertim
 in principibus & Remp. gubernantibus: habere enim quæsti Remp. non
 modo turpe est, sed sceleratum etiam & nefarium.* Iuuenes natura pro-
 fuli hoc vitio minùs tentantur: ac *auaritia senilis vituperanda est ma-
 ximè Potest enim quidquam esse absurdius, quàm quò minùs via restat,
 eò plus viatici quarere?* Aurum lapide Lydio, homines auro proban-
 tur; quod qui potest contemnere; potest cælum emere; qui autem
 adorat, in laqueum diaboli incidit, vnde se difficillimè extricat.
 Quia, ut orator dixit, *auaritia insatiabilis, immensa, & incredibilia po-
 test. Ita enim hominum mentes obstrictas tenet, ut eas, nullo tempore, re-
 spirare permittat.* Quin eò impellit, quò canem Æsopicum impulit
 cupiditas; is haud exiguam carnis partem ore gerens, dum vmbra
 eius in aqua captat, veram prædam amisit. Ita futurorum bonorum
 vmbra sunt omnia huius mundi bona, quibus dum mortales inhi-
 ant, coelestia perdunt; qui, sicut hydrope laborantes, quantò plus
 aquæ in ventre habent, tantò ampliùs in perniciem suam sitiunt;
 sapientiùs facturi, si non possessioni augendæ, sed cupiditati minu-
 endæ studerent. Sicut enim *qui metallorum operi traditi sunt, ait
 S. Pater, nullum inde emolumentum, nullas opes consequuntur, sed peri-
 culo magno, atque detrimento suo, alijs laborant, nihil prorsus de sudore,
 de labore, & morte, quàm plerumque obeunt, ad fractum suum inde
 conuertentes: ita & illi, qui non sibi, sed alijs diuitias quarunt, immo &
 his multò miseriiores sunt, quoniam mors doloris finem illis, his, quos ge-
 henna expectat, vera afflictionis initium affert.*

Cic. lib. de offic.

Idem in Cat. Maiore.

Cic. in Vatin.

S. Chrysof. hom. 50.

Manil. lib. 4. Astronom.

*Quid tam sollicitis vitam consumimus annis?
 Torquemurq; metu cacaq; cupidine rerum?
 Aeternusq; senes curis dum quarimus æuum,
 Perdimus, ut nullo votorum sine beati?*

G

CAPVT

CAPVT III.

LVXVRIA QVANTVM SIT MALVM,
ET QVANTORVM MALORVM CAVSSA,
PVELLÆ, ET VIDVÆ HISTORIA,
DOCVR.

PARS PRIMA.

I.
VIRTUTES VI-
TIORVM DE-
FORMITATE
SPECTATA,
ILLVSTRIORVM
APPARERE.

NOBILIORES, in Gallia, fæminæ quædam, cum in publicum etiam procedunt, nigram fronti, vel genis plagulam agglutinant, quam quidam Germanus nunc de fronte in maxillas, aliàs de maxillis in frontem magnæ heroidis migrasse conspicatus, interrogavit, quid illa, vel vulneris, vel vlceris tam vagi plagula teget? aut cur hodie vlcus velatum aliam, quàm heri, stationem haberet? Responsum est, splenijs quidem veterum litteris inscriptas frontes fuisse vestitas, alium autem esse morem harum, feminarum; quæ plagulam illam, non tanquam cataplasma vultui affigant; sed vt atro eius colore niuæ cutis commendent venustatem. Hinc à gynæceo *muscam pulchritudinis* appellari. Quod etiam multæ è nostratibus fæminis faciunt, dum rallam tæniam capiti imponunt, vel collo circumplicant, vt (sicut in scacchorum ludo *rex ater in albo, & albus in atro*) magis, de ipsa contrarietate, in oculos incurrant. Hoc agunt fæminæ etiam illæ, quæ ita nigre sunt, vt, etsi è camino prospicerent, tamen in Mauritania natæ viderentur. Utuntur, cum fructu & laude, simili artificio SS. litteræ, SS. PP. & morales Philosophi, quin & omnes scholæ Theologorum; dum enim volunt virtutes docere, vitia illis opposita proponunt consideranda. Quin & ipsorum hominum virtute prædicatorum dignitas clarior euadit, si iuxta ponatur indignitas flagitiosorum. Quo pacto & Spartani olim, vt sobrietatem suaderent, ebrij hominis absurditates in theatrum prodixerunt. Tantò igitur augustissimæ Dei Matris, D. D. Theclæ, Cæciliæ, Catharinæ, Barbaræ, Vrsulæ ac sociarum, aliarumque Dei sponsarum illibata virginitas; & iuuenum, puellarumque nunc purissimè viuentium castitas amabilior, honoréque & gloria ac *aureolâ* dignior esse censetur, quantò, in vno, alteròue exemplo, luxuria (quæ teste S. Thoma, est *appetitus inordi-*

inordinatus venerorum) maiorem infamiam, pœnamque commere-
ri ostendetur. Appositè enim hæc cum avaritia oppugnatur, quia
vel authore Ethnico, hæc dua res sunt, quæ maximè homines ad malefi-
cium impellunt, luxuries & avaritia: sæpe etiam se trahunt opes &
voluptates, estque magna vitij & diuitijs affinitas. Quod & Poëta
indicat illis versibus:

*Admonui quoties, auro ne pollue formam,
Sæpe solent auro multa subesse mala.*

Quamquam verò opulenti maiorem habeant ad luxuriandum oc-
casionem, tamen nec pauperes sunt ab hoc vitio immunes, inter
quos ipsos etiam plures Adonides, quàm Hippolyti reperiuntur.
Vtrisque ergo exemplum narro.

Tempore Honorij III. Pontificis, Anno Christi 1222. scripsit
egregiè doctus, & insignitè pius ordinis Cisterciensis religiosus, in
monasterio Heisterbachensi, Cæsarius dictus illustrium miraculo-
rum & historiarum libros XII. in quorum lib. 2. cap. 25. testatur,
Wormatiæ, Iudæum habitasse, cui filia erat eximiè formosa. Sed
quia forma non solùm fragile, verùm etiam periculosum esse bo-
num solet, etiam hîc naufragij causa fuit. In vicina, immo conti-
gua domo, degebat iuuenis clericus, humanis, quàm diuinis rebus
magis addictus, Abronis vitam degens; cuius præcipua occupatio
erat, in lecto, & fenestra iacere, luxuria diffluere, delicatè ac molli-
ter vivere, Oscè non Latine loqui, arbitrari formas. Neque enim,
vt Iob olim, pepigerat fœdus cum oculis suis. Neque illud menti infi-
xerat: *Virginem ne conspicias, ne forte scandalizeris in decore illius.*
Inter primas igitur curas illi erat, spectare & spectari. Verè Plato,
amoris principium scripsit, esse oculos: & rectè Musæus oculos *quas-*
dam velut cordis ansas esse aiebat, quibus caperetur. Hinc & alius di-
xit Poëta: *Si nescis, oculi sunt in amore duces.* Multi bibendo, plures
videndo hauriunt venenum. Quod & huic iuueni contigit. Emis-
sij oculis virus traxit; vt dicere posset:

Vi vidi? ut perij! ut me malus abstulit error?

& illud: *Oculus meus depradatus est animam meam, in cunctis filiabus
urbis mea.* Qua via plurimi incipiunt perire. In obuios & obuias
obturum figunt, neque vllam sinunt formam præterire, cuius non
sumantur cupiditate; toties attoniti, quoties rapti; quasi Medusam

G 2

aspexissent,

S. Thom. 2. 2.
q. 153. a. 1.

Author ad
Hercn. l. 2.

Tibul. lib. 1.
cl. 9.

II.

IUVENIS OCULI
LORVM LASCIVIA,
ET VICINIA VIRGINIA
SBDUCTVS.

Iob. 31. 1.
Eccli. 9. 5.
Plato dial. de
Amore. Musæus in Leandro.

Virgil Ecl. 2.
Thren. 3. 51.

Clem. Alex.
lib. 6. Strom.
cap. 1.

S. Basil. 1. de
vera virginit.
2. Petr. 2. 14.
S. Augustin.
in Psal. 50.

S. Hieronym.
ep. 47. ad ma-
trem viduam
& eius filiam.

S. Ambros. 1.
de virgin.

Philostat in
Sophist.

aspexissent. *Lascivi aspectus*, inquit Clemens Alexandrinus, & *versatilibus*, & *tanquam conniventibus oculis intueri, nihil est aliud, quam oculis mœchari, cum per eos cupiditas ineat, prima pugna praludia*. Tales oculos S. Basiliius, *libidinis pronubos*, ac quasi lenas vocat, S. Petrus, *plenos adulteriÿ*. De longe vidit David illam, in qua captus est: *mulier longè, libido prope*, ait S. Augustinus. Nec quidquam est castitati magis perniciosum, quam cum Isæo illo Assyrio sic *oculis laborare*. Iuuenis igitur iste in nullam vel frequentius, vel libentius oculos impexit, quam quæ & vicinissima erat, & speciosissima. O occasio, quot fures facis? Nemo, præter cynigeros magicis artibus vrentes, ignem accendit in stabulo aridis straminibus pleno. Soli isti nigri erronei modum nôrunt, quo flamma innoxia, & stipulas & stuppam lambat. At nos audaculi mortales, sine vlla vel arte, vel virtute, stramen & ignem iungimus, & incendium non formidamus? Si, in vicinia esse Sirenium, nocet, quid fiet si ad illas prorfus adnavigamus? si in eadem, cum Circe, domo habitamus? *Quid tibi necesse est*, ait S. Hieronymus, *in ea versari domo, in qua necesse habes quotidie aut perire, aut vincere? quis unquam mortalium iuxta viperam securos somnos capit? qua etsi non percutiat, certè sollicitat. Securinus est, perire non posse, quam iuxta periculum non periisse*. Immo periisse. Quod iuuenis iste probè expertus est. Sed & Iudæi filia sensit. Vt enim clerico puellæ forma, ita puellæ placuit Clerici pecunia, & magis etiam dona. Ergo vbi animaduertit, se cum cura aspici, tantò lentiùs clerici ædes transiit, vt tantò diutiùs aspiceretur. Summopere enim sibi plaudunt fæminæ, si vident, se alijs placere; & placere autumant, si intelligant, oculos à se non auerti. Egrè siquidem, quæ deformia sunt, aspiciuntur: vti & pulchra visum inuitant atque irretiunt. Nam, vt S. Ambrosius ait, *teritur officijs pudor, audacia emicat, risus obrepit, modestia soluitur, dum urbanitas affectatur*. Neque ista pro exiguis habenda sunt. Non enim hîc valet illud dicentis, *mel summo digito, non cava manu gustandum esse*. Ionathæ quantum periculum creauit, vel summitate virgæ id attigisse? ex vna scintilla, quanta sæpe incendia extiterunt? Quid non effecit in puella officiosa clerici huius urbanitas? Quia enim facilè vicissim probamus eos, à quibus probatur, & pronum est hominibus amantes redamare, cœpit formosula illa Iudæi filia & ipsa pecunio

pecuniosum præsertim iuuenem Clericum curiosius obseruare.

*Nil non permittit mulier sibi, turpe putat nil,
Cum virides gemmas collo circumdedit, & cum
Auribus extensis magnos committit elenchos.*

Iuuenal. sat. 6.

Fecit itaque quod Salomon in procaci muliere descripsit; nam postquam & ipsa totos dies, velut illex auis ad fenestram sedit, cantuq; se adesse monuit; præsertim autem postquam tempus exeuntis & redeuntis, vel è schola, vel ex Ecclesia iuuenis Clerici exactè nouit, omni vigile diligentius excubuit, ne cum negligeret prætergredientem, & pileum illicem deponentem; quem & vicissim blando risu natuq; de fenestrâ resalutauit; beatam se iudicans, si eius se aspectu solari potuisset. Vetus verbum est, *ultronea merx foetet*, & quæ corrumpi incipiunt venum exponuntur. Machæropeus, qui domi habet gladios & pugiones inauratos, ante tabernam exponit enses & ferramenta rubiginosa. Ita castæ & bonæ indolis virgines domi clauduntur, effætæ, & de quarum nuptijs desperatur, in fenestris, & ianuis, & plateis identidem conspiciuntur oculis prostitutæ; & ni fallor, hinc inhonestæ etiam *prostibula* appellantur, quia ante *stabula*, quæstus causa, prostabant olim, nunc ante stabula & ostia quæuis. Hinc nemo quærat, cur Hebræa puella non manserit casta.

*Certa quidem tantis causa est manifesta ruinis,
Luxuria nimium libera facta via est.*

Propert. l. 3.
eleg. 11.

Dabat ipsa vicinia ius iuueni, vt Iudæum subinde inuiferet, & cum eo se negotium habere fingeret, vel ludens potitaret. Quanquam non tam pater illi, quàm filia cordi erat, quando domum illam intrauit. *Nempe pater titulus, filia causa fuit.* Libentiùs autem ædes illas subibat, quando parentes ex negotio abesse cognorat. Ea ars erat, vt patrem quæreret, quando volebat filiam reperire. Et volabant nonnunquam vltro citroq; schedæ litteræq; que absentiam illam vel indagarent, vel proderent. Hoc est, quod Salomon cauere iussit, in illa muliere, à se descripta, cum dixit: *Prudentiam voca amicam tuam, vt custodiat te à muliere extranea, & ab aliena, quæ verba sua dulcia facit.* De fenestra enim domus mea, per cancellos prospexi, & video paruulos, considero vecordem iuuenem, qui transit per plateam, iuxta angulum, & prope viam domus illius, graditur in obscuro,

Proui. 7. 4.

ad uesperascente die, in noctis tenebris & caligine. Et ecce occurrit illi mulier ornata meretricio, praparata ad capiendas animas: garrula & vaga, quietis impatiens, nec valens in domo consistere pedibus suis, nunc foris, nunc in plateis, nunc iuxta angulos insidians. Apprehensumq; deosculatur iuuenem, & procaci vultu blanditur, dicens: Victimam pro salute voti, hodie reddidi vota mea. Idcirco egressa sum in occursum tuum, desiderans te videre, & reperi. Intexui funibus lectulum meum, strani tapetibus pictis ex Aegypto: aspersi cubile meum myrrha, & aloë, & cinnamomo. Veni inebriemur uberibus, fruamur eupitis amplexibus, donec illucescat dies. non est enim vir in domo sua; abiit via longissima: sacculum pecunie secum tulit: in die plena luna reuersurus est in domum suam. Irretiuit eum multis sermonibus, & blanditijs labiorum protraxit illum. Statim eam sequitur quasi bos ductus ad victimam, & quasi agnus lasciuens, & ignorans, quod ad vincula stultus trahatur, donec transfigat sagitta iecur eius: velut si avis festinat ad laqueum, & nescit, quod de periculo anima illius agitur. Eleganter S. Hieronymus ait: *Cave, ne domum exeas, & velis videre filias regionis aliene; quamuis fratres habeas Patriarchas, & Israel parente lateris. Dina egressa corrumpitur. Nolo te sponsum quarere per plateas. Sponsus in plateis non potest inueniri.*

S. Hieronymus
ep 22. ad Eu-
roch.

III.

OCULORVM
CVSTODIA
QVAM NECES-
SARIA?

S. Gregor. 12.
Moral. c. 2.

Ierem. 9. 21.

Videte hinc, quantum noceat, quod vos, o iuuenes, parui facitis, quod exiguum esse existimatis, quod apud vos quotidianum est. Maximi saepe exitij principium est, oculos incaute aperuisse, & vidisse. Rarius Basilisci, quam eiusmodi Medusæ occurrentes nocuerunt. Cum sit inuisibilis anima, ait S. Gregorius, nequaquam corporearum rerum detestatione tangitur, sed per quinque corporis sensus, quasi per fenestras interiora respiciens concupiscit. Hinc etenim Ieremias ait: *Ascendit mors per fenestras nostras, ingressa est domos nostras. Mors quippe per fenestras ascendit, & domum ingreditur, cum per sensus corporis concupiscentia veniens habitaculum intrat mentis, &c.* Vi ergo S. Iob cogitationes cordis caste seruare potuisset, sedus cum oculis pepigit, ne prius incaute aspiceret, quod postmodum inuitus amaret. Ne ergo quadam lubrica in cogitatione versemus, prouidendum nobis est, quia intueri non decet, quod non licet concupisci. Neque enim Eua vetitum lignum contigisset, nisi hoc prius incaute conspiceret. Scriptum quippe est: *Vidit mulier, quod bonum esset lignum ad vescendum, & pulchrum oculis, aspectuq; delectabile, & tulit de fructu illius, & comedit. David secundum cor*

Gen. 3. 6.

Domini

Domini electus, ait S. Hieronymus, & qui venturum Christum sancto sepe ore cantauerat, postquam deambulans super tectum domus sue Bethsabee captus est nuditate, adulterio innoxit homicidium. Ob hoc periculum ait Christus: *Quod si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, & proijce abs te: expedit enim tibi, ut pereat unum membrorum tuorum, quam totum corpus tuum mittatur in gehennam.* Quid nocet vidisse? inquit nonnulli. Plurimum, & tantum, quantum hostem in urbem admisisse. Ut enim hostis in urbem irrumpens spoliat, vastat, incendit omnia; sic vel vnicus aspectus aufert tibi quietem, tollit, cogitationes serias & honestas, animum libidine inflamat. Quod ille queritur, qui ait: *Oculus meus depradatus est animam meam, in cunctis filiabus urbis mee.* Et si vis scire, quò progressus sit iuuenis clericus ab aspectu? ad colloquium, ad oscula, ad stuprum. Quare meritò D. Hieronymus oculorum nutus, *moriturae virginitatis principia* appellauit. Et Prosper Aquitanicus refert, puellam Veneris simulachrum impudentius intuitam à dæmone infessam. Quemadmodum & Leontius, in vita Simeonis Sali memorat, illum, quem Simeon inflictâ alapâ curauit, ob stupri consuetudinem à Spiritu malo arreptum. Si enim vel oculus peccans sic plectitur; immo, si, teste D. Gregorio; matronam nobilem in publica supplicatione caeodæmon inuasit, quòd *carnis*, ut ipse loquitur, *voluptate victa, à viro suo non abstinuerit*, quando sequenti die, Oratorium S. Sebastiani, cum processione reliqua fuit intratura; quanto minùs parceret immundus Spiritus illis, qui propudiosi formarum arbitri, non solum de fenestris, & in plateis, sed in ipsis etiam Deo consecratis templis, oculos, tanquam venaticos canes, emittunt, ut prædam indagent, & pestem animæ reportent? O quantam in hos nanciscitur Orcus potestatem? quàm eos agitat? ad quas non sceditates gradatim præcipitat? Quod agnoscens Antisthenes, quodâ delicias prædicante, *Hosium*; inquebat, *filij contingat, in delicijs viuere: quia à delictijs in quod non dedecus venit?*

Vitia enim sunt instar catenæ, in qua annulus annulum trahit: semper crescunt, nisi citò rumpantur, aut, ut incendium, in scintilla opprimantur. *Doctissimi viri vox est*, ait S. Hieronymus, *pudicitiam in primis esse retinendam: qui amissa, omnis virtus ruit.* Et ibidem, *Amor forma rationis obliuio est, & insania proximus, scdum minimeq*

S. Hieronymus.
ep. 22. ad Eustochium.
2. Reg. 11. 2.
Matth. 5. 29.

Thren. 3. 51.

S. Hieronymus
in vita Hilari-
onis.

S. Greg. 1. 1.
dial. c. 10.

Laërt. lib. 7.
cap. 1.

IV.
VITIORVM
CATENA.
S. Hieron. l. 1.
aduers. Iouin-
ian.

minimeq; conueniens animo sospiti vitium: turbat consilia, altos & generosos spiritus frangit; à magnis cogitationibus ad humillimas detrahit; querulos, iracundos, temerarios, durè imperiosos, seruiliter blandos, omnibus inutiles, ipsi nouissime amoris facit. Nam cum fruendi cupiditate insatiabilis flagrat, plura tempora suspitionibus, lachrymis, conuestionibus perdit, odium sui facit, & ipsi nouissime sibi odio est. Et. S. Ambrosius ait: *Sauus criminum stimulus libido est, qua nunquam manere quietum patitur affectum: nocte feruet, die anhelat, de somno excitat, a negotio abducit, a ratione reuocat, aufert consilium, amentes inquietat, lapsos inclinat, nullus peccandi modus, & inexplebilis scelerum situs, nisi morte amanti extingui non potest.* Et alio loco: *Quasi clavis suffigitur anima corporeis voluptatibus, & cum semel adhaerit cupiditatibus demersa terrenis, difficile in altum potest, unde descendit, sine Dei fauore, reuolare. Actuum enim suorum vincula laqueis, & secularium deliciarum illecebris obnoxia iam tenetur.* Vnde & hoc par iuuenum eò processit, vt, amissa integritate, foedis amoribus vacarent. Quo in flagitio, perierunt Verecundia, Honestas, & irreparabilis thesaurus Virginitatis; castitasque voluptatum carnis moderatrix. Et quamquã fornicatio cum infideli sacrilegium non est, est tamen in eadem specie fornicatio grauior. Vt autem nulla voluptas maiorem post se trahit animi perturbationem, ita ingens breui anxietas orta est in animo puellæ. Quæ, vbi se prægnantem ac vterum ferre sensit, metu ac solitudine plena, id quam primùm iuueni indicauit, consilium ab eo petens, & remedium; parata infantem antè occidere, quam eum peperisset, nondum genitrix, & iam interfectrix. Ruborem enim aiebat, se ferre non posse; quamuis eum dudum iam perdidisset. *Est enim verecundia pudicitia comes, cuius societate castitas ipsa tutior est, vt ait S. Ambrosius.* Verecundia igitur & pudore amisso, tanquam excusso freno, etsi peccabat magnâ licentia, tamen nolebat peccasse videri. Super hæc & *me miseram*, inquebat, *in legem nostram grauitèr deliqui; parentem hoc facinus meum ita in me incitabit, si rescuerit, vt me crudelissimis modis sit interfecturus, clam cruciandam, qua olim palam lapidanda fuisset.* Iuuenis, vt erat versipellis, atque ad fallendum ingeniosus, bono eam animo esse iubet, facili se negotio remedium inuenturum, aut rimam, qua elabantur. Certabat in vtriusque animo dæmon de via inuenienda. Feminae, quid

S. Ambr. l. 1.
de Cain &
Abel c. 5.

Idem. e. 4. in
Lucam.

S. Ambr. l. 1.
4. 19. de offic.

quid aliud occurrere poterat, quàm vt arctè se constringens fatum immaturum suffocaret, aut tumentem vterum dissimularet; vel veneno pelleret, quod conceperat; aut editum in cloacam abijceret; vel fuga sibi consuleret; aut nece sibi ipsi manuque violenta illata poenam meritam præueniret. Vel probior, vel nequior fuit iuuenis. *Si dixerit, inquit, tibi pater tuus, vel mater, quid est, filia, venter tuus intumescit, videris nobis concepisse? respondebis: Si concepi, nescio, hoc scio, quia virgo sum, & nondum virum cognoui.* Hæc respondebis, inquit, cetera meæ curæ relinquito; ego eos naribus traham, & probè efficiam, vt credant tibi, sitque honori maximo, pudicitiam perdidisse. Ita à se discedunt. Iuuenis, dum secum varias rationes exputat, hoc consilium inuenit. Nouerat cubile Iudæi, in ima parte domus esse, & vergere in plateam. Ad eius valuas, in tempesta nocte, accedit, longiore arundine instructus. Ibi foramine modico reperto, arundinem ad dormientes intromittit, & velut per fistulam sibilans, verbaque infundens, hæc fatur: *O iusti, & Deo dilecti* (proprijs nominibus eos exprimens) *gaudete, ecce filia vestra virgo concepit filium, & ipse erit liberator populi vestri Israel.* His dictis, paulatim & sine strepitu, arundinem foras ad se retraxit. Voce tali, tam insolita, Iudæus expergefactus, vxorem quoque euigilauit: quam ita est allocutus: *O chara mea, non te excitauit quidquam? non audisti vocem cælo missam? Angelus adfuit. Vxore nihil se audisse affirmante; surgamus ait, & humi iacentes lehouam oremus, vt & tu vocem illam audire merearis.* Hæc iuuenis, ad fenestram foris aurem applicans, omnia solertissimè excepit. Animatior ergo, illis aliquantulum orantibus, eadem, quæ priùs infurauerat per canalem verba, repetiuit, & coronidis loco, adiecit: *Magnum debetis filia vestra honorem exhibere, magnam curam adhibere, & cum multa diligentia seruare puerum, de eius virgineo corpore nasciturum, ipse enim est Messias, quem expectatis.* Dixit, & arundine silenter ad se reducta, risum continere non potuit, cum porrò audiret Hebræos coniuges inter se se mirè sibi, de spurio Messia gratulantes. Vbi paululum, ad cachinnum exonerandum, secessit, auscultatum denuo rediuit, intellexitque, quàm libenter audierint, crediderintque, *se esse iustos, & Deo dilectos;* quanti que se fecerint, quòd ipsi essent parentes eius Virginis, quæ Messiam esset paritura.

H

Et

Et verò ludibrium subesse non potest, inquiebant, cum vox eadem fuerit iterata; & non dormientibus, sed vigilantibus, & preces ad cœlum fundentibus audita. Denique hoc eos, ut plerumque nimis credulos, maximè fefellit, quia falli se non posse arbitrabantur. Nihil ea ampliùs nocte somni capiebant, horæ omnes nimis longæ videbantur; diem properare, singulis penè momentis temporis, optabant. Lux ubi vel crepera terris est reddita, citatam ad se filiam oculis metiuntur, & solito pinguiorem factam deprehendunt simillimamque prægnanti. Tum serio atque ex animi sententia fateri iubent, unde illi uterus creuerit? Illa non diu responsum meditata, illico, uti à proco instructa erat, dixit, Virginem se esse illibatam, ceterum si & mater sit, virtute id altiore factum esse debuisse. Huc ducit impudentia. *Erubescere debemus, & condemnare peccatum, non defendere*, ait S. Ambrosius ille officiorum magister, *quoniam pudore culpa minuitur, defensione cumulat*. Cumulavit & hæc puella culpam apud mortales pariter ac immortales.

S. Ambros.
lib. de Abel
& Cain.

V.
INFAMIS ET
MISER EXITVS
VANITATIS ET
IMPIETATIS.

Vidisses parentes, præ gaudij magnitudine, se non capientes. Et, quia magnæ lætitiæ animorum, non possunt premi, illico vicinis, vicini familiaribus, hi amicis suis dicunt, scribunt, narrant, & quæ ab Angelo manifestata, & quæ à filia Virgine modestissima, modestissimèque intellecta fuissent. Ex rumore fama, è fama fit, in omnibus plateis clamor, & ingens congratulatio omnium synagogarum. Concurritur undique è pagis, castris, urbibus, ad virginem videndam, salutandam, munerandam, quæ Messiam esset paritura; congeruntur dona, honores exhibentur. Sed nemo omnium suam personam melius egit, quàm puella, doctissimè simulans sanctitatem, & in sinum suum ridens, quòd, cum lupanari debita esset, throno Salomonis digna censeretur. Insultabant iam etiam Iudæi Christianis, quòd, in eum usque diem, gratis Christum pro Messia habuissent, & in eo impletum iactassent, quòd Isaias esset vaticinatus: *Ecce virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen eius Emmanuel*: Iam demum apparere imposturam Christianorum, Iudæorum verissimam veritatem. Talia, per totam ciuitatem Wormatiensem, perque dissita etiam loca, non sine offensione multorum, quotidie iactabantur. Verè, tu Deus, *odisti observantes vanitates superuacuas; & in vanitate sua apprehenditur peccator*. Nam inanissimos hos triumphos

Isa. 7. 14.

Psal. 30. 7.
Eccli. 23. 8.

phos

phos in magnum luctum conuertisti. Aderat iam tempus pariendi, quo ingens ad domum puella confluit multitudo Iudaeorum cupientium *nova natiuitate diu desiderata, laetificari. Sed iustus Deus, vanam spem iniquorum conuertit in fabulam, gaudium in tristitiam, expectationem in confusionem.* Vt enim eorum patres olim, cum Herode, de natiuitate salutifera filij Dei turbati sunt; ita & ipsi gaudere de vanitate in luctum desitura merebantur. Adfuit ergo tandem hora partitionis, & ecce, ad aliorum mulierum morem, dolores, gemitus, clamores exaudiebantur, & prope Corybantes necessarij erant, qui cymbala pulsarent, ne tanti puellae eiulatus a gente Hebraea, antefores, & in plateis ante domum stante perciperentur. Quanquam ij clamores vocibus Iudaeorum satis confundebantur, identidem clamantium, *Messia, Messia veni, desiderium collium aeternorum, desiderate cunctis gentibus.* Magna expectatio, magna illusio. Parturiant montes, nascetur ridiculus mus. Nam haec dum clamarent magnis vociferationibus, prodijt tandem infans in lucem, sed infelicer; metamorphosi prorsus inopinata: non enim Messiam, sed puellam peperit putata virgo; cuius spes omnes, omnis honor, gaudium omne in irritum ceciderunt. Riserunt Christiani Messiam feminam; triumphauit vera Religio; data est in ruborem vanitas: Mendacium futuro atramento absolutum: Iudaei tantae ignominiae impatientes, penes dirupti sunt indignatione; quorum vnus in furorem datus arreptum pede infantem ad parietem allisit; mortemque infanticidio, ipse etiam meruit. Parentes, postquam puerperam tormentis adegerunt prodere stupratorem, penes ipsi etiam luctu contabuerunt. Filia praepudore, non ausa est amplius in publico comparere, omnium digitis notanda, mensis omnibus narranda, omnibus seculis cantanda. Hunc finem habet infamis voluptas. Verè D. Hieronymus exclamat: *o quam acerbis fructus luxuria, amarior felle, crudelior gladio! foetentior hirco.* Vnde in Emblemate,

Est eruca salax, indexq; libidinis hircus.

Nullum certe peccatum est magis erubescendum, nullum, ipsa natura duce, homines magis occultare nituntur; vnde & inter opera tenebrarum praecipue computatur; & à S. Paulo *passiones ignominiae* appellantur, quae ad hoc peccatum incitant. In inferno, igne

fulphu-

Andr. Alciat.
Embl. 72.

VI.

INFAMIA LIBIDINOSORVM.
Rom. 1, 26.

Gen. 19. 24.

fulphureo punientur luxuriosi, quia summus est fætor huius flagitij. Quod etiam ita punitum est, in hac vita, quando *Dominus pluit super Sodomam & Gomorram sulphur & ignem*. Et punitum est per *passiones ignominia*, in multis viris, reprehensas. Tigillinum præfectum vigilum & prætorij, inter supra concubinarum & oscula, sectis nouacula faucibus, inhonestam clausisse vitam, ait Corn. Tacitus. Speusippum Philosophum de Platonis schola in adulterio turpiter perijsse, refert in Apologetico Tertullianus. Ignominiosum est hoc viris, & pro fræno esse potest. Sciuit Deus muliebris sexus, in hoc vitio, fragilitatem, quare, velut frænum aliquod, aut antidotum, illis à natura adiecit maiorem quandam verecundiam, naturalem; quæ nisi esset, pauca castæ essent. Plurimæ enim magis se continent, ne coram hominibus erubescant, quàm ne Deum offendant. Vident, nihil esse contemptibilius, muliere impudica;

Eccli. 9. 10.

quippe *Omnis mulier, quæ est fornicaria, quasi stercus in via conculcabitur*; nullus vult eam honestus ducere; nulla honesta matrona vult eam in domo seruare. Inter maxima conuitia est, & velut per compendium dedecus omne arguitur, si qua *meretrix* appellatur. Certè, iuxta Apostolum, quæcunque domina sciens ancillam suscipit, & in domo sua retinet infamem; meritò & ipsa pro infami lena aut meretrice est habenda: *quoniam qui talia agunt, digni sunt morte: & non solum, qui ea faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus*. Igitur, si non culpa, saltem infamia tales debet frænare. Ad

Rom. 1. 32.

hoc enim data est *verecundia, quæ est dolor quidam ac perturbatio ex malis aut presentibus, aut futuris infamiam inferentibus proueniens*, vt vult Philosophus, seu vt S. Thomas, est *timor turpitudinis exprobrabilis, qui principaliter respicit vituperium, culpam consequenter*: ad hoc pudicitia, qua quis verecundatur de actibus, de quibus homines magis verecundantur, & infamantur. Hanc in puellis infamiam prodit venter; vt negare non possint, quod natura testatur. Et, quamuis, vtique à corruptis, inuentæ sint vestes mulierum nouæ, in orbem distentæ, ac circa lumbos, instar abollæ, longè latèque diffluentes, & follicantes, quæ vterum iam grandem & partui proximum possunt cælare; prodit tamen certè vel ipse partus tandem claro vagitu facinus matris suæ; qui nihil aliud clamat, quàm vt crimen eius accuset, quæ, si, quod professa est, fuisse, eum non peperisset.

Aristot. lib. 4.
Ethic. & lib.
2. Rhet.
S. Thom. 2. 2.
q. 116. a. 2.

perisset. Siquidem, post verum Messiam genitum, nulla amplius virgo parit. Ploratu itaque proles ait: *in peccatis concepit me mater mea*: nec iam ab Adamo prima mea duntaxat origo, sed hæc proxima quoque me contaminavit: ita *ex ore infantium* Deus manifestat veritatem. Quanti sit pudoris hoc flagitium, testantur illæ ipsæ impurissimæ meretrices, quæ, præ pestilenti verecundia, id confiteri omittunt, vt à Confessario virgines putentur. Quas non tantum impudicas, sed etiam sacrilegas postea fuisse intelligit, quando se se veritas prædit. In sacro tribunali humiles nos esse oportet, quando autem ad inhonestæ allicimur, ibi verecundos. O quam erubescant, in extremo iudicio istæ, quæ coram vno sacerdote, non audent turpitudines suas accusare, eoque homine, & sciente humanam infirmitatem? quantus pudor, quæ infamia erit, coram toto mundo stare, & proclamari meretricem, mendacem, sanctitatem & innocentiam fingentem, denique sacrilegam, & SS. Pœnitentiæ & Eucharistiæ violatricem! *Hominem vereris præsentem*, ait S. Ambrosius, *Dei Patris, & Filij, & Spiritus sancti non vereris præsentiam?* Quos non conscientia morsus sentiunt, quæ à parentibus, à famulitio, ab ipso facinoris conscio stupratore, se audiunt virgines salutari? Nonne amarissima est ironia, si te virginem vocat, qui fecit meretricem? Quanta enim laus est virginitatis, tantum dedecus est in impuritate. *Pudicitia*, inquit S. Cyprianus, *est honor corporum, ornamentum morum, sanctitas sexuum, vinculum pudoris, fons castitatis, pax domus, concordia caput, &c.* Sed vt *matura & in viris probata semper, & a feminis appetenda: sic inimica eius impudicitia semper est detestanda, obscœnum ludibrium reddens ministris suis, nec corporibus parcens, nec animis.* Tantam habet vitium carnis foeditatem, vt nomen turpitudinis propriè fortiatur. Omnia enim, vt S. Thomas docet, seniu & cupiditate carnali, qui nobis communis est cum bestijs, non ratione meretur. Qua de caussa Aristoteles alijque Ethnici Philosophi luxuriam, inter belluina vitia enumerauerunt; & Dauid luxuriosos dixit fieri, *sicut equus & mulus, quibus non est intellectus.* S. Petrus illos comparauit *sui lota in volutabro luti*; S. Paulus eos esse asseruit, *quorum Deus venter est, & gloria in confusione ipsorum: qui terrena sapiunt.* Quorum omnis fortitudo *in lumbis, & vis, in umbilico ventris est.* Nihil ita homini charum est, vt honor, apposuit Deus

S. Ambros. in
Psal. 118.

S. Cyprian.
lib. de bono
pudicit.

S. Thom. 2. 2.
q. 156. a. 4.

Aristot. 7.
Ethic. c. 6.

Psal. 31. 1.

2 Petr. 2. 22.
Phil. 3. 19.

Iob. 40. 11.

libidini ignominiam, ut tantò magis ab ea abhorreret, quantò minùs vult honoris pati detrimentum. Est enim vitio huic adeò annexa infamia, ut ob illud Magdalena non solùm à Phariseo, sed etiam ab ipso Euangelista *peccatrix* appellaretur.

Luc. 7. 36.

VII.

B. MARIAE
VIRGINIS NO-
MEN, REVE-
RENTIA, SO-
DALITATIS,
CASTITATIS
MOTIVVM, LI-
BRA.

Ut autem pudore tantò magis deterreantur, non tantùm notantur impudicæ, quando vocantur *peccatrices*, sed etiam quando proprio nomine nuncupantur. Pleraque enim feminarum nomina sunt virginum nomina, aut certè non modò honestarum, sed etiam sanctarum matronarum. Quid putas tibi dici, si inhonesta es, quando Cæcilia, Thecla, Catharina, Barbara, Vrsula, Margarita, aut Martha vocaris? Hungari, reuerentiæ causâ erga Dei Matrem *Dominam suam*, nulli alteri fæminæ nomen *Mariae* imponunt. Quàm indignum fuit, Iudæi huius obscœnissimâ filiam tantùm sibi fūmere, ut, ad regendum facinus, se sineret, pro *Messia matre*, haberi; & honorari? ita indignissimum est, te tantæ Virginis nomen ferre, & non imitari virtutem; sed scortari, moechari. Verùm ad vos me conuerto, Mariani Sodales, quorum hodie patrona, Angelo nunciante, in Matrem Dei electa colitur, vos nolite prædictum iuvenem Clericum imitari, qui otio, ignaviæ, Baccho & ventri deditus, aliud fortasse è divinis litteris nihil sciuit, quàm ut Isaïæ de Virgine paritura vaticinium, in scurrilem iocum, & ad excusandas excusationes in peccatis adhiberet. Væ, qui se Virginis profitentur ministros, & in sordibus versantur, die ac noctè! *Virginum* illa *virgo est*, non meretricum, non scortatorum, non libidinorum. Nullos magis purissima auersatur, quàm impuros; castissima quàm incestos, intemerata, quàm maculis omnibus inquinatos. A Deo, atque ex Euangelio discite, quales esse oporteat, qui eius esse in familia volunt. Ad *Angelorum Reginam & Dominam* missus est Angelus Gabriel. Qui sunt Angeli, vel Angelis pares, immo superiores? *qui non nubunt, nec nubuntur*; qui in carne viuunt sine carne; inter delicias sine voluptate. Hi non tantùm Angeli sunt, sed Angelis, hoc nomine, maiores; Angeli enim, quia non tentantur, non pugnant, non vincunt, nec referunt coronam suæ castitatis. Vobis magni ea virtus constat. Rogarat aliquando religiosus, Cupidine exagitat, F. Ægidium, quo sibi antidoto, aduersus hoc morbi genus, vtendum arbitraretur? *Quid, inquit ille, mi frator, quid molosso te incessentia*

Luc. 1.
Matth. 22. 30.

Chron. S.
Francisci. 1. p.
1. 7. 6. 7.

*incessenti faceres? Saxo, dixit alter, aut fuste ita exciperem, ut fugere compelleretur. Tum S. Ægidius, Ita cum carne tua, quando lasciuire incipit, age & desinet molesta esse. Sic, diuinâ gratiâ, vos carnem vestram tractatis; atque, vt, quæ priuatim scio, plurima omittam, ardor corporis castigandi, & è multitudine, & è seueritate se se flagellantium heri eluxit. Mirati sunt multi tantam austeritatem; multi ad imitandum exarserunt. Si vsus esset his remedijs clericus ille iuuenis, longè meliorem nobis historiam reliquisset. Itaque ille abominatio fuit Deiparæ, nec jam Angeli, sed diaboli officio functus; quem non potuit, nisi vt defectorem, & irrisorem agnoscere: cum similis simili gaudeat, & castos casta amet; impuros Virgo excretur. Vos Angelum Gabrielem imitami, cuius insigne est, vt, liliu gestans, Mariam pingatur salutare. Liliu enim est symbolum castitatis. Supernè patet, in imo clauditur; vti & castus ad hæc inferiora, mundana & carnalia cor gerit clausum; sed apertum ad cœlestia, vt dicat: *Nostra conuersatio in cœlis est.* Sic enim etiam *mulier innupta & virgo cogitat, quæ Domini sunt, vt sit sancta corpore & spiritu: quæ autem nupta est, cogitat, quæ sunt mundi, quo modo placeat viro.* Liliu candet, vti & castitas est pura. Liliu punctis aureis fulget, vti & castitas ornata charitate. Nam Christi & Matris eius amore vos seruatis illibatos. Liliu est medicina vstionis; vti nihil magis extinguit flammam libidinis, quàm amor castitatis. Liliu integrum cum est, candet, & miræ est fragrantia, contritum autem & læsum, ac confricatum splendorem pariter amittit & odorem; atque illico foetere incipit; ita castitas quàm diu integra manet, cœlestem spirat odorem; violata autem foetet, vt infernus.*

Phil. 3.
1. Cor. 7.

*Vt flos in septis secretus nascitur hortis,
Ignotus pecori, nullo contusus aratro,
Quem mulcent auræ, firmat sol, educat imber,
Multi illum pueri, multa optauere puella:
Idem cum tenui captus defloruit ungue,
Nulli illum pueri nulla optauere puella.
Sic virgo dum intacta manet, tum chara suis, sed
Cum castum amisit polluto corpore floret,
Nec pueris iucunda manet, nec chara puellis.*

Catull. in
carm. nupt.

Quid est, iumenta putrescere in stercore suo, ait S. Gregorius, nisi car-
nales

uales homines in fatore luxuria vitam finire? Quid multis opus est, ita fætet hoc vitium. vt qui ei sunt dediti, conscientia suadente, frequentare Congregationes sponte desinant, atq; seipsos excludant; quos sciunt B. Dei Matri abominandos. Quæ est maxima laus & Congregationum, & Congregatorum: nam, sicut mare, mortuos eijciunt.

VIII.

IMPURORVM
INSIGNIA NON
LILIA, SED
CORNYA.

Cùm ergo liligeri sint casti, atque illis insignibus, ob bonum vitæ odorem, ob innocentia candorem, ob eminentiam virtutis conspicui esse mereantur; quibusnam insignibus notantur impuri? Nimirum fractis auribus, exefas enim sæpe habent aures, morosum, oculos fugillatos, totam faciem tuberibus notatam, & floribus illicitæ Veneris. Quin & fætor illos prodit; halitus damnat; hircuiunt; neque iam hircorum contenti sunt cornibus, verùm etiam ceruorum ramos gestant, de Phryxis in Actæones transmutati. Vt enim taceam à D. Senensi Catharina, à S. Euthymio Abbate, atque alijs quibusdam Sanctis Venereos illos pusiones, cùm fortè, in via transirent, de fætoe suo agnitos: *Si bene ac rectè iudicas*, ait in quadam homilia Cæsarius, *incomparabiliter grauiorem putorem reddunt cogitationes luxuriosa, quàm cloaca*. Certè Mallonia illa illustris Romana, quando mori sponte maluit, quàm in impuras Imperatoris delicias consentire, Tiberio non est verita, tanquàm hirsuto atque olido seni, obscœnitatem oris exprobrare. Quapropter ille à vulgo *Hircus vetulus* est appellatus; honestissimo nomenclaturæ genere. De talibus supra citatus Poëta canit,

Est eruca salax, indexq; libidinis hircus:

Zach. 10: 3.
Matth. 25: 32.

immo ipse de talibus ait Dominus, per Zachariam: *super hircos visitabo*. Tunc scilicet, quando homines separabit ab inuicem, sicut pastor segregat oves ab hædis: & statuet, oves quidem à dextris suis, hædos autem à sinistris. Atque, vt noua quondam forma, alienaq; cornua fronti Addita Aristæum & Actæonem dedecorarunt, ita isti matrimoniorum vastatores non solum ipsi cornibus fædi sunt, sed alijs quoque, cum Diana, ignominiam aspergunt: vt dici possit,

Dant sparsæ capiti viuacis cornua cerui.

Ouid. lib. 3.
Metam.

Quod, in Annalibus Choniates de Andronico Imp. Constantino-politano memorat, qui *cornua ceruorum* insignia & rari aliquid habentia, in porticibus fori suspendi iussit; non, vt alij magnates in palatijs

palatijs faciunt, ob speciem magnitudinis ferarum, quas cepisset, ostentandam; sed potius, ut feminarum, quas ipse corrumpibat, & ciuitatis mores notaret. Fertur (fabulane, an historia, non con- tendo) curiosa aliquando mulier vidua intrasse templum, ut in- teresset, dum cacodæmon ex infesso eijceretur. Ibi dum varia va- rij ex illo Spiritu sciscitantur, illa quoque scire voluit, vbinam suus- maritus paulò priùs defunctus esset? in cælo, an in Purgatorio, aut apud Inferas sedes? cui amarissimè iocosus Satan respondit, neque in cælo eum esse, neque in Purgatorio, neque etiam in Inferno: ita enim eum ab illa cornibus multis magnisque esse oneratum, ut non modò, non per angustam cæli, sed neq; per amplissimam Orci por- tam quiuerit intrare. Quod de vna muliercula faciliùs credi po- test, si tota quædam communitas, hoc insigne potuit tanquam ho- norificum acceptare. De muliercularum Insularum licentiosa impuritate, tempore Galeatij Sfortiæ, in hunc modum scribit Io- uius. *Ea tum erat ex multo otio luxuriantis seculi conditio, in ipsis præ- cipuè nobilioribus matronis, ut totum pudicitia decus ab humanitate au- la alienum prorsus & subagreste putaretur: ideoq; Princeps ad licentiam libidinis proclinatus, & inuenta vigore venustateq; oris supra omnes spe- ctatu dignissimus procacibus feminarum oculis & desiderijs cupidissimè deseruiret. Erat enim tunc vulgatum inter feminas, nullam ex Principis concubitu fieri impudicam, earumq; maritos, qui ineptis hirci videri possent, ita excellere aureis CORNIBVS, ut dignitate cunctos ante- irent. Quò vterius progredi potest cæca libido? si ipsa dignitatem meretur turpitude? & ignominia nota signum excellentiæ existi- matur? Nimirum rectè Aristoteles luxuriam inter belluina vitia, posuit; illa enim, ut doctè S. Thomas animaduertit, omnia sensu, & cupiditate carnali, quæ nobis communis est cum belluis, non- ratione metitur; quare hominem similem facit equo & mulo, qui- bus non est intellectus. Ac, ne cornua desint, inuenies, apud alios tau- ro, apud Clementem Alexandrinum, libidinosum etiam centauro, apud alios, alijs bestijs, in ignominiam, comparatum. I nunc, & sodalitem tibi elige; libido inter bestias, castimonia inter An- gelos, te faciet sodalem: illa inter vpupas, hæc inter columbas: il- la inter hœdos, hæc inter agnos te statuet. Huius pretium est cælo dignum; illius tanta immunditia est, ut Fœlicula virgo, postquam*

Iou. in eleg.
lib. 3.

Aristot. lib. 7.
Ethic. c. 6.
S. Thom. 22.
q. 156. a. 4.
Psal. 31. 9.

Clem. Ale-
xand. lib. 4.
strom.

nullis tormentis aut pollicitationibus à Christiana religione ac puritate corporis diuerſi potuit, maluerit, iuſſu Flaeci comitis, in latrinam detrudi, & ibidem mori, quàm libidine contaminari. Nulla ſcilicet corporis labes nocere poteſt, ſi anima ſe inquinari non patiatur: quemadmodum nihil iuuant corporis atque veſtium munitiæ, ubi pectus plenum eſt ſordibus pudendis & erubeſcendis, vultusque ipſe Vitelliana cicatrice ſtigmofus.

PARS SECVNDA.

IX.
IRA DEI IN
DETENTIO-
NE NAVIS, ET
IMPVRÆ SVB-
MERSIONE
OSTENSA.

Ierem. 3. 3.

Rom. 8. 13.

Io. Moſchus
in Prat. ſpi-
rit. cap. 36.

ED quia nonnulli adeò ſunt dura & perfrictæ frontis, vt neſciant ampliùs erubeſcere, ad aliud nobis remedium, eſt veniendum. Licet, tota ciuitate differantur, licet publicis vocibus meretrices nominentur; licet illis in faciem dicas, nomen illarum eſſe cum pudicitia proſtiturum; licet inculces, ipſas, domum, cognatos, totam familiam dedecore affici; adhuc rident, adhuc de fenestra annuunt, adhuc velut aues illices cantu vocant pelliciuntque tranſeuntes, & tantum non hederam aut myrthum præ foribus appendunt, vt ibi Bacchi & Veneris Nymphas ac miniſtras conſtet habitare; licet vaticineris, à prouincia relegandas; licet mineris carceres & carnifices; licet dicas virgis per forum, agendas, capite plectendas, nihil his omnibus mouentur; idcirco meritò audiunt: *Frons mulieris meretricis facta eſt tibi, noluiſti erubeſcere.* Vbi ergo verba nihil efficiunt, ad verbera eſt procedendum. Apud ſeruiles animos plus poteſt corporis dolor, quàm animi pudor: perfricuerunt faciem, frons illis ænea eſt; cutis tenella; ictus ſolos ſentiunt, dedecus contemnunt; ſicut nec hili faciunt, quidquid viderint, à ſaliua, quam ſemel imbiberunt, diſcrepare. Si quos itaque honeſtatis omnis oblitos, non commouet ſupra dictæ puellæ parentumque & cognatorum eius, omniumque Iudæorum, tam luculenta infamia, clades, calamitas; nõrunt grauiora ſibi à Deo, quàm ab hominibus impendere: nõrunt Apoſtoli comminationem: *Si ſecundum carnem vixeritis, moriemini*: nec morte tantum animæ, ſed non raro etiam morte improuiſa. Huius rei exemplum breue, ſed illuſtre refert Ioan. Moſchus, aliàs Euiratus, cuius liber eſt tantæ authoritatis, vt in ipſa quoque ſeptima ſynodo citetur. Vt enim appareat, quanta ſit grauitas huius criminis, Palladium adducit

adducit

adducit testem, qui à nauarcho ipso, cui id contigit, rem audiuit narrari. Is cum alijs Constantinopolim, alijs Alexandriam, alijs aliò nauigantibus, & ipse è portu soluit. Par conditio erat omniù, par tempestas, pares venti: sed nauigatio impar. Nam vbi omnes in altum iam promòrant, alijs prosperè euntibus, solus repentè, in medio mari, coactus est subsistere. Remoram piscem aiunt alioqui vim eam habere, vt nauem sistat, cui sese applicat. Sed nullus ibi piscis, nulla arena, breuia nulla, nullæ sidebant anchoræ, & tamen nauis immota stabat. Nihil venti in vela incidentes, nihil remi pellentes, nihil, qui ad clauum sedebat, vel arte, vel labore efficere potuerunt. Stetit nauis tanquam rupes. Neque verò vnus horè duntaxat id spacium fuit; totos quindecim dies ea nauis pertinacia durauit. Semper eodem loco hærebat, quasi clavis affixa, aut centum anchoris astricta. Versabantur omnes, in magno metu, mœstitia, & desperatione, inde potissimùm anxij, quòd causam non perspicerent, qua progressus nauis in liquido impediretur elemento. Quando S. Carbonij corpus, ex Helba insula, Populonium est, per mare, transuectum, immensa pluuia, toto itinere, circa vtraque nauis latera, procelloso turbine, deiecta est, neque vnica quidem gutta in nauim illapsa. Nauis oneraria maxima, ingentes columnas vectura, è littore Troadis in mare traducenda erat, nec tamen à magna hominum multitudine, iniectis funibus trahi poterat, idque per dies complures, vt adedò à cacodæmone detineri putaretur. Rogatus est Siluanus Troadis Episcopus, vt ad littus egrederetur, & precibus ad Deum fuis nauem promoveret. Orauit, funem leui manu apprehendit, & nauis illico secuta est ductum trahentis. Sæpe igitur vel ab Orco cursus nauium interpellatur, vel à Cœlo incitatur. Quare & ille nauclerus ope humana destitutus, ad diuina se contulit auxilia; compluresque dies Deum ardentibus votis rogauit, vt in tanto rerum discrimine versantibus ne deesset. Quod & illos nautas fecisse legimus, qui Ionam vexerunt, quando *Dominus misit ventum magnum in mare; & facta est tempestas magna in mari, & nauis periclitabatur conteri.* Quemadmodum autem tunc Propheta dixit: *Tollite me, & mittite in mare, & cessabit mare à vobis;* ita ad nauarchum hunc orantem vox de cœlo accidit, quæ diceret: *Mitte foras Mariam, & bene nauigabis.*

S. Gregor. l. 6.
dial. c. 11. Sur.
10. Octob.
Socrat. lib. 7.
cap. 36. Ba-
ron. An. 434

Ion. I. 4.

Cogitanti, quid hoc sibi vellet, & quænam Maria esset in mare præcipitanda, altera mox & repetita sententia est in aures ingesta: *Dixi tibi, Mitte foras Mariam, & salui eritis.* Exclamat gubernator illico: *Maria, ô Maria!* nesciebat enim, quæ, aut vbi illa esset Maria. Iacebat quædam obscuri nominis femina in angulo extremo navis, Maria dicta, quæ se citari existimans, *Quid fieri vellet Dominus navis,* interrogavit? Iussit eam nauclerus ad se venire, ac, remotis arbitris, ita compellavit: *Vides, Maria, me peccatorem? non est numerus scelerum meorum; non potest ea pati Deus: eorum gravitas tanta est, ut navim non sinat progredi. Nimirum ego sum onus illud propter cuius flagitia vos omnes estis perituri.* Dixit hæc, cum tanto animi sensu, ut exemplo icæta mulier in se descendens, altum ingemisceret, diceretque: *O mi nauarche, tace de tuis, ego, ego verè sum peccatrix.* Tum nauarchus, *Quæ,* inquit, *putas peccata esse, quibus Dei in te iram concitavisti? Va mihi,* ait mulier, *non est ullum genus peccati, quo non sim inquinata. Meo merito, meâ culpâ, in hoc periculum venisti. Vna perpetravi, quod omnes luitis. Et, ne me ficto hac animo loqui existimetis: Maritum ego habui, ex quo duos filios peperì, quorum, cum unus ad nonem, alter ad quinque annos ætatis venisset, coniunx mortuus est. Ego vidua, cum sine viro esse non vellem, in vicinum mihi militem oculos conieci; is me ita totam cepit, ut eum non ambita omnibus modis ambirem, intuitu, nutu, salutatione, & quia infamiam metuens, eius non ausa sum domum intrare; tandem, amoris impatiens, ad eum meos familiares mittere statui, nuptiasq; eius flagitavi. Negant subinde, ob iustas causas puellæ, se in coniugium alterius consensuras: sed profectò sapius iuvenes ac viri cordati, quando animadvertunt, non se, sed suas opes peti; aut vident, se mirabiles cum vxore, ducturos appendices. Quod etiam miles iste vidit. Nam etsi mali de vidua nihil audiuit, etsi rogari, quàm rogare maluit, viris tamen ad se legatis, rotundis verbis negavit, se vxorem ducturum, quæ ex altero viro filios suscepisset; hæreditatem diuidi, minui amorem, causam dari innumeris litibus, denique vitricum se, non parentem nominatum iri. Ita nimirum, ut dixit S. Cyprianus, *offert demon oculis formas illices & faciles voluptatis, ut visu destruat castitatem.* Quippe vidua hæc militem nimis sicientibus oculis contemplata, primò calere, mox ardere cœpit; postquam autem eius potiundi sibi*

S. Cyprian.
de zelo & in-
vidua.

sibi spem incidi audiuit, etiam, præ amore insanijt. Quæ enim infania maior esse posset? non dormire, non quiescere quiuit; nec cibus illi, nec potus sapuit; omnia in tædium mutata sunt; denique, consueto mulierum more, & contagio iam ab Eua tracto, quæ vitium magis amavit: utque desiderata, dum negantur, commendantur; ita illa non destitit, per vim, per dolum militem sibi adipisci. Quam in rem varia excogitavit, quibus sibi sponsum faceret; adiit vicinas, quæsiuit philtrea, paravit veneficia; sed brevissimum illi rei conficiendæ compendium dictavit: cacadæmon, quo suggerente, ex vidua facta est Medea; nam extincto omni amore naturali, duos, sibi ante hac charissimos filios, spem nominis, solamen domus, occidit, ne Iasone suo carere cogeretur. Ita Veneris amor, maternum amorem strangulat; & quiduis audeat, ut vel per philtrea, vel per venena, vel per quæcunque flagitia, desiderijs suis potiatur. Non est dubium, commota esse viscera materna, quando vidit primogenitum, novem annorum puerulum, grassante pharmaco, expallescens, & inter maximos cruciatus, cum morte luctantem, sed furor nescit frænari; & vim naturæ infert. Quare & alterum quinquennem interemit, duo funera intueri tolerabilius rata, quàm spe carere nuptiarum. O cæcus amor! ô mulier quid non facis, dum furis? Et tu, ô iudex Mundi, qui hæc de cælo aspicias, cur parcis? Non parcis, sed differs, ut patientiæ tuæ virtutem, & iræ simul ostendas æquitatem, dum tempus expectas magis opportunum, demonstrasque humani consilij vanitatem, quod se sæpe privat maximo bono, illud, quod sperat, non consecuturum; ut utroque careat. Hæc igitur vidua occiso utroque filio, ac sepulto, quasi obice remoto, bona iam spe, militem foras prodeuntem observavit, atque in via ultro interceptum allocuta est, in hæc verba: *Scis te, à me amari, eaq; propter nuptias tuas expey. Et ut agnoscas te amari vehementer, ecce filios meos, quos solos intellexi matrimonio nostro ob stare, ex oculis removi. Nec illibenter, ut nôris, illis me privavi, quia ex te alios spero; quem, ut iterum nôris, quanti faciam, ecce, ut unum haberem, duos interemi: da te igitur mihi, cui te vides sanguine meo esse chariorem.* Quàm noxia sunt consilia furiosorum? quæ ista ad matrimonium adiumento fore speravit, ea maximè obstiterunt. Miles enim, ut cognovit, eam tam crudele facinus admisisse, iam multò

magis Furiam videns auersabatur, & cum iuramento protestatus est, se nunquam in coniugium illius consensurum, apud quam illi semper in simili periculo ac metu esset viuendum. Nam censuit, eam non aliã in maritum fore, quã in proprios liberos extitisset: quouis verbo, quouis acerbiore aspectu occasionem latrocinij accepturam. Repudiata igitur, ne scelere patefacto, magistratui ac publicæ iustitiæ obijceretur, fugit. Sed Dei manum quis effugiet? *En adsum* igitur, aiebat ad nauarchum, *age mecum, quod lubet; merui dudum perditã, omnibus modis perire.* His auditis gubernator, vir, æquè moderatus ac prudens, ne quid præcipitanter ageret, nondum voluit eam in fluctus spargere; sed certius, vtra pars rea esset, exploraturus dixit: *Ecce ego in scapham descendam, si, me absente, nauis progredi cæperit, manifestum erit, meis illam fuisse peccatis attentam.* Dixit, in scapham se demisit, nihil promouit. Fixissima & nauis & scapha hæsit, eodem loco, eodem pondere ligata. Regressus ergo in nauim, ad mulierem conuersus ait: *Nunc & tu in cymbã egredere.* Vix in eam mulier demissa est, cum statim scapha tanquam vertiginè passa, se quinquies in gyrum circumuertens, velut tanti oneris impatiens, sponte subsidit, & cum muliere videri desijt. Nauis autem, illico *tanta velocitate cucurrit, vt tribus diebus ac dimidio,* nauigatio fuerit peracta, quæ quindecim diebus alioqui indiguisset, Deo moras compensante.

X.
PECCATI PONDVS, DIVINIS POENIS INDICATVM.
 Exod. 15. 10.
 Zachar. 5. 6.
 Sapi. 9. 15.
 S. Gregor. M. l. 3. dial. c. 30.

Quid miramur in femina, quod regi, quod toti olim genti & exercitui contigit? quando, ó Deus, *flauit spiritus tuus, & operuit eos mare: submersi sunt, quasi plumbum in aquis vehementibus?* Nimirum hoc est, quod Zacharias vidit; *hac est amphora egrediens. Et ecce talentum plumbi portabatur, & ecce mulier una sedens in medio amphora.* Caro nimirum est amphora, in qua anima sedem suam habet, quæ impudiciã, & impietate, velut *talento plumbi, deprimitur, corpus enim, quod corrumpitur, aggrauat animam, & terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem.* Vbi mihi discrimen vide: multi corporis castitate vsque in cælum leuantur; alios impuritas mergit in profundum inferni. S. Maximiano Præsule Syracusano Constantinopoli Romam nauigante, in Adriatico mari, exorta est atrox tempesta, in qua disruptis velis, malus fractus, & nauis ipsa vndiq; *foedum in modum lacerata, plurimis foraminibus inimicam aquam admisit,*

admisit, & ad tertiam vsque Zonam impleta est, vt adeò mare æquè in nauì, ac nauis in mari esset. Ibi, sumta omnes SS. Eucharistia, ad piè moriendum se comparauerunt. Sed eorum (maximè autem S. Maximiani) virtute, onerata fluctibus triremis, toto octiduo, à se ipsa velut vim habens, continuò progressa est; nono die, postquã ad portum incolumes omnes peruenerunt, vnus post alterum in litus excedit; agmen clausit vltimus Maximianus, quo vix in litus egresso, eodem temporis momento, nauis, quæ aquas dudum, hauserat, quasi officio suo defuncta, aquis hausta est. Adeò & ipsi triremi sua ab hominum pietate incolumitas fuit. Impietas autem tam plumbeum pondus habet, vt ipsas etiam secum naues in exitium trahat. Vidisses vnâ tunc

Antennas, proram, malos, tonsasq; natantes,

nisi S. Maximiani virtus atque integritas nauim salubriter sustinuisset: sustinuisset periculosè nauim alteram impura mulier, neque progredi siuisset, nisi cum illa eiecta nauclerus sentinam exonerauisset. Et quia nauì corpus simile esse dixi, trahit profectò luxuria in exitium naturam omnem, virosq; effeminat. Hinc Diogenes à Lacedæmonijs, ad Athenienses reuertens interrogatus: Vnde, aut quò iret? respondit: *A viris ad feminas.* Nec sexus tantùm hoc vitio evertitur, sed etiam destruitur. 1. Corpus, quod eneruat, lepra maculat, lue Venerea exhaurit. Multi dum sunt casti, sunt instar alicuius Angeli formosi: quod de S. Stephano in Concilium adducto scriptum legimus: *Et intuentes eum omnes, qui sedebant in concilio, viderant faciem eius tanquam faciem Angeli.* Et relucet profectò ex ipso vultu pudicitia. Ast vbi libido inualuit, non tantùm fit facies petulans & immodesta, sed etiam lurida & cadauerosa, vt vel natura stigmatè notet impudicos. 2. Quòd si non omnibus hoc contingit, in facie, tantum tamen est peccati huius pondus, vt plurimis etiam vitam auferat. Notus est bonus zelus Phinees, qui, quando, *vnus de filijs Israel intrauit, coram fratribus suis, ad scortum Madianitidem, vidente Moysè, & omni turba filiorum Israel, qui stebant ante fores tabernaculi, surrexit de medio multitudinis, & arrepto pugione, ingressus est, post virum Israelitem in lupanar & perfodit ambos simul.* Atque vt, vel natura docente, criminis istius inhonestas, ad eundem modum, punita videatur, teste Valerio & Plutarcho, Alcibiades

Lucrèt. l. 6

Laërt. lib. 6.

Act. 6. 15.

Num. 25. 7.

cibiades Atheniensis cum Timandra meretrice, in actu Venereo, à Lyfandro est interfectus. Quod & Phaon hominum pulcherrimus suo exitio testatur. Nam à Mytilenæorum mulieribus perditè amatus, & ardentè appetitus, inque adulterio deprehensus, dirissimè quidem, sed iustissimè est iugulatus. Quod & Paulus Diaconus narrat de Rodoaldo rege Longobardorum. Innumera sunt exempla eorum, qui, in conclavi meretricis, ab æmulis sunt interfecti. Neque eundem est procul, factum est id in Mailingen loco vix vnâ horâ Ingolstadio distante: ibi nobilissimus, ingeniosissimus, matri suæ charissimus filius, in mensa amasiæ suæ assidens; atque non solum inter pocula, sed etiâ prope inter oscula & amplexus ipsos scortati, à rivali ex improviso superueniente est confusus, vixque tantum temporis superuixit, vt per scalas descendens, vulnere manu cohibito, in finium, qui erat ante hospitium, se proiciens, ibi moreretur, vbi spurcissimæ suæ vitæ haberet symbolum ac monumentum. Extat Epitaphium illius, in Feldkirchensi templo, quod legentes monet, vt si non velint parem vitæ exitum sortiri, disparem instituunt viuendi rationem. Pari ferè pacto, narrat Lampridius, mortem vitæ similem habuisse Heliogabalum naturæ portentum, quem ait, *fato à tali monstro pœnas reposcente in latrina occisum esse, dum ventrem exoneraret.* 3. Longe magis grauatur anima, obscuratur intellectus, eneruatur fides, extinguuntur gratiæ lumen; induratur ad bonum voluntas; roboratur ad malum. Tædet orare, templum est nausea; audire de Deo fastidium. Subeunt interea turpiloquia, blasphemiarum, iuramenta falsa; &, vno verbo, templum S. Spiritus fit spelunca diabolorum. O quanta est istorum metamorphosis! apud illos, qui angeli fuerunt, & sponsæ Christi, vertitur amicitia Dei in iram & indignationem; &, ex hærede cœli fit mancipium Orci. Amittit enim talis regnum æternum, perdit beatitudinem summam, ad quam creatus est; & fit reus cruciatuum æternorum. Atque, vt ex difficultate remedij vulneris grauitas æstimetur, quàm graue malum esse oportet, cui sanando Filius Dei sanguinem & vitam fundere, per grauissima debuit tormenta? *Ex consideratione remedij, inquit S. Bernardus, periculi mei æstimo quantitatem.* Quid putemus? quantum oportet esse peccati pondus? primos parentes nostros depressit, atque è Paradiso extraxit; ipsum Luciferum & Angelos,

S. Bernard.
serm. 3. in
Natiuit.

Angelos, è cœlo in terram, immo infra terram deiecit. Et, vt videas, vel luxuriæ grauitatem: vnus liberi cum libera peccandi libido, immo matrimonium duntaxat, non sine raptu petum, totam euertit ciuitatem Sichimitarum. Plurium autem cæca voluptas, picem, sulphur, ignem de cœlo deuocauit, vt ostenderetur, quanta, post hanc vitam, in Acheronte incendia essent voluptuarijs præparata. Qui cum delicati sint, & pati nihil asperum possint, tantò acerbius sentient æternos cruciatus: *Quantum glorificauit se, & in delitijs fuit: tantum date illi tormentum & luctum.* Denique toti mundo tristissimum diluuium est immisum; deleta, præter septem homines, & paucas animantes, omnis caro. Cur, quia *omnis caro corruerat viam suam super terram.* Et, vt alius ait, *viros triumphales, victores gentium luxuria vicit.* Ita gladio, incendio, diluuijs, alijsque modis summus Iudex, libidinem plexit; quæ, ne seruet modum, tot habet modos formasque, vt meritò Erisichthonis Metro mutabilior possit credi, meritoque etiam varijs modis puniatur. Pythagoras dicebat: *in ciuitates primùm irrepisse delicias, mox saturitatem, deinde violentiam, postremò exitium.*

Gen. 34.

Apo. 18. 7.

Gen. 6. 12.

Macrob. li. 3.
Saturn.

Laërt. lib. 7.
cap. 1.

Aspice latè

Silius lib. 15.

*Florentes quondam luxus, quas verterit vrbes.
Quippe nec ira Deum tantum, nec tela, nec hostes,
Quantum sola nocet animis illapsa voluptas.*

Testatur id Campana luxuria, quæ inuictum armis Annibalem illecebris suis complexa vincendum Romano militi tradidit. Illa ducem vigilantissimum, illa exercitum acerrimum dapibus largis, abundantanti vino, unguentorum fragrantia, Veneris usu lasciuiore, ad somnum & delicias euocauit. Quid his ergo vitijs fedius? quid etiam damnosius? quibus virtus atteritur, victoria languent, sopita gloria in infamiam conuertitur, animi & corporis vires expugnantur: adeò vt nescias, an ab hostibus, an ab illis capi pernitiosius habendum sit.

Valer. Max.
lib. 9. cap. 1.

Ex his tam varijs grauibisque pœnis ira Dei cognoscitur. Sed & illud docetur, omnes, qui præsumunt, perpensa scelerum grauitate ac fæditate, à natura, à Deo, ab hominum zelosorum exemplis moneri, vt tam abominanda crimina non sinant impunita. Putent parentes domi, putent magistri in scholis, putent Confessarij in suo tribunali, putent Magistratus in curijs, putent Principes in aulis, è

XI.
LIBIDINEM
NIMIS INVA-
LESCENTEM,
DEI EXEMPLE
PUNIENDAM.

cælo ad se clamari, quod ad nauarchum, cum serio, ac iterato dictū est mandato: *Mitte foras Mariam, & bene nauigabis.* Accidunt infortunia, oriuntur tempestates Rerump. bellis omnia vastantur, vbique luctus, vbique dolor, vbique mors aut mortis imago, vbique scopuli & pacis ac tranquillitatis impedimentum: *Mitte foras Mariam, & bene nauigabis.* Res iam nobis prope redijt non tantum ad triarios, sed etiam ad vltimam penè lineam. *Dixi tibi, mitte foras Mariam, & salui eritis.* Emenda, castiga, extirpa impietatem. Non patereris, in vrbe, si scires adesse proditorem. Id, quod Sicheimitas, quod Sodomitas, quod totum, diluuij tempore, prodidit mundum, etiam alias plerasque prodit ciuitates. *Omnis caro corrumpit viam suam.* Hoc scriptura affirmat. Hoc sermo testatur quotidianus. Hoc experientia probat. Possem adducere & ipsos reos ac reas, qui audent dicere, quod ego, non possum credere, & temerarium esse aio, suspicari, iniquum iudicare; debeoq; meritò refutare prius, quàm ad rem ipsam propiùs venio. Quid ergo dicunt? ita passim libidinem inualuisse, vt ne vna quidem virgo, reperiatur in tota ciuitate. Quod inprimis superat ipsam Lutheri maledicentiam, qui in aliqua ciuitate, vix quinque virgines dixit reperi. Hi aiunt, nullam. 2. Magnam tot innocentibus irrogant injuriam, magnam illorum parentibus, qui filias suas aliter custodiunt. 3. Qui hoc dicunt, ipsi sunt infames, infames autem, non possunt esse testes. 4. Quia solamen est miseris, non solum poenarum, sed & culparum habere socios: putant enim, se numero defendi, atque excusari, si plures sint inhonesti. 5. Deniq; in hos ipsos infamatores calumnia sua redundat. Ideò enim virgines non inueniunt, quia virgines non quarunt, sed meretrices; aut quia ipsi faciunt, vt virgines non possint inueniri. Quæ si tutæ esse volunt, cogantur aliò commigrare, aut & in monasteria se abdere. Quanquam ita infruniti sunt quidam, vt etiam prosequantur & persequantur abeuntes. Lucullum clarissimum Imperatorem aiunt, amatorio poculo perijsse: hi poculo tali non indigent; pereunt sine veneno volentes, & perniciem suam non fugiunt, sed fugientem quarunt.

Plin li. 23. c. 3.

XII.
IMPRORVM
FOEDITAS ET
MULTITUDO,

Ceterùm non est necesse, omnes esse tales, satis est magna nihilominus talium multitudo. 1. Sunt, qui solo visu perdunt castitatem, *Omnis, qui viderit mulierem ad concupiscendam eam, iam macha-*

mæchatus est eam in corde suo. Expertus est hoc David, iam oculis Matth. 5. 28.
 mæchatus antè, quàm Bethsabeam ad se vocaret. Experimentur, qui,
 quotquot feminas aspiciunt, concupiscunt. 2. Quidam solo auditu
 rei turpis delectati castitatem perdunt. 3. Bibunt quidam, & ea su-
 munt, quibus in libidinem incitantur, atque hoc fine alijs antepo-
 nunt, jubentque sumere, vt fiant ad peccandum potentes. 4. Inuenti
 sunt ad hunc effectum & odores, & hoc sine odorifera gestantur, vt
 alliciant. 5. De tactu erubescere dicere. nam sunt, qui omnibus ianuis
 voluptatem admittunt. 6. Nee opus est adiumento membrorum;
 solo animo, vna cogitatione, vna imaginationis delectatione plu-
 rimi cælum vendunt, infernum emunt. Et possunt, tali cogitatione
 omnia huius generis peccata comprehendere. 7. Peccatur ratione,
 temporis, loci, modi, obiecti. Quidam dum tota hebdomadè labo-
 rant, die festo, quem sanctificare deberent, amoribus vacant. Quin
 eo ipso tempore, quo alij in templis Deum colunt. Tunc absunt, &
 in templo Deo seruiunt herus & hera, pater & mater, regnat ergo
 domi filia, vel ancilla. Meminerunt multi adhuc eius puellæ, quæ
 ante non multos annos, hinc capitis supplicium tulit, quia ipso die
 S. Parasceues, & illâ horâ, qua alij se flagellis castigabant, & expia-
 bant cruentis ictibus, quod peccauerant; alij autem spectatum &
 oratû prodierant, amasium suum citavit, & virginitatem suam pro-
 degit. Indignum est, tempus diuinis cultibus attributum negligere,
 & ad ipsam transferre obscæritatem. 8. Quemadmodum etiam in-
 dignum est, locum Deo consecratum libidinibus suis profanare. Mi-
 tissimus alioqui Christus, è templo tamen eiecit ementes & venden-
 tes. Quid faciet, si videat illuc homines ire, vt oculis & nutibus for- Ioan. 2. 15.
 nicentur, & adulterent? Stare in extremis scamnis, vt proximam
 habeant è regione allubescentem? Quo pacto illos puniet, qui in
 ipsis officijs diuinis, sapius de voluptate carnis, quàm honore Nu-
 minis cogitant? qui alia agunt, quæ ne nominare quidem fas est?
 Nonne hæ sunt abominationes, quas præuidet Daniel Propheta? Dan. 9. 27.
 nuncquid hoc est Adonidem adorare? & Cupidinem pro Deo ha- Matth. 24. 15.
 bere? 9. Supra dicta Maria non legitur fornicata; sed nimio con-
 iugij appetitu filios necans, ingenti miraculo fluctibus est hausta.
 Quid dicam, ô Deus? *omnis caro corruptit viam suam.* Ante hac ju- Gen. 6. 12.
 uenes & viri sequebantur feminas, & puellas; iam ipsæ puellæ &

fæminæ viros sequuntur, mittunt ad illos, vocant, inuitant. Si non parent, vltro ipsæ veniunt, & eos cubiculatim inuisunt, cum illis bibunt, ludunt, fitque, quod Propheta detestatur, vt meretrices desinant esse meretrices, nec enim mercedem accipiunt, sed soluunt. Et quod irâ Dei dignissimum est, à proprijs parentibus ad omnes epulas, choreas, & nocturnos conuentus ducuntur. Patre inebriato, filia est in potestate ebriosorum. Quin, vt se excusatas putent, aiunt nonnullæ matres, se ali à filiabus dona domum reportantibus, pro quibus honestatem foris reliquerunt. Execranda fuit illa Maria, ob filios à se occisos: an non erunt & istæ execrandæ? Inuitus dico, sed rei iniquitas mihi exprimit veritatem: Tot passim in vrbe aliqua committuntur scortationes, & tam pauca sunt, quæ partu prodant suam impuritatem. Vnde hoc? quia artes nôrunt, quia vel occidunt vix natos, & sine baptismo perdunt; vel faciunt, ne nascantur. Non essem tam audax in dicendo, nisi audirem, artificia hæc in laudem trahi, & fieri illicitum fornicandi. Milites jam aliquo tempore à cacodæmone opem accipientes, schedas, aut pilulas deuorant, quibus fiunt inuulnerabiles, &, vt vocant velut glacie astricti ac *indurati*. Hinc audaciores, & arte sua fidentes, quous in duellum prouocant. Diabolus hanc artem à viris in fæminas propagauit. Nam ecce, quò deueniat nostra ætas: puellæ sunt, quæ, hoc ipso nomine, audent iuuenes prouocare, quod dicant se esse *induratas*. Quid est hoc dicere? nisi quòd nôrint partum impedire aut perdere? & immunes sint à concipiendo? Hanc artem iactant, hanc sibi mutnò tradunt, hac ad fornicandum, sine vllò prolis metu eas alioqui retracturo, animant, & animantur. Quid est hoc aliud quàm occidere prolem? immo plus est; quia id agunt, vt proles vitam nunquam accipiat, natura reclamante, diabolo triumphante? Nam sicut milites, non nisi tacito, vel expresso cacodæmonis pacto fiunt *solidi* atque *indurati*, ita credibile est, & has Alastorem habere adiutorem. Quid ergo amplius ab illis expectemus, nisi vt veneficæ fiant, aut iam esse putentur? Tales artes ad magicas artes vel ducunt, vel ab illis proficiuntur. Videat ergo, qui tale commercium habet, cuius sit rivalis, & cum quo vices mutet. Habes itaque tempus, locum, modum, quin & obiectum omnia criminosè incestata. Nihil enim purum est, vbi est impurus homo.

Ab hoc autem & matrimonia violantur. Quid tu de illis putas, qui adolescenti dant potestatem, quoties libet, cum sua vxore bibendi, ludendi? eique, vt lubet, & quàm diu lubet noctes & dies assidendi? quid de eo; qui ipsi vxori licentiam dat abnoctandi, & vicissim licentiam accipit, ancillam aliamque illius loco substituendi? Quid de illis, qui obseruant militem ad vigilias euntem, vt, eo absente ipse possit esse paterfamilias in domo illius? Quid de eo, qui nullum facit inter solutam & liberam, inter cognatam & alienam, inter sacram & profanam feminam; immo inter hominem & bestiam; denique inter vxorem & dæmonem discrimen? An non hæc Sodoma est? an non irâ Dei, an non sulphure & igne piceo digna grauitas iniquitatis? Quid mirum si nauis Petri mergi incipiat? Si ciuitas, si regnum pereat, in quo tantam æternus iudex inuenit flagitiorum omnium sceditatem? Laodice Syriæ regina Antiochum Deum cognomento, maritum suum veneno extinxit, ob superinductam sibi Ptolomæi sororem Berenicem: cur Deus non extinguat homines, ob superinducta tot Mundo flagitia, qui dicitur, estque iustissimus Zelotes? *Dominus Zelotes nomen eius, Deus est amulator.* *Hæc dicentibus erubescenda essent, ait Hugo, si à facientibus præsumpta non fuissent: nunc autem sustineat in audiendo verecundiam, qui noluit in faciendo habere disciplinam.*

Exod. 34. 14.
Hug de inſtit.
nouit.

Quid ergo talibus restat? perire, vel pœnitentiam agere, & agere, dum tempus. Confessa est & Maria, sed Naucloero, non Sacerdoti, & serò nimis, nec eo, quo debuit sine ac modo. Si qui aliquo prædictorum scelerum genere se reos deprehendunt, confiteantur sacerdoti; quærant *Dominum, dum inueniri potest.* Si multi sunt innocentes, orent, vt nocentes conuertantur. Denique quisquis conuerti vult, ab illecebris suis se se auertat. Nemo ire potest in Orientem, nisi recedat ab Occidente. Apostoli sapiens monitio est: *Fugite fornicationem.* Iracundia leones adiuuat, pauor ceruos, accipitrem impetus, columbam fuga. Ita alia vitia cadunt, dum eis resistitur, libido fugâ superatur. Et quis non fugeret, sicut à facie colubri? imò vt à longè maiore malo. Quia, teste Boëtio, *meretrix nonaria est inferni ianua, via iniquitatis, scorpionis percussio, viscarium scelerum, puteum interitus.* Potest quidem & hæc vinci resistendo; non rarè tamē etiã incautè resistendo quis contaminatur; quemadmodū enim qui

XIII.
LVXXVRIÆ
REMEDIA.

Isa. 55. 6.

1 Cor. 6. 18.

Boëtius de
scholastica
disciplina.

luctatur cura aduersario, immundam lutoque plenam habente vestem, etsi eum deiciat, tamen ipso eius amplexu contactuque maculatur; ita qui cum vitio hoc pugnat congregiando, quia immundissimum est, facillimè ipsa disputatione, qua repugnat, inquinatur.

Valer. Maxim. lib. 9. c. 1.

Quia, vel Ethnico teste, *blandum est malum luxuria, quam accusare aliquando facilius est, quam vitare.* Tutius est igitur cogitationem eiusmodi cum derestatione abijcere, quam retinendo velle examinare, & cum ea litigare. Nemo scintillam, si in vestem incidit, multoque minùs, si in manum, solet non quam primùm excutere.

S. Cyprian. serm. de ieiunio.

S. Hieronym. in c. 9. Eccles.

S. Hieron. in ep. ad Eustochium.

Cur ignem Cypridis non illico extinguis, ô iuuenis, quando cogitationem tuam incipit calefacere? mox vret, de scintilla in flammam, de flamma in incendium productus.

Diaboli primis titillationibus obuiandum est, inquit S. Cyprianus, nec coluber foueri debet, donec in serpentem formetur. Et S. Hieronymus, *Diabolus, ait, serpens lubricus est,*

cuius capiti, hoc est, primae suggestioni si non resistatur, non est dubitandum,

quin in penetrabile cordis furtim illabatur. Itemque alibi: *Nolo sinas cogitationes libidinis crescere, nihil in te Babyloniis, nihil confusionis adolescat.*

Dum paruus est hostis, interfice; nequitia, ne zizania crescant elidatur in semine. Audi Psalmistam dicentem. *Filia Babylonis misera: beatus, qui*

Psal. 136. 8.

retribuet tibi retributionem tuam. Beatus qui tenebit, & allidet paruulos tuos ad petram.

Quia enim impossibile est, in sensum hominis non irruere innatum medullarum calorem, ille laudatur, ille predicatur beatus, qui

ut coeperit cogitare sordida statim interficit cogitatus, & allidit ad petram.

Petra autem Christus est. Ad hanc Petram cogitatus suos allidit, qui se ad spinas, ad flagra, ad clauos, ad crucem, ad vulnera, ad sanguinem Christi cogitandum conuertit.

Luc 24. 32.

Gal. 3. 24.

Si oportuit Christum pati, & ita intrare in gloriam suam, neque alij illuc intrabunt, nisi qui carnem suam cum concupiscentijs crucifixerunt.

Stultus censetur, qui aurea æreis commutat: insanus est, qui voluptatem momentaneam sectatur, æterna gaudia perditurus.

Laërt. de vit. & morib.

Philosoph.

Eccle. 7. 13.

Idem Laërt.

lib. 4. cap. 6.

Stultus censetur, qui aurea æreis commutat: insanus est, qui voluptatem momentaneam sectatur, æterna gaudia perditurus.

Nam & Demosthenes, cum Laïs mille denarijs pacisci vellet, dixit: *Non emo pœnitere tanti: sed quia stultorum infinitus est numerus,*

idcirco plures à cruce Christi ad voluptates, quam à voluptatibus ad crucem Christi conuertuntur.

Quamobrem etiam Arcefilaus Scythæ percontanti, *qui fieret, ut ab alijs sectis multi descicerent ad Epicureos, ab Epicureis nulli descicerent ad alios?*

Quoniam, inquit, ex viris Galli sunt, ex Gallis viri nequaquam.

Sentiens.

Sentiens, homines esse proniores ad voluptatem, quàm ad virtutem, per Gallos enim intellexit sacerdotes Cybeles, euiratos. Paruum autem est inter euiratos & effeminatos discrimen: immo detestabilius est animo, quàm corpore emasculari. Quod qui non vult sibi fieri, feminas vitet, & cum feminis *mulierum exitia*, vt in prouerbio est, vitabit, quæ omnium ferè calamitatum authores viris fuisse dicuntur. Testis est Pandora Hesiodia; testis Helena & bellum Troianum; testis Medea; testis Ariadna; testis Hercules, à Deianira extinctus; testis Danaidum fabula; testis Lemniarum mulierum historia; testis Cleopatra; testis Dina; testis Bethfabea; testes omnes illæ feminae, quæ cor sapientissimi Salomonis deprauarunt; testis Dalila quæ Samsonem fortissimam ligauit; testis ipsa omnium mater Eua. Quanquam hæc ipsa etiam conuenit stultitiæ virorum ascribere, qui mulierculis tantùm indulserunt, vt velut amentes amore in quoduis malum sequerentur, cum par fuerit, vt illis moderantibus mulier natura stultior simul & imbecillior minùs desiperet. Quod enim animus est corpori, id virum mulieri oportet esse: qui si mulierosus est, improbus est, quia *occasione duntaxat opus est improbitati.*

CAPVT IV.

INVIDIÆ ET ÆMVLATIONIS CRIMEN
 QVOVSQVE SE EXTENDAT? IN REGIS
 FILIO PARRICIDA DEMONSTRATVR.

PARS PRIMA.

IN fabulis est, Iouem aliquando, eum diuersos vellet hominum sensus explorare, moresque illis suos ostendere, misisse Apollinem in terras, vt voluntates humanas experiendo cognosceret. In terras delatus Apollo primùm incidit in duos vnà stantes, iisdem quidem vtrumque; vitijs affinem, sed in vno *Auaritia*, in altero *Inuidia* magis dominabatur. Hos comiter allocutus Apollo, eorumque morbos è votis & sermonibus tanquam in trutina deprehendens, copiam illis fecit liberè petendi, quod vellent; promissione addita, id quod vterque petiisset, ratum se habiturum, ea tamen conditione ac lege, vt, quod sibi vnus petiisset, alteri duplum

I.
 INVIDI ET
 AVARI APO-
 LOGVS.

plum præſtaretur. Ibi inter vtrumque magna orta eſt contentio, vter petitionem faceret. Nolebat petere *Inuidus*, ne alter plus obtineret; nolebat *Auarus*, vt ipſi duplum obtingeret. diu ea lis tenuit; diu contentioſum inter ſeſe fumen traxerunt. Denique pertinacior fuit *Auarus*, malitioſior *Inuidus*: nam quia nullo pacto induci potuit *Auarus*, quidquam ſibi vt peteret ne minus peteret; *Inuidus*, ne alteri plus concederet, vnum erui ſibi radicitus oculum petijt, vt auarus ambos amitteret. Ita & ipſe malum ſibi creauit, & alterum damno multauit geminato.

II.
HISTORIAR
AUTHOR.

Ne quis hanc fabulam, ſupra verum, confictam eſſe exiſtimet, hodie hiftoriam dabo longè truculentiorẽ. Et hiftoriam de mirabilioribus vnam, ſatiſque teſtatam. Auctor enim illius eſt oculatus teſtis Ludouicus Romanus in libro Hodæporico de Perſia cap. 2. & 3. qui iter ſumm inijt An. Chriſti 1503. vt ipſe indicat, lib. 1. de Arabia c. 1. in patriam redijt An 1509. vt videre eſt in lib. 3. c. 42. & 44. Ob res in India bene geſtas, equeſtri eſt dignitate ornatus. vt ſcribit lib. 3. de India. c. 41. Editus eſt autem liber iſte Hodæporicus Auguſtæ An. M. D. XVIII. Hic igitur Author, lib. de Perſia cap. 2. deſcribit inſignem eius regionis ciuitatem *Ormus* dictam, quæ magnitudine ambitus, multitudine populi, opum affluentia, pretioſa illa margaritarum piſcatione nobiliſſima eſt; in portu eius ſemper trecentæ & ampliùs variorum mercatorum naues reperiuntur, quæ illuc è varijs regnis appellunt. Soldanus autem huius vrbs & inſulæ eſt Machometanus.

VII.
SOLDANI FE-
LICITAS, ET
INFELICITAS
A FILIIS.

Postquam locum deſcripſit Ludouicus iſte Romanus, cap. 3. teſtatur, talem, ſe inibi locorum verſante, & magnam partem ſpectante, tragædiam incidiffe. Soldanus multis titulis felix, valetudine admodum bona, viribus Hercules, diuitijs Croæſus, delitijs Sardana- palus poterat haberi; veſtitu autem gemmatus pauo. Acceſſit ſuper omnia vxor fœcunda; liberi vndecim, *ſpes tanta neporum*; & erant maſculi omnes. Sed, vt nihil, in terris, omni parte beatum eſt, ita filius natu minimus illi ſpina fuit. Tanta enim videbatur eſſe ſimplicitate, vt ab omnibus paſſim pro fatuo haberetur. Hunc pater non dignabatur aſpicere; hunc mater nouercali odio perſequebatur; hunc fratres vbique ludos faciebant; hunc ipſi vernæ deſpectui habebant. Quanquam ignarus pater, aliunde ſibi impendens multò

mūltò maius malum cauere debuisset. Siquidem filius natu maximus, tanquam paternæ dignitatis hæres & successor, in delicijs parentum fuit, sed in odio populi ac totius ciuitatis. Quantò enim, maiore indulgentia fuit educatus, tantò in vitia pronior euasit. Nemo illum offendere, nemo audebat admonere, qui parentum gratiam perdere non uoluisset. Qualem ergo volebant, habere; voluptatibus deditum; crudelem, superbum, ambitiosum; qui denique, postquam omnes premere assuevit, supra se nullum uoluit pati, ne & ipse premeretur. Nimirum *nulla invidia tam prona ad inuidiam sunt, quam eorum, qui genus ac fortunas suas animis non æquant: quia virtutem ac aliorum bonum oderunt.* Quod odium in hoc etiam iuene gliscebat, in quo sanguis, non animus regius erat. Hi mores id illi nomen fecere, ut vulgò *catenatus diabolus* diceretur. *Diabolus* enim esse, de nequitijs censebant, sed *catenatum*, quia ei deerat suprema potestas, qua sola ligabatur, ne omnia auderet.

Quis superbum vidit, qui non esset ambitiosus? quis ambitiosum nouit, quem inuidia non comitaretur? quæ cum nihil aliud sit, quàm *tristitia de bono alterius, aut odium alienæ felicitatis, in quantum estimatur diminuerè gloriam propriam*, in superbo maximè ac ambitioso huius tristitiæ odijque causam est inuenire. *Quoniam superbia comes est inuidia*, ait S. Augustinus, *fieri non potest, ut superbus non inuideat.* Immo S. Gregorius affirmat, inuidiam semper solere nasci ex superbia. Superbus ergo inuidet inferioribus, ne sibi æquentur; paribus, quia æquantur; superioribus, quia eis non æquantur. Sic, apud Lucanum, *Nec quenquam iam ferre potest, Cesarie priorem, Pompeiusue parem.* Nemo ergo securus est à superba inuidia, aut inuida superbia, neque subditi, neque æquales, neque maiores. Sic Dauidi Saul, Abeli Cain, Iosepho vndecim fratres, Liæ Rachel, & alij alijs inuiderunt; qui aut maiores erant, aut pares. Minori autem proprium est, inuidia tentari; quia hoc ipso, quia qui se minorem videt, in altero aliquid videt, quod excellit & ob quod dolet, se esse minorem. Vnde in Iob legimus: *Paruulum occidit inuidia.* Paruulum enim se ipsum iudicat, qui dolet alterum esse maiorem, quia ei non æquatur; vel parem, quia sibi æquatur: immo & *paruulus* est, quia timet inferiorem, ne sibi æquetur. Denique ut Comicus ait: *Est miserorum, ut malenolentes sint, & inuideant bonis,*

Tit. Liu. dec.
4. lib. 5.

IV.

INVIDIA SV-
PERBIAE CO-
MES.

S. Augustin.

l. II. de Genes.
ad tit. cap. 14.

D. Thom. 2. 2.
q. 36. a. 1.

S. August. in
Psalm 58.

S. Greg. l. 18.
Mor. c. 20. &

31. c. 31. La-
can. lib. 11.

S. Chrysof.
hom. 44. ad

pop. & 41 in
Matth.

Iob. 5. 2.

L

bonis,

bonis, & ab omnibus metuant. Hinc & *catenatus* ille *diabolus* sibi, contra subiectos, providendum, & contra tot fratres munimen, quarendum ratus, ne vel illi crescerent, vel isti maiores fierent, tandem etiam de catena, qua erat ligatus, rumpenda atque excutienda cogitavit. Regis sum filius, inquebat; nihil est: qui patrem habet, sub potestate est. Plus est esse regem. Qui rex est, neminem timet. Qui regem habet, non habet plenè, quidquid habet. Bonum maius, impedimentum est boni minoris: & minuit desideria mea, quidquid illius auget vota. Ergo malum est mihi, quod illi bonum est. Illius dominium, mea seruitus est; illius gloria, mea ignominia. Quod non excellam, facit, quia habeo supra me excellentiorum. Vnum arbutum haud alit duos Erithacos. Quid multum disputo mecum? tam diu infelix ero, quam diu parens meus sua fruetur felicitate. Illum si tollo, mea facio omnia, transeunt ad me opes, transit gloria, transit potestas & sceptrum. Denique meus sum, quidquid volo, ago. Sed nec dum omnino meus, metuenda est mater; fratres timendi. Aut nihil audendum, aut omnia. Ita est, ut S. Cyprianus dixit: *Invidia radix est malorum omnium, fons cladum, seminarium delictorum, materia culparum.* Et vitia magna, ut magni domini, magnum secum trahunt comitatum.

S. Cyprian.
serm. deli-
tuo-
te.

V.

INVIDIA
QUANTUM MA-
LUM?
S. Greg. I. 22.

Cic. lib. 4.
Tulcul.

Arist. lib. 2.
Rhet.
2. Cor. 13. 31.

S. Thom. 2. 2.
q. 36. a. 3.

Tantò autem invidia periculosius est malum, quantò subtilius & occultius, ac virtuti similis. Idecirco enim illud quidam non affirmit, neque vitant, neque confitentur: vel quia sciunt, aliquando prudenter timeri, adeoque & doleri, de bono alterius, in quantum ex eo timetur nocumentum, vel sibi, vel alijs: ut cum dolemus de victoria hostis, qui dolor non est invidia: *invidentia* enim ut & Cicero ait: *est aegritudo suscepta propter alterius res secundas, que nihil noceant invidenti.* Nam si quis doleat eius rebus secundis, à quo ipse ledatur non rectè dicitur invidere: ut si Hectori Agamemnon, vel quando tristamur de bono alterius, ex eo, quod nobis deest bonum id, quod alius habet; & hoc est proprie zelus, qui, si versetur circa honesta, est laudabilis: vnde & Apostolus ait: *Emulamini charismata meliora.* Laus enim est, non vitium, si quis dicat & optet, conspecta alterius virtute, se dolere, quòd non sit tam bonus, quam alter, atque sibi alterius probitatem, mansuetudinem, quin & sanitatem aliaue subinde bona temporalia cupiat. Quod cum peccato & sine peccato

peccato potest peti. Quòd si verò quis, doleat de bono alterius, in quantum is eum excedit in bonis, is propriè invidus est, quia *alterius rebus marcescit opimis*: quo pacto etiam hostibus victoriam possumus invidere. Sic peccatur ab invidio; &, quando adest consensus rationis, ex genere suo, semper peccatur mortaliter, quia dolor est de eo, de quo est gaudendum; & peccatur contra claritatem. Ex quo peccato, vt S. Gregorius docet, nascitur susurratio, quando quis occultè quærit minuere gloriam alterius; detractio, quando quis apertè ac palam alterius honorem accidit: in aduersis aliorum rebus exultatio: in prosperis afflictio: tandem & odium, quando quis non solum tristatur de superexcellencia alterius, sed ulterius vult illi malum. Et quantum malum? ipsam deniq; mortem. *Inuidia diaboli mors introiuit in orbem terrarum. imitantur autem illum, qui sunt ex parte illius.* Quid clarius? *Alius alium per inuidiam occidit.* Et cui parceret, si filius non parcat parenti? si, vt S. Chryostomus ait, *inuidia pestiferum malum, hominem in diaboli conditionem ac demonem immanissimum conuertit?* Cuius exemplum vide, in hoc filio regis, qui non tantum *diabolus*, sed iure etiam *causatus diabolus* est appellatus, ita quandam velut catenam contexit nefandorum flagitiorum.

Quia enim hoc vnum illi ad malitiæ plenitudinem deerat, vt, qui scelere esset summus, summus etiam fieret potestate, eouisque intemperijs est agitated, vt de patre necando consilium caperet, cum regia potestate, impunitatem comparaturus omnia, quæ animus vellent, perpetrandi. Cùm autem metuendi illi essent ceteri fratres, eadem vtique paternam vlturi, statuit, vna strage, & patrem & metum tollere. Audite hinc liuoris inauditam crudelitatem, & magnitudinem sceleris agnoscite. Captata noctis, somnique dormientium occasione, stricto pugione, per cubilia, immo & lectos singulorum obijt, &, parricidali impietate, patri primùm, mox & matri, nouem deinde ceteris fratribus oculos effodit, vt videre non possent cladem secuturam. Solum decimum è fratribus, natum minimum stoliditatis opinio ab hac immanitate exemit. Quis hinc non videat, fabulam initio à me recitatam, in historiam transisse, & inuidum progredi, vsque ad oculos alijs eradicandos? Sed nondum est finis. Viginti duos oculos, in vna patina cruentatos, &

Horat. 1. ep. ad Lol.

S. Greg. 1. 31. mor. c. 31.

Sap. 2. 24.

Sap. 14. 24.

S. Chrysof. hom. 41. in Matthe.

VI.
PARRICIDALE
FACINVS IN-
VIDIÆ.

oculos suorum, siccis ipse, immo gaudentibus oculis aspexit. Non illum patris maiestas, non matris amor, non fratrum dulcis consuetudo mouit. Adeò saxeus fuit, ut neque miserabili aspectu tot calamitosorum percelleretur. Ita crudelissimè excæcatus, & orbitatem, quam lachrymis deplorare non poterant, eiulabili questu lamentantes, in vnum conclaue conduxit, & subdito igne, viuos concremauit. Tanta est libido regnandi, tantus inuidiæ furor, tanta amentia liuoris, sua commoda, per aliena damna promouentis.

VII.
 QVAM DEPLO-
 RANDVM IN-
 VIDIAE MA-
 LVMI

Gen. 4. 10.

Ad tam barbarum facinus, quasi excusso veterno, & stupore abiecto, frater minimus, solus adhuc superstes, è regia profiliens, & per publicas vndique plateas circumcursans, ac domum ad asylum fani confugiens altissima contentissimaque voce clamauit: *Iniulla: ô Deus, quàm impius est frater meus! qui, cruenta manu, sceptrum inuasit, regnumq; violenta successione iniustus haeres, nefarius successor occupauit.* Hæc vociferatio non tantum Armutianorum aures, sed etiam nubes ipsas peruasit. Et cur non? Si enim ad Cain, qui vnicum fratrem occidit, Dominus dixit: *Quid fecisti? vox sanguinis fratris tui clamat ad me de terra?* quid putemus, ad tot fratrum, ad matris & patris intererentorem dici debuisse? Nec dubito, nullum esse, qui, hæc à me dum audit narrari, non quàm vehementissimè indignetur. Rectè quidem, sed frustra parricidæ huic indignamini, quia ille pœnam suam non effugit, ut postea intelligetis. Si vtiliter vultis indignari, ipsi inuidiæ indignamini: hæc detestatione, hæc omni execratione & fuga est digna, quæ tantorum malorum est mater, tantaque semper, in orbem terrarum, mala inuexit; cumq; plurimos quotidie in inferos mittat, tamen à paucissimis agnoscitur, à paucissimis pœnitentia deletur. Operæ igitur pretium, inamo necessarium est, digito demonstrare, qui, & quàm multi hoc vitio laborent.

VIII.
 INVIDORVM
 EXEMPLA E
 SCRIPTVRA.
 S. Cyprin.
 serm. de zelo
 & liuore.

Atque inprimis S. Cyprianum audiamus, cuius hæc sunt: *Quale malum est, quo Angelus cecidit; quo circumueniri & subuerti astra illa, & præclara sublimitas potuit; quo deceptus est, qui decipit? Exinde inuidia grassatur in terris, sicut scriptum est: Inuidia Zabuli mors introiuit in orbem terrarum; imitantur ergo illum, qui sunt ex parte eius. Hinc nona fraternitatis odia, dum Abelinum Cain zelat iniustus, dum bonum malus inuidia & liuore persequitur, Iniuste oppressus est, qui iustitiam*

etiam primus ostenderat: occisus est impiè, qui moriens non repugnabat. Et quòd Esau fratri suo Iacob inimicus extitit, zelus fuit. Nam quia ille benedictionem patris acceperat, hic in odium persecutionis facibus liuoris exarsit. Et quòd Ioseph fratres sui vendiderunt, caussa vendendi de amulatione descendit, postquam id quod sibi in visionibus prosperam fuerat ostensum, simpliciter, ut frater fratribus exposuit, in inuidiam maluolus animus erupit. Saul quoq; Rex ut David odisset, ut persecutionibus sepe repetitis innocentem, misericordem, mitem, lenitate patientem necare cuperet, quid aliud quàm Zeli stimulus prouocauit? quia, Goliath interfecto, & opere ac dignatione diuina tanto hoste deleto, populus admirans in laudes David predicationis suffragio profilyt. Saul simultatis atq; insectationis furias de liuore concipit. Et ne longum faciã, pereuntis simul populi attendamus interitum. Iudai nonne inde perierunt, dum Christo malunt inuidere, quàm credere? obtrectantes magnalibus, quæ ille faciebat, Zelo excacante decepti sunt, nec ad diuina noscenda cordis oculos aperire potuerunt. Quæ nos considerantes, fratres charissimi, contra tantam mali perniciem vigilanter & fortiter dicata Deo & vegetata pectora nostra muniamus. Aliorum mors proficiat, ad nostram salutem: imprudentium pœna prouidentibus confert sanitatem. Sed fortasse erunt, qui à se procul hoc vitium exulare arbitrentur; neque existiment, his tam calamitosis temporibus, inuidiæ locum esse. Siquidem miseris nemo inuidet. Quis igitur inuideat, si non est cui inuideatur? Ut enim videt ingratos intabescitq; videndo, *Successus hominum.*

Vixq; tenet lachrymas, quia nil lachrymabile cernit inuidia; sic vicissim pabulum non habet, vbi nihil videt, nisi meras calamitates. Possset igitur aliquis existimare, malam hanc herbam, succisa radice, non pullulare. Vtinam ita esset! haberemus saltem hunc è miserijs nostris fructum, quòd tam detestabili vitio careremus.

Vtinam non & nunc essent vbique tales, qui teterrima Hebræorum imitatione, non iam Soldanum, sed cœlestem Patrem, & Christum Seruatorem nostrum, vitæ authorem ex inuidia occidere conarentur! De Christo testis est ipse hostis Christi & iniquus iudex Pilatus: *sciebat enim, quòd per inuidiam tradidissent eum.* De alijs testis est ipse Christus, qui ait: *quàm diu fecistis vni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis.* Quod tam in bonum, quàm in malum

Ouid. lib. 2.
Metam. fab.
15.

IX.

INVIDORVM
FREQUENTIA
ET VLTITV-
DO.

Matth. 27. 18.

Marc. 15. 10.

Matth. 25. 40.

- Zach. 2. 8. intelligi potest, quando & alibi dicit: *Qui tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei.* Itaque quisquis sanguine Christi redemptum tangit, tangit Christum. Et qui tabescit cum alios viderit se præclare gerentes, & Ecclesiam verbo, vel alio quopiam modo adiuuare, non iam fratri, sed & Dei talis repugnat voluntati, ait S. Chrysostomus; ubi & subiungit: *Quid igitur doles, quod Deus glorificatur? vide, quò tendat impugnatio. Non, quòd Deus, inquires, sed quòd frater glorificatur. At per eum ad Deum gloria redundat; igitur & impugnatio tua? Verum hoc, dices, non me contristat, sed per me vellem ipse Deum glorificari. Et sic Deus per te glorificabitur, & omnes dicent: Benedictus Deus, qui tales seruos habet ab omni liberatos invidia, mutuis gaudentes bonis. Et quid dico fratrem, si hostis ille inimicus esset, si tamen per hunc Deus glorificaretur, amicum fieri propter hoc, oporteret; tu vero amicum facis inimicum, quia propter illius prosperitatem Deus glorificatur.* Invidia autem, vt per omne hominum genus vagatur, ita omne hominum genus tangit, & lædit. *Plerique sunt inuidi, ait Cicero, maximeq; est hoc commune vitium & peruagatum. Licet inuenire regionem, ubi venena non sint, quemadmodum affirmant de Creta: at non licet inuenire*
- Cic. lib. 2. de orat.
- Aristot. lib. 2. Rhetor. *Rempub. qua non alat inuidiam contentionemq;* ait Plutarchus. Itaque 1. *similis, teste Philosopho, inuidet simili; in hoc, quod similis unum excedit alium: vnde vulgus odit vulgum, & figulus figulum.* 2. *Iter facientes per solem necessario comitatur umbra; incedentes verò per gloriam, comes invidia, vt scripsit Plato. Summos ergo & imos vexat invidia.* 3. *Eamus ad aulas, ibi sedes est inuidiæ. Audiuius exemplum occidentis fratres & parentes, vt ipse emereret, sed longè maius in Euangelio legimus. Nam quando, Magi ab oriente venerunt Ierosolymam, dicentes: Ubi est, qui natus est rex Iudaorum? vidimus enim stellam eius in Oriente, & venimus adorare eum; audiens Herodes rex, turbatus est, & omnis Ierosolyma cum illo; metuensque sceptro suo, occidit omnes pueros, qui erant in Bethlehẽm, & in omnibus finibus eius, à bimatu & infra. Quanta hæc strages? invidia fecit. Rarum est hoc exemplum, ais. immo frequentissimum. In bellis quot, non puerorum, sed virorum millia occiduntur? quid fecerunt? quo genere delicti meruerunt mori? an quia fortes sunt? quia sanguinem fundere parati, ideò morte digni? nequaquam. Sed quia Reges ipsi Principesque potentia inuidiã bella excitant.*
- Plato in Timæo.
- Matth. 2. 1. *Nam*

Nam, vt Democritus dixit, *Inuidia seditionis parit initium*. Ne alter crescat, ne emineat, armis frangendus censetur. *Grave quid inuidia*, ait S. Chrysostomus, *graua & simulatione plenum*. Hoc mundum innumeris repleuit malis. Ex hoc morbo litibus plena sunt tribunalia, ex hoc pecuniarum amor, ambitio, & inanis gloria. Hinc vrbes obsidentur, & mare piratas habet. Hinc per orbem cades. Hinc genus nostrum dissipatum est. Quodcumque malum videris, ex hac radice producitur. Iam enim & in Ecclesias debacchata est, & prius innumera patrauit mala. Hoc auaritiam parit, vitium omnia confundens, & iustitia corrumpens.

4. Quod si regibus, si principibus ipsis hoc vitium est infestum, quid inter ipsos aulicos turbarum non excitabit? Tacitum, Suetonium, Dionem Cassium, Lampridium, Nicetam Acominatum, Choniatam, & Politicos si legamus, o quid non inuenimus? Ibi quisquis in gratia est Principis, in odio est plebis. Quem nemo timet, nisi qui & inuidet. Alterum premere, putant esse emergere. Et premi se putant, quicumque alium vident tolli. Sic oppugnauerunt Periclem Simmias, Alcmaeon Themistoclem; Pompeium Clodius; Epaminondam Meneclides: non aulici quidem, sed in Republica primū locum tenentes, & more aulicorum.

5. Quid quod & consilia malus consiliarius omnia deprauat aspidens, vti & inuidia ubique nulla magis damnat, quam qua sunt optimè dicta? 6. C. Caligula inuidiā motus, Torquato torquem, Cincinnato crinem, & Cn. Pompeio Hirpis antiquæ Magni cognomentum abstulit. quin omnes pulchros & comatos, si quos obuios haberet, occipitio raso, eos præliuore deturpabat. Maius hoc vitio malum quod esse potest? huic dedecus est, aliorum honor; tristitiam facit aliorum lætitia; vt verè exclames:

O miserum! cuius dolor est aliena voluptas.

7. Sed militia præcipuè hoc morbo est vitiosa. Hinc Saul, postquā vidit Dauidem multa laude fruuentem, ait aureum illud os, & mulieres in choro clamantes: Saul percussit mille, & Dauid decem millia; non aequè ferens de ipso dicta, licet secundum iusti rationem, benefactorem, tanquam hostem respiciebat. Quem, cum Ziphæi nunciarent, ubi latitaret, & promitterent, se illum in manus eius tradituros, Benedicti, aiebat, vos à Domino, quia doluistis vicem meam. Quibus verbis

S. Chrysost.
hom. 44. ad
pop. Antio-
chenf.

Plutarch. in
præceptis Pae-
liticis.

Sueton. in
Calig.

S. Chrysost.
hom. 35. ad
pop.

1. Reg. 23. 21.

quo

Ælian. lib. 12.
var. hist. c. 16.

quo Siculi tyranni maius non inuenerunt. Ita *Perdiccam oderat Alexander, quòd esset bellicosus: Lysimachum, quòd imperatoria artis peritus; Seleucum, quòd forti animo esset. Antigoni verò liberalitas eum offendebat, & Astali imperatoria dignitas, & Ptolemai prosperitas.* Apud Herodotum, Græcorum duces, ad Salaminem, re bene gesta, quamuis consilio Themistoelis omnia gesta essent, eius tamen gloriæ inuidentes, ne secundas quidem rei bene gestæ partes tribuere voluerunt.

Diodor. l. 11.

Apud Diodorum, Agathocles Syracusiorum tyrannus Gelonis regis sepulchrum, quod ei ob res præclare gestas populus extruxerat, diruit. Non opus est antiquis exemplis. Nostrum seculum satis docet, quantum vnus alteri miles, & dux de nomine ac gloria fortitudinis decerpat. Pudet dicere, esse, qui potius hosti victoriam relinquunt, quàm vt æmulum adiuuent, in hoste de bello. Itaque quando de summa rei agitur; quando toti exercitus versantur in periculo, diuertunt, eumque, qui certâ in manu victoriam habuisset, si succursus non defuisset, sub cultro, certè sub gladio, relinquunt. Quot, in tali negotio, homicidia, per inuidiam perpetrantur? Et vulgaris quoque miles, socium iugulat, ne præda careat, qua illum videt exultare. Nimirum, *vbi zelus, & contentio, ibi inconstantia, & omne opus prauum.* 8. Ab aulis & militia ad vulgus veniamus. Ibi non tantùm *figulus figulo, & faber fabro inuidet,* sed ferè quiuis in vna arte, aut opificio, alterius lucrum suum esse damnus interpretatur. Hinc opera eius vituperat, sua laudat; sæpe etiam fraude vel arte mala alium impedit; non rarò etiam excantat, aut fascinat. *Contemplatus sum omnes labores hominum & industrias, animaduerti patere inuidia proximi.* 9. Notum est, quid nonnulli possint venatores, aut iaculatores, qui si tuam fistulam æneam, tuum arcum, tuam sagittam in manus acquirant, vtique facient te à fera, vel scopò semper aberrare. 10. Equum habes vegetum, cursu vis contendere, omni vigilantia tibi cauendum est, ne æmulus tuus tibi eum claudum reddat & macilentum. Idem contingit in vacca, in ouibus, in cane pulchro; non quia nocent, sed quia excellunt, destruuntur. Quod inuidia facit, qua quis propriè tristatur de bono alterius, à quo eo ipso exceditur bono; hinc, ne excedatur, contaminare illud nititur, & si perire videt, lætatur: quia huius vitij proprium est:

Isac. 3. 10.

Ecc. 4. 4.

Insultare

Insultare malis rebusq; agrefcere latis.

Stat. 2. The-
baid.

11. Caupo es, & hospitem gaudes frequentia? aiunt æmuli tui, non venire ad te hospites, propter tuum vinum, sed propter tuam uxorem, aut filiam, aut ancillam. 12. Cereuisiam coquis optimam, panem pinsis sapidissimum; fullo es, & pulcherrimè tingis pannos; erunt, qui aliquid in domo tua defodiant, vt eadem materia, iisdem-que instrumentis & coloribus, nihil ampliùs boni conficere possis. 13. Accede ad sutorem, ad sartorem, ad scrinarium, ad quem-
eunque opificem, puta valde bonum, si audieris eum alios eiusdem tribus laudantem; si non tarditatem, si non laborem, si non excessum in pretio accusarit. 14. Quod videre est sæpe etiam in circumforaneis, qui in nudinis, publicas eient conciones, in quibus suas pyxides laudant, eius autem, qui in proximo vendit foro, de impostura vituperant. 15. Rarò quoq; inter vicinos non est æmulatio, iam nimis frequenter ianua pulsatur, cum ad alteram nemusca quidem diuertat; dicitur itaque vicino facere habitationem inquietam; dicitur ostium esse tumultuosum; dicitur cum strepitu claudi: iam clamoribus aiunt se turbari: iam inspicere in suas ædes; iam è puteo aquas exhauriri: iam hoc, iam aliud inueniunt, quod earpant. 16. Nec domorum tantùm, sed agrorum quoque vicinia incendit ad inuidiam colonos. Nam

Fertilior seges est alienis semper in agris,

Vicinumq; pecus grandius vber habet.

Ouid. lib. 1.
de Art.

Nempe, quia *Aliena nobis, nostra plus alijs placent.* 17. Vsq; adeò, vt hoc etiam in ipsis coniugibus contingat. Ita enim Lugduni, paucos ante annos, accidit, vt honestæ matronæ nobilisque coniux, ab alia nobili quidem, sed inhonesta flagitiosè ambiretur: cumque ille summa pace, multis iam annis in concordia coniugio vixisset; ista legitimis castisque inuidens amoribus, vt vnanimes dissueret, vxoris castissimæ fidem, apud maritum eius in suspicionem, tam verosimilibus vocauit indicijs, vt innocens domo eiecta, & miseris modis à viro tractata, non ante in gratiam ac domum redierit, quàm multis post annis, tanti mali incentrix, iusto Dei iudicio, grauissimo & Medicis omnibus incognito afflicta morbo, cui nulla vspiam inueniretur medicina, ne morte quidem (mori enim non poterat, vt diu agrotans cruciaretur) memor quantam perniciem quietissimo

Valladier,
conc. fer. 2.
Domin. Passionis, & post
enm, Philipp.
Doulterman
in pædag.
Christian. p. 1.
c. 7. §. 5.

M

& san-

& ſanctiſſimo coniugio attuliſſet, à conuocatis coniugibus veniam rogauit, falſa palam, abs ſe, per ſummam calumniam, inuidiam- que, conficta eſſe ea omnia, quibus ſanctum inter illos caſti thori amorem, impiè diſtraxiſſet. Quibus dictis, animam efflauit, Proſerpinæ fortalſe marito in thalamum venturam. 18. Quid, quòd inter ſenes & iuuenes liuor ſe interponit? quippe *edentulus veſcentium dentibus inuidet*: & adoleſcens ſibi ambit ſenum pulmenta. *Optat ephippia boſ piger, optat arare caballus*. Inter filios & parentes, inter fratres & ſorores, inter ſeruos & ancillas hæc peſtis graſſatur? Quoties enim pater ſua abſumit, ne filio relinquat? quoties filij parentibus longam inuident vitam, vt hæreditate citò potiuntur? aut libertate? quoties ſorores queruntur, fratribus plus dari, quàm ſibi? quoties frater fratrem odit, quòd nimium comedat, quòd pulchrius veſtiatur? quòd ſit albæ gallinæ filius? quòd nimium peculi, in ſtudijs, conſumat? Quoties ancilla videns coquam dominæ eſſe valde charam, cibos, malitioſè deſtruit, & coqua paulum è culina digrediente, iniecta ſalis immani copia offam perdit; aut pulmentum, vel carnes, aggeſto nimio adurit igne? vt oleant, & deſipiant? De ſeruis conſtat, quid accuſationum machinentur, vt æmulo fauorem heri interrumpant. 19. Quid ibo per ſingulos? mendicus, cùm ante ianuam diuitis mendicum videt expectantem, liuore tangitur, & ſibi exiſtimat ſubduci, quod alteri videt porrigi. Nec rarò de illo querelas obijcit, quibus vult ſtipem illius interuerrere. 20. A mendico ſi ad medicum veniamus, poteſt sæpe liuor cauſa eſſe, vt ægrotum non adeat, ſed mori ſinat medicus, quia non dignatur ad eum accedere, à quo iam alium medicum fuiſſe conſultum intellexit, cenſet ergo arti ſuæ derogari, ſi ſoli non credatur. Et aiunt, nonnunquam accidit, vt, ad infamiam alteri conciliandam, morbus inconueniente pharmaco, de indiſtria augetur. O liuide, quid agis, ſi, cùm poteras, non iuiſti, occidiſti. Vide ergo, quo pacto famæ tuæ conſulas, ex medico factus homicida. 21. Quod tantò truculentius eſt, ſi fiat etiam à medicis animarum, à Parochis, aut alijs Confeſſarijs, qui audent etiam cùm morte luctantes deſerere, ac, ſine confeſſione audita, è vita dimittere eos, à quibus ſe deſertos meminerunt. Nempe alij ſemel iterumque confeſſum eſſe, adeò eos vrir, vt nihil, vel totum ſoli imperium

perium in conscientias velint obtinere. 22. Quò denique inuidia non penetrat, si non tantùm Aristotelem contra Platonem; sed Confessarium contra Confessarium, Doctorem contra Doctorem, Concionatorem contra Concionatorem, Lectorem contra Lectorem; subditum contra Superiorem; vnã integrã religionem contra alterã religionem irritat? *Vt doceamur, in sanctos quoque cadere posse inuidias,* ait S. Hieronymus, & soli Deo purã clementiam derelinqui, filiorum Zebedei consideremus exemplã, pro quibus, cùm mater nota pietatis affectu nimis grandia postulasset, reliqui decem discipuli indignati sunt. Et IESVS aduocans eos dixit: *Quicumque inter vos voluerit esse primus, sit vester seruus: quoniam filius hominis non venit ministrari, sed ministrare.* Si inter Christi Apostolos inuidia esse potuit, cur non esse posset etiam inter religiosos? *Creta,* ait post supra citatum Plutarchum, *quidam, nullum habet venenum, prater phalangium, id est, aranci genus: ita non est monasterium tam sanctum, quod immune sit, ab obreſtationis, & inuidentiã malo.* Quibus diei meritò potest. *Cùm sit inter vos zelus & contentio, nonne carnales estis, & secundùm hominem ambulatis?* Quod etiam notat totas Congregationes, ac Sodalitates sacras, quæ inuicem pronocantes, inuicem inuidentes, inanis potiùs, quàm diuinæ gloriæ cupidæ esse arguuntur: sicut & totæ nationes, inter quas, velut hæreditarius liuor gliscit, ad quas quotidie clamat Apostolus: *Cùm sit inter vos zelus & contentio, nonne carnales estis, & secundùm hominem ambulatis?*

Immo ambulatis in æternã damnationem. Grauiſſimum enim crimen est istud. *Inuidia & fornicatione, & adulterio peior est,* ait S. Chryſoſtomus, *luxuria enim in operato tantùm sistit, inuidia vero totã subuertit Ecclesiam, & toti nocet terrarum orbi: hæc homicidij mater est; ista fratrem Cain occidit: ista Esau Iacob infecutus est, ista fratres Ioseph; ista diabolus cunctos homines perire curat.* Sed primò omnium ipsum inuidentem. *Sicut enim viperas dicunt, abrupto ventre matris, nasci,* ait S. Basilius, *sic inuidia concipientem se animam corrodit, & tabefacit: suppliciumq; suum est, vt loquitur Poëta.* Ex alijs vitijs aliqua saltem voluptas capitur, liuor est tristitia de bono alterius, & sine delectatione, nisi quòd, sicut alij bonis proximi gaudent, malis ingemiscunt; ita vice versa liuidus è fratris sui commòdis dolorem concipit; è damnis delectationem, *Risus abest, nisi quòd*

M a

vifi me-

S. Hieronymus
ep. 146. ad
Damascum.

1. Cor. 3. 3.

Rom. 13. 13.

X.

INVIDIAE MALIGNITAS.
S. Chryſoſt.
hom. 44. ad
pop.

S. Basil. hom. 11.

Ouid. lib. 2.
Metam.

- S. Augustin.** *vis mouere dolores. Sicut enim vultures, teste S. Augustino, pratis amœnis & odoratis desertis, ad tabida & faculenta loca feruntur; musca quoque, prateritis salubribus membris ad ulcera properant; sic inuidi neglecto vita splendore, & rebus magnificè gestis, errata tantùm obseruant, & diuulgant; vt diminuunt gloriam eius, cui inuident. Quam si diminuere possunt, exultant in aduersis illius; si non possunt, in prosperis illius affliguntur. Quæ exultatio in aduersis alterius, etsi non sit ipsa inuidia, sed velut filia ex illa sequatur, tamen, vt est frequentissima, ita grauissima, neque sua pœna caret. Qua de causa eam Iob tantopere declinauit, qui ausus est dicere: *Si gausus sum ad ruinam alterius, qui me oderat: & exultauit, quia inuenisset eum malum*, Et alio loco dicitur: *Qui in ruina latatur alterius, non erit impunitus*, ait Salomon; & *Cum ceciderit inimicus tuus, ne gaudeas, & in ruina eius, non exultet cor tuum, ne forte videat Dominus, & displiceat ei, & auferat ab eo iram suam*; eamq; in te transferat. Immo transfert. Nam *vita carniū sanitas cordis, putredo ossium inuidia*; & sicut ærugo ferrum, sic inuidia quem infecit, animum consumit. Quippe, vt Plautus ait: *Inuidere aly bene esse, tibi male esse, miseria est. Qui inuident, egent. illi quibus inuidetur, rem habent*. Itaque Deus inuidum cruciat amaritudine sua; qui semper *carpitq; & carpitur vnà*; punit hostimento etiam ac talione; & ni resipiscit, ad æterna supplicia amandat. Neque eò differt pœnam; sed, in hac ipsa illi vita, quendam Auernalium suppliciorum gustum propinat. Vnde inuidia *non solùm alienos, verùm multò magis eum, quem possederit, lacerare consuevit*, vt ait D. Ambrosius. Immo inuidi liuido dente se ipsos rodunt, consumunt, occidunt, & secretis conscientia vngulis discerpunt. Quod in Aiace Telamonio ostendit Sophocles, cui quia mortui Achillis arma abiudicata, & Vlyssi in præmium virtutis data sunt, furor incredibilis mentem occupauit, qui eum eò impulit, vt in proprium gladium incumberet; quod & regia inuidiâ rabido Sauli tandem contigit. Qui, quoniam in innocentissimum, optimeq; de Rep. meritum Dauidem ira inuidiaque flagrauit, à Domini spiritu relictus est, & à nequam possessus, donec & ipse Ifacidarum Ajax in gladium proprium incubuisset. Sed hoc ipsum etiam in Soldani filio regni inuasore, supra à nobis memorato, exemplum ac remedium porrò videamus,*

PARS SECVNDA.

DOSTQVAM is lamentabilem illam stragem edidit, & partim, iunioris fratris vociferatione, partim aliunde ex aula, tot parricidiorum cædes in vulgus erupit, pronum fuit, vnicuique cogitare, quid ipse ab eiusmodi rege sperare posset, qui tam crudelis fuit in proprios fratres ac parentes. Itaque, seditio inde gliscere cœpit, quam, vbi dudum ad id armato dispositoque milite, callidus parricida sopiuit, cruenta manu sceptrum inuasit, regnumque violenta successione occupavit iniustus hæres. Quod vt magis muniret, censuit vltteriùs fulciendum, interitu eorum, quos patri suo sciuerat fidissimos extitisse; in subditos quoque inuidia stimulatus. Duos è Presbyteri Ioannis regione, bonis Christianisque parentibus oriundos egregios viros, sed fortè bello captos emptosque, in aula sua habuerat pater eius. Hos, ob præclaram indolem, rerumque gerendarum prudentiam, ac mirificam, in rebus omnibus, constantiam & fidelitatem, haud secus, quàm proprios filios diligebat. Ea de caussa, non solùm summis eos negotijs maximisque officijs, sed etiam arcibus, ac locis circumspèctissimè munitis præfecit. Quo fauore regis, fortuna, non etiam virtus captorum est mutata. Nam eadem illis, in honore, quæ in seruitute fides fuit. Quæ, cum viuente rege, tum maximè eo interfecto, probata est. Mutata iam dudum erant his captis, per ignominiam, nomina Christiana: Machomet vnus, Cain alter, in aula, appellabatur. Hos ergo duos, non nisi recti amantes, & insuper auctoritate ac viribus pollentes, si parricida non è regno, vel è vita eiecisset, facilè metuebat, se eiectum iri. Cæterùm fraude potiùs, quàm vi rem tentandam ratus, alterum, cui Machomet nomen, ad se venire iussit. Venientem, in occasionem fraudis, interrogauit, an pro Soldano agnosceret, cum quo loqueretur? Affirmantis manum blandissimè apprehendit, honoribus postea varijs ornauit; plures maiorisque, cum quinque castellis, atque alijs fundis, agris, fortunisque amplissimis pollicitus, si collegam suum alterum Christianum Cain vulgò vocitari solitum, interimeret. Tunc apparuit, quantum, apud bonos, amicitia diuitijs præstet. Siquidem Machomet, neglecta tantæ promissionis spe, & metu omni contempto, ostendit, cuncta se alia potiùs paratum vel agere, vel pati, quàm vt se tam

XI.

CRVDELIS-
SIMA TYRANNI
INVIDIA PVNI-
TA, ET FIDE-
LIS MINISTRO
CHARITAS
LAVDATA.

nefario perfidiae crimine obstringeret. Triginta, inquit, annis, ô Soldane, cum collega meo vixi; eundem patriae spiritum ab ineunte ætate hausi; idem natale solum calcaui; vnà edimus, vnà bibimus; vnà læta atque tristia experti sumus; deniq; vnà eandem belli fortem subiimus: oranis humanitatis oblitus, bellua, tigris essem, si in immeritum, immanitatem istam perpetrarem. Tyrannus vbi vidit, surdo se loqui, neque hac via tragœdiæ suæ circulum absolui posse; tanquam si re meliùs ponderata, consilio desisteret, hominem à se dimisit, nullo præterea mandato, aut petitione oneratum. Hoc dimisso, alterum aduocauit, pari arte, aggrediendum. Perinde enim illi erat, vtro in carnificinam alterius vteretur. Igitur, sicut priùs Machometum, ita nunc vicissim Cainum, suauiloquentia, benevolentijs verborum, largissimis pollicitationibus orsus circumuenire haud sanè diu laborauit. Cainus enim, cedens auctoritati, non iam adamantinus, sed cereus flecti, siue etiam promissis emollitus, siue tantæ laniæ recentissimis exemplis fractus, succubuit, promissiq; porrecta dextera, se crudelissimi mandati ministrum fore. Nec diu moratus, ex aula discedens illico arma induit futuræ scenæ idonea; adesq; socij beneuolus trucidator adiuit. Procliue fuit Machometo, quod res erat, suspicari. Nam & aduentus intempestiuus; & tyranni prior machinatio, consiliumq; adhuc alta mente repostum, recentiq; memoria fumans; & vultus ipse Caini, aliquid vel ausi, vel ausuri, viro prudentissimo perspicue prodiderunt, quam rem cogitaret. Quocirca, velut subito exandescens, manum capulo acinacis admonet, procurrensq; iracundè obuiam, ô proditor impiè! ô paries dealbate! ô suberatum aurum! & perfide Achates, non iam Achates, exclamat. Patere tua consilia non sentis? Negare non potes. In fronte tua, lego facinus cogitatum. Non sunt clausa pectoris tui arcana. A tyranno tyrannidem didicisti. Deserta Christi pietate, transisti ad mores Machometanos. Sed ades, ego te præniam; vt antè, quam occidas innocentem, nocens ipse occidaris. Sceleri tuo obuiam ibo, ingulatus neminem poteris ingulare. Hac inexpectata oratione fulminatus sibi conscius Cain, altiùs in se descendit; neque, quod iam illi palam esset, veteri amico tegendum existimauit. Quare extemplo in genua procubuit, atque gladium vaginaeductum, abiecit ante pedes illius, cuius iugulum destinarat ferire: cumq;

eamque cervicem ipse suam nudasset, *Feri, inquit, Domine, & mee me gladio verbera, hominem omnium, quotquot mortales viuunt, ingrati-
 tissimum, perfidissimum, mori dignissimum: & quidem illius manu mori, in quem perfidus extiti. Nihil aliud expectabat Cain, quàm ferrum, & fatum. Sed melior Machometus; Exsi, inquit, nocari dignus es, qui tot annis intimè cognitum amicum ad necem destinasti; tamen dono vitam, do veniam, surge. At ne sine omni vulnere abeas, dicam quem tu uolueris vulnerare: illum nempe, quem tyrannus, in eadem causa, prius compellauit, insitq; tibi vim inferre. Sed ego pristina familiaritatis memor, & legis Christiana, ipse malui mortis me periculo exponere, & amicitia potius, quàm vita indulgere. Restiti igitur Tyranno, & id facere me non posse, dixi; cui te nunc vidi consensisse, & iniquam cadem mandanti parere uoluisse. Peperci tibi, ut cumulatione beneficij ex amico carnificem facerem, & ab illo maclaretur, cui causa fui, ne maclaretur. Verùm hec fuere; condono omnia; ut vel hinc tibi amicitia accrescat, discasq; posthac odisse odio dignos. Au enim non vides, quàm sanus sit, cui operam addixisti, ut sicarius fieres? Huc usque diabolus fuit, sed catenatus: nunc, parentibus è medio sublati, fratribusq; sepultis, velut ruptis catenis, quid non tentabit? Sed nostri officij est, obstare violento. Abi ad illum, & formula, te, quod mandarat, perfecisse, meq; die, ferro tuo cecidisse; cetera mihi permitte. Abijt Cain, Tyrannoque retulit, se ipsius mandato paruiffe, Machometum vixisse; hoc habere. Quod vbi ille audiuit, iam, contra vnum pugnare, longè facilius duxit: astu tamen vim occultauit. Quippe, gratijs illi magnificè actis, ad complexum illius cucurrit; sed inter amplectendum inopinantem pugione percussit. Perlarus est illico cadis huius rumor ad Machometum, qui rem non diutiùs distulit, sed armis raptim instructus ad palatium properauit. Ibi tot funeribus funere etiam ipsius parricida cumulatis, & se hoste, & regnum Tyranno liberauit. Fraude vti noluit, virtute vicit. Gloriosus enim existimauit rem manu, quàm astu geri. Igitur, tanquam primæ admiffionis aulicus, audientia non petita, ad Soldanum intrepidè ingressus est. Tyrannus, eo viso excandescens, *Ergone, ait, tu canis, & fili canis, adhuc aura vesceris?* Cui Machometus, *Ingratijs tuis viuo,* inquit, *& quia cane deterior es, ego nunc te ipsum neci dedam.* Corripiunt vtrunque ferrum, & acerrimè dimicant. Post diuturnam pugnam, cecidit, qui me-
 ruit;*

ruit; parentibusque suis inferias tulit truculentus filius; quem inuidia in sui patris necem impulit, & propria dignum fecit, ut etiam ipse sceptro, quod genitori eripuit, spoliaretur. Paucos igitur dies in solio sedit, qui nisi per nefas ascendisset, multos annos regnatus erat. Iuste ergo passus est à ministro, quod ipse longè crudelius fecit parenti. Hoc facinore in conclavi patrato, inde victor, progressus Machometus, militem collegit, populoque conuocato ad concionem, occisi Tyranni historiam omnem explicatè narravit. Miro applausu exceptus est; magnaque totius multitudinis gratulatione, gaudentis, se tam immiti jugo, belluaque adeò infesta esse liberatam. Eadem mens, eadem vox fuit procerum, qui omnes Machometum posthac Soldanum esse iusserunt. Ille quasi honorem acceptaret, milite munitus, turbas regni composuit: &, mira celeritate, intra viginti dies, omnia tranquillauit. Quibus elapsis, cum omnia conquiescerent, conuocatis rursus tam proceribus, quam populis vniuersis, statum regni exposuit, tandemque regis filium natu minimum superstitem produxit, ad hunc, non ad se regnum pertinere dicens, non iam fatuum, sed Dei (qui quæ sunt stultæ mundi eligit) suffragio coronandum. Itaque coronam de suo capite detractam, iuueni imposuit. Qua tanta fidelitate effecit, ut non solum *amicus Dei* à cunctis appellaretur, sed etiam, ut, cum summa Christiani nominis existimatione atque incremento, haberetur pro vrbis, & totius regni Gubernatore, donec regius puer, ex ephebis excederet, & per ætatem ipse regnare posset. Hæc initia fuerunt Armuzium Christianam religionem introducendi, quæ velut fundamenta iecit diuina Prouidentia, super quibus postea P. Gaspar Barzæus noster reliquam Ecclesiæ structuram ædificaret, cuius vita passim extat.

XII.

INVIDIA QVO-
VIS SUPPLICIO
DIGNA? CHA-
RITAS QVOVIS
PROEMIO ET
LAVDE,
Max. serm. 54.
S. Chrylost.
hom. 41. in
Matth.

Trahuntur etiam ex hac parte historiæ istius egregia contra inuidiam documenta. Nam insatiabilis Tyrannus, vsque ad eorum etiam cædem progressus, qui parenti eius fideles extiterunt, non solum docuit, prudenter à Cleobulo responsum esse, *inter præcipuè cauenda, esse amicorum inuidias, & insidias inimicorum*; sed etiã, quàm diabolicum, & nullo supplicio satis plectendum sit hoc vitium, manifestè demonstrauit. *Quemadmodum sues,* ait S. Chrystostomus, *intosa immunditia, & demones nostris damnis latentur, sic in-*
uidia

uidi calamitate proximorum exultant. alienas iacturas suos quosque existimat. Nonne igitur tales homines lapidibus petendit nonne omni cruciatu torquendi? Non aliter profecto, quam rabidi canes, demonisque atroces furia. Nam velut scarabei alieno stercore, sic inuidi aduersa aliorum fortuna nutriuntur. Inuidia pestiferum malum, hominem in diaboli conditionem, ac in demonem immanissimum conuertit. Qua de caussa meritissimo Tyrannus ille parricida diabolus catenatus, torquatus, diadematus, potuit nominari, atque inter eos accenseri, quibus dicitur: *Discedite a me maledicti, in ignem aeternum, qui paratus est diabolo, & angelis eius.* Igitur, ut eiusdem modo laudati Patris utar verbis: *Fugiamus inuidia pestem. Non enim licet euadere ignem diabolo paratum ab hoc malo non liberatos. Liberabimur autem, si cogitemus, quo modo Christus & nos dilexit, & alterutrū amare praecepit. At quomodo nos dilexit? Pretiosum sanguinem dedit pro nobis, qui eramus inimici, & modo peccaueramus: hoc etiam fac pro fratre. Nam propterea dicit: Mandatum nouum do vobis, ut diligatis inuicem, sicut ego dilexi vos. Immo verò, nec ita mensuram statuit. Nam ipse pro inimicis hoc fecit. At non vis tuum, pro fratre, sanguinem effundere? Quid igitur illius sanguinem fundis, ex opposito mandatum oppugnans? Praeceptum charitatis est, alterius bono gaudere, inuidiae fructus est, dolere: *charitas non emulatur, liuor cor exedit, quia proximi bono suum diminui credit, tolle inuidiam, & tuum est, quod habeo: tollam inuidiam, & meum est, quod habes.* Amicorum enim, si sibi non inuident, omnia sunt communia. Charitas non solum pro proprijs, sed & pro alienis successibus ac rectè factis Deū laudat: Hinc ait Apostolus: *Primum quidem gratias ago Deo meo, per Iesum Christum, super omnibus vobis, quòd fides vestra annuntiat in toto mundo: inuidia ringitur, & Nemesis iniusta iudicat, Deum dona indignis conferre. Charitas & humilitas exaltatur, inuidia dum se exaltat, humiliatur: hoc in Tyranno, illud ostensum est, in Machometo, cui maior gloria venit è corona repudiata, atque in verum hæredem translata, quam cum illi eadem à proceribus & populo offerretur. Multæ filiae matre mortua viuunt, superbia est inuidiae mater, sed talis, ut filia, extincta matre, non possit superesse. Inuidia est filia superbia: sed ista mater superbia, nescit esse sterilis, ait S. Augustinus, continuo parit: suffoca matrem, & non erit filia. Suffocatur autem superbia etiam per ipsum appetitum excellentiae, si consideretur,**

N

honores

Matth. 25. 41.

S. Chrysost.
hom. 53, ad
pop.

Ioan. 13. 34.

Rom. 1. 8.

S. Augustin.
de verbis
Domini.

honestos sæpius ambitione perdi, quàm acquiri. Quid, stolidi, per vim vobis ad sceptram paratis? quid regibus legitimis ea, de manu extorquetis? hoc pacto non itur ad gloriam; sed honores & regna, & ipsa vita amittuntur. *Reddite, quæ sunt Cesaris, Cesari, & quæ sunt Dei, Deo.* Christiani, qui se humiliant, exaltantur: gentes quæ se exaltant, humiliantur. *Huic periculo consulens Dominus, ne quis zelo fratris in laqueum zabuli incurreret, ait S. Cyprianus, cum eum discipuli interrogassent, quis inter illos maior esset; Qui fuerit, inquit, minimus in omnibus vobis, hic erit magnus. Amputauit omnem emulationem responso suo, omnem causam & materiam mordacis inuidia eruit & abscidit. Exaltationis, apud nos, non potest esse contentio; de humilitate ad summa crescimus: sicut creuit, qui coronam sibi detrahit, & filio regis tradidit; pluris enim illius virtus, quàm huius potestas fuit æstimata. Ad eundem modum, si & nos, non tantum verbo, sed & corde dicamus: Non nobis, Domine, non nobis, sed nomini tuo da gloriam, nulli suum honorem, nulli opes, nulli scientias inuidebimus, sed potius Deo gratias, pro istis, agemus; quia sic nomini illius gloria datur, immo sic & nos ad æternam gloriam peruenimus, quæ est omnibus rebus mundi anteferenda: quarum contemptus & inuidiâ elidit, & promouet nos ad bona longè præstantiora.*

XIII.
REMEDIA
ALIA INVI-
DIAE.
S. Basil. hom.
II.

Quod est S. Basilij remedium, dicentis: Quid faciendum, ut hac peste affecti facile liberemur? si nihil rerum humanarum magni æstimamus: non enim in rebus fluxis bonum constituimus, sed ad æternorum bonorum participationem vocati sumus. Opes, honores, voluptates, eloquentia, instrumenta sunt virtutis rectè utentibus, nihil per se vera felicitatis habentia. Qui ergo ita fuerit animatus, ut nihil vsquam humanum admiretur, huic procul dubio inuidia dominari non poterit. Hoc remedium morbi istius habemus. Quanquam, & ij, qui potestate pol-

Laërt. l. 6. c. 1. *lent, hinc debent vigilare. Antisthenes absurdum esse dicebat, triticum repurgare à lolio, bellum ab inutuli milite, & à Republica non discernere inuidos. Deponentes igitur omnem malitiam, & inuidias, & omnes detractiones, sicut modo geniti infantes, rationabiles, & sine dolo lac concupiscite, ut in eo crescatis in salutem. Illi autem qui aliorum inuidia agitantur, sciant Abelem esse non posse, quem malitia Cain non exercet. Utantur ergo aliorum malitia in bonum; sicut inuidi aliorum bonis in malum abutuntur. Sciant, honesta etiam si per*

si per inuidiam ad tempus obscurentur, tamen suo tempore soluta iterum splendere. Vt enim flammam primùm emicantem, multus comitatur fumus, qui ea conualescente, & se se explicante euanescit: sic res egregias aggredientem initio multa premit inuidia, donec, auctam gloriam, inuidiæ fumum discutiat. Nam fumus gloriæ inuidia est. Sciant inuidiam non solùm agere *antagonistam fortunatorum*, sed etiam esse *testem virtutis*. Qua de caussa Themistocles adhuc adulescens nihil dum præclari se fecisse dixit, *Nondum enim sibi inuideri*. Nam sicut cantharides vegeto maximè tritico in nascuntur, & ros pulchrè florentibus: sic inuidia maximè inuadit bonos viros ac ingenij personæq; gloriam sustinentes, & inuidere nescientes; atq; ob hoc ipsum similes in terra erunt Diuis cœlestibus, quorum nemo alteri inuidet, quantumuis in gloria maiore collocato. Sicut neque soli luna, neq; lunæ cetera astra, ob splendorem clariorem inuidet; neque terra superioribus corporibus, quibus subiacet, neque flumina Oceano. Hæc est harmonia mundi. Ad quam etiam pertinet hæc mixtura fortunæ atque inuidiæ. Scio, inquit Xenophon: *nonnullos liuore ductos morbo animi obtemperaturos. Tamen memor nullam unquam virtutem caruisse inuidia (malè etenim cum eo agitur, cui nullus inuidet) æquanimiter feram eorum dicacitatem*. Signum igitur excellentiæ est, *inuidiam pati*; hæc enim non petit, nisi felices; sicut signum est miseriæ, *inuidiâ* (quam Socrates *anima vlcus & ferram* appellauit) *flagrare*; nisi enim aliquid sibi deesse putaret, quod in altero videt, nemo inuideret. Itaque, qui inuidet, minor est, & hinc miser, quia simul & peccat, & plectitur, expeditâ iustitiâ, & occasionem dat, vt dicatur: *Aut Mutio nescio quid incommodi accidit, aut nescio cui aliquid boni*. quod Publium olim dixisse testatur Macrobius, cum hominem inuidum, & in primis maleuolum videret solito tristiores. Quin & se pusillanimum ostendit; quia licet tanquam ignis summa petat ex imo, tamen in imo manet. Hinc ille dixit: *omnibus ex vitijs, nullum pigrius inuidia, altos in animos non ascendit: nullum quoque miserius; quippe suis malis, & alienis bonis, immo ipsa virtute torquetur; & quia inuidi atque maligni vitioso oculo vident, quæ vident: & confusi caligine nequitia in id cadunt, vt minus videndo plus videant; cum tamen id, quod est ita, vt est, videre non possint, in tantum enim captum cor obliquat*

Xenophon:
lib. 1. Cyri-
pædiæ.

Stobæus
serm. 36.

Macrobius
Satur. c. 1.

Francisc. Pe-
trarch, dial.
106.

Paul. Oros.
de Ormeltis
lib. 4.

inuidia, ut rectum natura non videat. Hinc dantur consilia pernicioſa, & nulla magis damnantur, quàm quæ sunt vtiliſſima fortunis aliorum; planèque ſarcaſmus fuit, quando, coram Friderico rege, alijs diſputantibus, *Quid præcipuè conferret oculorum perſpicuitati?* & quibusdam reſpondentibus *ſæniculi aſſatum*, quibusdam *vitri uſum* laudantibus, Actius Sincerus dixit, his longè antecellere *inuidiam*: ut quæ omnia maiora plenioraque videre faciat. Hoc ipſo enim oculos fallaces facit, non perſpicaces. Deniq; ut ſagitta in mittentem retorta, ita ſuum inuidia ipſum conficit authorem, cui ex vultu liuido relucet, cui pectus intemperijs implet, cui & corpus & mentem, & illa ipſa, ſi quæ habet, bona funditus euertit. Bellè proinde deſcribitur à Poëta.

*Linor tabificum malis venenum
Intactis vorat oſibus medullas,
Et totum bibit artubus cruorem.
Quo quiſquis furit, inuidetq; ſorti,
Ut debet, ſibi pœna ſemper ipſe eſt.
Teſtatur gemitu graues dolores:
Suſpirat, fremit, incutitq; dentes.
Sudat frigidus intuens, quod odit.
Effundit mala lingua virus atrum:
Pallor terribilis genas colorat:
Infelix macies renudat oſſa.
Non lux, non cibus eſt ſuanis illi.
Nec potus iuuat, aut ſapor Lyai.
Nec ſi pocula Iuppiter propinet,
Atque hac porrigat, & miniſtret Hebe,
Aut tradat Ganymedis ipſe nectar.
Non ſomnum capit, aut quieſcit unquam.
Torquet viſcera carnifex cruentus,
Vaſanos tacitè mouet furores,
Intentans animo faces Erinnyſ
Lethalis, Tyrigq; vultur intus,
Qui ſemper lacerat, comeſtq; mentem.
Viuit pectore ſub dolente vulnus,
Quod Chironia nec manus leuârît,
Nec Phœbus, ſobolesq; clara Phœbi.*

CAPVT

CAPVT V.

GVLÆ ET LVXVRIÆ VITIVM EMEN-
DATVM, ET SEVERO POENITENTIÆ GE-
NERE A MARIA ÆGYPTIACA
CASTIGATVM.

TEMPORIBVS Honorij Papæ I. atque Heraclij Imperatoris, vixit S. Sophronius Episcopus Hierosolymitanus, fuitq; sub initium hæresis Monothelitarum, insignis fidei Catholicæ defensor, qui diem suum obiit Anno Domini 634. Huius tanta est autoritas, vt epistola illius ad Sergium Episcopum Constantinopolitanum in 6. Synodo Act. 11. citetur. Hic Sanctus Sophronius, præter cetera, quæ posteris legenda & discenda reliquit, scripsit etiam vberioribus verbis sequentem historiam, ob temporis angustias, à me in compendium redigendam. Non tamen sine morum condimento, vt & iuuenes callitatem, & senes discant colere sobrietatem; turpe enim est adolescentibus lasciuire; fœdum & absurdum senibus, adolescentiari; & luxus vtrique ætati vel vitandus, vel dediscendus. Historiam Prophetæ verbis ordior.

Bonum est viro, cum portauerit iugum ab adolescentia sua, idcirco Zosimas sanctus ille (non hæreticus, qui ab hoc alius fuit) ab ipsis maternis vlnis auulsus in quoddam Palæstinæ monasterium fuit portatus, in quo cum illo virtus perfectioque religiosa à teneris vnguiculis ita creuit, vt non solum cœnobij regulas omnes quàm exactissimè seruaret, sed etiam multa alia per quàm liberaliter adijceret, vigilantia, abstinentia, coniunctionis cum Deo opera; adeo, vt neque inter manuum labores, neque cum cibum sumeret, à feruenti diuinarum rerum meditatione, sacrisque cantibus desisteret; eaque propter à plurimis Dei seruis, è locis longè distitis, tanquam ad archetypum vitæ sanctæ venientibus visitaretur, qui ab eximio eius exemplo sibi ideam sumerent philosophandi. Ad hanc sanctitatem diuturnitas accessit; in ea enim seueritate vitæ, quinquaginta tres totos annos, perseverauit. Nemo innocentia suæ nimium confidat; nemo sibi placeat, si diu benè vixit; sed *qui stat, videat, ne cadat, Quàm diu viuimus, militamus; & prorsus militia est vita ho-*

I.
AVTHORIS
AVTHORITAS.

Baron. tom.
8. Annal.

Apud Heri-
bert. Ros-
veydum l. 1.
de vitis Pa-
trum à pag.
382,

II.
ZOSIMAE PRO-
FECTVS.
Thren. 3. 27.

1. Cor. 10. 12.
Iob. 14. 14.
Iob. 7. 1.

*minis super terram, in militia autem nemo est securus. Ibi, ut vincere possumus, ita & vinci; & vti que tantò proniùs, quantò minùs sumus exercitati athletæ. Quid enim nobis non potest accidere, si Zosimas, qui diuinis sæpe visis atque reuelationibus armatus, à puero inter pietatis doctores educatus, post solidos quinquaginta tres annos, superatus est à superbix tentatione? Adeò semper vigilandum, neque vlla hosti Tartareo rima aperienda est. Cancer, ait S. Ambrosius, libentissimè vescitur carnibus ostreorum. Verùm quoniam illa benè munita sunt firmissimis utrinque testis, ut vi perfringi non possint, obseruat callidè, dum se exponant ad solem. Ibi dum se aperiunt, & captant auram, cancer immittit hiantibus in os lapillum, ut testas reducere non possint; postea satis tuto intrudit chelam, & depascitur. Ita cum homines sese dedunt otio, & animum aperiunt voluptatibus, & vanitatibus, & inanibus laudum auris captandis, venit diabolus, immittit fœdas cogitationes; atque ita cum illi testam, qua antea muniebantur, non possint retrahere, deuorantur. Sic multis contingit; & prope etiã Zosimo euenisset, qui in ipso virtutum mari superbix naufragium est passus, haud obscure demonstrans, verè dictum esse à S. Augustino: *Cetera vitia in malè factis valent, sola superbia etiam in rectè factis est cauenda: ne illa, qua laudabiliter facta sunt, ipsius laudis cupiditate amittantur.* Quod vel Claudianus aduertit ita canens:*

S Augustin.
de nat. & gratia
in ep. ad
Dioscor.

Claudian, 2.
Stilic.

*Quin ipsa superbia longè
Discebit, vitium rebus solenne secundis,
Virtutumq; ingrata quies.*

III.
ZOSIMAE
TENTATIO ET
CVRATIO.

Cùm enim ita, ut dixi, in virtute profecisset Zosimas, atque se videret, tanquam ideam perfectionis, adiri, salutari, & confiderari, dæmone malo occasionem captante, & Euge suum suggerente, & ipsa quoque diuina prouidentia vtili consilio permittente, periculosa mentem illius cœpit quaterere cogitatio, quasi iam omnibus numeris perfectus esset & absolutus, neque vllius ampliùs alterius exemplo, aut doctrina magisterioùe indigeret. Et fastu tumens ausus est secum ita loqui: *Nunquid est in terris monachus, qui nouum aliquid possit tradere mihi, inuare me valens in aliquo, quod ignorem? aut quod ego in monachico non expleuerim opere? Numquid inuenitur eorum, qui solitudinem duxerunt, vir, qui prior me in actibus sit?* Hunc etiam optimi quique habent hostem: postquam omnia vitia

vicia superauerunt, periclitantur, ne tanquam victores superbiant.

Quis vestrum, ait Seruator, *habens seruum orantem aut pascentem, qui* Luc. 17. 7.
regresso de agro dicat illi: Statim transi, recumbe: & non dicat ei: Para

quod cœnem, & pracinge te, & ministra mihi, donec manducem & bi-
bam, & post hæc tu manducabis & bibes? Nunquid gratiam habet seruo
illi, quia fecit, qua ei imperauerat? Non puto. Sic & vos, cùm feceri-

tis omnia, qua præcepta sunt vobis, dicite: serui inutiles sumus, quod de-
buiumus facere, fecimus. Ita quidem sentire, ita loqui deberent Dei

serui; si tamen eos cadere permittat benignus Dominus, *dat cum*
tentatione prouentum, vt, quod de Antæo ferunt, fortiores surgant,

postquam ceciderunt. *Vidi*, inquit B. Climacus, *& feliciores existi-*
mani, qui post lapsum ita lugent, quàm qui nunquam lapsi sunt, & seipos
sic non deslent. Vt ergo Zosimas quoque intelligeret, quàm longè

alij eo sanctiores essent, atque inde in sui contemtu crescerent, su-
perbè de se cogitanti radiosus de cœlo Angelus astitit, hisque eum

verbis est affatus: *Certasti, ô Zosima, diu heroicè, sed victor victus es.*
Ergo ut agnoscas, quantum tibi adhuc desit de illa virtutum perfectione,

quam alij complures obtinuerunt, egredere de terra & de cognatione tua,
atque ad cœnobium, Iordani adsitum proficiscere. Audijt, fecit, susce-

ptus est, vidit abstinentiam, vigilias, orationes, charitatem mu-
tuam, silentium tantum, vt nuquam, nisi cum Deo, aut de Deo,

ascetæ illi loquerentur. Ob quam rem, in Paradisum, aut ipsum
cœlum, vel ad Angelos certè in terris versantes, arbitratus est se

peruenisse, à quorum cœlesti exemplo in schola virtutum erudire-
tur. Quanquam non erat hic vltimus scopus, ob quem Zosimas

iussus est de monasterio egredi, in quo fuerat educatus. Adhuc lon-
ga illi, & grandis restabat via; quæ non sine diuerticulo à nobis est

persequenda.

Itaque audite, ventres, helluones, edones, gurgites, abiecta in
pastum mancipia, & obstupescite. Quid de duobus debitoribus

cenferetis, quorum vnus denario, alter mille talentis obstrictus, ille
mille talenta, iste vix denarium solueret, etsi soluendo esset? Idem

de vobis iudicatore. Maximi peccatores sunt maximi debitores,
& plerumque etiam minimi solutores; neque tantum pro mille

peccatis volunt satisfacere, quantum faciunt sancti pro vnica le-
uissimæ etiam culpæ offensione. Qui pleni sunt iniquitate, impie-
tate,

Luc. 17. 7.

Ioan. Climac.
grad. 5.

Gen. 12.

IV.
CVLAE VI-
TIVM, SPE-
CIES, ET DAM-
NA.

tate, blasphemijs, vindictis, furtis, detractionibus, impuritate, illis nimis grauis ac diuturna est Quadragesima; aiunt se dormire non posse, si non cœnent; in morbos cadere, nisi carnibus vescantur: totos dies versantur in popinis, totas noctes comburunt in poculis; & patrimonia degulant: adeo vt multi, præ continua ebrietate, nunquam sentiant se esurire. Multi etiam idcirco se se inebrient, vt conscientiaë stimulos; ob flagitia sua, fodicantes sopiant, aut saltem ad aliquot horas tranquillēt. Hi parati sunt, ne peccatorum onere grauentur, onera alia adijcere; ac ne delectationem in gustu omittant, contra diuinas humanasque leges agere, atque Dei gratiam amittere. Non dicam, esse aliquos adeo vecordes, vt ipsa sua pia alioquin opera, intemperantijs contaminent, exercitiumq; virtutis temulentiã inficiant. Nam quando vel pœnitentiã rigore, & sanguine facto, quod deliquerunt, volunt extinguere, quando flagellis in terga, & peccata sua scire, nonnulli prius vino intemperantissimè hausto, se muniunt, ut q; Itipidos reddunt, vt præ ebrietate ictus flagrorum non persentiscant, & fortasse aliquando nesciant, asinumne, an hominem Deo mactent. Longè aliter Christus pro nobis satisfecit, qui per totos quadraginta dies & noctes, nihil omninò neque cibi, neque potus attigit: quin ipsa etiam in cruce, atq; ardentissima, ob effusi tanti sanguinis copiam, siti & ariditate positus oblatum sibi vinum, *cùm gustasset, noluit bibere.* Certè, si *gula est immoderata cupiditas delectabilium secundum gustum, seu cibi ac potus inordinatus appetitus;* vt è D. Gregorio S. Thomas docet, gula nos oppugnat & quoad modum, & quoad rem gustandam. In modo, si tempus non seruatur, aut si non refrænatur auiditas: in re, si exceditur in quantitate, pretio, aut præparatione. Itaque quinque vijs *nos Gula vitium innadit.* 1. Quando *indigentia tempora præuenit,* maximè diebus ieiunij, vt Ionathã filiũ Saulis, quem adegit ad mel delibandum, ieiunij tempore nondum transacto, & alios ventri obedientes, qui quia quandocunque, aut vbicunque pabulum inueniunt, instar Harpyiarum inuolant, ideò animalium, non hominum numero computantur. Apud quos venter præcepta non audit, poscit, & appellat nulla non hora. 2. *Si cibos, vel potus lautiores quarit,* vt Israëlitæ; aut vetitos, vt carnem in quadragesima, vel die Veneris & Sabbathi. De lautè cœnantibus,

Matth. 27. 34.

S. Tom. 2. 2.

q. 148. a. 1.

S. Gregor.

lib. 39. Mor.

c. 27. & l. 31.

cap. 31.

1. Reg. 14.

Num. 11. 4.

tibus, *Et quibus in solo viuendi causa palato est, porrò ita queritur* Iuuen. sat. i
Poëta: *Interea gustus elementa per omnia querunt;*

*Nunquam animo pretijs obstantibus, interius si
Attendas, magis illa inuuant, quæ pluris emuntur.*

*Sic deficiente crumena, Et crescente gula, dum notæ iam nauseantur,
& inamarefcunt epulæ, dum Iouis lac aut cerebrum, dum mellis
medulla quæritur,*

*Ingeniosa gula est, Siculo scarus equore mersus
Ad mensam viuus perducitur, atque Lucrinis
Eruta littoribus vendunt conchylia cœnas,
Vt reouent per damna famem. Iam Phasidis unda
Orbata est anibus, mutoq; in littore tantum
Sola desertis aspirant frondibus aura.*

Petron. Arb.
in Satyr.

*Ah miseri! quos nosse iuuat, quid Phasidis ales,
Distet ab hiberna Rhodopes grue: quis magis anser
Exta ferat? cur Tuscus aper generosior Umbro:
Lubrica qua recubent conchylia molliùs alga?*

Stat. lib. 4.

ô prodiga rerum

Lucan. lib. 4.

Luxuries, nunquam paruo contenta paratu!

3. *Gula præsto est, quando ea, quæ sumenda sunt, aliquis preparari
accuratiùs appetit, vt filij Heli. Superstitiosum quidam nimis, in suis
preparandis cibus, adhibent studium, infinita decoctionum, frixurarum,* 1. Reg. 2.
& condimentorum genera excogitantes ait Hugo, modò mollia, modò Hugo in
dura, modò frigida, modò calida; modò cocta, modò assa; modò pipere, clauit,

*& condimentorum genera excogitantes ait Hugo, modò mollia, modò
dura, modò frigida, modò calida; modò cocta, modò assa; modò pipere,
modò allio; modò cymino, modò sale condita, secundum consuetudinem
pregnantium mulierum desiderantes, ita quod sibi desudant coquorum ar-
tes, & sunt varia questiones, utrum fieri debeant assata, vel frixa, vel
elixa; & tanta sollicitudine preparantur, vt deuoratis quatuor vel quin-
que ferculis, prima non impediunt nonissima. Et cum iam stomachus
crebris eructibus repletum se indicat, nondum tamen curiositas satiatur.*

*Isti videntur colere ventrem, tanquam Deum. Et quia solent Dys tem-
pla construi, altaria erigi, ministri ad seruiendum ordinari, immolari pe-
cudes, thura concremari: Deo ventri templum est coquina; altare mensa;
ministri coqui; immolata pecudes, cocta carnes; fumus incensorum, ordo
saporum. 4. Et illa gulæ præclara est species, quando in ipsa quan-
titate sumendi mensuram moderata refectionis excedit, vt Sodomitæ*

Ezech. 25. 49.

Q

fecerunt.

Plutarch. l. 1.
Conuiu. qq.
Athenæ. lib.
10. cap. 1.

fecerunt. Vna silua pluribus elephantibus sufficit: homo verò pa-
scitur vix terra & mari. Fuit Heraclides pugil, teste Plutarcho, in-
finiti prope cibi potusque capax: non reperiatur illi compar in-
potando. Apud Athenæum, Amaranthus Alexandrinus scribit,
Herodotum tubicinem Megarensē magnitudinis fuisse trium vln-
narum cum dimidio, lateraque fortia habuisse, ac sex panis semodios
edisse, carniū libras viginti, binos vini congios ex argenteo non
tam scypho, quàm puteo bibisse. Sed magno ventri, magno opus
erat pabulo; minusque est mirum, si Polyphemo vna in cœnam
ouis, & duo vini vtres non suffecerunt. Flavius Vopiscus memorat,
Phagonem quendam Aureliano in delicijs fuisse, qui vno die, ad
mensam Imperatoris, ederit aprum integrum, centum panes, ver-
uicem & porcellum; biberit autem infundibulo ori appposito plus
circa.

Iuuenal.
sat. 1.

Quis ferat istas

Luxuria sordes? quanta est gula, quæ sibi totos

Ponit apros?

Gen. 25. 33.

immò sumit, & consumit? Si tamen consumit, & non potiùs oc-
cidit. Ne enim turgeas, aut ne crudus fias. *Bucca Noscenda est men-
suratua.* 5. Scitit gula, quando & abiectius est, quod desiderat, &
tamen ipso astu immensi desiderij deterius peccat, vt Esau, & innumeri.
Si ergo his quinque modis gula delinquit, quàm multi sunt, qui vix
manè surgunt, & à lecto adhuc calidi, statim ad offas currunt, sta-
tim absinthiacum, statim vinum sublimatum, vel, si hæc inopia
neget, statim ad cereuisiam appellant? Quotus quisque, expectat
prandij tempus? quotusquisque non consumit plures horas voran-
do, quàm orando? Ipsi paruuli assuescunt ab incunabulis, toto die
panem, pomum, saccharum, aut alia opsonia in manu circumfer-
re, ac obrodere; ad hoc illis sacci & buccæ implentur; ad hoc ne-
minem volunt salutare, nisi crustula accipiant, aut melimela, qui-
bus eos parentes assuefaciunt, immemores Anacreontem Teium
vux passæ acino strangulatum; aut saltem his talibus palatum ex-
surdari. Certè multi etiam opifices, ita delitijs se se assuefecere, vt
si quid boni ac rari in forum venit, illud per vxores præstinent.
Quidam, in debitis vsque ad aures demersi, malè vestiti, nullam su-
pra ædes integram tegulam, nullum in fenestrâ integrum vitreum
orbiculum habentes, quàm primùm aliquot numulos lucrantur,
illico

Politianus in
Nutricia.

illico in forum mittunt vxorem, aut ancillam, & pullos, gallinas, nefrendes, aues emi curant, vt pecuniam, velut hostem, citò è domo amoliantur. Hi, *uno die*, ait S. Ambrosius, *multorum dierum labores bibunt*, & comedunt; nimis parum de crastino, de liberis, de familia sua solliciti. Quin sæpe, apud vnum proletarium, & in plebeia domo, plus piperis & condimentorum absumitur, quàm apud multos opulentos, qui abstinere nõrunt, quia nolunt egere. Quamquam nec isti sunt admodum multi. *Hac pestilentia*, ait Alanus, *non vulgari humilitate contenta profundius se porrigit in Prelatos, qui salmones, lucios, caterosq; pisces equipollenti generositate prasignes varijs decoctionum cruciatos martyrijs baptizati adulterantes officium sacri piperis fonte baptizant: vt ex tali baptismate baptizati multiformem saporis gratiam consequantur. In eadem mensa terrestre animal piperis inundatione submergitur: piscis in pipere: auis eiusdem viscositate ligatur. Dumq; tot animalium genera, vno ventris ergastulantur in carcere, aquatile animal secum, pedestre aëreumq; genus in eodem sepulchro intumulari mirantur. Quibus si detur licentia exeundi, egressui vix porta sufficit amplitudo.* Hinc plura crapulæ pandenda sunt ostia; & vt Suetonius testatur, Claudius Cæsar conuiujs plus nimio deditus, vini cibiq; appetentissimus vsque ad eò fuit, vt sæpe stomachum vomitu cogeretur exonerare. De quantitate plura non dicam, cum medici testentur, immo ipsa experientia, cum Sacra Scriptura, ita se se farcire multos, vt non solùm *plenus venter non studeat libenter*, seu, vt S. Hieronymus loquitur, *pinguis venter non gignat sensum tenuum*, sapientiaq; vino obumbretur; sed etiam in omnis generis morbos ebulliat; immo & paupertatem, & lites, & subitas mortes Neque enim è gula nascitur duntaxat hebetudo sensus, inepta lætitia, ioci scurriles, multiloquium, & spurcidi sermões, immunditiaq; corporis, sed alia quoque innumera mala, velut è lerna prodeunt; immo ipsa mors. *Quidquid auium volat, quidquid piscium natat, quidquid ferarum discurrit, nostris sepelitur ventribus. quare nunc, cur subito moriamur? quia mortibus viuimus*, ait Seneca. Et *Cui va?* ait Salomon, *cuius patri va? cui rixa? cui fonea? cui sine causa vulnera? cui suffusio oculorum? nonne his, qui commorantur in vino, & student calicibus epotandis?* Nam etsi pugnare scyphis Thracum est, & barbarorum, scyphi tamen ipsi, & animum & bilem accendunt,

S. Ambros.
lib. de Helia
& ieiun.

Alan. de cõ-
planctu na-
tura.

Sueton. in
Claud.

Senec. 10.
Rhet. Prou.
23. 29.

Eccli. 19. 1.

Eccli. 37. 34.

S. Hieronym.
lib. 2. contr.
Iouinian.

atque ex humanissimo quoque barbarum faciunt; quin & egentem. *Operarius ebriosus non locupletabitur*; enimvero si locuples fuerit, ad incitas redigetur: quin & se ipsum occidit, qui nimium comedit, vel bibit. Siquidem *propter crapulam multi obierunt, qui autem abstinens est, adjiciet vitam*. Hippocrates, ait S. Hieronymus, in *Aphorismis docet, crassa & obesa corpora, qua crescendi mensuram compleverint, nisi cito ablatione sanguinis imminuantur, in paralyfin & pessima morborum genera erumpere*. Et Galenus Hippocratis interpres, *athletas, quorum vita & ars sagina est, dicit in exhortatione medicina, nec vivere posse diu, nec sanos esse: animasq; eorum ita nimio sanguine & adipibus, quasi luto inuolutas, nihil tenue, nihil caeleste, sed semper de carnisbus, & ructu, & ventris ingluvie cogitare*. Valentinianus Imperator Quadorum legationi respondens, voce impetu sanguinis amissa, sensu integer expirauit. Quod ex intemperantia cibi ac saturitate, qua artus diffuderat, accidisse, multi detulere, vt tradit Sextus Aurelius Victor. Quo etiam teste, Septimius Seuerus Imperator, dum membrorum omnium, maximè pedum dolorem pati nequiret, loco veneni, cibum plurimæ carnis incoctæ auidius deuorauit: quem dum concoquere non posset, cruditatem passus, expirauit. Quin & Eusebius refert, Domitium Aphrum cibi superfluitate redundantem, in cœna perijsse. Quod & Iouiniano Imperatori contigit. Certè Gregorius Turonensis author est, Childericum Saxonem, cum aliquando ad ambas aures vsque cibo se ingurgitasset, eo suffocatum, & in lecto mortuum repertum fuisse. Andebuntus Anglorum rex quandoque tantum vini sumpsit, vt eo suffocatus repente excesserit. Sed in vino tot perière, vt numerum superent. Antè tamen mens perit, quàm corpus. Quod Poëta Claudianus his versibus indicauit.

Claudian. in
laudib. Stili-
conis, Paneg.
2.

*Luxuries prae dulce malum, qua dedita semper
Corporis arbitrys hebetat caligine sensus,
Membraq; Circeis effeminat acrius herbis.
Blanda quidem vultu, sed qua non tetrior vlla
Interius, fucata genas, & amicta dolosis
Illecebris, toruos auro circumlinit hydros.
Illa voluptatum multos intexuit hamos.*

Quod & Seneca dixit monens: *Nullum hostem tam contumeliosum esse in*

esse in quenquam, quàm in plerosque voluptates suas: quæ cum hominem arripuerint, penitus submergunt, & subuertunt. Adstipulatur & os aureum inquiens: *Quod equis accidere solet, id hominibus quibusdã, accidit, ut quò copiosius ipsis suppetunt necessaria, hoc euadant ferociores.* Et iterum: *Fumus abigit apes, dona verò spiritualia fugat luxus;* quem Ægyptij hieroglyphicè porci simulachro expresserunt, semper deorsum in terram atque passum inclinati. *Fames amica virginitati est, inimica lasciuia,* ait S. Ambrosius, *Saturitas verò castitatem prodigit, nutrit illecebram.*

Nihil hinc mirum, gulones, ponderoso ventre depressos mentem non posse in cœlum & cœlestia extollere; citiùs saturitate mori, quàm homines osses longâ inedia, atque ieiunijs assiduis emaciatos. Illud mirissimum est, ieiunia meritos & æternam famem, à ieiunijs tantopere abhorrere, semperque ingluuiem cogitare; ast Dei seruos ambrosiâ alendos, & nectare dignos, ad prodigium usque cibo potuque abstinere. Nimirum vt porcos ad macellum & lanienam saginamus, venaticos autem canes, vt sint ad currendum & prædam capiendam citatiores, fame extenuamus; ita Orci pabula finit Deus pingueferi, & vt ignis habeat copiosius omentum, & alimentum, *ebrietas,* teste S. Chrysostomo, *sues ex hominibus facit;* in libro vitæ ascriptos patitur corpore toto extenuari, vt per angustam portam minùs impedite in cœlum possint penetrare, à qua cura adipe & omaso suo, nitidæ cuticulæ, & lati ventres excluduntur; *similes illi, qui,* vt ait S. Augustinus, *epulabatur quotidie splendide; ad cuius ianuam iacebat mendicus Lazarus cupiens saturari de micis, quæ cadebant de mensa eius, & nemo illi dabat.* Vt autem, teste S. Basilio, *ebrietas est demon voluntarius, malitia mater, virtutis inimica,* & vt S. Ambrosius addit, *fomentum libidinis, incentiuum insania, venenum insipientia;* & *ebriosi regnum Dei non possidebunt, sed ignis, & sulphur, & spiritus procellarum, pars calicis eorum:* ita abstinentia modestos, placatos, sobrios, prudentes, virgines, angelos facit. Quin & inter homines pacem concordiamque conseruat. *Cui va? cuius patri va? cui rixa? cui fouea? cui sine causa vulnera? Cui suffusio oculorum? Nonne his, qui commorantur in vino, & student calicibus epotandis? Qua de causâ Heraclitus in seditione rogatus, vt apud populum sententiam diceret, quo pacto ciuitas redigi posset in concordiam,*

S Chrysof.
hom. 2. de
ieiunio.

Pier. Valer,
lib. 9.

S. Ambros,
serm. 40.

V.

GVLA DEVS;
CVR INIMICOS
SVOS SINAT
PINGVESCERE?

S. Chrysof.
hom. 38. in
Matth.

S. Augustin.
serm. 232.
Luc. 16.

S. Basil, hom.
14.

S. Ambros.
c. 16. de Elia
& Ieiunio.
1. Cor. 6. 10.
Psal. 10. 6.

Prou. 23. 29.

Erasm. lib. 8.
apoph. ex
Plutarcho.

S. Chrysoft.
hom. 2. de
ieiunio.

conscenso suggestu, poposcit calicem aquæ frigidæ & paululum
farinæ insperfit, mox de glechone admiscuit, quod est vel pulegij
siluestris, vel leguminis genus. Deinde, epoto calice, discessit, nec
verbum addidit: hoc pacto innuens, ita demum ciuitatem caritu-
ram seditionibus, si, repudiatis delicijs, assuesceret paruo contenta
esse. Hinc, apud Eremitas, nullæ lites, quia nullæ comptationes;
hinc animi domiti & patientes, quia corpora abstinentijs stringun-
tur, ne insolescant. *His, qui bellicis rebus exerceantur*, ait S. Chryso-
stomus, *quique palæstris luctando desudant, conuenit ut ciborum copia red-
dant se ipsos corpulentos & obesos; videlicet, quò validioribus nervis la-
bores queant capessere. Contra verò, quibus non est colluctatio aduersus
carnem & sanguinem, sed aduersus principatus, aduersus potestates, ad-
uersus mundi rectores tenebrarum harum, aduersus spirituales malitias;
hos oportet per sobrietatem, ad ieiunium, ad certamen exerceri. Leuius
periculum est, si quis Rhipsaspis appelletur, quòd clypeum in acie abiecerit;
quàm si magnam illam armaturam ieiunium videatur abiicisse.*

VI.

QVADRAGE-
SIMAE IEIUNI-
VM STRICTE
OBSERVATVM.

Psal. 26.

Hac de caussa, (vt ad historiam redeamus) in monasterio, ad
quod Zosimas ab Angelo missus est, moris erat, vt primæ hebdo-
madæ ieiuniorum Dominicâ die, Ascetæ singuli diuinis sacramen-
tis muniti, atque Christi corpore & sanguine pasti, modicoque cibo
refecti, vnà in oratorium conuenirent, & flexis poplitibus, oratio-
neque ardenti ad Deum fusa, se inuicem consalutarent, Abbatemq;
amanter amplexi benedictionem solennem peterent. Patefactis in-
de monasterij foribus, clara voce cantantes exibant. Cantabant
autem: *Dominus illuminatio mea, & salus mea, quem timebo? Domi-
nus defensor vite mee, à quo trepidabo?* Vix vnus, aut alter, in rerum
custodiam, domi manebat. Ceteri, aut caricas, aut palmæ fructus,
dactylos, aut legumina, aut etiam nihil, præter vestem, secum effe-
rebant, propria quadra, hoc est, thymbra & solis radicibus ac her-
bis victuri. Ibant autem trans Iordanem, non vt conchas legerent,
aut vt sciuros caperent, sed ita, vt à se quisque vago pede discede-
rent, neque vllus in alterius conspectum veniret. Nempe soli diui-
nis meditationibus, cantui sacro, ac ieiunijs vigilijsque tantò im-
pensiùs vacare potuerunt. Sic verbis, cibis, potibus, somno, &
omni solatio humano abstinentes, omnes ieiuniorum dies, asper-
timè celebrabant, nec, nisi ante viuificum Dominicæ Resurrectionis
diem

diem, ad monasterium reuertebantur. O quantum ab his distant nostri seculi ieiunia? Multi nunc dubitant, an ad ieiunia obligentur; multi cum vel noctu se se maximè abstinere existimant, tantum panis, opsonij, aut lactucæ absumunt, quantum illi sanctissimi viri, cum sunt, in ipsa Paschatis festiuitate, epulati. Multi potu famem suffocantes, quia ne buccam quidem panis, inter bibendum, attingunt, de ieiunio sibi plaudunt, postquam, vna computatione viginti quinque albæ cereuisiæ mensuras, per vnum ventrem percolarunt. Nempe apud eos, apud quos, *qui plus biberit, fortior computatur: vomunt, vt bibant, bibunt, vt vomant*, ait S. Hieronymus, & sæpè etiam, vt animam euomant.

S. Hieronymus
in ep. ad Tit.
cap. i.

Zosimas, more cæterorum, Iordane transito, non solum vigilijs, ieiunijs, & assidua ad Deum oratione se se exercebat; verum etiam jam discere exercitationes religiosas, quàm docere paratior, viginti dierum itinere, per omnia inuia & auia discurrebat, vt aliquem virtutis magistrum, in desertissima solitudine, reperiret. Solebat autem, constituto diei tempore, figere cursum, & vel stans psallere, vel genu flexo orare ad Orientem. Peracta igitur tanta via, ita oranti, vmbra quædam humani corporis, ad dexteram, apparuit; qua percussus, Orcinum aliquem spiritum esse existimans, cruce se muniuit. Videbatur autem vmbra illa tanto terribior, quia in corpus quouis Æthiope nigrius, capillos demittebat à vertice, niue candidiores; qui tamen vltra ceruicem non defluebant, vt cani leonis iubæ viderentur. Cruce munitum timor omnis deserebat; venitque in spem Magistri tantopere expetiti adipiscendi. Sed spem illico turbauit fuga vmbre se protinus subducentis, tantoque magis Occidentem versus celerantis, quantò ille magis sequebatur fugientem. Acuit desiderium vires, & tardam senectutem velocem fecit, pedibusque alas addidit, cupiditas alloquendi; adeò vt properantem pœnè assequeretur. Iamque ita propinquus, vt audiri posset, lacrimans clamauit: *Cur me fugis decrepitem ac peccatorem, serue Dei? Verè sustine me, per Deum, quicumque es, pro cuius nomine hanc inhabitas solitudinem. Sustine me infirmum & indignum. Sustine me pro spe, quã habes pro tanti laboris remuneratione. Sta, & tribue orationem, & benedictionem seni, per Deum, qui neminem aliquando proiecit.* Hæc atque alia talia clamauit, suspirijs, & lachrymis intermixtis

VII.
ZOSIMAS MVL-
LIEREM IN-
COGNITAM IN
SOLITVDINE
REPERIT.

mixtis Zosimas, & ferè jam, præ lassitudine, progredi non valens. Tunc illud corpus, quod fugiebat, vocem talem emisit: *Zosima, ignosce mihi, propter Deum, quoniam manifestare me tibi conuersa non possum. Mulier enim sum, & omni corporeo tegmine nuda.* Pallium ergo petenti auersus proiecit, admiratus nomen suum ab ea teneri. Quæ pallio inuoluta dixit: *Cur venis ad peccatricem?* Ibi ortum est pium modestiæ certamen. Nam ille ad pedes eius se abiciens petijt benedictionem; quam illa vicissim humi prostrata ab illo, tanquam presbytero, potiore se jure postulare, est protestata. Vicissim autem Zosimas contendebat, illamque, quæ ignotum nomine suo, non nisi diuinitus cognito, vocasset, gratia plenior esse dicebat, cogebatque infimis & summis precibus loqui priorem. Tum illa, ita orsa est. *Quandoquidem te S. huc duxit Spiritus, ad me solandam: Dic mihi, quomodo hodie Christianissima regitur tribus? quomodo Imperatores? quomodo S. Ecclesia pascitur grex?* Tanta est sanctis etiam ibi, vbi hostem & bella non timent, pro cõmuni bono, cura ac sollicitudo. Quam vtinam imitarentur illi, qui inter tot tumultus, ac pericula, nunquam cogitant, ad se quoque pertinere, vt orent, vt Deum placatum reddant, belli que impetum sistant. Zosimas respondit, quod vtinam hodie, ad vnumquemque diceret: *Mater tuis orationibus sanctis pacem stabilem Deus largitus est.* Post hæc eam rogauit, vt pro mundo, proque se peccatore aliquantisper oraret; quæ ad Orientem conuersa, dum manus & oculos ad cœlum tollet, corpore quoque toto, quasi cubitum vnum à terra est in aërem sublimis eleuata, atque tacitè orans inter cœlum & terram sine alis immota pependit, Zosimâ cohærescente, ac denuo timente, ne spiritus esset, qui se fingeret orare, fallaciam machinaturus. Ad hæc talia cogitantem conuersa illa, *Quid, aiebat, cogitas, spiritum me esse, & orationem fingere? Peccatrix sum, sacro tamen baptisate initiata, & non spiritus, sed familla, & cinis.* Cum dicto, crucem manu sacram fronti, oculis, labijs, pectori impressit; Stygiumque hostem procul facessere iussit. Quod vbi vidit Zosimas, rursus ante eam prostratus, per Deum è Virgine natum, eam sanctissimè obtestatus est, vt panderet sibi, quæ, & vnde nam esset, & quando, vel ob quã causam, solitudinem illam, tanquam Nephaliū lignum inhabitasset? se enim & fructum inde reportaturum, & idcirco à diuinâ

Proui-

217111

Providentiâ illuc videri miſſum, ut illius vita ſibi & toti in exemplum mundo manifeſtaretur.

Hæc dicentem mulier, manu ſub cubitum eius leniter ſubiectâ, de terra leuavit, atque in hunc modum cœpit præfari. Verè erubeſco, Pater, quia erubeſcenda feci; itaque infanda, ut ſi narrare cœpero, caſtis tuis auribus non ſis toleraturus. Sed, ad me in ruborem dandam, recenſebo meas infanias; atque, ut tu pro me Numini ſupplex ſias, hîc confitebor flagitia mea, ne, in die iudicij, à miſericordia eius repellar. Ad hoc exordium ſene illachrymante, ita poſtea peroravit: *Ego, Pater, patriam quidem Egyptum habui, bonis parentibus oriunda. Sed parvulam adhuc Sirenes deceperunt, traxeruntq; in turpes voluptates. Annum ætatis duodecimum agebam, quando, viuentium adhuc parentum amore ſpreto, ad noxiam aſpiravi libertatem. Itaque ab illis me proripui, & Alexandriam veni. Ibi, heu, in quos non ſcopulos incurri? Neq; ſatis fuit, naufragium feciſſe virginitatis. Primus caſus initium fuit inſatiabilis cupiditatis. Neq; corpus meum, lucri cauſa, proſtitui, ut alia ſolent meretrices, ſed immenſa libidinis furore incenſa, ut plures in ſcelus allicerem, etiam à mercedem dare volentibus, nihil accipiebam; potiusq; mendicatò viuere, aut colu vitam volebam ſuſtentare. Ibi decem & ſeptem, & eò ampliùs annos, in hoc luxuria ſterquilinio, me volutavi; neque ullam prætermiſi occaſionem, qua alios poſſem, in hoc barathrum præcipitare. Talis dum eſſem, vidi Libyoriũ & Egyptiorum turbas cateruatim ad littus maris excurrentes. Et, quia, inter multos, ſemper amabam eſſe, quaſiui ex obuijs, quonam properarent? à quodam igitur intellexi, eos Ieroſolymam tendere, ad ſacroſanctam Chriſti crucem deuenerandam, cuius celebritas in proximo eſſet. Cognoscite hîc, peregrinationes ſacras, in diuinis litteris laudatas, & alioqui vtilis, ſæpe tamen, peſſimâ mente ſuſcipi, multoſq; per ſpeciem pietatis, libidinem quærere, & dum multum peregrinantur, raro ſanctificari. Nam & hæc mulier, tempore ſacro, & voluntate ſancta, ad Redemtionis noſtræ terram ituris ſe admiscuit, voluntate minimè ſanctâ: cumq; neque viaticum, neque naulum haberet, tamen nauim audacula conſcendit, ſe ipſam pro nauo traditura, & multos blanditijs irretitura. Hæc mens erat peregrinantis. Numquid meritò S. Hieronymus dixit? *O ignis infernalis luxuria! cuius materia gula, cuius flamma ſuperbia, cuius ſcintilla pra-**

VIII.
EGYPTIACAE
MARIÆ IM-
PURA VITAE

R.

na collo-

ua colloquia, cuius fumus infamia, cuius cinis immunditia, cuius finis gehenna. Huc & ista mulier tendebat, quæ non ardebat ipsa duntaxat, sed etiam incendium in alios propagabat, nihil omittens eorum, quæ inter opera tenebrarum numerantur. In nauis, quos sermones iecerit, quæ opera exercuerit, ipsa fassa est Zosimæ, à se neque præ multitudine numerari, neque præ turpitudine exprimi posse. Nam iuuenari assuetæ in primis vectores ad risum & iocum, postea ad fœtus induxit, omnium facinorum non iam discipula, sed magistra; etiam diu nolentes tandem compellens ad peccandum. Quibus prolixiore questu & lamentabiliter narratis, adiecit:

Rom. 13. 13. *Ego quoties itineris illius reminiscor, obstupesco, quo pacto meas tunc mare sustinuerit impuritatem, aut cur terra debiscens me cum nauis & ipsis aquis uiuentem non in infernum demerserit. Sed nimirum, meam Deus, qui neminem vult perire, sed omnes saluos fieri, expectabat penitentiam. Non enim vult mortem peccatoris diu tergiversantis. Ierosolymam ubi peruenimus, ante festum; per eos interim ego dies, præter iuuenes cum quibus nauigauis, multos ciuium, multos peregrinorum seduxi. Tantum una mali potest femina, si mala est. Ita quidem tunc, in loco sancto, impiè uixi, & eos, qui pietatis causa uenerunt protraxi ad impietatem. Quin ipsa quoque in festiuitate exaltata S. Crucis, uidens, primo diluculo, undique, plenis uis, ad templum fieri concursus, cucurri & ego, non oratum, sed ut satiarem oculorum curiositatem, & aspicerem, quod concupiscerem. Veni in atrium templi, ueni ad ipsam usque ianuam, & populo confestim ingrediente, sola ingredi non poteram, quantumuis luctarer, occulta ui mihi obsistente, ac me retro agente; adeo ut me repulsam usque in atrium solam stantem animaduerteterem. Cùm autem existimarem id mihi ob muliebrem contingere infirmitatem, denuo mihi vim intuli, denuo in templum eniti tentauis. Sed denuo frustra, diuinam manu procul inde reiecta. Mirabar autem id mihi soli accidere, cùm ceteros uiderem, sine ullo impedimento admitti. Hoc terq; quaterq; conata, terq; quaterq; sum exclusa. Quod, quàm multis contingeret, si Deus, ad omnes templorum fores, sicut olim collocauit ante Paradisum uoluptatis Cherubim, & flammeum gladium atq; uersatilem, ad custodiendam uiam ligni uitæ, ita & hinc apponeret Angelos excubitores? Sed certum est, tales esse custodias, ne immundi in cœlum intrent. Quia iniqui regnum Dei non possidebunt: neque fornicarij, neq; adulteri, neq; molles, neque*

1. Tim. 2.
Ezech. 18,
Gen. 3. 24.
1. Cor. 6. 9.

neque masculorum concubitores: nisi pœnitentiam agant, ad quam eos diuina bonitas magnis vocibus vocat.

Matres, vt sui desiderium excitent, sæpe à se liberos repellunt, seque abscondunt, neque sinunt videri. Ad harum morem, Deus sæpe hominem repellit, manuque subducta, sinit sentire, quid sit à cœlo esse derelictum. Qua de caussa beneuolè orans Dauid ait: *Imple facies eorum ignominia, & quærent nomen tuum, Domine.* Multi enim tum demum in se verè descendunt, postquam intelligunt, quantum à Deo Deique vijs descenderint, quantumque & quàm meritò ab illo contemnantur. Itaque & mulier illa, in ipsis templi foribus, toties repulsam passa, & vi complimentum turbarum in templum intrare contententium fatigata, vbi de templi ingressu desperauit, tristis ad quendam atrij angulum recessit, cogitareque secum cœpit, cur alijs admissis ipsa adeò prodigiosè, ab intuendo viuifico S. Crucis ligno, arceretur? Neque longa opus erat indagatione caussa, illico sese illi offerebant plenæ ingentium scelerum cateruæ. *His nimirum, aiebat, & templum, & calum mihi clauditur!* In fletus itaque vberimos diffusa, pectus cœpit tundere, suspiria ex imo pectore petere, & eiulans se ipsam detestari. Quod dum faceret, fortè factam dædalè Dei Genitricis statuam, præ templi foribus in sublimi stantem, vidit. Vidit, & in hæc verba erupit. *O Dei Mater, ô Virgo immaculata, scio quàm indigna sim te compellare, quàm digna à te reijci, ob tot abominanda facinora; quia tamen audiui, Deum ob hoc hominem factum, quem genuisti, vt peccatores vocaret ad pœnitentiam, rogo te, omni alia ope destitutam adiuna, & aditum mihi ad Ecclesiam impetra, vt conspecta crucis arbore, in qua Filius tuus pro me sanguinem fudit, seculo, & omnibus, quæ in eo sunt, meaq; conscelerata consuetudini renunciẽ, eoq; egrediar, quò me ipse iusserit.* Dixit, & fidei calore incensa ad Misericordiæ Matrem se conuertit, diuinæque clementiæ spe plenissima sacræ ædis aditum denuò tentauit. Nec iam diu fuit laborandum. Remora omni sublata, liberè, & sine impedimento intrauit. Ita & templi, & calianuam angustam experta, postquam admissa est, adhuc ingenti formidine trepidans, in terram, ante depictam B. Virginis Dei Matris imaginem se se prostrauit, osculisque pauimento mille impressis S. Crucis ligno debitè adorato, Deiparam sic est allocuta, *Tu, ô benignissima Domina, sem-*

IX.

ÆGYPTIACAE
MARIAE CON-
VERSIO ET
PœNITENTIAE

Psal. 82, 17.

P 2

per

per quidem misericordia tua fontes aperis, sed nunc maximè in me declarasti, quàm magnum sis refugium peccatorum; per te enim omnipotens Deus peccatores ad pœnitentiam recipit. Non possum diuina bonitatis tuæ misericordia Oceanum eloqui. Vidi gloriam, quam peccatores meritò non videmus, gloriam omnipotentis Dei maximos etiam peccatores recipientis. Sed quid moror? tempus est recipiendi, & eundi, quò tu jubes, ô Mater, ô salutis meæ dux, Maria. Hæc orans vocem nescio vnde vicissim audiuit, quæ eam iussit ultra Iordanem transire. Ex templo surrexit, & non sine multo fletu Deiparæ imaginem, aspiciens exclamauit: *Domina, Domina, Regina totius orbis, noli me derelinquere.* Hoc vltimum Vale Virgini dixit, & è templo recessit. Exeunti ex atrio quidam ignoti vultus tres nummos dedit, quibus illa totidem panes coëmit, & sub solem adhuc occasum ad templum S. Io. Baptistæ Iordani fluuio adsitum venit, in quo multis mistas lachrymis preces obtulit, & SS. Ecclesiæ Sacramentis munita, in alteram fluminis partem delata, Matrem Dei denuo ducem itineris expetiit, atque illa ducente in eam, de qua diximus, solitudinem peruenit. In qua quid egerit, ipsa Zosimæ enucleata narratione exposuit.

1. In ea ab omni hominum confortio seiuncta, nullaque vnquam humanâ faciè aspectâ, constantissimè permansit. Nam secundò non permansit vno duntaxat, aut octo diebus, vt illi solent, qui colligendi animi sui causa secedunt; sed ad eum vsque diem, scilicet quadraginta septem integris annis.
3. Quia, eo die, quo SS. Eucharistiam sumserat, dimidium panem comedit, duos tantùm & semis habuit reseruatos, eosque lapidis instar solidissimè induratos, ijs, ac herbulis tempus omne reliquum vitamque traduxit.
4. Quoniam autem à iuuentute delicijs ciborum, ac vini pretiosioris potui, florisque nectaris, vsque ad ebrietatem dedita, & femina Ægyptia Græco more bibere consueta erat; à vino in Venerem inflammata, probè experta est, cur dixerit Apostolus: *Nolite inebriari vino, in quo est luxuria;* aut quamobrem, apud Romanos, non leuiùs in feminâ temulentia, aut vini vsus, quàm adulterium, sit punitus. Neque à vinolentia in vagas libidines duntaxat est prolapsa, sed etiam (vt multi exercitati alioqui Religiosi gastrimargia vitio tentantur) in ipsâ solitudine, ab Apicijs, & Trimalcionis penuriosissima, per totos septendecim annos, grauissimas secum ipsa identidem

Ephes. 5. 18.

Gell. lib. 10.

cap. 23.

Valer. Max.

l. 2. c. 1.

Plin. lib. 14.

cap. 13.

dem pugnas coacta est depugnare. Desiderijs belluinis æstuabat. Tiraquell. de
Iam aues, iam pisces, quibus Ægyptus abundat, iam alia tragema-
ta & ipsæ Sybariticæ mensæ ante oculos illi versabantur; jam vini legib. con-
sibi Græci, jam Hispaniensis videbatur dulcedine permulceri; cuius nub. l. 9. n. 541
hauriendi cupiditate pœnè rumpebatur. Plato generosum conspi-
catus adolescentem, patrimonio consumto, ad fores pandochij pa-
nes edentem, & aquam bibentem, vt Maximus refert, in hunc eum
modum est allocutus: *Si sic moderatè prandisses, nunquam sic canares.*
Ad eundem modum hæc mulier, nunquam tanta se fame tantaque
siti cruciasset, neque verò tam vehementes passa esset tentationes,
nisi priùs cibo potuque excessisset. Inediâ igitur crapulam, temu-
lentiam siti castigauit. 5. Accessit, quòd in æstiuo sæpè solo, &
aridis locis, nec aqua quidem suppetebat. Vnde, exustis faucibus,
siti que tristissimâ pœnè extabescebat. 6. Quodque magis mirum,
inter has corporis tam seueras afflictiones, ingenti desiderio vexa-
batur modulandi turpes cantilenas, quibus antehac assuenerat.
Quam tamen tentationem pellebat, cum in memoriam reduceret,
se stare ante B. V. imaginem, coram qua in scelerum suorum cog-
nitionem venit, ac summo mentis ardore sibi ipsa decreuit seriam vi-
tæ pristinae emendationem: simulque eandem Dei parentem rogi-
tauit, vt fœdas illas afflictæ cogitationes procul effugaret. Quibus
precibus modisq; & petulantes carnis vicit insultus, & mirificam
quandam sensit menti infundi lucem. 7. Quanquam, non posse à
se enarrari dixit, quantis ignibus succensa identidem exæstuarit,
cogique se propemodum putauerit in assuetas olim relabi volupta-
tes. Semper tamen vicit, quia semper humi prostrata Virginum
Virginem in auxiliû vocauit; lachrymis simul furorem extinguens
corporis spiritui rebellantis. Et hoc quidem per 17. annos, vt
dixi. Quanquam autem postea vehemens ille furor desæuijt, non
tamen fuit vitium hoc penitus debellatum. Bellum vsque ad vi-
tæ finem durauit de reliquijs inueteratæ consuetudinis gliscens.
Tantum sibi laboris parit, vt extricetur, qui in hoc se lutum im-
mergit. 8. Interrogata autem à Zosima, de cibo, deque vestien-
di genere, respondit, duos illos sibi panes cum dimidio, per 17. an-
nos suffecisse, postea herbis duntaxat se vsam: has sibi fuisse Saliarum
dapes. 9. Veste consumta, affirmauit se, incredibile, per hyemes,

coeli frigus, intolerandos, per æstatem, solis ardores passam, ac sæpe propemodum assatam ac concrematam fuisse, certè exanimem nonnunquam diu, ac sine sensu iacuisse. Vnde & Illyrica pice nigrior est effecta, cuti contracta, & sanguine ad extima corporis vocato. 10. Ceterùm mirè se roborari sensit, quoties recordabatur, quantis vitæ, quantis animæ periculis erepta esset; & quòd *non in solo pane viveret homo*. Ita enim & scripturas exactè recitabat, quæ Zosimæ falsa erat, litteras se nunquam didicisse. Longè verò etiam alia prophetico spiritu perspicuè cognouerat; nam postquam orationes eius expetijt, rogauit insuper, ne sequente anno, iuxta Cœnobij sui canonem, tempore quadragesimæ Iordanem transiret, sed pridie Dominicæ cœnæ, sub vesperam, ad Iordanem SS. Eucharistiam afferret, se enim ad eum vsque diem, ex quo in S. Ioannis Baptistæ templo corpus & sanguinem Christi sumpisset, sacro illo ferculo caruisse; & cupere eum diem colere, quo Christus discipulos corporis sui sanguinisque participes fecisset. Iussit præterea Zosimam arcana quædam Abbati suo significare, quæ in illius monasterio lima atque emendatione indigerent.

X.

MARIAE
ÆGYPTIACAE
POENITENTI-
AM IMITAN-
DAM ESSE.

Matth. 21. 31.

Matth. 11. 27.
Luc. 10.

Matth. 3.

Quibus omnibus ordine auditis, Zosimas pronus illum terræ locum osculatus est, in quo pedes illius mulieris tam sanctæ vestigia reliquerunt; reuersusq; ad monasterium suum Deo laudes gratiasq; dixit, quòd sibi ostendisset, quantum adhuc à peccatricis illius, ne dum ab alterius innocentis perfectione in eum diem abfuisset. Iamque humilior factus, sibi suiq; similibus dictum agnouit in remedium superbix: *Amen dico vobis, quia publicani & meretrices præcedent vos in regnum Dei*. Quòd si tantus tamque asperæ vitæ vir à Maria Ægyptiaca, (ista enim fuit hæc mulier, cuius hodie Natalis agitur) didicit opera poenitentix, & meliorem à cibo potuque abstinendi, corpusque exercendi, & peccata deffendi rationem; quid nos discere oportet? *Va tibi Corozaim, va tibi Bethsaida: quia si in Tyro & Sidone facta essent virtutes, quæ facta sunt in vobis, olim in cilicio & cinere poenitentiam egissent. Veruntamen dico vobis, Tyro & Sidoni remissus erit, in die iudicij, quam vobis*. Consumitis tempus & annos, in omni vanitate, superbia, luxu, cupiditate, odio, & intemperantia, & cœlum speratis? Cur? quia ista omnia confitemini? non satis est. *Si vultis Deum placare, facite fructum dignum poenitent-*

poenitent-

pœnitentiâ. Quo autem modo, ait S. Chryſoſtomus, fructificare poterimus? Si utique peccatis aduerſa faciamus. Aliena rapuiſti? Incipe donare iam propria. Longo es tempore fornicatus? à legitimo quoque uſu ſuſpendere coningij, ac perpetuam continentiam ſapius paucorum dierum caſtitate meditare. Iniuriam vel opere cuiquam, vel ſermone feciſti? refer benedictionis uerba conuicijs, & percutientes te nunc officijs, nunc etiam beneficijs placare contende. Neq; enim vulnerato ſufficit ad ſalutem, tantummodo ſpicula de corpore euellere, ſed etiâ remedia adhibere uulneribus. Delicijs antè, & temulentia diſſuebas? ieiunio, & aqua potu utrumque compenſa, ut famem ſuperes imminentem. Uidiſti impudicis alienum decorem oculis? feminam iam omnino non uideas; maiore tactus cautione, quò tutior poſt uulnera. 1. Itaque, qui peccata ſua ſacerdoti confeſſus eſt, & certam plenamq; peccatorum abſolutionem obtinuit, ſublata ſuppliciorum æternorum obligatione, cui obnoxius erat, tamen illud meminiffe debet: *De propitiato peccato noli eſſe ſine metu*: reſtat enim plerumque temporaneæ cuiuſdam pœnæ debitum, vel in hac, vel in altera uita diſpungendum. Nam per abſolutionem pœna æterna in temporalem mutatur. Qua de cauſſa ſacerdos ſatisfactionem iniungit pœnitenti clauium poteſtate. Et proculdubio magnopere à peccato reuocant, & quaſi frano quodam coërent hæ ſatisfactoria pœna, cauſioresq; & uigilantiores in futurum pœnitentes efficiunt. Numquid Chriſtus Magdalenæ dixit: *Remittuntur ſibi peccata*? Et tamen quantam illa pœnitentiâ egit, in omni uita? Multi eam etiam peccatis ſuperant; ſed pœnitentiâ non æquant. 2. Ah quid dico? æquant? Eccleſiæ ieiunia non ſeruant; nulla in re ſibi ipliſ ſunt duri; delicias in cibo & potu quærunt; collum ſibi gruis optant, ut eſculentis & poculentis tantò impenſius, quantò diutiùs oblectentur; & cibum eò ſuauiorem iudicant, quò maiore ſciunt precio emtum: omnia genio indulgent: cuticulam ſemper curant, quam alij ſlagris lacerant; cuncta opera pœnitentiæ fugiunt; ſolitudinem, orationes, meditationes, ieiunia, cilicia, humicubationes oderunt, ut anguem. 3. Quid hæc commemoro? Olim graues & certæ ſatisfactiones, iuxta canones pœnitentiales, imponebantur, & ad pœnitentis bonum, & ad Eccleſiæ ædificationem. Nam Tertullianus, Chriſtianorum in primitiua Eccleſia deſcribens pœnitentiâ, teſtatur, extra Eccleſiam ſolitos ſtare, in lu-

S. Chryſoſt.
in Matth.
hom. 10.

Eccle. 7. 9.

Conc. Trid.
ſeſſ. 14. c. 8.

Luc. 7. 49.

Ælian. lib. 10.
var. hiſt. c. 9.

vide Bellarm.
t. 2. Contr.
l. 1. de Pœnit.
cap. 21. & 22.
Tertul. lib.
de Pœnit.
optat. lib. 2.

gubri

gubri veste, sacco & cilicio indutos, & cinere caput conspersos. Et primo quidem die Quadragesimæ, tondebantur viris pœnitentibus crines; qui nullis conuiujs poterant interesse, non balnea adire, nec equitare, nec adesse spectaculis, ac honestis etiam recreationibus sibi debebant interdicerere; immo, quàm diu in numero pœnitentium erant, Sacramenta eis non administrabantur, nisi in Paschate, aut morte; immo & tunc carebant extrema vnctione. Quæ satisfactio, iuxta grauitatem aut multitudinem peccatorum, breuior aut longior erat. Immo, ob quædam peccata trium, quinque, septem, aut decem annorum, in cilicio, ieiunijs, & oratione proluxa, iniunctam fuisse pœnitentiam ait. Mira sunt, sed nimis longa, quæ Climacus de pœnitentibus refert. Nec plebeij tantum, sed Principes & Reges eiusmodi pœnitentias subierunt. Theodosius Imp. Thessalonicæ, ob vnus ex aulicis, in populari tumultu, occisi necem, ira excandescens, specie spectaculorum exhibendorum, ciues, ad septem millia, in vnum locum congregatos occidi iussit. Ob quod factum à S. Ambrosio, integro ferè anno, à communione fidelium remotus, templorum aditu prohibitus, & alijs pœnitentiæ actibus exercitus, non antè in gratiam admissus est, quàm palam humi prostratus, ab omnibus veniam crudelitatis postulasset. Otho Cæsar, ob vnicum homicidium, Româ ad Garganum vsque montem, nudis pedibus tetendit, & tota Quadragesima, in Cœnobio, inediâ, cilicio, humicubatione se afflixit. Quid æquum est, nos facere? immo quid multi faciunt? leuissimis pœnitentijs à Confessario impositis indignantur, eas differunt, omittunt; ad alios Confessarios currunt, & permutari cupiunt. Quid potest imponi, æquale peccatis æternum ignem promeritis? Quid sunt opera nostra omnia, quid modus satisfaciendi, si cum Magdalenis, cum Maria Ægyptiaca, cum S. Petro, cum Dauide comparentur? opera per quæ satisfit, & grata Deo esse debent, & quandam habere difficultatem. Si enim per illa placandus est Deus, debent illi esse accepta, atque in eius honorem cedere: & quia per eadem puniendus est peccator, ac peruersitas prauæ conuersionis ad creaturam vindicanda, necesse est, vt habeant aliquam molestiam. Quo modo igitur satisficient, qui molestiam nullam patiuntur? Cur quidam de pœnitentia sibi imposita conqueruntur? Cur ipsi non illâ augent?

CUL

Climac. grad.

5.
Niceph. li. 12.
hist. Eccl. c.
40. Carol.
Sigon. de Oc-
cid. Imp. l. 9.
Baron. An.
390.

Ribad invita
S. Romualdi
7. Febr.

aut non petunt à Confessario maiorem, cum à Confessario iniuncta maioris sit meriti, tum ex obedientia, tum ob vim, quæ illi ex Sacramento & meritis Christi accedit. Accedit quoque; ieiunio & abstinentiæ quadragesimali non tantum temperantiæ, sed etiam obedientiæ meritum. Ideo enim lex statuitur, ut pareamus, ideo prohibetur cibus, ut restringatur appetitus. Quia, ut S. Gregorius ait: *Non eibus, sed appetitus in vitio est: unde & lautiores cibos plerumque sine culpa sumimus, & abiectiores, non sine reatu conscientie degustamus.* Et, ut S. Bernardus ait: *Melius est exiguo sanguine ad usum vesci, quam ventoso legumine usque, ad ructum exaturari; præcipue cum & Esau non de carne, sed de lente sit reprehensus; & de ligno Adam, non de carne damnatus: & Ionathas de gustu mellis, non carnis, morti adiudicatus. E contra verò Elias innoxie carnem comedit, Abraham Angelos gratissimè carnibus pavit, & de ipsis sua fieri sacrificia Deus præcepit.* Atque inibi idem S. Pater ait: *Paulus Timotheo Modicè vino utendum consuluit: & Dominus ipse bibit, ita ut vini potator appellatus sit, Apostolis quoque bibendū dedit. Insuper ex eo Sacramentum sui sanguinis edidit.* Non ergo creatura contemnitur, quando certo cibo potuue abstinetur, quibus usus sanctissimos viros constat; sed vel obedientia attenditur, vel in gluuies stringitur, vel peccatum expiatur. Et sanè, si contraria contrarijs sunt curanda, rectissimè gulam inedia, & sobrietas corrigit ebrietatem. Quamobrem & Ægyptiaca Maria meminens se saturitati lasciuiam iunxisse, ieiunijs & abstinentia: vtrumque vitium castigauit. At tu fortasse, qui hæc audis, non putas tua peccata, peccatis huius mulieris paria esse? Fortasse sunt etiam maiora. Sed esto sint minora. Qui animam suam æstimant, etiam ob parua delicta magnas pœnitentias subierunt. Victorinus, ob vnum concupiscentiæ motum admissum, à diabolo deceptus, per tres annos, fissa arbore manus strinxit. Arbore crucis, & continuæ pœnitentiæ nos astringamus, tunc merebimur morte beatâ Mariæ Ægyptiacæ obire.

Ad quam, ut, cum S. Eucharistia, post annum, dicto die, rediret Zosimas, morbo, ex illius prædictione, detentus est, ne ante tempus è cœnobio, cum ceteris, exiret. Exiens autem, destinato die, vidit illam, signo crucis factò, siccis vestigijs, per Iordanem, ad se venire; sumtaque sacra communione, iterum prodigiôsè calcatis

S. Greg. l. 30.
Moral.

S. Bernard. in
Apolog.

Sur. 5. Iunij.

XI.
MARIÆ
ÆGYPTIACÆ
MORS, ET EX-
EMPLVM VIN-
CENDI TEN-
TATIONES
CARNIS.

Q

calcatis aquis redire. Quam anno sequente, eodem rebitans defunctam inuenit, ascriptâ in pulueribus epigraphe, qua eam iubebatur sepelire. Et sepeliuit, sed, leone terram duritia senis vires superantem effodiente. Ita Deus sanctis Angelis quoque, in manus tradit mortuos, qui in Domino moriuntur; sicut Zosimæ tradidit Mariam pœnitentem: quæ tametsi alia mira multa fecit, illud tamen inter maxima debet non illius, sed aliorum mira numerari, quòd plures habeat luxuriæ suæ, quàm pœnitentiæ imitatrices ac imitatores. Si sapitis, ô peccatores, & peccatrices, Dei (etiam meretrices, & adulteras, & fornicarios ad gratiam recipientis) bonitatem ne contemnite, ne quod deterius est, sed *meliora charismata emulamini.*

Cælius lib. 9.
cap. 26.

T. Lucetius poëta Physicus sumto amatorio poculo in furiâ lapsus est, qua impellente, mortem sibi consciuit. Furunt profectò multi, ad eundem modum, qui, cum per pœnitentiam viuere possent, mortem sibi ipsis procurant sempiternam; qui furor est omnium insanissimus. Furunt enim amore feminarum, & odio sui. Quem Cypridis amorem pabuli subductione, jeunijs, humi cubatione, vigilijs, fame, siti, cilicijs, flagellis, omnique corporis castigatione, quando audiunt ab alijs extinctum, non sapere eos aiunt, ipsi insipientes aliquando dicturi: *Nos insensati, vitam illorum aestimabamus insaniam.* Quin, tanquam oleum flammæ, ita vinum luxuriæ nutriendæ affundunt, Paulo clamante: *Nolite inebriari vino, in quo est luxuria.* Paruo gradu distant ebrij, & furiosi. Quod si etiam accedat libidinis flamma vino accensa, jam bis ligatâ mente ventri ac dæmoni seruiunt, instar mancipiorum. Siquidem prima, ad hanc seruitutem significandam, seruitus per vinum in mundum est inducta. Tunc enim primò seruitutis nomen legitur in diuinis litteris, cum generis humani secundus parens Noë, ad vindicandam Chami filij sui impudentiam, eius filio huiusmodi verbis maledixit: *Maledictus Chanaan seruus seruorum erit fratribus suis: Benedictus Dominus Deus Sem, sit Chanaan seruus eius. Dilatet Deus Iaphet, & habitet in tabernaculis Sem, sitq; Chanaan seruus eius.* Quod agnoscunt & SS.

Sap. 5. 4.

Eph. 5. 18.

Gen. 9. 25.

S. Ambros.
lib. de Helia
& ieiunio c. 5.

S. Aug. lib. 19.
ciuit. cap. 15.

PP. *Manebat antè, quàm vinum inueniretur, omnibus inconcussa libertas, ait S. Ambrosius, nemo sciebat à consorte natura sua obsequia seruitutis exigere; non esset hodie seruitus, si ebrietas non fuisset.* Quod &

D. Augustinus tradit, cuius hæc sunt: *Conditio seruitutis iure intelligitur*

gitur imposta peccatori: proinde nusquam scripturarum legimus seruum, antequam hoc vocabulo Noë iustus peccatum filij vindicaret: nomen itaq; istud culpa meruit, non natura. Si vini excessus in patre posteris occasionem fecit, vt seruituti addicerentur, & vel hac de causa nobis attendendum est, ne excedamus; quantò magis, si nos facit seruos peccati, mancipia diaboli, & filios gehennæ? Rectè ergo sapiunt, quibus aqua plus sapit, qui cum Maria Ægyptiaca crapulam inediâ, conuiuia ieiunij, luxuriam vitæ asperitate castigant. Desipiunt, qui cum diuite epulone induuntur purpura & bysso, & epulantur quotidie splendide; transibunt enim de bysso ad Orcum, de purpura ad flammam, de epulis ad sitim nec vnicâ guttâ aquæ refrigerandam. Quæ qui seriò expendit, nã ille pœnitentiæ opera, præ illis supplicijs censet millies eligenda, tantoque magis, si eum voluptas subuertit; quia, teste S. Hieronymo, *omne peccatum post factum pœnitentia sequitur: sola voluptas, in ipso pœnitentia tempore, præteritos stimulos patitur, vt ex hoc, quod corrigere cupimus, rursus sit materia delinquendi.* Adedò circumspectè est hoc bellum gerendum. Quare seduli animæ suæ custodes, vel primam Cupidinis cogitationem, tanquam ignem in manum incidentè excutiunt, horrentque. Nemo diu vel scintillam in vestem, aut faciem insipientem sustinet, sed illico abstergit, vel excutit; quia vel minimâ morâ nocet, vritque. Ita turpis cogitatio, si non statim eijcitur, statim incendit. Valentinianus & Valens antè, quàm imperio potirentur impij Iuliani in aula pij Christianique fratres, inelyti militiæ duces, multa constantiæ & fortitudinis exempla ediderunt, honores, patriam, vitam prius, quàm fidem relinquere parati. Horum vnus Valentinianus Iouinianæ legionis dux aliquando Iuliano Imperatori præfens, dum sacrificulus, in fauo, idolis immolaret, Iulianumq; vuidis folijs aspergeret, vbi animaduertit, vel vnicam idololatricæ aquæ guttam Imperatori destinatam sibi in vestem delapsam, vehementer iratus popam, coram Iuliano, asperis verbis accepit, atq; educto gladio particulam illam sacrilegâ guttâ contaminatam, è veste sibi excidit, atque abiecit. Ob quod factum ab Apostata in exilium missus, quasi de victoria triumphauit. Et vera sanè illa victoria fuit. Vtiam sic omnes abhorrent & excinderent asperfas in pectus Venereas cogitationes, tantò detestabiliores, quantò plus est, mentem

Luc, 16, 19

S. Hieron. ad Amantium.

Socrat. lib. 4. c. 1. Niceph. lib. 11. c. 1.

mentem quàm vestem habere maculatam? Non tamen cogitationes tantùm eiusmodi sunt abscindendæ, sed ipsa etiam semina malarum cogitationum. Epulæ lautiores, & potus vini, ventrisq; saturitas seminarium sunt libidinis. Nec vestium mollities aut splendor oculos aspicientium faciunt castiores. Et tamen harum rerum maximus est tunc usus, quando diebus festiuis Deum maxime par est venerari. Ille precibus sacris, elemosynis, operibus penitentiaë honoratur; vino, dapibus, saturitate & ebrietate Bacchus & Venus coluntur. Quod Aristippus falsè luxum suum excusans perstrinxit. *Cum enim quidam illi probro darent, Quod splendide exquisitèq; viueret Philosophus: Id, inquebat, si vitium esset, in celebritatibus Deorum, nequaquam fieret. In his enim & magnificè vestiri, & lautissimo ciborum apparatu solent uti. Porrò cum Di sint infensi vitijs, non placarentur, si irritarentur eiusmodi magnificentia, si ea cum vitio esset coniuncta. Sic ille quidem elusit conuiuium, non ostendit, quid esset optimum. Optimum est, optimum Deum, moribus optimis venerari. Qui autem dies sacros, pontificalibus epulis comestationibusque profanant, non solùm duplici se modo contaminant, & bona negligendo, & mala patrando, sed etiam ostendunt, ventrem se pro suo Deo adorare, ac Veneris pupillos mancipiaque esse, quæ sine Cerere & Baccho friget, mererique morbos, quos sua intemperantia efficiunt, cum & Diogenes stomachatus sit in eos, qui pro bona valetudine Dijs munera offerrent, & in ipso sacro omnibus voluptatibus se obruentes perderent. Parum autem esset, si corpus duntaxat perderent, jam etiam animam perdunt in gehennam, æternam cum Epulone sitim passuri. *Gula Paradisum clausit, ait Innocentius, primogenituram vendidit: suspendit pistorem, decollauit Baptistam. Nabuzardan princeps cocorum templum incendit, & Ierusalem totam euertit. Baltasar manum contra se scribentem aspexit in conuiuium, & eadem nocte interfectus est à Chaldeis.* Quot vel nostro tempore, audiuius inter Capitolinas dapes animam efflasse? Itaque multi etiam, in hac vita, suamet auuiditate edendi atque potandi haud ambigunt grauius puniuntur. Quod vel Socrates animaduertens, dicere solebat, eos, qui se ad continentiam ac frugalitatem exercuissent, & longè plus habere voluptatis, ac minus dolorum, quàm qui summa cura vndique pararent oblectamenta; quòd voluptates*

præter

Laërt. lib. 2.
cap. 8.

Idem lib. 6.

Innocent. de
vilit. con-
hum.

Laërt. lib. 2.
cap. 5.

præter intemperantiam, præter animi sibi malè consciij cruciatum, præter infamiam ac paupertatè, frequenter ipsi etiam corpori plus adferant molestiæ, quàm delectationis. Contra, quæ sunt optima, eadem sunt iucundissima, si quis assueuerit. Rectè igitur frugalis vita Alcinoi mensis, luxus Tantalij hortis comparatur. Ut nautæ nemiù onerantes nauem, deinde in exhaurienda sentina laborant: ita qui corpus onerant cibus, ac deinde clysteribus inaniunt. *Talè est in ventrem cibos mittere, ait S. Chrysostomus, quale si quisquam eos in cloacam proieceret. Magis autem non tale, sed multo peius: hic enim simum operatur, sine tua lesione, illic autem plurimos morbos, plurimasq; procreat agritudines. Quod facit fames, hoc facit & plenitudo ciborum; magis autem multò peiora. Fames quippe in paucis diebus auferit hominem, & liberat ex hac vita pœnali: excessus verò ciborum consumit & putrefacit corpus humanum, & macerat agritudine diuturna, & tunc eum morte crudeli consumit. Sicut enim, ait idem, terra, quæ valde humecta est, generat vermes & simos, cum compluitur, vel cum plurimum sibi humorem retinet: terra verò qua libera est ab humoribus, fructuù fecunditate decoratur, si ex abundantia non corrumpatur aquarum: ac si etiam non colatur, ultro tamen gramina subministrat: si verò colatur, fructuum fecunditate pollebit. Obsecro igitur, ne nostrum corpus vitiosum & inutile faciamus; neque ei vitia inferamus, sed fructus utiles, & arbusta fructuosa, ne ea dissoluamus per immoderationem ciborum. Immoderatio quippe pro fructibus vermes facit. Sic insita nobis cupiditas amores turpes, & voluptates turpiores generat. Numquid igitur præstat, cum Zosima, cum Maria Ægyptiaca, & cum tot millibus Sanctorum corpus ieiunijs salubriter extenuare, quàm in tot huius vitæ morbos, & vitia, & alia incommoda, & denique ad alendas sempiterni ignis flammæ, adipare? Væ tunc pinguibus, beatè macilentis.*

S. Chrysost.
hom. 29. in
ep. ad Hebr.
1205.

Q 3

CAPVT

CAPVT VI.

IRA, ET IRACVNDIA, IN ALIQVOT
HISTORIIS, EXENTERATA.

P A R S P R I M A.

I.
IRA QUID SIT,
ET AN SEM-
PER MALA?
Aristot. lib. 1.
de anima.
Situ. verb. ira,
num. 1.

RAM, Aristoteles docet, esse accensionem sanguinis circa cor; alij appetitum vindictæ; completius tertij vtrumque coniungunt, aiuntque, iram esse, sanguinis inflammationem, circa cor, propter appetitum vindictæ; seu cupiditatem puniendi eius, à quo se quis lesum arbitratur. Hæc cupiditas, moderata esse potest, vel immoderata. Si moderata est, bona est; si immoderata, aut contra ordinem rationis, mala est, maloque asino vehitur, cui hæc ira calcar addit equitanti. Sunt nimirum medij quidam motus animorum, quibus si malè vtaris, fiunt vitia; sin aliter, virtutes erunt.

Sabellic. l. 9.
c. 3. de iracun-
dia.

Qui peccanti irascitur, vt vitium corrigat, nihil inhumanè facit: qui iniuriam damnat, aut illatam ulciscitur, fortis hic & iustus: at qui iram non frenat, sed praeceps rapitur, is immani belluæ similior, quàm homini.

S. Basil. orat.
de ira.

Iraque, vt S. Basilus scribit, ira, in homine, est, quod canis in domo; qui bonus est, si fures abarceat latrando; malus, si in domesticos & amicos infestus insurgat.

Laërt. lib. 6.

Iraisci aliquem iustè posse, è Diogenis constat dicto, qui, cum de non irascendo accuratè disputaret, proteruus quidam adolescens, velut periculum faciens, an dictis facta competere, & num Philosophus re præstaret ea, quæ docebat oratione, in faciem illi spuit. Tulit id quidem æquo animo & sapienter Diogenes; dixit tamen: Non quidem irascor, sed dubito, an irasci oporteat? Indicauit ergo, aliquando irasci oportere. Est hæc affectio cos virtutum; est regiminis, & iusti metus radix; est nimix lenitatis atque indulgentiæ correctrix, est etiam inter eos qui Doricè concinunt; neque discordant. Nec recti limites excedit, si in fræno teneatur.

Psal. 4. 5.
Ephes. 4. 25.

Quare illud Dauid prouidè monuit: Irascimini, & nolite peccare. Potest enim irascens non peccare; immo potest peccare, qui non irascitur, sed ridet, quando flenda cernit, causamque habet irascendi.

S. Chrysoft.
hom. 11. in
Matth.

Qui sine causa irascitur, ait S. Chrysostomus, reus erit, qui verò cum causa, non erit reus: nam si ira non fuerit, nec doctrina proficit, nec iudicia stant, nec erimina compeſcuntur. Si ira deſit, nemo pugnabit, nemo vin-

mo vincet, nemo de hoste est triumphaturus, vel certè pauci. Manichæorum hæresis fuit, vsque ad eò irascendum non esse, vt ne malefactores quidem occidi posse iudicarent: cum tamen, ex actis & probatis dignum morte, à morte eximere non possit iudex. *Deus itaque qui irascitur, non in totum prohibet iram, quia is affectus necessario datus est;* ait Lactantius: & Aristoteles: *Est maximus ad subeunda pericula aculeus iracundia.*

Stoici iram & omnes animi affectiones, tanquam malas, existimabant radicitus tollendas; vera tamen & à S. Augustino approbata Peripateticorum sententia est, motus eiusmodi posse rationi consentaneos esse, & aduersos. Monet ergo S. Thomas, in quavis affectione appetitus sensitiui, duobus modis malum posse existere. Primò ex ipsa specie, seu obiecto passionis: secundo ex quantitate, seu ex defectu vel excessu illius. Ex obiecto inuidia, in sua specie, est mala; quia est tristitia de bono aliorum, quod omnino rationi repugnat: vnde, apud Philosophum inuidia semper sonat malum. Hoc autem pacto ira, generatim & ex se, non est mala, cum appetitus vindictæ & bonus esse possit, & malus; fit autem mala ira, quando ibi vindictam coquit, vbi nihil est vindicandum, aut maiorem minoremue coquit, quam alter mereatur. Itaque secundo modo mala esse potest ira, quando quis, etiam ibi, vbi aliquid vindicandum est, plus, vel minus, quam ratio suadeat, irascitur vindicatque. Qui autem iræ, iuxta rationis dictamen, habenas laxat, non irascitur male; quia illi irascitur, cui irascendum est, & tantum irascitur, quantum est irascendum: & ibi irascitur, vbi est irascendum. Quod non fecit Sparfus, quem Seneca scribit, inter Scholasticos insanum, inter insanos Scholasticum fuisse. Et quamuis Aristoteles tradat, *iram non perfecte audire rationem;* S. Gregorius autem, ab ira tranquillitatem mentis diuerberari, dilaniari, perturbari, doceat: Cassianus etiam *oculos mentis excacari* dicat; & ex D. Dionysij pronunciato, *malum anima sit, esse sine ratione;* id tamen non est intelligendum vniuersim; sed de ira, quæ præuenit, non quæ sequitur rationem. Ira, quæ antecedit, rationem à rectitudine sua trahit, atque idcirco mala est; quæ autem sequitur rationem, bona est, à ratione enim ducitur, non seducit ipsa rationem. Sicut enim cæcus non errat à vidente ductus; errat autem videns, si à cæco ducatur; ita non deuiat

Lactant. Firmian. lib. de Ira Dei.
Aristot. lib. 3. Ethic. c. 3.

II.

QVÆ IRA BONA, QVÆ MALA SIT?
S. Augustin. l. 9. de ciu. c. 4.
S. Thom. 2. 2. q. 158. art. 1.

Aristot. l. 2. Ethic. c. 6.

Aristot. l. 7. Ethic. c. 6.
S. Greg. 5. Mor. c. 30.
Cassian. lib. de Instit. Cænobior.

deuiat ira quæ sequitur, sed quæ antecedit rationem, cuius lumen impedit, non cernit. Obest ergo ita in fermento iacere; non obest rationis ductu incalefcere. Quid enim mali est, si appetitus sensitivus, contra vitia, ex regulâ atque ordine rationis, moueatur? *Curandum summopere est*, ait S. Gregorius, *ne ira, qua, vt instrumentum virtutis, assumitur, menti dominetur: ne quasi domina præeat, sed velut ancilla ad obsequium parata, à rationis tergo nunquam recedat.* Addit S. Thomas, etsi ab hac quoque ira, in executione actus, iudicium rationis aliquo modo impediatur, non tamen tolli rectitudinem rationis: cum virtuti non officiat, etiam si, in executione eius, quod est à ratione deliberatū, deliberatio rationis intermittatur. Quemadmodum neque arti prodesset, immo actui illius impedimento esset, si, dum deberet agere, etiam de agendis deberet deliberare. Denique etsi Dominus meritò dicat: *Mea est ultio*, non tamen idcirco putandum est, illicitum esse homini omnem ultionis appetitum, soli que Deo relinquendum. Tametsi enim malum est, appetere vindictam, ob malum illius, qui puniendus est; haud tamen malum, sed laude dignum est, appetere vindictam, ob correptionem vitiorum, ac bonum iustitiæ conseruandum. In quod bonum etiam potest tendere appetitus sensitivus; non quidem, prout *ira est feruor eius, qui circa cor est, sanguinis, vaporazione fellis, vel perturbatione* fiens, vt S. Damascenus ait; sed prout à ratione mouetur & regitur. Ita est *ira per zelum*, non *ira per vitium*, quæ sola excæcat. Immo vindicta, quæ secundum ordinem iudicij fit, à Deo fit; cuius miniftra est potestas, quæ punit. Quo pacto fit, vt adhuc ultio sit Dei, quæ fit, Deo dictante, & dante potestatem.

S. Ioan. Damascen. lib. 2. de fid. c. 16.

Rom. 13.

III.

EXEMPLA IRASCENTIUM.

Exod. 16. 20.

Exod. 32. 19.

Leuit. 10. 16.

Num. 16. 15.

Num. 25. 7.

1. Sic iustè sancteque iratus est Moyses, contra eos, qui manna, non sine Dei diffidentia, seruauerunt in diem sequentem; & qui Ægyptio ritu vitulati, sacrilegè circa vitulum saltauerunt, quando *proiecit de manu tabulas, & confregit eas, ad radicem montis*; itemque *contra Eleazar, & Ithamar filios Aaron*, qui videbantur non seruasse, quod præceptū erat: & contra Core, Dathan, Abiron, & Hon rebellantes. 2. Sic zelo iusto exarsit Phinees, arrepto que pugione ingressus est ad scortatorem in lupanar, quem peccantem interfecit, & impiam voluptatem acerba morte finientem misit ad æternos cruciatus. 3. Sic Saule Dauidem lancea percutere conato,

nato,

irato, Surrexit Ionathas à mensa, in ira furoris, & non comedit, in die
 calendarum secunda, panem. 4. Sic Nathan diuitem iniquum, &
 in eo, ipsum Dauidem accusante, iustissima iratus indignatione Da-
 uid aduersus hominem illum nimis, dixit ad Nathan: *Vinit Dominus,*
quoniam filius mortis est vir, qui hoc fecit. 5. Sic vtique ira pia dixit
 Elias: *Zelo zelatus sum pro Domino Deo exercituum, quia derelique-*
runt pactum tuum filij Israel: altaria tua destruxerunt, Prophetas tuos
occiderunt gladio. 6. Sic zelo bono Eliacim, Sobna & Ioahe, scissis
 vestibus, verba Rabfacis nunciauerunt Ezechiae, & ipse rex Eze-
 chias scidit vestimenta sua, & obuolutus est sacco, & intrauit in domum
 Domini. 7. Sic Ieremias iratus ait: *Cui loquar? & quem conuestabor?*
ut audiat? ecce incircumcisa aures eorum, & audire non possunt: ecce
verbum Domini factum est eis in opprobrium, & non suscipient illud. Id-
circo furore Domini plenus sum, laboravi sustinens. 8. Sic ipse Chri-
 stus, cum fecisset quasi flagellum de funiculis, omnes eiecit de templo, oves
 quoque & boues, & numulariorum effudit as, & mensas subuertit. Vn-
 de & recordati sunt discipuli eius, quia scriptum est: *zelus domus tue*
comedit me. Quid multis opus est? De Numinis ira veteres Philoso-
 phi accuratè disputauerunt; & reprehensi sunt vehementer Epicu-
 ræi, quòd dicerent, Deum irâ non tangi. In diuinis sanè litteris lu-
 culentæ historiæ diuinam iram, vtique bonam & iustam descripse-
 runt. Ibi, irato Deo, disuuium Mundo est inductum; orta lingua-
 rum confusio; Sodoma sulphureo igne in fumum versa; Pharaos
 cum toto exercitu, post multas totius Ægypti plagas, quasi plum-
 bum submersus; sexcenta sunt exempla; & omnis poena hominis,
 est ira Numinis. Si Numinis, ergo bona; quia in optimo nihil po-
 rest esse mali; nec quidquam in perfectissimo immoderati. Ipse
 Saul, cum intellexisset, Ionatham paululum mellis, contra patris
 adiurationem præceptumque, etiam nescientem gustauisse, iustitiæ
 zelo exardescens dixit: *Hac faciat mihi Deus, & hac addat, quia mor-*
te morieris Ionatha. Et ille Ionatha, qui, eo ipso tempore, fecit salu-
 tem magnam in Israel. Apud Ethnicos, par Romulo gloria L. Brutus,
 quia ille urbem, hic libertatem Romanam condidit: filios suos Tarquinij
 dominationem à se expulsam reducentes, summum imperium obtinens,
 comprehensos, proq; tribunali virgis caesos, & ad palum religatos, securi
 percuti iussit. Exiit patrem, ut Consulem ageret; orbusq; vinere, quam
 publicæ

1. Reg. 20. 34.

2. Reg. 12. 5.

3. Reg. 19. 10.

Isa. 36. 21. &
cap. 37. 1.

Ierem. 6. 10.

Ioan. 2. 15.

Gen. 7. 17.

Gen. 11. 7.

Gen. 19. 24.

Exod. 7. seqq.

1. Reg. 14. 44.

Val. Maxima.
lib. 5. c. 8.

publica vindicta deesse maluit. Nec minus animosè A. Fulvius vir senatorij ordinis, euntem in aciem filium retraxit, quàm Scavrus è pralio fugientem increpuit. Namq; inuenem & ingenio, & litteris, & forma, inter aequales nitentem, prauo consilio amicitiam Catilina secutum, inq; castra eius, temerario impetu ruentem, medio itinere abstractum supplicio mortis affecit: praefatus, Non se Catilina illum aduersus patriam, sed patriam aduersus Catilinam genuisse. Laudantur hi justè irascentes, & quidem filijs suis irascentes; in quorum laude diuina quoque ira laudabilis inuenitur. Cur enim Deus filijs suis non irascatur, si sint degeneres? si patris disciplinam excutiant à se? si contemnant, amantem? Enimuerò iratus fuit saepe, saepe eos castigauit. Deniq; Osee 11. 2. populum illum, de quo dixit: *Ex Aegypto vocavi filium meum*, quia vidit Christo tam inimicum, & in Hierosolymitana clade, & vsque ad hunc diem, quàm varijs modis afflixit? Nimirum vt ipse iustissima ira in refractarios animaduertit, ita vel exemplo vult etiam alios ad iram rationi consentaneam excitare. Sunt enim multi aded sine bile, & ratione, vt omnia sinant susque deque ire, & nunquam irascantur, nisi quando alios vident iustissimam licet iram à se postulare, iram à ratione dictatam, à Numine mandatam; ab ipsis Ethnicis approbatam: dummodo in potestate habeatur, & ipsa non superet vincatque rationem. Potest enim facile degenerare, Cael. l. 6. c. 35. cum Gallius Vibius vir magnæ eloquentiæ insaniam mentiens, quod assimilabat, ad veram redegerit. Subesse debet ira non præesse.

IV.
PARENTVM
NON IRA-
SCENTIVM
CVLPA.
1. Reg. 2. 22.

Vtinam hæc ira esset in omnibus parentibus, qui suos liberos nimia destruunt indulgentia, & vel omnino conuiuent, vel nimis molliter irascuntur, quando audiunt, prolem suam exorbitare; quemadmodum Heli, qui erat senex valde, & audiuit omnia, qua faciebant filij sui vniuerso Israeli: & quo modo dormiebant cura mulieribus, qua obseruabant ad ostium tabernaculi: & dixit eis: *Quare facitis res huiusmodi? quas ego audio, res pessimas, ab omni populo? Nolite, filij mei: non enim est bona fama, quam ego audio, vt transgredi faciatis populum Domini. Si peccauerit vir in virum, placari ei potest Deus si autem in Dominum peccauerit vir, quis orabit pro eo?* Vbi multa consideratione digna se se offerunt. 1. Non fuisse dubia filiorum crimina. 2. non fuisse exigua. 3. non fuisse pauca. 4. non fuisse occulta.

occulta, ſed publica & ſcandalofa. 5. non latuiſſe eorum parentem, quia non ab vno, ſed ab omni populo audiuit. Non fuiſſe dubia, tot teſtes oſtendebant, nec ipſi negabant rei. Non fuiſſe exigua, locus, genus, occaſio peccandi oſtenderunt. Siquidem in loco ad orationem & ſacrificia deputato, & cum perſonis Dei ſeruitio deſtinatis peccauerunt: nam dormiebant cum mulieribus, qua obſeruabant ad eſtium tabernaculi, luſtrum è templo facientes. Non fuiſſe pauca, indicant illa omnia, qua faciebant filij vniuerſi Iſraeli. Non fuiſſe occulta, ſed publica & ſcandalofa, exprimitur illis verbis, quia omnis populus eos accuſabat; & qua Heli ipſe dixit, ut transgredi faciatis populum Domini. Non latuiſſe parentem, illa etiam declarant; Et audiuit omnia, qua faciebant filij ſui. 6. Igitur Heli & ſenij authoritate, & poteſtate paterna, & ſacerdotali pietate vti debuiſſet. 7. Debuiſſet & ſacrificia promouere, qua filij impediabant, neſcientes Dominum, neque officium ſacerdotum ad populum; ſed quicumque immolaſſet victimam, veniebat puer ſacerdotis, dum coquerent carnes, & habebat fufciulam tridentem in manu ſua, & mittebat eam in leberem, &c. Et erat peccatum puerorum grande nimis coram Domino; quia retrahebant homines à ſacrificio Domini. 8. An non debebat hoc etiam grande eſſe coram Heli? Sed ille parens fuit indulgens. Mitio fuit, amore cæcus fuit, filijs irafci non potuit. 9. Quare facitis res huiusmodi? ait: quaſi ocaſionem eis offerret, ſe excuſandi, aut quaſi illi cauſam dicere honeſtam rerum tam inhoneſtarum potuiſſent. 10. Nolite filij mei, inquit, non enim bona eſt fama, quam ego audio. Quaſi eorum illum fama magis, quam culpa affligeret. Non irafci, in quibus oportet, inſipientis eſt, ait Ariſtoteles. Quid mollius potuit dicere, quam: Nolite, filij mei? baculum arripere debuiſſet; homines nequam veriùs nominaiſſet; à capite aſſere, per ſcapulas & lumbos, per femora & crura loris eos, ex mæſſico conſcribiſſet. Sed ira defuit illi, quamuis, ſi S. Hieronymo credimus, alioqui ſanctimonia eſſet illuſtris. Sic amorum filiorum excæcavit. Vt & nos plerumque Non videmus manica, quod in tergo eſt ad aliorum vitia aquila, lynces, & toti, ſicut Argus, oculi. ſiſtica excuſamus, & qua poſſumus, tegimus; ne culpa in nos redundet. Ira tunc nobis deeſt, ſicut defuit Heli.

ELIAM MAIO
 MARI MAGNO
 DIVERSARIUM
 HERMANNI
 1787

Ariſtot. l. 3.
 Ethic.

S. Hieronymi
 in cap. 6. ad
 Ephes.

V.
 QVAM MALE
 QUIDAM IN-
 DVLGENTIAM
 HELI IMITEN-
 TVR?

Ne vobis quoque desit, o parentes, irascimini, & nolite peccare, si filij vestri peccant. Immo nolite huius Heli effeminatam clementiam superare. Heli, indulgentiam peccavit: & tamen accusationes ab omni populo admisit, vos non vultis audire, si quis filios vobis vestros accuset; putatis nimirum illos delinquere non posse; plus filijs creditis, quam accusatoribus filiorum; vera dicentes, illico pulli vestri eludunt negando & perfrecte mentiendo. Heli filios suos vocavit, & accusatores, non nisi generatim citavit, ab omni populo, se rem audisse, dixit: non dixit, Ioachim vos accusavit, ut nonritis vestrum proditorem; non nominavit Manassem; non descripsit alium, quem facile coniectura assequi possent: vos, ut filios vestros in odium atque vindictam incitetis, ut dissidia pariat, vicinus, inquit, dixit: Georgius hoc de vobis scripsit: epistolam eius legite: ita accusantes, in gratiarum actionem, vicissim accusatis; ita ostenditis, aere vobis esse, si quis indicet, sibi aliquid in filijs vestris displicere; ita facitis, ut vos nemo impolterum, si quid filij vestri peccauerint, aut si in periculum inciderint, audeat admonere. Heli saltem filios suos ita compellavit. *Non est bona fama, quam ego audio: vos, si de vestra sobole aliquid turpe narratur, saepe etiam ridetis, & placere vobis testamini, si quid audeant. nempe heroicum esse putatis, posse esse facinorosum; & ex hoc viros agnosci dicitis, si filios vestros, tametsi vxores non habeant, tamen iam liberos habere audiatis. Haecine summa est gloria vestra, proletarios mundo dedisse? qui nomen viri, non virtute, sed libidine metiantur. O viri, non viri, sed mulieres! o matres, non patres! o Mitiones, non Hegiones? cur vos tanta amentia finitis excæcari? Irascimini, & nolite peccare. Peccatis enim hic, si non irascimini, quando filij vestri, filiaque vestrae iram inuenerunt. Merito igitur poenae vos expectant, quas meruit audire & sustinere Heli sacerdos; longeque atrociores. Liberorum enim peccata, in parentum supplicia redundant. Recte Clemens scripsit: parentes illius peccati reos fieri, in quod, eorum indulgentia, proles incurrit. Unde dicitur: *Docce filium tuum, & operare in illo, ne in turpitudinem illius offendas. Patientia enim irrationabilis, ait S. Chrysostomus, vitia seminat, negligentiam nutrit, & non solum malos, sed etiam bonos inuitat ad malum.* Et addit: *Iracundia, quae cum causa est, non est iracundia, sed iudicium.**

Clem. lib. 4.
 Constit. Apo-
 stol. cap. 20.
 Eccli. 30.
 S. Chryso-
 st. hom. 11. super
 Matth.

Quare

Quare & defectus iræ iudicium rationis consequentis, vitiosus est; est enim defectus motus simplicis in voluntate, quo aliquis, nõ tam ex passione, sed, ex iudicio rationis pœnam infligit, ideoque non tam irasci dicitur, quàm iudicare. Quamuis & hic ipse simplex motus voluntatis *ira* appelletur. Ex quo necessariò, in homine, sequitur motus appetitus sensitivi, qui est cum passione, & cum corporis alteratione, vocaturque & ipse *ira*. Quoniam autem natura ita constituti sumus, vt in nobis appetitus inferior sequatur motum appetitus superioris, nisi aliquid repugnet; ideoque motus iræ in appetitu sensitivo, non potest penitus deficere, nisi per subtractionem vel debilitatem motus in voluntate existentis. Hinc fit, vt, sicut defectus voluntarij motus ad puniendum, iuxta iudicium rationis, est vitiosus, etiam defectus passionis iræ fiat vitiosus. Deficit ergo ira hæc & passionis, & rationis, in parentibus, qui filios peccantes non plectunt; cum ipsi à summo iudice plectendi. Et, licet *Comica lenitatis hi patres, tragica asperitatis illi* sint, neutrique laudandi, efficit tamen plerumque lenitas, quàm asperitas filios deteriores. Quibus parcere, est eos occidere. Vixissent longè diutiùs filij sacerdotis Heli, si eos parens castigasset: lenitate sua & ipse mortem incurrit, & filijs vitam accidit, clemens homicida.

Neque aliorum indulgentiã corrupti, in eorum laudes eunt, à quibus corrigi eos oporteret. Vt enim Diogenes Cynicus, cum esset conspicuus indecenter voracem puerum, pædagogo plagam incussit, inferens: *Vt quid ita imbuis?* ita iram quoque Numinis experientur, qui, quando officium exigit, non irascuntur. Sunt autem in hoc numero, non Pædagogi tantum & Magistri, qui sibi concreditos clientes discipulosque vino madidos, sine indignatione, aspiciunt; & non raro ipsi, vt profundius immergantur, propinant, vrgent, docent, non orare, sed potare, vt discipulos habeant ebrietatis; non, inquam, in hoc numero hi tantum sunt; sed alti etiam Magistratus, Principes, Reges, Imperatores. Celebrabatur aliquando Charillus, ibi Archidamas subiunxit: *Quinam hic bonus sit, qui nec improbus est acerbus?* Magistratum, Principem, Regem, imperatorem, fulmini illi similem esse decet, quod mollia non lædit, dura conterit: ita enim & illi amabiles esse debent probis, improbis seueri; quia illi suauitate, isti metu reguntur. Improbus,

R 3

qui

VI.
MAGISTRATUS
NON IRAS-
CENTIS CVL-
PA.
Cælius lib. 26
cap. 27.

Plutarch. de
discernendis
adulatoribus,

qui non timet, quiduis audet. Princeps ergo, qui non potest irasci, qui bile caret, qui columba sine felle, agnus sine dente vocatur, quia non metuitur, merito ipse metuere debet iram Dei omnipotentis. Est enim causa maximorum, in Repub. malorum. Nulla sub eo iustitia, nulla securitas; sed perfidia, proditioes, libidines, & omnis iniquitatis ac impuritatis machinationes, sub eo, vigent. Venduntur iudicia, emuntur sententiae, proscribuntur leges; & pecunia ab hoste donata aequè est chara, ac si à Principe proprio venisset. Quid enim? aiunt, si fraus succedit, opes crescent: si deprehendor, non periclitor, Princeps enim meus, sponsia mollior est, nequit irasci, quid igitur obstat, quò minus illius causam pronunciem esse iustiore, cuius manum in me experior largiorem? Promittit hostis grandia; maiora sunt munera, quàm stipendia; illi serui, à quo plus accipio. Nihil mihi est timendum, sub magistratu non irascente; vigilet ergo audacia, iustitia dormiente. Facere iubet mala, qui non punit. Qui tolerat adulteria, est in alieno crimine, adulter. Qui dissimulat malum, facit malum. Ita etiam alioqui bonus princeps, castus rex, & integritatis amans magistratus, causa est omnium, in ciuitate, prouincia, regnouè, malorum, si nunquam irascitur. Quibus proin merito dici potest: *Irascimini, & nolite peccare*: nam & sine peccato irasci, & ni, cum res exigit, irascimini, peccare potestis. Hæc ira, non est contra charitatem, sed ad charitatem originem suam refert. Immo odit, qui non punit. Quod enim de filiis, id & de alijs subditis dici intelligique debet. De filiis autem dicitur: *Qui parcit virga, odit filium suum: qui autem diligit illum, instanter erudit.* Quantum autem oderit, è D. Chrysostomo accipe: *Hos ergo patres, ait, quod nemo tamen me commotius dicere, quàm verius existimet, parricidis ipsis immaniores sceleratiorisque dixerim. Illi enim corpus ab anima disseparant; isti & animam, & corpus aternis ignibus tradunt. Atque is quidem, qui corpore occiditur necessario naturali lege, etiamsi necatus non fuisset, moreretur: hic verò sempiternam mortem vitare potuisset, nisi hanc illi consciuisset paterna negligentia. Præterea corporis mortem superueniens protinus resurrectionis gloria delere poterit facillimè, anima verò interitum nihil soluere poterit, cum sibi nulla tam sit reliqua salutis spes, verùm immortales cruciatus luctu cogatur. Itaque non iniuria parentes (& magistratus) eiusmodi deterio-*

Prou. 13. 24.
S. Chrysof.
lib. 3. aduers.
vituperato-
res vit. mon.

deteriores parricidis esse diximus. Hac de causa Sapiens ait: *Tu virga* Prou. 23. 14.
percuties eum, & animam eius de inferno liberabis.

Quod de Concionatoribus ipsis occini potest. Nam si Cyni-
 corum vertex Diogenes sapienter putatur locutus, quando, auditis
 Platonis laudibus, dixit: *Quid verò habet ille præclari, qui tam diu*
Philosophiam professus, nemini acerbus fuit? quid ad Concionatores
 dicet iudex Deus, qui floribus tantum verborum student? qui mul-
 cere aures, non corrigere mores populi volunt? qui iucunda, non
 vtilia proferunt? qui semper auditores laudant, nunquam emen-
 dant; Encomiastæ, non Ecclesiastæ? qui, ut ipsi nunquam sunt in
 dicendo vehementes, ita neque alios vnquam commouent vehe-
 menter? vitij placati, non irati: Mitiones, non Cicerones: deni-
 que *canes muti non valentes latrare, videntes vana, dormientes, & aman-*
tes somnia. Ad hos utique etiam Deus de cælo clamor: *Iraescimini,*
& nolite peccare; peccabitis, si non irascamini; ira iusta est, contra
 iniustos detonare; exagitare impuros; superbos debellare; lurco-
 nibus non parcere; inuidiam stilo confodere; proscribere iracun-
 diam; & in vitia non esse clementem. Est, clament, qui, tanquam
 podagræ, se tangi non sinunt: est, nimium dici videatur illis,
 quibus nullum scelus est nimium. Dixit & Christus vehementer,
 sed dixit vtiliter; dixit *ita, ut non possent panem manducare.* Et, cum
 audissent sui, exierunt tenere eum: dicebant enim: *Quoniam in furorem*
versus est. Sinite hoc & de vobis dici, concionatores; vos, cum
 Christo, *irascimini, & nolite peccare* parcendo. Vnusquisque sibi di-
 ci putet: *Clama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam; & annuncia*
populo me scelera eorum, & domui Iacob peccata eorum. Sic irasci, est
 sanare, non vulnerare; punire, non insanire: iudicare, non præ-
 cipitare.

VII.
 CONCIONA-
 TORVM NOM
 IRASCIENTIVM
 CVLPA.
 Plutarch. de
 virt. morali.

Isa. 56. 104

Marc. 3. 27

Isa. 58. 11

PARS SECVNDA.

Hucusque de ira utili & moderata libuit præmiari, qua
 irasci quis potest, ut non peccet; nunc, quò tendimus,
 pergemus, ad iram malam perniciosamque ante oculos
 ponendam. Quæ homini semper in promptu, & ferè quotidiana,
 magnum negotium facessit; immo, ni dometur, ex homine tetrum
 ac rabidum canem, enimvero, suam belluam facit, eumque ad
 omne

VIII.
 IRAE MALAE
 COMP. RATIO.

omne genus peccati impellit. Vnde & maximè indiget illà admonitione: *Irafcimini, & nolite peccare: vel potiùs illà, Sit autem omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad iram. Ira enim viri iustitiam Dei non operatur, sed, velut Acherontica Alecto hydrii crinica adest Dirarum ab sede sororum Bella manu lethumq³ gerens, Quæ sibi cui facem coniecit, & atro*

Virgil. lib. 7.
Æneid.

*Lumine fumantes fixit sub pectore tadas,
Savit amor ferri, & scelerata insania belli:
Ira super: magno veluti cum flamma sonore
Virgea suggeritur costis undantis aheni:
Exundantq³ æstulatices: furit intus aqua vis:
Fumidus atque altè spumis exuberat amnis:
Nec iam se capit vnda: volat vapor ater ad auras.*

Herodot in
Erat.

Ita enim irâ calentes æstuant, neque mentis impetum possunt cohibere; citiùs elephantum sub ala celent, & flammâ faciliùs in ore ardente opprimant, quàm in animo iram. Erumpit in oculos furor, in genas rubor, in linguam verba, in pugnos minacitas, nec pauci, Orestis instar, vi insaniæ, sibi digitum arrodunt, caput pugnis cadunt, aut parieti allidunt Furijs agitati. Lycurgus certè rex Thraciæ in furorem versus, crura sibi ipse amputavit. Nam illud minus fuit in Oreste, qui per insaniam sibi vestes dilaceravit, vnde & adagium ortum est, *Orestis pallium texere*, in eos qui parant munus abusufo; & apud Iudæos vsitatissimum fuit, *scindere sibi vestimenta*, in signum indignationis. Cleomedem, seu Cleomenem scribit Herodotus, à Lacedæmonijs, quibus imperabat, primò expulsùm, pristiniæ quidem dignitati restitutum fuisse, non multò tamen post in tantam insaniam incidisse, vt cuique obvio sceptrum in faciem impingeret. Quod eum facientem propinqui soleis ligneis illigauerunt, & in carcerem coniecerunt: ybi arrepto custodis, seu carcerarij gladio, ab ima corporis parte ad verticem capitis, se dissecuit. Tam potens est ira degenerans in furorem. Harthbenus fuit athleta quispiam, ex Helsingia, nouem cubitis procerus, quem Saxo Grammaticus in tantas Furijs testatur cecidisse, vt summas clypei partes corroserit, raptas ore prunas in viscerum ima transfuderit, crepitantia flammarum pericula percurrerit, atque ad extremum in sex athletarû suorum præcordia, furente manu ferrum conuerterit.

terit. Furori hoc ascribitur? Idem ira facit, quid non rodit? quem non mordet, cuius nomen non lacerat? quos non vel voto, vel ferro occidit? Atque id ut faciat, carbones & prunas irascendiq; materiam sibi ipsi ministrat. Habetque hic affectus sua incrementa. Quædam ira subito motu oritur, & citò iterum subsidit, multaque sæpe facit repentino impetu, quæ omitteret meditata. Non rarò enim habet *sanctiam* adiunctam, quæ est severitas excedens, etiam id crudeliter efficere gestiens, quod iure fieri posse videtur. Est enim cupiditas ad immanitatem prorumpens. Alia est ira durans, quæ *inimicitia* dicitur, & ut grauius feriat, ulciscendi tempus obseruat; quæ & *discordia* potest vocari, quam Cicero *iram acerbiorem, intimo odio & corde conceptam* appellat. Hæc quò diutius retinetur, eo magis crescit, sicut fœtus in vtero. Denique *feritas* est atrocissimæ cupiditatis rabies, vis in animo adedò accensa, & tam menti, quàm corpori imperitans, ut omnem prorsus rationis motum extinguat, feris & bestiis simillima; quæ omnes inuadit, innocentes æquè ac nocentes; nullo discrimine, *Tros Rutulusue fuit*: Hæc genera, atque hos iræ fœtus non ignorans Philosophus dixit: *Iracundi quidem celeriter commouentur, & in quos non decet, & quibus de causis, & vehementius, quam sat sit: sed facile ac citò etiam eorum ira desistit, quod in ijs est optimum. Acerbi agrè placantur, diuq; irati sunt: nam iram retinent: animum autem si semel expleuerint, tum modus apponitur. Ultio enim modum finemq; iræ adhibet, pro dolore voluptatem exhibens. In-fensos homines appellamus eos, qui quibus de causis minùs rectum est, irascuntur: & vehementius, & diutius, quàm ratio postulare videatur: eos etiam, qui non redeunt in gratiam, nisi ultio, vel animaduersio sit consecuta. Et alio loco: Iraparere quidem illa videtur, quodammodo rationi: sed non attentè eam audit; ritu canum, qui priusquam considerarint: sitne is amicus, qui pulsauit, allatrant. Sic ira feruore ac repentino nature motu incitata, audit illa quidem rationem: sed prescriptione non intellecta, ad supplicium se ultionemq; conuertit. Adedò furor iraq; mentem*

Præcipitant.

Potens est morbi huius remedium, cognitio illius. Quare sapienter fertur Plato auditores suos admonuisse, ut irati se in speculo contemplarentur. Nam dicebat, cum faciem suam furibundam,

Aristot. lib. 4.
Ethic. c. 5.

Idem lib. 7.
Ethic. c. 6.

Virgil. lib. 2.
Æneid.

IX.
IRA MALA
VENIALIS, VES
MORTALIS.

dam, per omnia, phrenetico similem viderent, eo dedecore terri-
 tos, imposterum ab ira sibi facilem temperaturos. Est autem ira vi-
 tiosa, *immoderata cupiditas puniendi eius, à quo se quis laesum arbitra-*
 tur De hac ait S. Paulus: *omnis indignatio, & ira tollatur à vobis;*
 illa scilicet *omnis*, quæ rationis excedit modum, ut S. Thomas mo-
 net. Cum enim ira sit passio, passio autem appetitus sensitivi, ut
 supra dictum est, eousque sit bona, quousque regitur à ratione,
 mala ibi esse incipit, ubi velut torrens extra alveum effusus, ordinem
 rationis excedit. Unde, si quis vindictam à recta ratione dictatam
 meditetur, vocatur ira eius, *ira per Zelum*, estque laudabilis ille ap-
 petitus. Sin autem vindicta, contra regulam normamque ratio-
 nis, coquatur, ut vel puniatur is, qui non meruit; vel plus acerbi-
 usque puniatur, quam meruerit; vel etiam non legitimo ordine,
 aut non legitimo fine, qui est conservatio iustitiæ, & culpæ corre-
 ctio; tunc appetitus iræ est malus ac vitiosus, nominarique solet
ira per vitium; estque peccatum saltem veniale, si rationem præve-
 niat, atque nimia passione erumpat, aut in modico vindictam ex-
 petat, aut ad effectum gravem non perducatur. Etsi enim ira, quia &
 charitati, & iustitiæ est contraria, ex genere suo, sit peccatum mor-
 tale; potest tamen talis appetitus, ob imperfectionem actus, esse
 tantum peccatum veniale. Quæ imperfectio actus vel oritur ex
 parte appetentis, in quo motus iræ iudicium rationis prævenit; vel
 ex parte appetibilis, quando scilicet aliquis, modicè duntaxat, &
 in re nullius momenti, quæ quasi nihili esse putatur, se se vult vin-
 dicare; quæ res ipsa si alteri inferretur, tamen mortaliter non pec-
 caretur. Grauis & mortalis ira esset, si quis demissis, ut aiunt, au-
 riculis, & deliberatè notabilem vellet vindictam, immerito, vel
 maiorem, quam meruisset, vel propria auctoritate, vel contra ju-
 ris ordinem, vel præcipuè, non amore iustitiæ, sed ut proximo ma-
 le sit, ex odio & malevolentia, parare. Hæc sunt, quæ iram effi-
 ciunt inordinatam, & frænum exigunt. *Esto, sit natura irasci*, ait
 S. Ambrosius, *aut plerumque causa: hominis est tamen temperare ira-*
cundiam, non leonino raptari furore, non assuescere clamori, non serere,
nec acerbare familiare iurgium; nec in fermento iacere, & stoma-
chari,

Aiebat

Aiebat porrò Democritus, *iram, quemadmodum canes, cacas*
criminationes parere. Quod verum est; satis non est. Nascuntur,
 enim ex illa plures filix, omnes vtiq; vt S. Gregorius monuit,
 detestandæ: *rixa, tumor mentis, contumelia, clamor, indignatio, blas-*
phemia. Iratus siquidem, vt scloppus, igne admoto, illico in sonū
 erumpit, & in rixas, & in clamores, & in indignationes, & in ipsum
 Deum blasphemandum. Quin & mente intumescit, quia lædi, pu-
 tat esse contemni. Hæ sunt filix iræ. Nec sufficiunt istæ. Quippe
 ira intus in animo, tanquam Æthnæa quædam excitat incendia;
 quæ prorumpunt in omnia animi vitia, & corporis membra; in-
 flammæ oculorum; in ruborem vultus; in linguæ titubationem &
 præcipitantiam; in celeritatem pedum, in pruritus manuum,
 in pugnos & pugnas, in cædes, homicidia, parricidia, proditioes;
 denique multi, vindictæ causa, Orco se atque Diris deuouerunt.
Nihil iracundo homine insuauius, ait S. Chrysofomus, *nihil grauius,*
nihil infestius, turpius nihil, fera potius, quàm iracundo homini cohabi-
tandum est. Fit quippe & iracundus quodammodo bestia, & fera
 feroxque bestia. Dum enim ex illata iniuria, vel iniuriæ opinione,
 appetitus, ad vindictam repellendam, cum impetu, incitatur, ac-
 cenditur, per eam vehementiam, sanguis & spiritus, circa cor, ac-
 cedente etiam fellis euaporatione. Hinc cor palpitatur, tremit cor-
 pus, titubat lingua, ignescit facies, obscurantur oculi, vt noti
 non rectè noscantur. Nec de corpore duntaxat intelligendum est
 illud: *conturbatus est a furore oculus meus:* sed multò magis etiam
 de mente; ira enim rationem, sicut somnus, aut ebrietas impedit,
 ligat, turbat. Hinc, irati lippiunt; hinc, vt defoculi, caligant;
 hinc cæcantur. Hinc, ratione euersa, in insani modum Aiæcis ar-
 mati & hominibus, & pecoribus infesti loris cædunt, & tota lani-
 ant armenta; & dum porcos verberant, putant, se in Græcos inci-
 disse. Hinc in ipsos filios, vt Athamas aut Agaue, tanquam in ho-
 stes, irruunt. Hinc in furorem rapti

Eumenidum veluti demens videt agmina Pentheus,

Et solem geminum & duplices se ostendere Thebas.

Hinc si vel digitulo tangantur, belluæ in morem, sauiunt, & in
 omne crimen ruunt. Denique *ianua vitiorum omnium iracundia est,*
 ait S. Hieronymus, *qua clausa, virtutibus intrinsecus dabitur quies:*

S 2

aperta

X.

IRAE EFFE-
 CRVS.
 Maxim. ferm.
 de Ira.
 S. Gregor. lib.
 31. Mor. c. 31.
 seqq.

S. Chrysof.
 hom. 29. ad
 pop. Antiochæ

S. Damascen.
 lib 2. c. 26. de
 fide orthod.

Psal. 30. 10.

S. Greg. lib. 5.
 Mor. c. 31.

Virgil. lib. 4.
 Æneid.

S. Hieron. in
 Prou. 13. c. 29.

dam, per omnia, phrenetico similem viderent, eo dedecore terri-
 tos, imposterum ab ira sibi facilem temperaturos. Est autem ira vi-
 tiosa, *immoderata cupiditas puniendi eius, à quo se quis laesum arbitra-*
 tur De hac ait S. Paulus: *omnis indignatio, & ira tollatur à vobis;*
 illa scilicet *omnis*, quæ rationis excedit modum, ut S. Thomas mo-
 net. Cum enim ira sit passio, passio autem appetitus sensitivi, ut
 supra dictum est, eousque sit bona, quousque regitur à ratione,
 mala ibi esse incipit, ubi velut torrens extra alveum effusus, ordinem
 rationis excedit. Unde, si quis vindictam à recta ratione dictatam
 meditetur, vocatur ira eius, *ira per Zelum*, estque laudabilis ille ap-
 petitus. Sin autem vindicta, contra regulam normamque ratio-
 nis, coquatur, ut vel puniatur is, qui non meruit; vel plus acerbi-
 usque puniatur, quam meruerit; vel etiam non legitimo ordine,
 aut non legitimo fine, qui est conservatio iustitiæ, & culpæ corre-
 ctio; tunc appetitus iræ est malus ac vitiosus, nominarique solet
ira per vitium; estque peccatum saltem veniale, si rationem præve-
 niat, atque nimia passione erumpat, aut in modico vindictam ex-
 petat, aut ad effectum grauem non perducatur. Etsi enim ira, quia &
 charitati, & iustitiæ est contraria, ex genere suo, sit peccatum mor-
 tale; potest tamen talis appetitus, ob imperfectionem actus, esse
 tantum peccatum veniale. Quæ imperfectio actus vel oritur ex
 parte appetentis, in quo motus iræ iudicium rationis prævenit; vel
 ex parte appetibilis, quando scilicet aliquis, modicè duntaxat, &
 in re nullius momenti, quæ quasi nihili esse putatur, se se vult vin-
 dicare; quæ res ipsa si alteri inferretur, tamen mortaliter non pec-
 caretur. Grauis & mortalis ira esset, si quis demissis, ut aiunt, au-
 riculis, & deliberatè notabilem vellet vindictam, immerito, vel
 maiorem, quam meruisset, vel propria auctoritate, vel contra ju-
 ris ordinem, vel præcipuè, non amore iustitiæ, sed ut proximo ma-
 le sit, ex odio & malevolentia, parare. Hæc sunt, quæ iram effi-
 ciunt inordinatam, & frænum exigunt. *Esto, sit natura irasci*, ait
 S. Ambrosius, *aut plerumque causa: hominis est tamen temperare ira-*
cundiam, non leonino raptari furore, non assuescere clamori, non serere,
nec acerbare familiare iurgium; nec in fermento iacere, & stoma-
chari,

Aiebat porro Democritus, *iram, quemadmodum canes, cacas*
criminationes parere. Quod verum est; satis non est. Nascuntur,
 enim ex illa plures filix, omnes vtiq; vt S. Gregorius monuit,
 detestandæ: *rixa, tumor mentis, contumelia, clamor, indignatio, blas-*
phemia. Iratus siquidem, vt scloppus, igne admoto, illico in sonū
 erumpit, & in rixas, & in clamores, & in indignationes, & in ipsum
 Deum blasphemandum. Quin & mente intumescit, quia lædi, pu-
 tat esse contemni. Hæ sunt filix iræ. Nec sufficiunt istæ. Quippe
 ira intus in animo, tanquam Æthnæa quædam excitat incendia;
 quæ prorumpunt in omnia animi vitia, & corporis membra; in-
 flammæ oculorum; in ruborem vultus; in linguæ titubationem &
 præcipitantiam; in celeritatem pedum, in pruritus manuum,
 in pugnos & pugnas, in cædes, homicidia, parricidia, proditioes;
 denique multi, vindictæ causa, Orco se atque Diris deuouerunt.
Nihil iracundo homine insuauius, ait S. Chrysofomus, *nihil grauius,*
nihil infestius, turpius nihil, fera potius, quàm iracundo homini cohabi-
tandum est. Fit quippe & iracundus quodammodo bestia, & fera
 feroxque bestia. Dum enim ex illata iniuria, vel iniuriæ opinione,
 appetitus, ad vindictam repellendam, cum impetu, incitatur, ac-
 cenditur, per eam vehementiam, sanguis & spiritus, circa cor, ac-
 cedente etiam fellis euaporatione. Hinc cor palpitatur, tremit cor-
 pus, titubat lingua, ignescit facies, obscurantur oculi, vt noti
 non rectè noscantur. Nec de corpore duntaxat intelligendum est
 illud: *conturbatus est a furore oculus meus:* sed multò magis etiam
 de mente; ira enim rationem, sicut somnus, aut ebrietas impedit,
 ligat, turbat. Hinc, irati lippiunt; hinc, vt defoculi, caligant;
 hinc cæcantur. Hinc, ratione euersa, in insani modum Aiæcis ar-
 mati & hominibus, & pecoribus infesti loris cædunt, & tota lani-
 ant armenta; & dum porcos verberant, putant, se in Græcos inci-
 disse. Hinc in ipsos filios, vt Athamas aut Agaue, tanquam in ho-
 stes, irruunt. Hinc in furorem rapti

Eumenidum veluti demens videt agmina Pentheus,

Et solem geminum & duplices se ostendere Thebas.

Hinc si vel digitulo tangantur, belluæ in morem, sauiunt, & in
 omne crimen ruunt. Denique *ianua vitiorum omnium iracundia est,*
 ait S. Hieronymus, *qua clausa, virtutibus intrinsecus dabitur quies:*

S 2

aperta

X.

IRAE EFFE-
 CRVS.
 Maxim. ferm.
 de Ira.
 S. Gregor. lib.
 31. Mor. c. 31.
 seqq.

S. Chrysof.
 hom. 29. ad
 pop. Antiochæ

S. Damascen.
 lib 2. c. 26. de
 fide orthod.

Psal. 30. 10.

S. Greg. lib. 5.
 Mor. c. 31.

Virgil. lib. 4.
 Æneid.

S. Hieron. in
 Prou. 13. c. 29.

S. Greg. 1. 8.
reg. cap. 5.

XI.
TRAGICA
IRASCENTIS
HISTORIA
Ex his Philip.
Doulterman.
in Pædagogo
Christiano
cap. 7. §. 7.

Stobæus ser.
18 Horat. 1. 3.
epist. 3.
Senec. lib. 1.
de ira cap. 1.

Sallust. in Lu-
guth.
Cic. lib. 4.
Tuscul. qq.

aperta verò ad omne facinus armabitur manus. Cuius rei breue, sed luculentum exemplum apponâ, è quo perspicuum est, quàm & ira hominem turbet, & nihil decernendum sit de vindicta, nisi cum ira derferbuerit, iuxta illud D. Gregorij: *Quoties ira animum inuadit, mentem edoma, vince teipsun. Differ tempus furoris, & cum tranquilla mens fuerit, quod placet vindica. Ira enim in vindicta malorum sequi debet rationem animi, non praire, ut quasi ancilla iustitia post tergum veniat, & non lascina ante faciem prorumpat.* Exemplum est istud.

Simon Goulart, in historijs nostri temporis, & Liber primus conformitatum admirandorum antiquorum cum huiusce temporis, referunt, virum quendam agricolam, postquam

Sole sub ardenti, flauentia messuit arua,
dum in agro manipulis colligendis colligandisque occuparetur, filium misisse, qui nescio quid domo afferret. Filius, ut ea fert ætas, vel in via cum æqualibus lusitans, vel fugitans laboris, moras longiores traxit. Pater, expectatione sua tardiùs redeunte nato, primùm numerare tempus, mox impatienter moramentum ferre, variasque secum morandi causas expendere, tandemque ita excaudescere cœpit, ut de eo verè credi posset, quod Cato Priscus dixit: *Iratum ab insano, non nisi tempore distare: iste semper, ille ad tempus insanit.* Quodque vel Horatius scripsit: *Ira furor breuis est* (vel, ut Themistius loquitur, *breuis insania*) pro oraculo haberi potest. Si quidem, præ reliquis iræ affectus *totus concitatus, & in impetu doloris est: armorum, sanguinis, suppliciorum, minimè humana feruens cupiditate: dum alteri noceat, sui negligens; in ipsa irruens tela, & ultionis secum multa tractura avidus.* Equè enim ira impotens sui est, decoris oblita, necessitudinum immemor, in quod cœpit pertinax & intenta, rationi consilijsq; preclusa, vanis agitata causis, ad dispectum æqui verig; inhabilis, ruinis simillima, quæ super id, quod oppressere, franguntur. Hæc, uti Philosophus descripsit, in colono irascente, omnia apparuere. cum enim irâ non caleret, sed æstualet, tanquam redeuntis tarditate in amentiam datus, ita sanguinem suum, in suo filio, excepit segniùs reuerso. Suffecissent, ad eum castigandum verba; alapæ tres testudineum gradum satis puniuisent, aut scutica circum pedes vibrata. Sed *cupido & ira pessimi sunt consultores, & furor prædominans non patitur moderationem, nam, ut rectè dixit Ennius, iuitium est insania.*

ſania. Iraque glebam, ligna, lapides, & quidquid obuium furor præbuit, vi maxima, in puerum coniecit. Non eſt telum, poſtquam manu fugit, in noſtra poteſtate, neque ſemper volat, quò deſtinatur. Quare fortasſe & colonus iſte plus nocuit, quàm voluit. Certè, poſtquam nocuit, tantum voluiſſet non nocuiſſe. Illi enim, cui vitam dedit, tot iaculis iccto vitam effudit, quæ cum ſanguine effluxit. Verè ita ſe res habet: *ſinis ira, initium eſt pœnitentiæ.* Vix filium agricola ſtrauit, & mox damnauit, quod fecit. Iacentem namque, ſine anheliu, ſine motu, ubi vidit, deſijt furere: immò tum demum magis cœpit inſanire. Ira enim in pœnitentiam doloremque verſa, in ſe clarè oſtendit, iratos ruinis eſſe ſimiles, *quæ ſuper id, quod oppreſſere, franguntur.* Quia enim plerunque iracundus, cum iracundiæ deſierit, tunc iralcitur ſibi, tantus eum occiſi filij ſubiijt dolor, vt ad extrema ſe ſe conſilia conuerteret, ſibi que iam ipſi flagrantiffimè inſenſus, deſperatiſſima cogitaret. Vt ergo nimia ira *eſtrationi conſilijsq; præcluſa*; ita, filij cadauere manipulis tumultuariè tecto, domum è rure turbatus cucurrit. Domi, neque vxore, neque filio infante ſalutato, in horreum ingreſſus, arrepto laqueo, ex alta ſe trabe ſuspendit. Sedebat tunc à recenti partu in balneo vxor, infantulo ad vbera harente, cui verna ruſticum adeò intempeſtiuè ex agro reuerſum curioſius obſeruans, cum triſtem ſcenam repente nunciaviſſet; exiliens illa, horrore ſubito correpta, è balneo protinus ad horreum aduolauit. In tanta autem perturbatione, feſtinationeque, & ſui & prolijs oblita, infantem neglexit, qui interea balnei aquis eſt ſuffocatus. Vtrinque ergo tragœdia ſe exeruit. In horreo, in felix mulier maritum vidit pendere in ſublimi: inde ad balneum triſtis reuerſa, extinctum infantem in imis aquis demerſum inuenit. Tertio iam funeri cauſſam dederat ira coloni, & nondum deſauerat: nam tot malis iccta & ipſa mater, poſt inſolubiles planctus, & eiulatus, in deſperationem data, ad horreum eſt regreſſa; oſtioque & omni aditu diligenter occluſo, ſe ex eadem infelici trabe, iuxta pendulum & adhuc calentem maritum ſuspendit. Ita, vno die, quatuor fueribus ira mundum inceſtauit. Cauſſa mali ira fuit, tantæ autem iræ, puerum in plateis, cum æqualibus luſiſſe, vel paulo diutiùs confabulatum eſſe. Comparete cum vindicta culpam, & inde iram aſſimate. Quæ & in vobis leuiſſima de cauſſa exardeſcit.

*Esse negas coctum leporem poscisq; flagellum,
Manis Cinna cocum scindere, quam leporem?*

Senec. l. 1. de
ira c. 2.

inquit Martialis. *Quid gladiatoribus, ait alius, quare populus irascitur? & tam iniquè, ut iniuriam putet, quòd non libenter pereunt? Et pueri, si ceciderint, terram verberari volunt, & saepe nesciunt quidem cui irascuntur, sed tantùm irascuntur sine causa, & sine iniuria. Quoties nos coco, quoties equo, quoties cani irascimur latranti? quoties calamo è quo sepia non fluit, quia malè à nobis fissus est, succensemus, eumque in mensa contudentes diffringimus? quin & ianux stridenti, & frigido, vel calido cœlo, & viæ prolixiori, & cultro non satis acuto, & denique cui non indignamur? Etiam nobis ipsis. Timanthes Cleonæus athleta, cum, & viribus senio defectis, & de consuetudine, ingentem arcum non posset intendere, quem iuuenis lunabat & flectebat, furori adeò indulgit, ut eam tantùm ob rem gladio seipsum peremerit.*

XII.
IRATI ET IN-
SANI COMPA-
RATIO.
Senec. ep. 18.
ad Lucil.
Laert. in eius
vit.

Plato lib. 5.
de Rep.

Senec. lib. 1.
de ira, c. 1.

Quarò, an sic irasci, non sit insanire? an talis non possit iracundior Adrià putari? Quod igitur in alio detestamur, cur amamus in nobis? Siquidem, in vnoquoque homine, ut vel Epicurus agnouit, *immodica ira gignit insaniam*; & ut Bias apud Laërtium pronunciauit, *bono consilio, duo maximè contraria sunt, FESTINATIO, & IRACUNDIA. homo enim iracundus, cum extra seipsum sit, vacuus est omni consilio.* Et ira facit à se ire. Iratos, inquit Cicero, *proprie dici- mus exisse de potestate, id est, de consilio, de ratione, de mente.* Quod, teste Platone, contingit illis, qui more canum sæuiunt in lapidem. Duo sunt, quæ insaniam produunt, vnum omnibus patet, alterum in effectu detegitur. Illud est corporis commotio, istud præcipitatio sententiæ in grauissima damna erumpentis. Multi vnum, multi vtrumque in se reperient, si intueri se velint insanientes. De primo nos supra fecimus mentionem, Seneca sic loquitur: *Ut autem scias, non esse sanos, quos ira possedit, ipsum illorum habitum intuere. Nam, ut furentium certa indicia sunt, audax & minax vultus, tristis frons, torua facies, certus gradus, inquietæ manus, color versus, crebra & vehementius acta suspiria: ita irascentium eadem signa sunt. Flagrante & micante oculi, multus ore toto rubor, exastuante ab imis præcordys sanguine; labia quatiuntur, dentes comprimuntur, horrent ac subriguntur capilli, spiritus vocatus ac stridens, articulorum seipsos torquentium sonus, gemitus mugitusq;.*

mugituq̄, & parum explanatis vocibus sermo praruptus, & complose
sapius manus, & pulsata humus pedibus, & totum concitum corpus, mag-
nasq̄ minas agens, facta visu & horrenda facies deprauantium se, atque
intumescantium. Nescias utrum magis detestabile vitium sit, an defor-
me. Deformitatem etiam D. Chrystomus proponit in hunc mo-
dum: Videbis iratos non secus ac insanos, turpiter in medium precipites
ferri: cum enim circa praeordia efferbuit ira, ignem emittit; tota infla-
tur facies, incomposita manus mouentur, & cetera. Cum hac faciunt,
tanquam amentes, nihil sentiunt, nihil intelligunt, sed asinorum more,
calcibus morsibusq̄, inuicem insultant. Ridiculum est spectaculum, vi-
dere duos sic inuicem insanientes; & ora, tanquam infernalium mon-
stra serpentibus succincta deformantes. *Qualem putas animum,*
cuius extra imago tam foeda est?

S. Chrystost.
hom. 3. in Io,

Verum insaniam hanc effectus alij detestabiliores reddunt.
Numquid enim parens ille puero, ob tam leuem & exigua noxam,
in tantum irasci debuit, ut eum lapidibus peteret? ut confauciaret?
ut occideret? Sed hoc exordium duntaxat fuit. *Cetera vitia impel-
lunt animos, ira precipitat. Ceteris etiam si resistere contra suos affectus
non licet, at certe affectibus ipsis licet stare: hac non secus quam fulmina
procellaq̄, & si qua alia irrationabilia sunt, quia non eunt, sed cadunt,
vim suam magis ac magis tendit.* Quare ira primum ex patre tyran-
num, mox ex homine, belluam fecit. Itaque in filium erupit. Filio
sublato, in authorem reuersa, eum ad restim adegit. Sic vno vitio
duo ceciderunt. Nimirum, teste S. Basilio, quemadmodum torrentes
ad curua loca decurrentes secum obuia quaque trahunt: sic & iratorum
impetus violenti & instabiles omnia similiter percurreunt atque obruunt.
Quod & in exemplo nostro fuit videre. Neq; enim ira filium dun-
taxat & patrem interemit in desperationem versa; sed etiam causa
fuit; ut infans mergeretur, & ipsa denique mater totius se faceret
calamitatis appendicem, ita vitæ prodiga adeo naturæ oblita, ut
nec barbarus ex triuio id vnquam facturus fuisset.

XIII.
PATRIS IRA
QVO SEVSQVE
EXTENDERIT?
Senec. lib. 3.
de ira. c. 1.

S. Basilius de
ira.

Tristis est hic euentus & dignum tragœdia argumentum, qua
Orestes, aut Oedipus ageretur. Sed nec à quotidianis moribus alie-
nus. Quid enim ira non dicit? quid non facit? nunquam nisi infi-
xo aculeo fugit, more vesparum, aut crabronum, quos quispiam
irritauit, Profecto ita est, si effectus eius damnaq̄ intueri velis, nulla
pestis

XIV.
EX IRA QUAM-
TAE CLADES?

Senec. lib. 1.
de ira. c. 2.

pestis humano generi pleris fecit. Videbis cedes ac venena, & reorum mutuas sordes, & urbium clades, & totarum exitia gentium, & principum, sub civili hasta capita venalia, & subiectas tectis faces, nec intra moenia coercitos ignes, sed ingentia spatia regionum hostili flamma relacotia. Aspice nobilissimarum ciuitatum fundamenta vix notabilia: has ira deiicit. Aspice solitudines, per multa millia, sine habitatione, desertas: has ira exhaustit. Aspice tot memoria proditos duces, mali exempla fati, alium ira in cubili suo confodit; alium inter sacra mense ira percussit; alium inter leges celebrisq; spectaculum fori lancinavit; alium filij paricidio dare sanguinem iussit; alium seruili manu regalem aperire iugulum; alium in cruce membra diuidere. Et adhuc singulorum supplicia narro. quin, si tibi libuerit, relictis, in quos ira viritum exarsit, aspice caesus gladio conciones, & plebem immisso milite contrucidatam, & in perniciam promiscuam totos populos capitis damna passos.

XV.

IRASCENTI-
BUS OMNIA
PLENA.

Sabellio. l. 19.
cap 3

Niceph. l. 12.
hist. Eccl. cap.

40 Sigon. de
Occid. Imp.
lib 9. Baron.
Aa. 390.

Nec apud Ethnicos hac tantum ira gessit. Etiam apud Iudæam gentem extant varia & atrocia huius vitij exempla, & in ijs illud Saulis regis, qui ob Davidem quem insensè oderat, quia apud Amalech fugiens ille in hospitio fuisset, regia ira ignarum non solum hospitem ipsum, sed Nobeam etiam hospitalem urbem incendit, civibusq; omnis sexus & aetatis ferro deditis. Fuitq; miserabilis illa clades eò calamitosior, quòd quinque & octoginta sapientia & diuinatione illustres viri Abimelech causa extremo sint supplicio affecti. Dominatur etiam sæpe in Christianos, adigitque eos agere minimè Christianè. Notum est, Theodosium Imp. Theſſalonicę, ob vnus ex aulicis, in populari tumultu, occisi necem, ad eò excauuisse, vt septem ciuium millia, spectaculorum exhibendorum specie, vnum in locum congregata, inaudita barbarie, occidi iusserit. Notum, quoties hodieque in aulis, vnus verbi offensio, officium, gratiam, fortunas, sæpe & vitam, sæpe & totam prouinciam perdat. Odiosum est, & periculosum recentia nominare. Linguis minùs attenditur, quàm calamis. Tutius ista dicuntur, quàm scribuntur. Quanquam, quid opus est, exempla è palatijs petere? rure & in pagis, & in humilibus casis plurima occurrunt. Ibi quoties sudibus agitur? quoties vomeres vertuntur, in enses? nec parentes modò in filios, sed filij in patres, filia in matres insurgunt, illisque comam de capite, plenis manibus, vel de barba furibunda extirpant? Quot intra moenia, liuores aspiciamus

in vultibus vna nocte natos? quot cicatrices numeramus? Quod & inter eos ipsos socios sodalesque contingit, qui fratres, qui vna esse anima videntur. Quidam etiam nulla re laceffiti irascuntur. *Caelius senator iracundissimus ille mortaliū, clienti suo in omnibus sibi consentienti, atque omnia confitenti irascens exclamavit: Dic aliquid contra, vs simus duo. Durum caput qualiter tulisset iniurias, qui obsequium non ferebat?* Nonnulli ipsa hilaritate offenduntur. Quærunť causas, fingunt iniurias. Ioco lusit, inter bibendum, Euryalus, & extemplo illi in faciem volauit cantharus. ibi amicitie characterem impressit. Pudet, altero die, sobrios causam fateri; erubescunt dicere, se heri ab ira fuisse dementatos, malunt se à vino victos accusare; & aiunt, se ebrios, in tenebris, cecidisse per scalas, aut murum, per imprudentiam, vehementius osculatos esse. O miser, dic veritatem, non tu murum, sed te cantharus à combibone insano in faciem missus basiauit; sed vitrum intra dentes contritum osculo te hoc, & his genarum rimis & sulcis decorauit. Hoc fateri erubescis, quia ipse non audes te, ac percussorem tuum, de tam insano furore contemibilem futurum, maculare. Sed hæc leuiores sunt; ad contumelias, ad cultros & pugiones, ad lethales plagas, ad venena, ad proprias neces, ad æternos ignes venitur, per iram, è vultu, verbo, vel re vilissima exortam. Quod ipsum est magnum insanie argumentum. Vt enim non nisi stulti atque insani seipsos solent verberare; ita in seipsum nemo vel pharmacis, vel laqueo, vel ense sæuit, nisi qui, præ ira, de potestate mentis exiuit, & homo esse desijt, in bestiam affectu immoderato mutatus. Qui autem seipsum in perpetuos Acherontis cruciatus, per iram, conijcit, quem magis punit, se, an eum, quem percutit? Et si vel maximè corpus alterius occidit, numquid sibi magis nocet, quem mittit in gehennâ? Nonne hoc est esse furiosum?

Nihil æquè profuit iratis, quàm agnoscere, nihil inter insanum & iratum esse. Quanquam etiam magnum iræ remedium est dilatio, vt primùm eius feruor relanguescat, & caligo, quæ mentem premit, aut decadat, aut minùs densa sit. Sic iram pressit David impetumque verborum silentio frænauit. Hinc de se dicere audeť: *Turbatus sum, & non sum locutus.* Architas Tarentinus cùm in agro comperisset, quosdam è famulis admisisse quiddam indignum, sen-

t

tens

Francisc. Petrarch, dial. 107.

XVI.
REMEDIA
CONTRA IRAM.

Psalms, 4. 3.

Cic. lib. 4.
Tusc. q. 9. &
S. Ambros.
l. 1. offic. c. 21.
Laërt. in vit.
Socrat.
Valer. Max.
lib. 4 cap. 1.
Laërt. lib. 3.
Plutarch. in
Vit. Augusti.

tiens se commotiorem in illos, nihil quidem tum fecit, tantum abiens: *Fortunati, inquit, estis, quod irascor vobis.* Socrates iratus filio aliquid delinquenti, nihil aliud dixit, quam: *Ipse te coërce; & seruo delinquenti; cederem te, nisi irascerer.* Quod ab illo & Plato didicit, qui famulo iratus, itidem dixit: *Loris te cederem, ni iratus essem: & alia vice, seruum castigare parans, interuenienti Xenocrati, Flaggella hunc puerum, inquit, nam ipse sum iratus.* Hoc Ethnici didicerunt, fecerunt, docuerunt. Turpe est, si idem facere nimis sibi graue iudicent Christiani. Athenodoro, ob senectutem, flagitanti, sibi ut liceret redire domum, Augustus concessit. At cum ille Cæsari dixisset: *Vale* (volens aliquod Philosopho dignum monumentum, apud illum, relinquere) adiecit: *Cæsar, cum iratus fueris, ne quid dixeris fecerisue, prius quam Græcarum litterarum XXIV. nomina, apud te recensueris.* Cæsar, ob hoc dictum, Philosophi dexteram amplexus: *Adhuc, inquit, te presente mihi opus est.* Tales monitores amemus, & cum non esse in vindictam præcipites iubemur, ne ob hoc ipsum, in monentem, irati vindicare nos cogitemus: iuxta illud:

Iac. 1. 19.

Sit omnis homo veloc ad audiendum, tardus autem ad loquendum, & tardus ad iram. Sic irascemur non peccantes. Sin iram sinamus

Matth. 5. 22.
Iac. 1. 20.

semper in ianuis excubare, & molossi instar allatrare, inuadere, lacereare quosuis; in illud incidemus: *omnis, qui irascitur fratri suo, reus erit iudicio. Ira enim viri iustitiam Dei non operatur.* Hinc D. Ambrosius ab Imp. Theodosio præcipiti ira in Thessalonicenses acto, ac iam pœnitente legem condi voluit, ut, si qui ob maleficium Cæsaris edicto iuberentur occidi, id non nisi post trigesimum diem fieret; ut interea temporis maturo sedatoq; animo, ac rebus omnibus rationis libra perpensis, aut parcendum esse videretur, aut vindicandum. Idem, apud Poëtam parens

Statius lib. 8.
Theb.

Ille monet, ne frana animo per mitte calenti.

*Da spacium, tenuemq; moram: male cuncta ministrat
Impetus: hoc oro munus concede parenti.*

PARS TERTIA.

RÆ ut varij sunt effectus, ita & varia genera reperiuntur. Quemadmodum enim etiam iratus & iracundus non sunt idem, licet sæpe in vno conueniant, ita neque vna ira idem est, quod altera. Potest aliquis timidus esse, & non timere. Potest alius timere, qui timidus non est; sicut ebrius fieri potest, qui non est ebriosus. Ita iratus potest non esse iracundus: iracundus potest aliquando iratus non esse. Cetera, quæ pluribus, apud Græcos, nominibus in species iram distinguunt, quia apud nos vocabula non habent, præteribo, ait Seneca: etiamsi amarum nos, acerbumq; dicimus, nec minus stomachosum, rabiosum, clamosum, difficilem, asperum: quæ omnia irarum differentia sunt. Inter hos morosum ponas licet, delicatum iracundia genus. Quædam enim sunt ira, quæ intra clamorem consistant; quædam non minus pertinaces, quam frequentes; quædam sæua manu, verbis parciores; quædam in verborum maledictorumq; amaritudinem effusa; quædam ultra querelas & auersiones non exeunt; quædam alta grauesq; sunt, & introrsus versæ. Ad eundem modum Cicero ait: In alijs iracundia dicitur, quæ ab ira differt, ut anxietas ab angore. Neque enim omnes sunt anxij, qui anguntur aliquando: neque anxij semper anguntur. ut inter ebrietatem & ebriositatem interest, aliudq; est, esse amatorem, aliud amantem. Itaque iracundia est propensio quædam & habitus ad iram; ira cupiditas doloris reponendi. Latius alij iracundiam longam iram esse volunt, & quasi odium. Ita enim de Claudio loquitur Suetonius: Ira atq; iracundia conscius sibi, utramque excusauit edicto, distinxitq;: pollicitus, alteram quidem breuem & innoxiam; alteram non iniustam fore. Ac sanè ira inueterata, est odium, quod qui iracundiam vocare velit, non multum est cum eo de nomine litigandum, quia hæc sermone communi sæpe confunduntur. Nostri illam iram celerem & acutam, istam maniam vocant, de qua illud Aristoteles monet: *Iram immortalem, cum sis mortalis, non serua.*

Dixi de celeri & acuta, quæ etsi excandescencia est quædam, ac ira velut incipiens & nascens, quanta tamen in damna præcipitet, in exemplo demonstraui. Est verò nihilominus, longè minoris culpæ ac reprehensionis: quia & rationi sæpe non relinquit tempus deliberandi & velut imber transit; & citò redit ad tranquillitatem, & denique

F I

Quò

XVII.

AN IRA ET
IRACUNDIA
SINT IDEM?
Aristot. 4.
Ethic. Ni-
com. c. 5.
Senec. lib. E.
de ira c. 4.

Cic. lib. 4. 99.
Tuscul.

Aristot. lib. 1.
de anima c. 7.

Sueton. in
Claud. c. 38.

Aristot. lib. 2.
Rhetor. c. 21.

XVIII.

ODIUM NIHIL
ES: E ALIUD,
QUAM INVE-
TERATAM
IRAM.

Quò quisque est maior, magis est placabilis ira:

- Cic. lib. 1. de officijs.** Non verò audiendi sunt, qui graniter inimicis irascendum putant, idq̄ magni animi & fortis viri esse credunt, ait Tullius. Immo fortis viri est, ab ira non vinci, & in prouerbio habetur: *Boni viri citò moritur iracundia*: facile enim in eo charitas bene cogitat: cum interea odium sit cupiditas quadam, ut alijs malè sit, cum progressu aliquo & incremento; seu ira inueterata, & plena vindictæ, obseruans vltionis tempus. In qua proinde meditatè fiunt, quæ alteri mala cogitantur; quæque radices agit, & se placari non sinit; neque enim ut imber citò transit, sed, ut stagnum quoddam putrescit in bufones ac serpentes. *Ut non magno negotio flamma extinguatur in pilis leporinis, aut scirpis, aut stipulis accendi cœpta; at non item, si solida corripuerit: sic ira primùm gliscens facile vel ioco, vel risu compefcitur, cum videmus fumantem adhuc: quòd si processerit, vix villo negotio possit extinguui.* Peiorem esse hunc irascendi modum etiam Valerius affirmat, dum ait:
- Valer. lib. 9.** *Ira quoque & odium, in pectoribus humanis, magnos fluctus excitant: procurfu celerior illa, nocendi cupidine, hoc pertinacius.* Pulcherrimè more suo, S. Ioannes Chrysofomus *Iratus animus*, ait, *est similis forocuidam pleno tumultu, vbi multus est euntium, & redeuntium clamor, camelorum ac asinorum fremitus, argentariorum & arariorum vtrinq̄ cudentium strepitus. At mitis mens, in solitudine montis vertici similis est, auram quidem habentis tenuem, purum verò radium, pura fontium fluenta, multasq̄, florum amœnitates: His amœnitatibus semper carent, apud quos ira & tristitia non citò cadunt. Semper enim vafaniunt, semper solicitè quærent occasionem se vindicandi; nec vquam sapiunt. Per iram, inquit S. Gregorius, sapientia perditur, vè quid, quouè ordine agendum sit, omnino nesciatur. Ira, ait Salomon, in sinu stulti requiescit: Per iram vita amittitur, etiamsi sapientia teneri videatur, sicut scriptum est; Ira perdit etiam prudentes. Per iram iustitia relinquatur, sicut scriptum: Ira viri iustitiam Dei non operatur. Per iram gratia vitæ socialis amittitur: Noli, inquit Sapiens, esse asiduus cum homine iracundo. Per iram concordia rumpitur, sicut scriptum est: *Vir animosus* (seu cupidus circa opiniones tuendas) *suscitat rixas.* Per iram lux veritatis amittitur, sicut scriptum est: *Sol non occidat super iracundiam vestram.* Per iram S. Spiritus splendor excutitur: quia contra scriptum est: *super quem requiescet spiritus meus, nisi super humilem**
- Plutarch. in moral.**
- S. Chrysof. hom. 24.**
- S. Gregor. 1. 5. moral. c. 31. Prou. 22. 24.**
- Iac. 1. 20. Prou. 22. 24. Prou. 16. 28.**
- Ephes. 4. 31. Isa. 66. 2.**
- & quie-

& quietum? Quis autem spiritus requiescat super odia nutrientem, & alta mente iras vindictasque meditantem, in exemplo memorabili perpendite, atque intelligite, quàm prope hæc ira accedat ad illum de quo dicitur: *Va terra & mari, quia descendit diabolus ad vos, Apoc. 12. 12. habens iram magnam*: magnam durationem; à condito enim orbe generi humano iratus est: magnam voluntate; quidquid enim mali inferre potest, conatur inferre: magnam damnis & effectu; nocuit enim toti humanæ genti, & corpori pariter atque animæ graues plagas inflixit. Hanc odiosam iram qui imitantur, reos esse iudicio sequens historia docet.

Curiosus Iurisperitus, author viris Principibus, de multatectione historica, acceptus: heterodoxæ quidem fidei, sed malorum facinorum non indiligens, nec semper maleuolus narrator, Philippus Camerarius recenset, cum Româ, per Picenum, iter unâ cum alijs faceret, transeundum sibi fuisse, per oppidum, quod hodie Terni nomen habet, veteribus *Interamna Umbria* est appellatum; situm in valle amœnissima & fertilissima, velut inter ramos *Naris* fluij. Municipium vetus Romani populi fuisse, plures antiquæ marmorum inscriptiones demonstrant; cuius Cicero, Liuius, Plinius, & alij meminerunt. Quippe aliam quoque Interamnam, ad Lirim fluium, in Latio, coloniâ Romanorum olim fuisse, eamque veteres Interamnam Lirinam appellasse, ad discrimen municipij, in Umbria, eiusdem nominis cum illa prius dictâ, Pighius annotauit. Igitur in ingressu Interamnæ illius, supra oppidi portam, in excelsa turri, ait se author ille. conspexisse tabulam, in qua affixi erant, ut quidem è terra procul cernentibus primo intuitu videbatur, complures vespertiliones. Prodest ignota loca peragrantibus, sciscitari frequenter: multa enim resciant interrogantes, quæ taciturni præterirent. Itaque cum etiam huic authori insolitum esset, ambigeretque, quid in tam conspicuo loco, atque in tabula illa oculorum curiositati proponeretur, quidam exposuit tragicum facinus, quod paulo antè eum diem, contigisset. Fuerunt, inquit, in hoc oppido, duæ prænobiles primariæque familiæ, ambæ, ut sanguine præstantes, ita altos etiam spiritu gerebant; & animos illis addebant opes: nam & diuitijs, & rerum omnium abundantia potentes erant, Ut ergo facile, inter eminentes, æmulatio, lites, innumeraque

XIX.

EXEMPLVM
ODII INVENTE
RATI.Philipp. Ca-
merar. in
operis horar.
succisus.

Cent. 1, c. 84.

meræque causæ suspitionum atque odiorum existunt, ita longo tempore, hæ duæ familiæ capitales inimicitias inter se exercuere. Grauißima est & plus quàm plumbea ira in æternum odium degenerans, quæ neque moritur quidem cum irascente, sed etiam posteros, vt Hannibalem parens, adiurat, vt nunquam velint ignoscere. Itaque per multas iam ætates duæ domus istæ inter se se collidebantur, odiumque factum est hæreditarium; neque jam adultis oblatum, sed ingeneratum nascituris; & ne flaccesceret, assiduo partium sanguine irrigatum. Multis enim hic affectus subiecit, cultrum victimis. Rarò mensis exijt, quin, ex vna alteræue parte, aut vulnera, aut funera numerarentur. Plurimi quotannis vtrunque interfecti, plurimi cicatricibus sædati velut stigmatè aduersariorum notati fuerunt. Nemo, sine armis, in publicum processit: nemo ex illa gente hilaris domum rediit, nisi qui rediret cum triumpho, quòd aliquem sauciasset, aut mactasset. Tantus est iræ ignis, vt etiam sæpe sanguine ipso non possit extinguì. Quare non satis erat, tot hostias singillatim cecidisse: hecatombas sitiebant: stirpem totam vel agminatim extinguere aduersariorum, vel eætuatim suam prodigere gestiebant. Audite, quanta in incendia erumpat furor, dum gignit, in scintilla non extinctus. Altera harum familiarum vindictà flagrans, conuiuij, an alterius negotij titulo, conuenit in vnã domum. Ibi, inimicitiarum commemorata diuertitate, ac cædibus vtrunque factis, ordine recensitis; multis etiam, pro animi impetu, narratione auctis, nouis ignibus omnes exæstuarunt, atque in medium consultarunt: An non tandem compendium fieri posset odiorum? Quid, inquiebant, proficimus, si per insidias singulos venamur? quid iuuat, vnum è medio tollere, dum interea decem subnascuntur? Et quando tandem, hoc pacto, stirps tota à nobis eradicabitur? Non satis, immo nimis tardè irascitur, qui vindictam transmittit ad nepotes. Per sicarios quoque res lentè geritur. Qui vno conflictu animoso totas messes possent facere, magnum quid se fecisse putant, si dicantur, vnum è medio sustulisse. Audeamus aliquid animo dignum generoso. Manus iungamus. duplex splendor erit, si purpuream prætextam sanguine aspergamus. Nemo suis desiderijs meliùs satisfacit, quàm per se ipsum, Si primis hostijs non litabimus, nos ipsi hostiæ succidamur erimus.

erimus. Inulti non cademus, morientibus solatio erit, saltem ex hostibus etiam non paucos nobiscum occubuisse. Sint alij vindicandi modi, pessimus ijs, quos oderis, optimus tibi est, si verè odisti. Esto, periculum immineat, contemnendum est. Nunquam aliquid egregium audet, qui periculum timet. Maius est facinus, quod pluris constat. *Pigrum, quin immo iners videtur, sudore acquirere quod possis sanguine parare.* Ita animis incensis, statuerunt, vna vice, finire, quod iam tot lustris, per partes, quærebatur. Nempe vniuersam familiam aduersariorum, audaci impetu, aggrediendam atque funditus delendam, vna voce, omnes conclamauerunt. In hanc rem, è vicinis agris clientelisque suis, magnas hominum caterenas; alios quidem sub alio prætextu, alios verò clam ad se, in oppidum conuenire iusserunt. Hos domi quisque suæ idoneis telis armavit, sicariisque (quos *Prauos* inibi vocant) intermixtos, in prociectu stare voluit paratos, ad egregium aliquod facinus, signo dato, perpetrandum. Ah quid non audet ira! quid furor non potest, si sit armatus? Decesserat è terris dies, & subierat iam, criminum faultrix idonea, tenebrosa nox; cum, captatâ occasione, horaque destinatâ, vndique armatorum cohortes, magno silentio euocatos in Prætorium adduxerunt. Ibi præfectum oppidi, nihil tale metuentem obruerunt, atque exiguo labore, in potestatem suam redegerunt. Quem innocentiam suam obtendentem, omnia protestantem, cum minis, si clamaret, captum (relictis aliquot armatis, ad prætorium custodiendum, ne vigiles signum tumultûs ciuibus dare possent) quàm attentissimè secum traxerunt, ad ædes inimicas, ceteraque multitudine, in angiportu subsistere tantisper iussa, decem duntaxat, velut domestici eius, prætorem porrò perduxerunt. Ad fores vbi ventum, stricto vndique ferro præsentem ei necem comminari sunt, nisi illico, prætoriâ auctoritate, sibi ædes præciperet referari, diceretque, rem seriam incidisse, cum tota familia, ex templo pertractandam. Quid non potest metus mortis, præsertim inter manus tam temerarias? Nihil ergo mirum, si & Prætor ille, se se in insidias tam periculosas delapsus animaduertens, sicaque iam ad pectus admotâ, perterrefactus, quod cogebatur, fecit. Facile videbat, quò tempestas hæc tenderet; sed infra suum officium, esse putauit, morte sua, alios in vita conseruare. Paruit itaque, &

pro

pro imperio, iussit ædium ianuas aperiri. Qui intus erant, cum è fenestris Prætorem, vel de voce, vel de corporis habitu, & per tenebras, cognouissent, nullasque illo præsentem, insidias timerent, portas omnes ferratis alioqui postibus munitas, & quàm diligentissimè obseratas patefecerunt: utque via, ad cladem futuram, clarior esset, etiam cum facibus obuiam progressi, venientem per quam honorificè exceperunt. O quàm sæpe ignari sumus fati instantis! Quoties exitio nostro ianuam ipsi aperimus! Aditu vix patefacto, signum subsidiarij acceperunt, atque è latebris gladiatorio animo adfuerunt, & velut vrbe capta, in inquilinos cœperunt sæuire. Conuentum autem erat, ut prætor in vestibulo, custodibus adhibitis, teneretur; alij omnes in domum irruerent, quorum primi erant, qui prima familiæ capita dicebantur. Vidisses obstupescere famulos, exalbescere heros, clamare ancillas, dominaque eiulare, trepidare totam familiam; & jam ante ictum, formidine vulneratam. Sed longe funestius spectaculum erat, videre crudelitatis patratores, Furiarum instar, per totam domum, discurrentes. Illi enim planè Satanica rabie instigati, quotquot mortales reppererunt, immanissimis modis, mactatos interemerunt, nullo aut ætatis, aut sexus discrimine habito. Non illos molliuit innocentia infantum, non puerorum puellarumque blandæ preces flexerunt; non mouerunt supplices matronæ erinibus solum verrentes, quæ maritis, inter tot enses, cruentatis, genibus nixæ, passis capillis, vbera manibus planxerunt, atque vitæ veniam desperantes exulularunt. Nec senibus, quod alioqui parum supererat vitæ, relictum est. Quin & famuli cæsi sunt, quorum vnica noxa erat, apud inimicos latronum, seruiisse. Atque, ut sciamus, quam impotens animi sit furor; postquam nullus hominum supererat, qui caderetur, in stabulo, quotquot generosiores equi putabantur, ferro cadere debebant, ut iram satiarect victimarum multitudo.

Scenâ in hunc modum peractâ, multis adhuc palpitantibus, pluribus in frustra sectis, ac velut in macello iacentibus, Prætorem, nouo incusso metu, adegerunt ad portas oppidi recludendas. Quod ille, pauore attonitus, ac de sua salute incertus, illicò quanquam inuitus fecit. Tutissimum reis asyllum est fuga. Quippe audacissimum quemque, scelere parrato, inuadit metus; terrent pericula,
premit

premit instans à tergo vindicta. Postquam igitur ex oppido euasere, proximum fuit, ut varia sibi latibula quærirarent. Alij diuersos maris portus petierunt; alij, apud fideliores amicos, sperarunt se consecuturos securitatem. Sed mali principij malus est finis. Illi, beneficio interiecti maris, supplicio, non exilio, se subdixerunt; isti, tam horribilis carnificinæ rumore vulgato, perquisiti, pleriq; reperti, atque è latibus extracti, in vincula dati, tormentis examinati, supplicijs meritis affecti, membratimque pœna talionis dearruati concisiq; sunt. Abscisæ manus & præfecti pedes eorum, in tabula, quam intrantes oppidum, in turri supra portam, intuentur, suffixi, hominum oculis, in facinoris puniti exemplum, exponuntur, ut documentum omnium sint; & qui vini noluerunt prodesse, morte certè eorum Respublica utatur.

Exposui & ego hanc historiam, in exemplum, in quo, quid ira possit, graphicè demonstratur. Neque enim tantum effrenes lingua, ora incustodita, contumelia, probra, verbera, & alia eiusmodi sunt iræ fructus; sed etiam, ut S. Basilus ait: *ob iram, ensis acuitur, mors homini ex homine venit; non eis senectus venerabilis, non vita virtus, non generis propinquitas, non parentes. Quin & maximum se in malum sapius conijciunt, & studio vindicandi seipsos negligunt. Nam & omni fera venenata impudentius ruunt; nec prius desistunt, quam magno & intolerabili malo animum exatiarint. Membrorum mutilationes, vulnera, mortes, præmium pugna ferunt.* Sicut tulerunt isti, qui, quod alijs fecerunt, passi sunt. Nam membratim concisi, in sublimi tabula pependunt, & sole adusti, ob altitudinem turris, inscijs tragœdiæ illius, visi sunt esse vespertiones. Veri sanè vespertiones, quia vespere, immo nocte vsi sunt, ut in alienas aedes & neces inuolarent. At quid cum vespertilionibus hos comparo? qui feritate atque immanitate superant leopardos? Homine, dum in recto animi habitu est, nihil est mitius; cum irâ vincitur, nihil crudelius, infestius nihil. *Homo in adiutorium mutuum generatus est: ira in exitium. Hic congregari vult, illa discedere: hic prodesse, illa nocere: hic etiam ignotis succurrere, illa etiam charissimos petere: hic aliorum commodis vel impendere se paratus est: ira in periculum, dummodo deducat, descendere; immo descendere in omnem barbariem ac furorem; adeo ut nemo tam humilis sit, qui pœnam vel summi hominis sperare*

XX.
REMEDIA
CONTRA
IRAM.

S. Basil. hom.
10. de ira.

Vide Plutar-
chi libellum
de cohibenda
ira.

Senec. lib. 1.
de ira c. 5.

Athenæ l. 12.
dipnos, c. 19.

Venerab. Beda
lib. 2. super
Parab.

Maxim. ferm.
19.

Ephes. 4. 26.
S. Augustin.
ep. 100 ad
Profuturam.

non audeat. ad nocendum enim potens est, quisquis non amplius timet, præ ira, ne sibi noceatur; quæ ita perturbat, ut iratus quæ noceat tantum, non quæ caueat, aspiciat. Quin superat belluam, qui furore efferatur; ut olim videre fuit, in Locrensisibus, qui iniuria publica affecti, de vxore & liberis Dionysij iunioris atrocissime se se vindicauerunt. Etenim cum, miris modis, in eos sæuissent, tandem contumeliarum numero fatigati magis, quam satiati, acubus intra ungues & carnem digitorum insertis dirissimo puncturatum cruciatu, eos interemerunt. Postea, conscissa minutatim carne, & ossibus occisorum in mortario contusis, eos omnes Diris deuouerunt, qui non aliquid inde gustauissent. Quidquid supererat, in pistrinum tulerunt, ut molis obrutum, ab ijs, qui fruges molebant, deuoraretur. Vides rabiem carniuorarum belluarum? Sat nobis causæ esset, ad iræ detestationem, quod ex homine bestiam faciat; sat ut citò atque in principijs suis extingatur, antè, quàm indomita fiat, sicut incendium, quod leui tactu potest impediri, si incintilla sopiatur. Quia *hac est natura ira: ait Venerabilis Beda, ut dilata languescat, & pereat: prolata verò magis ac magis conflagret.* Nempe quemadmodum nauis ventis agitata Ponto submergitur, nisi eam gubernator, sua industria, regat; sic iracundia hominem, ad deterrima quæque rapit, nisi ei ratio frenum inijciat ac moderetur. Sapiens est igitur præceptum, ut si ira subito nobis erumpit, non satis vigilantibus, saltem eam diutius fouere, ac retinere caueamus. Rectè ex Euripide tradidit Maximus monachus: sicut corpus nostrum mortale est: sic conuenire, ut iram habeat mortalem is, qui temperantia uti nouerit. Hinc Apostolus scripsit: *Sol non occidat super iracundiam uestram. Nolite locum dare diabolo.* Et S. Augustinus ait: *Subrepat, dum nulli irascenti ira sua videtur iniusta: ita enim inueterascens ira fit odium, dum quasi iusti doloris admixta dulcedo diutius eam in vase detinet, donec totum acescat, vasq; corrumpat. Quapropter multò melius nec iuste cuiquam irascimur, quàm velut iuste irascendo in alicuius odium ira occulta facilitate dilabimur. In recipiendis enim hospitibus ignotis, ista solemus dicere, multò esse melius, malum hominem perpeti, quàm forsitan per ignorantiam excludi bonum, dum cauemus, ne recipiatur malus. Sed in affectibus animi contra est. Nam incomparabiliter salubrius est, etiam ira iniuste pulsanti non aperire penetrale cordis,*

le cordis, quam admittere non facile reſſuram, & peruenturam de ſurculo ad trabem. Audet quippe impudenter etiam crefcere citius, quam putatur. Non enim erubeſcit in tenebris, cum ſuper eam ſol occiderit. Et memoria quò diuturnior, eò firmior eſt iniuriarum. Hinc Juſtinianus à Leone regno motus & naribus truncatus, recepto imperio, quoties defluentis rheumatis guttam manu deterſit, toties aliquem ex ijs, qui partes aduerſarij, contra illum, ſecuti fuerant, præcepit iugulari. In vultu habuit læſionis monimentum, ea de cauſa non potuit offenſæ obliuiſci. Quid fieret, ſi Chriſtus ita nobiſcum ageret, qui manibus pedibusque & ipſi etiam pectori ſuo identidem videt inſcriptas cicatrices? & quidem noſtra immanitate inſcriptas?

PARS QUARTA.

ON inſcitè veteres finxerunt tres Furias, tortis anguibus, crinium loco, incinctas,

*Eumenides, quibus anguineo redimita capillo
Frons expirantis præportat pectoris iras.*

ſiquidem è crinibus, de cauda equina, aut cæſarie anus abruptis, vel lapſis, aiunt, angues, aut anguillas naſci, ſi in aquam ſtagnantem iniſciantur, ac ſublime putreſcentes intumeſcant. Sed multò verius hæc moribus accommodantur. Quippe, etiam in diuinis litteris, capilli ſignificant hominum cogitationes, quæ iratæ ſi perſiſtant, in ſerpentes degenerant, & virulenta conſilia ſolent generare. Eiufcemodî conſilia oſtendimus, in exemplis ſatis truculentis, in quibus vtrique facem ſanguine madefactam, fluidoque cruore ſubentem pallam geſtat Erinnyſ, quam

luctus comitatur euntem,

Et paſor, & terror, trepidoque inſania vultu.

Sunt enim irâ flagrantes terribiles; vulnera & mortes ſerunt, & in totas ſæpe familias, immo in ſuam gentè lucû inferunt. Quemadmodum Cambyſes fertur furijs incenſus vniuerſam prope familiã deleuiſſe. Qua de cauſa metuuntur. Sed metuuntur ab ijs, qui in Chriſti ſchola nondum didicerunt vitam contemnere. Chriſtus aliter docuit, cum dixit: *Nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere: ſed potiùs timete eum, qui poteſt & animam, & corpus perdere in gehennam.* Certè multò æquius eſt, hunc

V 2

timere;

XXI
IRATUS FURIAS SIMILIS;
Catull. de nupt. Peleï & Thet.

Quid. lib. 4.
Metam.

Herodot. in Thalia.

Matth. 10. 28.

timere; qui utique est Deus iustissimè eos applaudens in Acherontem, qui illum non timent. Suprema hæc est potestas, neque competit, nisi supremo iudici, soli, de jure, terribili & metuendo.

XXII.

IRATUS ETIAM
ANIMAE AL-
TERIUS EXI-
TIUM STRUIT.
PROV. 21. 19.

Affectant tamen eam potestatem, quos ira facit insanos. Nam ita nonnulli odijs exardescunt, ut, contra jus & fas, tentent, eorum, quos occisissimos volunt, & animam, & corpus perdere in gehennam: neque tentent tantum, verum etiam reipsa faciant. An non hi meritò timendi, fugiendi, execrandi? Si enim *melius est habitare, in terra deserta, quam cum muliere rixosa & iracunda*, quis cum non declinet, qui non verba tantum ingerit, nec rixas modò commouet, ut mulier, sed etiam necem meditatatur; & quidem ita meditatatur, ut non sit contentus occidere corpus, nisi unà & animam perdat in gehennam? Quantæ iræ vindicta est, in homine, hominem eiusdem secum naturæ, & ad eandem secum Dei similitudinem factum, non hac mortali duntaxat vita priuare sed etiam vita priuare sempiterna, eumque mittere ad Orcum, & ignes semper arduos? Et tamen hoc faciunt multi, velut Tisphone, aut Aleto aliqua, furiosi, non jam cacodæmonum imitatores tantum, sed etiam cacodæmones ipsi. Vultis & huius rei exemplum? Innumera sunt quotidie eorum, qui nihil pensi habent, siue ad cælum, siue ad Orcum ituros occidant. Quin eò crescunt odia, ut cum morte contenti alteri inferre æterna supplicia, nullum vindictæ genus sufficiens arbitantes, nisi quod sit summum, & quodammodo infinitum. De quo tam atroci, & verè diabolicæ malitiæ odio historiam fide, non homine dignam accipite.

XXIII.

IRAE SYMMÆ
EXEMPLVM.
Chapitre dis-
huitième. &
Io. Bodin. in
dæmonoma-
nia & lib. 4. de
Rep. c. 1.

In libro enim Gallico, cuius titulus est: *Traite preparee al'apologie pour Herodote*, recenset author facinus, de Italo quodam, quale vix credi potest, hominem cogitasse, multò minùs, exuta omni humanitate, perfecisse. Hunc Italum (Bodinus Mediolanensem vocat) author ait, cum homine diu admodum familiari in disfidium venisse. Illud, cum paulatim glisceret, in odium excreuit capitale. Magna incendia, nisi magna vi, non extinguuntur; neque magna odia, nisi magnis vindictis, possunt saturari. Non ergo contentus erat Italus ille, verbis increpare eum, à quo se opere & facto læsum existimabat; aut magistratui illum obijcere puniendum; ipse & iudex & vindex, & carnifex esse voluit; & cum, modo

non,

non vulgari, occidere. Ac, ne quis præcipitem fuisse censeat, etsi quotidie occasionem captabat; immo, singulis pænè horis, eius necandi consilia agitabat; integros tamen decem annos, æstuantem in animo iram sustinuit; quasi tanto illi tempore opus esset, ad nefariam vindictæ cupiditatem explendam, quanto Græcis opus fuit, ad Troiam expugnandam. Nempe sæpius quidem inimicum habuisset in manu, sed non prout ei flagrans odium dictavit. Differre cædem maluit, vt à tempore exigeret vsuram crudelitatis. Vtinam alter tam in cauendo, quàm iste in nocendo attentus fuisset! vtinam legisset, vel meminisset illud Siracidæ: *Non credas inimico tuo in aeternum: sicut enim aramentum, aruginat nequitia illius: etsi humiliatus vadat curuus, adijce animum tuum, & custodi te ab illo. Non statuas illum penes te, nec sedeat ad dexteram tuam, ne fortè conuersus ad locum tuum, inquirat cathedram tuam: & in nouissimo agnoscas verba mea, & in sermionibus meis stimuleris.* Sed mundus vult decipi; & pluri, qui fugiunt fidissimorum consortia, amant infames scopulos, & pessimorum sibi que insidiantium se sinunt decipi familiaritate. Quod & isti euenit. Siquidem vbi insidiator vidit, vim omnem manifestam, infra vota sua esse, & occulto astu plus aduersario noceri posse, quàm aperta manu, cœpit ad artes se conuertere hominum, malè Politicorum. Primùm eum iucundo vultu, & comibus oculis aspexit transeuntem. Mox etiã voce blanda salutauit. quin, & vrbano gestu se se illi videbatur submittere atque commendare. tandem alloquio etiã, se se profitebatur illi totum conciliatum. Quem non falleret tantæ persona humanitatis, præsertim gaudentem, se tanto periculo defunctum esse, quanto hoste ac insidiatore liberatum? Ergo igitur tot blanditijs persuasus, tot captus illecebris, censuit humanitatem humanitate compensandam; jamque sine metu ei obuiam iuit, neque secus, atque ante annos decem, cum eo familiariter egit: ratus vtique, tanto temporis intervallo, offensæ mentis æstum extingui potuisse. Vt qui sicam, ita qui iram abscondit, maius malum machinatur; & periculosius est vtique, meditatè, quàm temerè feriri. Quare dum in hunc modum, amicitia vetus videtur coaluisse; dum nulla suspicio clypeum; nullus metus suggerit cautionem; dum galea ponitur, dum hosti creditur; optatissima eidem occasio offertur verberandi. Etenim, inter hanc

Eccli. 12. 10.

familiaritatem, veteranus insidiator, obseruata secreti ab arbitris omnibus loci opportunitate, ex improviso, & nihil minus opinantem à tergo aggreditur, subiectoque pede, retro actum humi prosternit, iacentique altero genu superincumbens, pugionem vagina liberat, manuque in altum sublata, mortem presentem minitans, iam tandem vindicandi tempus adesse, ait; iram diu pressam aliquando demum occasionem inuenisse erumpendi; meminisse illum, quid ante decennium fecerit, id alta mente sepultum, tandem nimium vrens ebullire in vindictam, vno verbo, moriendum illi esse. Expalluit, ad hæc, prostratus, oppressumque se vicens, ad vltimas preces confugit, per superos omnes rogans, ne iræ tantum velles indulgere; esse se hominem; esse amicum: fidei illius, post tot insidias animaduersas, concredidisse: deprecari culpam; supplicem se esse, pro vita; promittere omnem huius iniuriæ obliuionem, fidemque & fidelitatem æternam spondere. Audita hac oratione, alter vultum mutauit, nihilque diu locutus (quasi exoratus, etiam mentem mutauisset) tandem in huiusmodi verba illi respondit: *Fator, monit me tua isthac deprecatio, & vitam tibi donabo; sed ea solùm conditione: Si Deo, si Diuis, si sanctis Sacramentis, si omnibus diuinis beneficijs ad animarum salutem concessus renunciaueris; Morieris, ni hac ælutum feceris; Deo negato, viuis.* Durissima hæc misero illi viro visa est conditio, & iniquissima, simulque non sine grauissimo impietatis scelere implenda; metu tamen mortis, & intempestiuo vitæ amore, passus est se vinci; &, licet inuitus, morem aduersario gessit. Sub cultro igitur constitutus, hac formula Superis valedixit. *Ego N. Deo, & addeò SS. Trinitati, ego Christo in cruce passo, ego Matri Christi, ego Angelis, Apostolis, Diuisq; omnibus; ego Baptismo omnib; Sacramentis à Christo institutis renuncio.* Dixit, & vixit. Nam, audita hac renunciatione, consceleratissimus ille parricida, immo Stygius satelles (neque enim dignus est, qui homo appelletur) id, quod optauerat destinaueratque, assequutus, illico pugionem in pectus impressit, supplicemque confodiens, ad Orcum transmisit. Poterat hoc esse summum impietatis atque immanitatis fastigium; sed inuenit Tartareum ingenium, quæ adderet tantæ impietati colophonem. Neque enim desperatum caput, contentum fuit, facinus addeò nefandum perpetrasse, sed ausum est præterea iactanter gloriari,

riari, ac dicere, sibi adedò exoptatam ac suauem, de suo inimico, vindictam obtigisse, vt maiorem sperare non potuisset: nec enim animam se illi solam è corpore exturbasse, sed etiam, abiuratione, tam dira, effecisse, vt recto itinere descenderet ad Acherontem, & cruciatus semper duraturos. Qua vtique vindicta non potest crudelior excogitari, etiam si cacodæmones omnes in commune concilium conuenirent. Excogitauit autem eam Ira, seu odium, quod est Ira inueterata.

Quid autem, putatis, eiusmodi truculentiam apud diuinum tribunal mereri? D. certè Hieronymus ait: *Sicut misericordia sursum estuat ad Deum; ita deorsum crudelitas in infernum abijcit.* Quin & Plato Ethnicus ait: *Crudelitas in Tartari barathrum improbos abijcit, unde nunquam egrediuntur.* Nulla res adedò æternam damnationem prouocat, vt alterum obijcere æternæ damnationi, quam vt euadere possemus, Deus filium suum misit, vt extrema pro nobis supplicia pateretur. Eum imitari Christianum, immo humanum, est, quia Deus, vt Lactantius loquitur, *qui ceteris animantibus sapientiam non dedit, naturalibus ea munimentis ab incurso & periculo tutiora generauit. Hominem verò, quia nudum fragilemque formauit, vt eum sapientia potius instrueret, dedit ei, præter cetera, hunc pietatis affectum, vt homo hominem tueatur, diligat, foueat, contraque omnia pericula, & accipiat, & præstet auxilium. Summum igitur hominum inter se vinculum est, humanitas: quod qui diruperit, nefarius & parricida existimandus est.* Immo non homo, sed bestia, sed tigris, sed diabolus, qui & ipse circuit quærens non tam, quo modo corpus, in tumbam, quàm quomodo animas in gehennam perdat.

Indignamini, vt video, hominem repertum esse, qui tam immane & inhumanum flagitium ausus sit committere? ignoscite mihi, si ostendero, multos hodieque inueniri illi pares, qui homines rectè dici non possint, cum itidem non tantum sæuiant, ritu belluarum, sed odijs ardeant diabolorum. Neque enim, vt supra innui, satiantur, si inimicum opibus spolient, si fortunis euertant, si nomine bono exuant; si in vincula & carceres compingant; neque verò etiam, si saucient, si trucident. Ultra furor eorum exardescit; ad animas quoque perdendas extenditur. Neque id enim illi soli faciunt, qui alijs scandalo sunt, eosque secum in omne ge-

RWS

XXIV.
IRA HOMINEM
EVERTIT.
S. Hieronymus
in 12. Proph.

Lactant. l. 6.
de verò cult.
cap. 10.

XXV.
SCANDALIZANTIVM, IMPRECANTIVM, GRASSANTIVM, INFANTICIDARVM MALITIA.

Matth. 18. 6.

nus criminum trahunt; atque ex innocentibus nocentes; è castis scortatores; è pijs impios; ex Angelis diabolos faciunt; itaque moribus suis illos inficiunt, vt qui antè inhonesta ne nominari quidem, coram se sustinuerunt; nunc detestandam voluptatem omnibus ianuis admittant: quibus melius esset, si *mola asinaria* è collo eorū *suspenderetur*, atque in mare Creticum portarentur: sed & irati quoque quid aliud agunt, quando alijs optant, & imprecantur, vt dispereant? vt subita morte sublatis, sine cruce & luce moriantur? vt à mille diabolis in Stygem abripiantur? Sed hæc vota sunt tantum; facta quoque paria possunt demonstrari. Quid enim aliud agunt, qui alios, gladio, vel scoppo, ex improviso, atque ad moriendum minimè paratos, vel sua manu, vel per *Assasinos* aggrediuntur; & vt paucos nummos, aut exiguas vestes rapiant, non dubitant miserum viatorem, vita, & æterna salute spoliare? Nam quem tu, ô non jam miles, sed latro, crumenæ causa, occidis, is non vitam tantum, sed, si imparatum occupas, animam quoque perdit: quam seruasset fortasse, si, per te, pœnitentiæ agendæ tempus habuisset. Vno igitur ictu duplicem illi vitam adimis, neque in terram sinens viuere, neque ad cœlum venire. Magna est vitæ huius lucisq̃ue iactura, ob quam illatam, homicidæ in rotam aguntur, sed nihili hæc iactura facienda est, si cum æternæ vitæ amissione comparetur. Quo damno etiam ipsos suos liberos afficiunt matres, quæ natos vix in lucem editos, Sacramento Baptismi nondum lustratos, instar Medæ, necant, & eliso cerebro, vel acu impressa, vel abscisso iugulo, vel gutture strangulato, in flumina, aut cloacas abijciunt. Quod quanquam non faciunt ira, sed pudore ac infamiæ, vel alio metu suadente, tanto tamen sunt crudeliores; quia Orco consecrant, quos cœlo pepererunt; meritò proinde, vt *Assasini* eorumq̃; instigatores, ab Ecclesia excommunicatæ.

XXVI.
DVELLORVM
FVRIOSA IRA.

At, ne quis milites tantum & viarum inessores (qui itidem ex prædæ, non ex vindictæ cupiditate plerumque inuadunt, quos in via non satis comitatos nanciscuntur) arbitretur, hoc se tam Satânico latrocinandi genere Deo execrandos reddere; incidunt in eandem immanitatem iuuenes, viri, senes, & illi, qui paulo prius hilariter colluserunt, comptarunt, atque inter nuptiales epulas, se se mutuò dilectissimos fratres appellauerunt. Vnum dictum, vnus iocus,

iocus, vnus nutus, vna suspicio illos ad arma excitat: surgunt, currunt, prouocant, enses nudant; globos mutant, nec ante ex arena discedunt, quàm alteruter ex equo cadat mortuus: nec rarò vterq; cadit. Quo isti eunt? rectis lineis feruntur in infernum. Ergo audite vos temerarij prouocatores; audite duellatores, quàm tam vos ad crudelitatem impellat furor, in quo vos laudem, & nominis, aut nobilitatis vestræ honorem positum existimatis. Combibones vestros, quos vel prouocatis, vel prouocantes duello petitis, non tantum vultis occisissimos, sed etiam occisos, morte secunda damnatis, & mittitis non in sepulchrum duntaxat, sed etiam in infernum. Vt enim in vino rixæ frequenter existunt; ita non difficile est cogitare, quò mittantur, qui ebrij, qui luxuriosi, qui irati & vindicta ac cædibus perpetrandis pleni occiduntur. Sic olim *præceperat Absalom* 2. Reg. 13. 28. *pueris suis, dicens: Obseruate, cum temulentus fuerit Amnon vino, & dixerero vobis: Percutite eum, & interficite.* Talia etiam sunt consilia & mandata diabolorum, quibus certum est, eos, qui in ebrietate, in impudicitia, in flagitijs constituti necantur, vnà cum animabus suis interire. Videte ergo, an non horum occisores, & animam simul & corpus perdant in gehennam? præsertim duellatores. Quod si enim adhuc aliquid grandius audire sustinetis, non in alios tantum, sed in semetipfos etiam isti, tam Acheronticis modis, & furiosâ insaniâ sæuiunt. Accidit enim sapius, vt ille cadat, qui prouocauit. Quò cadat, facile est cogitare. Nam etiam duellum, seu *pugna duorum ex condicto*, ad defendendam propriam, contra aggressorem, vitam, aut quando bellum resoluitur in duellum, vt in David & Goliath videre fuit, licita sit; tamen neque ad vires & generositatem ostentandam; neque ad lites terminandas; neque ad honorem defendendum, ignominiamque, apud imperitos aestimatores, cuitandam; neque ad purgationem, licitè & sine peccato, suscipitur. Hinc omne duellum ex condicto subiectum est pœnis. Laici duellantes excommunicantur: clerici excommunicantur & suspenduntur: quin & prouocantes ad duellum, effectu non secuto, vti & acceptantes incidunt in excommunicationem. Nunquid hoc est & suam animam vita spiritali priuare, & alienam? Quisquis igitur in tali duello vel occidit, vel occiditur, vno vulnere & corpus & animam perdit. Huc ira ducit, si fræno non cohibeatur.

X

Sed

Vincent. Fil-
liutius. tract.
29. in 5. præ-
cept. decal.
1. Reg. 17.

XXVII.

SE IPSOS OC-
CIDENTIVM
INSANIA.
2. Reg. 1.

2. Reg. 17. 23.

Sed his omnibus longè amentius sibi fortunisq; suis irascun-
tur, qui impatientia intemperisq; eò adiguntur, vt sibi ipsi
statuant inferre manus violentas. Sic, vt de Pyramo & Thysbe ni-
hil dicam, ac ijs, qui eos insanis amoribus imitantur; seque ipsos
interimunt, quando ijs frui non possunt; apud Græcos Ajax, apud
Hebræos rex Saul, in proprium gladium incubuit. Sic *Achitophel*
videns, quòd non fuisset factum consilium suum, disposita domo sua suspen-
dio interijt. Quo mortis genere etiam Iudas animam suam, ex arbo-
re in Orci barathrum, præcipitavit. Herodes quoque mortem sibi
ipse conscivit, ne se diutiùs viuum vermibus permetteret epulan-
dum. Quod & de Pontio Pilato refert Gregorius Turonensis. Apud
Ethnicos innumeri tales extiterunt. Ibi non tantùm Dido, & eius
soror Anna; non Cleopatra modò & Lucretia; neque sola Euadne,
Biblis, Sappho, Iocasta, Phædra, Phyllis, Anatolia, & aliæ despera-
ti spiritus feminae; sed etiam Aegeus Atheniensis, Hæmon Theba-
nus, Mopsus Cretenis, Annibal Carthaginensis, Cleomenes Spar-
tanus, Dinocrates Messenius, Eratosthenes Cyrenæus; quin & ipse
ille fortissimus Poëtarum Hercules, voluntaria se se morte pereme-
runt. Occurrunt nostræ quoque ætatis exempla quotidiana, in
quibus quid aliud docetur, quàm irâ furentes eò impelli, vt sibi ipsi
& vitam eripiant, & animam in æterna supplicia mittant, de breui-
bus huius vitæ molestijs, ad nunquam desinendos inferni cruciatus
transituram? Quanta bestia est ira, quæ tales ex hominibus bestias
facit? immo bestijs truculentiores? Pauca enim se ipsas necant.
Cum scorpione possunt autothanati isti venire in comparationem.
Circulum si quis faciat ex ardentibus prunis, in coronæ modum,
humi circumfusus, atque in medium inijciat viuum scorpionem, vi-
det illico caloris impatientem anxie discursare, & jam hinc, jam ibi
exitum tentare. Si videt se quærere frustra, hinc igne, inde ira ex-
ardescens, retortâ in tergum caudâ se ipsum interimit. Ad hunc
modum exstuant multi, cum rerum suarum exitum non inueniunt:
tunc enim à morte petunt remedium, quasi cum vita calamitates
finirent; quas nequaquam, hac via fugiunt, sed incurrunt, augent,
& de breuib; ac paruis magnas atque æternas faciunt, more illius,
qui ad littus obambulans, ne à pluuia aspergeretur, in mare insili-
uit. Patiens non irascitur. Humilis non curat si parui pendatur.

Ad

Ad hunc modum ira, à diabolo orta, crescit in homine, vt rationem excæcet, voluntatem præcipitet, consulentes non audiat, nemini, nec Deo, nec ipsi irascenti parcat. Et clemens foret, si in corpus tantùm sæuieret; nunc in ipsam quoque animam est truculenta. Nec debent sibi blandiri, qui se non interemerunt irascentes. Siquidem & sanctorum hominum animas hic affectus subinde quatit. Etsi enim illæ tam plumbeas iras non habeant, vt illis semper in Infernum mergantur; grauantur tamen sæpe vsque ad Purgatoriũ. Quàm pauci enim primos statim impatientiæ motus, comprimunt? Quàm rari iram non fouent recordatione iniuriarum? Quàm procliuus sumus ad dicta, vel facta aliorum non excusanda, sed deteriorius interpretanda? Quàm citò turbamur? Quàm parum ferre possumus? Quàm leuibus rebus offendimur? Quàm subito exclamamus, sicut podagræci, qui, etiam cum non tanguntur, solent vociferari, ne tangantur ab ijs qui lecto propinquant? Quàm agrè animam applicamus ad ea cogitanda, quibus iræ igniculi extinguuntur potius, quàm sufflaminantur? Quidam penè omnibus rebus offenduntur, ob rem nauici se sinunt abalienari; exacerbati voluntatem; imminui amorem & bonam de altero existimationem amaritudine infici. Quidam aiunt, se non odisse alterum, sed tantum non libenter aspicere, non libenter colloqui, non libenter de eo aliquid audire. Quàm expeditus est in multis impetus vindicandi? & malum pro malo reponendi? occasione data, laudes eius tacendi? nauos vulgandi? à bono impediendi? ignominiam, aut pœnas optandi? tristandi de eius prosperis, lætandi de malis? & si de eo honorificam mentio injiciatur, aliò sermonem deriuandi? contrahendi frontem, & auersum animum rugis ostendendi? aut toruè intuendi? Ne dicam, super eum expuendi? præ indignatione non respondendi? aut respondendi aculeatè? minitandi? conquerendi? obiurgandi? acerbè, ironicè, contumeliosè, cum execratione appellandi? extorquendi, quis hoc vel illud dixerit? quin & percutiendi? manu peduè protrudendi? vexandi? detrahendi? diffamandi? discordias spargendi? Hæc qui agit, nonne odit? At *omnis, qui odit fratrem suum, homicida est. Et scitis, quoniam omnis homicida non habet vitam æternam in semetipso manentem.* Quare & animam suam occidit, cuius vira in gratia Dei consistit. Quin & in proprium quoque corpus

XXVIII.
VARIÆ IRAE
MOTVS ETIAM
PROBIORIBVS
INFESTI.

1. Ioan. 3. 15.

scit, quod neque dormire, neque quiescere potest, neque cibis ei sapit, ut in Aman est videre; denique etiam paulatim contabescit. Nonne hoc est seipsum & occidere, & perdere in gehennam? Si ergo indignamur illi, qui alterum ita oderat, ut animam cum corpore in exitum mittendi inuenerit rationem, cur non potius nobis ipsis irascimur, quod irascamur; &, velut cuneo cuneum, ita irascimur, & nolite peccare. Sic discite cum omnibus pacem habere. Beatus, cui post mortem Mundus epitaphium ponere potest, quale Romæ positum refert Appianus: Q. CAVIVS SEVERVS RVTLIÆ PRIMITIVE CONIVGI SVÆ DVLCISSIMÆ, CVM QVA VIXIT, ANNIS XX. SINE BILE: aut quale, in agro Nemausensi cernitur: D. M. S. SYLVIVS PATERNVS VXORI RARISS. EXEMPLI. CVM QVA VIXIT ANNIS XXXII. SINE VLLA ANIMI LÆSVRA E. S. V. P. Itaque homini aliàs etiam religioso, sed impatientiæ motibus non satis imperanti dici potest,

Appian. in
Antiquitati-
bus.

Quid. epist. 3.
Heroid.

Vince animos, iramq; tuam, qui cetera vincis.

CAPVT VII.

ACEDIE NATVRA, DAMNA, REMEDIA, IN STUDIOSO IUVENE, OSTENSA.

PARS PRIMA.

I.
ACEDIA QUID,
ET QVAM PE-
RICVLOSVM
SIT VITIVM?

S. Thom 2. 2.
q. 35. 2. 2.

CAVDVM, nobilissimus charitatis fructus, vel de bono Dei, vel de bono proximi, in nobis oritur; atque idcirco geminum est. Vtrique tristitia quædam opponitur. Illa, tristitia, quæ aduersatur gaudio ob bonum diuinum nato, *acedia*, seu tristitia de bono diuino; quæ autem est contra gaudium è bono proximi profectum, *invidia* appellatur. Qua de caussa D. Thomas censuit, priùs de *Acedia*, quàm de *Invidia* tractandum. Alij tamen in vltimum *Acediam* locum relegant, non quòd sit minimum vitiorum (siquidem charitati virtutum omnium reginæ, & quidem magis, quàm *Invidia* opponitur, quod pauci expendunt) sed quòd in vitij ordo nullam indicet dignitatem, Et decet *Acediam* vltimus locus,

locus, cum ipsi etiam pigri atque acediosi, in rebus spiritualibus, semper ultimi velint esse, primi alias in somno, & lecto, & vino, & reliqua corporis comoditate. Nempe *asinus stramenta mauult, quam aurum*, vt, teste Aristotele, dixit Heraclitus. Ceterum hoc vitium paucis est satis notum, tantoq; nocentius, quanto latentius: quod, teste Cassiano, solitarijs atque in eremo quoque sanctissimè commorantibus, tanquam frequens & infestus hostis insidiatur. Quae de causa apud Ioan. Climacum *Acedia est remissio anima; & resolutio mentis; pusillanimitas exercitationis; odium professionis; munda-
norum beatificatrix; detractrix Dei quasi inclementis, & existentis sine benignitate; attonita in psalmodia; infirmans in oratione; in ministerio ferrea; in opere manuum pigra, in obedientia improba*. Quare vel in his solis rebus Deo nauseam mouet, etiam virorum alias probatorum: Angelo Ephesi scribe, ait Dominus, *Hac dicit, qui tenet septem, stellas in dextera sua, qui ambulat in medio septem candelabrorum aureorum: scio opera tua, & laborem, & patientiam tuam, & quia non potes sustinere malos: & tentasti eos, qui se dicunt Apostolos esse, & non sunt; & inuenisti eos mendaces: & patientiam habes, & sustinuisti propter nomen meum, & non defecisti*. En quantus vir? & tamen subiungitur: *Sed habeo aduersum te, quod charitatem tuam primam reliquisti! Memor esto itaque, unde excideris: & age poenitentiam, & prima opera fac*. Sin autem venio tibi, & mouebo candelabrum tuum de loco suo, nisi poenitentiam egeris. Hoc Ephesiorum Episcopo satis grauibus verbis est indicatum. Episcopo autem Laodiceae dictum est: *Scio opera tua, quia neque frigidus es, neq; calidus. Vtinam frigidus esses, aut calidus! Sed quia tepidus es, & nec frigidus, nec calidus, incipiam te euomere ex ore meo. Nec immerito, ait Daniel Abbas apud Cassianum, eos Dominus, quos iam in visceribus receperat charitatis, noxiè tepefactos, cum quadam conuulsione pectoris sui euomendos esse pronunciat: qui cum salutare quodammodo ei potuissent praebere substantiam, auelli ab eius visceribus maluerunt; tanto deteriores effecti illis, qui nunquam ori Dominico illati sunt, cibis, quanto id, quod nausea compellente proijcimus, odibilis detestamur*. Quod si hunc *Acedia*, in viris pijs, & de salute sua sollicitis fructum parit, quae damna non efficiet in Politicis illis, aut secularibus animis, qui in vtramuis aurem otiosè dormiunt, & verè, *neque frigidi, neque calidi sunt: vellent*

Aristot. l. 102
Moral. Nicom.

Cassianus l. 9.
& toto l. 10.

Apoc. 2. 1.

Apoc. 3. 13.

Cassian. collat. 4. c. 19.

enim sua beatitudine, ad quam conditi sunt, non excidere, & tamen nolunt ea facere, quæ necessaria sunt ad beatitudinem consequendam. Prodest igitur, immo valde necessarium est, ut *Acediam* in Arcadico germine aliquo penitiùs inspiciamus, quod in Exempli narratione faciemus.

II.
HISTORIAE
AVTHOR A C
CONVENIEN-
TIA.
Spec. Exem-
plorum dist.
4. exemp. I.
Item Caro-
lus Abbas. in
Stemmat.
Christi. die
15. Maij.
Item in Li-
tan. Laure-
tan. ad illud:
*Spiritus San-
ctus Deus.*

Vt autem appareat, non illico contemnenda esse, quæ obuia sunt, ex obuiio libro historiam recitabo, hoc ipso non obuiam, quia optimus liber à multis non legitur, obuia non legentibus, cum se-ctentur peregrina; curiositatis studiosi, non pietatis. In eo igitur volumine, cui titulus est *Speculum exemplorum*, narratur, quod etiam alios in suis libris non piguit commemorare, de duobus fratribus, Parisios, tanquam ad mercatum bonarum artium ac litterarum, caussaque studiorum, missis. Horum ego historiam tantò libentiùs recito, quia & huc solent mitti quàm plurimi adolescentes & iuvenes, ut, in celebratissima Academia, scientijs ditati, domum redeant, cum gaudio parentum, patriæ suæ emolumento, & calii applausu; qui, in hoc exemplo, vitam moreque suos perspicuè intuebuntur, siue Palladem, siue alia à litteris & sobrietate abducentia Numina aduenerentur; siue reducti, siue seducti. Nemo quippe in vitio à primo ortu fuit, sed vel sua quisque culpa fit improbus, vel alterius exemplo.

III.
DVORVM FRA-
TRVM DIVER-
SI MORES.

Senec. ep. 27.

Duo, iisdem parentibus, nobilitatis antiquitate opibusque claris, oriundi fratres, ad Parisiensem Academiam amandati, egregiè ostenderunt, se eodem ovo prodijisse, non eodem astro natos fuisse. Ut enim inter primos fratres, Abel & Cain; & inter Iacob atque Esau; itemque inter Etheoclem & Polynicem Oedipi filios; interque Romulum & Remum: ita & inter hos magnum vitæ morumque discrimen intercessit. Minor, maiorem ingenio, diligentia, pietate; maior minorem otij amore, libertate ludendi, vitæque licentia superauit. Et quia ignavis semper sunt feriæ, litteræ illi insuaves fiebant. Enimvero, quia *desidiosè studere, torqueri est*, supplicij illi loco fuit litterarius labor. Nunc excusabat valetudinem, nunc nescio quas occupationes rei domesticæ obtendebat; nunquam obstabat rigor hyemis; aliàs æstatis feruor; interdum autumnum periculosum cælum; demum auocabat à libris veris amantitas mox fugitura. Præfusus negabat esse rem habendam cum libris antè,

antè, quàm concoxisset stomachus. Impranso obstrepebat fames, quò minùs liberet. Luce dicebat, ignaum esse, domi desiderè; ceterùm ad lucernam vigilare, oculis inimicum. Si suppetit res domestica, inquiebat, quorsum opus litteris? Denique, aiebat, cur xui florem curis senilibus absumam? Omnia iunior contraria sentiebat, dicebat, faciebat: eratque inter eos tale, quale inter diem, ac noctem discrimen. Ille, domi inter libros; iste inter scyphos, cantharos, & fritillos: ille cum doctis, iste cum rudissimo quoque agasone, libenter versabatur. Ille leges ita callebat, vt eas in digitis numeraret: iste ne Æsopum quidem triuerat. Foris ille nunquam, nisi cum ad scholas, disputationesq; & templa eundum esset, videbatur; iste sapius in sphæristerio, & ganeis, quàm in Lyceis inueniebatur. Illi graue erat prodire ad spectacula: huic crux fuit, vel vna hora, solum manere apud se. Itaque nunc hos, nunc illos inuisens & obruens, interturbauit; nihil pensi habens opportunusne, an importunus hospes veniret; gauisus, si alios à litteris posset auocare, quas oderat ipse. Secus itaque accidit, ac cum prodigo filio, fruges consumere nato, cuius frater natus maior frugi fuit, ipse profectus in regionem longinquam, ibi dissipauit substantiam suam viuendo luxuriosè. Diuersa hinc res fuit: non enim idem fratrum virtute, qui & ætate maior erat: ille pietatem, iste nequitiam cordi habuit. Et quia malos faciunt malorum falsa contubernia, quantum ille abhorruit à consortio prauorum, tantum iste quaesuit omnibus potentium, ludentium, saltantium conuenticulis interesse. Nihil illum iactura temporis, nihil pecuniarum inutilis profusio, nihil destructio sanitatis, nihil malum nomen, nihil infamia aut sua, aut sociorum mouebat. Perinde illi erat, vt malum esse, ita & malum dici. Ne tamen nihil ornamenti haberet, intus spurcicia plenus, saltem externa specie sepulchrum voluit esse dealbatum. In vestibus, & cincinnis capillorum ac toto cultu corporis, erat munditiarum lautitiarumque studiosissimus; ceterùm Venus Dea Verticordia, summum illi numen erat. Quamobrem linguis omnium appetebatur; & erat fabula in tota ciuitate. Nullius enim vitij fama aut citius erumpit, aut latius solet fateri, dum quisque suas elui, aut minui maculas existimat maculis aliorum; quasi scilicet suum vulnus sanet, si alios quoque possit ostendere vulneratos.

Verè

Luc. 15. 13.

Catul. in per-
tuis,

IV.
 CVR, ET
 QVAM DIVER-
 SI IN ECCLE-
 SIA SINT HO-
 MINES?
 Matth. 13.
 Matth. 3.
 S. Augustin.
 lib. 1. de ciuit.
 cap. 35.

Verè Ecclesia similis est sagenæ missæ in mare, ex omni gene-
 re piscium congreganti, & velut area, in qua non modò triticum,
 congregandum in horreum, sed etiam paleæ comburendæ igni in-
 extinguibili reperiuntur. *Perplexæ sunt istæ duæ ciuitates, in hoc secu-
 lo, inuicemq; permixtæ,* ait S. Augustinus, *donec ultimo iudicio diri-
 mantur.* Hac ratione sunt qui curent, & qui curentur; monendi, &
 monitores. Hinc frater ille minor annis, maior pietate, quoties se
 se offerebat occasio opportuna, suauius verbis monebat alterum,
 vt tandem ad se rediret, turpes illecebras desereret, Spiritum S. per
 se loquentem non contemneret. Sed lapidi loquebatur. Enimue-
 rò, quasi iaculum in rupem vibrasset, ita, pro fraterna correptio-
 ne, conuitia resiliebant. Iussit enim eum suas res agere, non cu-
 rare alienas: non moris esse dictitans, vt minor maiorem instruat;
 discipuli proinde ad eum, non magistri partes pertinere. Quàm
 sapienter ille, *Sape ego,* inquit, *audiui, eum primum esse virum, qui*
ipse consulat, quid in rem sit. Secundum eum, qui bene monenti obediat.
Qui nec ipse consulere, nec alteri parere scit, eum extremi ingenij esse.
 Huius generis haud paucos videas mortales, qui cum ipsi ob men-
 tis inopiam, nequeant dispicere, quid factò sit opus, dictu tamen
 mirum, quàm sint præfracti, quamque non admittant alienum
 consilium, videlicet asinum illum referentes Horatianum, qui cum
 nec viam nossset, nec duci pareret, in rupem præceps datus est. Ta-
 lis erat iste adolescens, vecors sibi, & ad fratris vocem rupe durior.
 Sua igitur via, immo in nouaculæ acie pergens miser, otio se se de-
 debat, domi parietes, foris plateas omnes circuiens; illic fenestras,
 hic viarum strata terens. Neque enim lectio illum delectabat libro-
 rum; neque scriptio detinebat, aut iucundarum annotatio historia-
 rum. Vagari, non studere, mens erat: aut, si quando, temporis
 fallendi gratia, libellum in manus sumebat, inutilem sumebat, aut
 curiosum; sæpius etiam perniciosum. Si quis ab eo, quid libri lege-
 ret, petijisset, solos poterat Ouidios, Amadisios, & alios eiusdem
 farinae authores nominare. Subtilia speculari, non esse nobilium
 dicebat. Si quando, præ otij ipsius tædio, aliquid agere incipiebat,
 rebus solebat se inanissimis occupare. Fenestras frangere; rumpe-
 re ianuas; euertere lecticas, aut destruere arcas; vt optarent alij il-
 lum otiosum potiùs esse, quàm negotiosum, Quanquam ipse sponte
 sua

sua erat laboris fugitans, nullaq; re seria occupabatur; idque vnum videbatur maxime curare, vt curaret nihil; habebatque promptas excusationes, vt se à negotijs subduceret. Manè in multam lucem dormiebat; à prandio, crapula dominante, somnum captabat, per multas horas, nisi eum ludi, vel socij excitauissent. Nimirum, nomine lassitudinis, multa sibi permittebat; cum tamen nulla re, nisi desidia, lassaretur. Vnde cedens tædio tristitiæque, animum nonnunquam nimis abijciebat atque contrahebat. Hinc & res diuinas, neque suo tempore, neque suo loco, neque suo ordine tractabat. Inspidum illi erat, quidquid de Deo, deque salute sua, audire cogere-
 retur. Sæpe illi frater, sæpe alij dicebant: *Usquequo piger, dormies, quando surges è somno tuo?* Sed ille stupidum se se ad omnes interiores, & exteriores virtutum impulsus exhibebat: totus à pœnitentia alienus, licet quotidie faceret pœnitenda. Nam ex hac acedia, seu adeò graui, ad exercendas pias actiones, ad salutem necessarias, tædio, nascebatur incredibilis malitia, rancor, pusillanimitas, desperatio & torpor, circa præcepta, mentisque in illicita quæque effusio. Ita peccati mancipium, hostis virtutum, nihil agebat vnquã, quod vitã æternã, semper quod æternã pœnã dignum esset; nec sibi, nec alijs utilis; in quo nullus labor, nulla cura, nulla industria fuit, sed quidam perennis exitij fons, lerna & scaturigo malorum, vno verbo, confluges quædã vitiorum, & mali commatis homo, publicumque dedecus erat, & *Cerite cera dignus.*

Hæc videns frater, identidem conabatur sanare; sed tanquam Bœoticam cantilenam afferret, aut velut loquax talpa identidem repulsus, verba gemitu lacrymisque terminauit. Non fatigatur labore charitas; vnum ex alio suscipit, vt semper operetur. Quamobrem, quod sanctus iste iuuenis à fratre non obtinuit sermone, precibus conatus est impetrare à Deo; quem assidue precatus est, vt tandem aliquando saxeam seductissimi fratris pectus dignaretur emollire; ne & se perditum iret voluptate, & alios exemplo. Impulit eum ad impensius precandum, quod videret, à fratre suo, tot seduci adolescentes, se autem vnum fratrem non posse reducere in viam; quo resipiscente, si alij illius commilitones non vnã resipiscerent, saltem complures adhuc integri, non de nouo corrumpentur. Instat ergo quotidie apud SS, Trinitatem, nunc Patri suppli-

Prou. 6. 9.

S. Damasc.
lib. 2. c. 14.S. Greg. lib. 6.
in 1. Reg. c. 14.V.
FRATERNAR
ORATIONIS
MODVS, ET
PETITIO.

Y

eans;

cans; nunc Filij misericordiam implorans; nunc S. Spiritus in vota vocans opem, vt cæco fratri aperire mentis oculos benignè vellet, ei que tantam vitiorum fœditatem ostendere, vt se ipsum noscens, vitam priorem detestari, seriamq; morum emendationem sibi proponere, ac, cum diuina gratia, in alium hominem transire inciperet. Sciebat enim primùm mentem esse illustrandam peccatoris, multis ignorantijs atque erroribus obtenebratam, & mala bona, bona mala esse iudicantem; aut certè alio modo iudicantem, quàm iudicari ea oporteret. Rogabat igitur, vt misero sua miseria ostenderetur; quàm scilicet vana ac fœda esset corporum voluptas; quàm multis spinis illecebræ pungerent; quanta vitæ breuitas; quanta mortis certitudo; quanta incertitudo vltimæ horæ; quanta diuini iudicij seueritas; quantum æternæ damnationis periculum; quanta Auernalium suppliciorum immensitas. Hæc cupiebat fratri suo inculcari, vt tam horrendorum malorum memor, de modo ac ratione cogitaret, ea euadendi; tandemque, ab exitijs suis pedem referret. Vt enim viator locorum notitiam non habens, si densa nocte, dum præcipitio proximus est, repentino cœli coruscantis splendore, animaduertat, certè sibi pereundum, nisi pedem referat; sine mora retrocedit, instantis periculi terrore totus contremiscens: ita peccator, cuius via tenebra & lubricum, mox, vbi eius menti cœlestis luminis illuxit coruscatio, discrimen videt, in quo versatur, horret, & resilit à viæ suæ prauitate. Hoc est, quod de terreno homine dicitur: *Illuxerunt fulgura, & coruscationes tue orbi terra: vidit, & commota est, & contremuit terra.* Rectè igitur, pro fratre suo, & recta orauit.

Psal. 34. 6.

Psal. 76. 9.

VI
PRINCIPIA
ET VIAE,
QUIBUS PEC-
CATOR SOLET
CONVERTI.

O quàm potens est oratio, profecta à charitate! immo, quàm clemens & benignus Deus, in amicorum suorum precibus exaudiendis! Siquidem lachrymas tam pij fratris, pro pereunte fusas, aspexit; & vota admisit ad aures, toties ardentissimè suspirantis. Vt ergo sceleratum iuuenem sanaret, vulnerauit; quemadmodum & chirurgus solet, cum sanguinem è vena mittit. In morbum itaque, & in lectum compegit insanientem. Videte nunc, vt omnia in contrarium trahat ars Acherontica! Varios mittit monitores Deus: varios seductores diabolus. Deus à peccatis retrahit, per conscientiam velligantem; diabolus peccata extenuans, ad ea men-

tem

tem allicit, quæ contemnit vt parua, appetit vt dulcia. Deus per-
mittit, vt homines de malis malè loquantur, itaque turpitudinem
suam agnoscant; diabolus socios submittit, qui laudent delinquen-
tes & aliquid audentes, faciantque improbos, in rebus pessimis
exultare. Deus oues errantes dirigit ad concionatores, ac duces
spirituales; diabolus eas abducit, ne audientes vocem pastoris re-
deant ad mandram. Hinc pessimus quisque optimum quemque
fugit, vt anguem. Deus denique, vt animas sanet, sæpe finit cor-
pora mortalium ægrotare. Multi, cum per inualetudinem peccare
non potuerunt, coeperunt cogitare meliora. Nam & suæ illis in-
mentem venit naturæ fragilitas; & breuitas vitæ; & rerum huma-
narum vanitas; & tribunal, quod à morte est, hominibus adun-
dum; & culpæ, in quas inibi anquiretur; & supplicia denique, quæ
reis decernentur. Quæ vt effugiant, cogitant de modo & via eu-
dendi. Offert se se illis diuinæ bonitatis immensitas; erigitur spes;
quæritur exitus; arripitur, velut in naufragio, tabula poenitentia;
flentur, recensentur, delentur peccata; & fit iustus, qui antea fue-
rat omni scelere coopertus. Sic fit ex ipsis morbis medicina; ita
corpore afflicto, Deus sanat animam ægrotantem; sicut fuit videre,
in Ezechia, qui ægrotauit vsq; ad mortem, vt rectius disceret viuere.

4. Reg. 20. 1.
1. Reg. 2. 6.

Ad hunc nempe modum Dominus mortificat, & viuificat. Diuersa
via graditur diabolus. Nam ad peccandum validis, culpam eleuat,
erimen omne excusat, ne delinquere vereantur. Ast vbi, debilitatis
viribus, vita è filo cernitur pendere, & ad mortem vltimam rerum
lineam venitur, ibi à fronte præcipitium, à tergo lupos ostendit.
Nam omnia coaceruat, & accumulatur, vt anxium, inter dolores, ani-
mum adigat ad desperationem. In hoc igitur vnico non est dispa-
ritas, quod neque Deus neque diabolus vnica, vt dicitur, sententia om-
nes impellat; sicut enim diabolo Mille nocendi artes, ita Deo semper
mille salutis erunt.

Cuius rei exemplum habemus, in hoc Parisiensi adolescente.

Ægrotauit, vt se sentiret percussum è Deo, velut pigrum asinum,
qui excitatur, dum verberatur. Sed durus erat, & persuasum diffici-
lis, similisque hostiæ Agamemnonis: quippe contrarium in eo effe-
ctum peperit morbus, immo diabolus. Neque enim ictus sapuit, sed
insaniuit. Nam qui, rerum piarum tædio, negligere assuetus erat

VII.

ACEDIA IN
DVRTIAM ET
DESPERATIO-
NEM DEGEN-
RANS.

Y a

omnem

Prou. 26. 13.

omnem virtutum exercendarum occasionem, etiam in hac ægrotum schola nihil profecit. Verè nimirum dixit Salomon: *sicut ostium vertitur in cardine suo, sic piger in lectulo suo. Ostium sæpe mouetur, sæpe vertitur in cardine suo, nec tamen locum deserit, sed semper redit eò, vnde fuit apertum: ita piger in lectulo suo vertitur, sed semper ad peccandum reuertitur.* Nec rarò morbi causam agnoscens ait:

Psalm. 31. 4.

Die ac nocte grauata est super me manus tua: conuersus sum in arumna mea, dum consigitur spina: sed conuertitur tantùm ad conscientia stimulos, non ad Dominum; pungitur, non compungitur; cruciatur, non emendatur: offertur illi gratia, qua non vititur; quasi pila manco remittatur, datur enim tali beneficium, cuius voluntas non est parata ad accipiendum. Intuens igitur turbato mentis oculo & iste adolescens flagitiorum suorum multitudinem, criminumque enormitatem, vltimam addidit coronidem impietatis, vt desperaret. Huc scilicet perducit Acedia, vt clientem suum, qui per inertiam est domicilium dæmonis mali, ac plurimis ab hostibus oppugnatur, omnibus præsidijs exuat, armisque spiritualibus destitutum, discrimini exponat. Qui enim de salute sua sollicitus antea non fuit, nihil habet, quo se defendat, tempore necessitatis. Anima itaque illius, est instar militis sine galea, sine lorica; sine clypeo inter tela versantis; est instar vrbs, quæ sine mœnibus aut munimentis, hosti vndique perua, exitium nusquam à se excludit. Ite igitur, pigri; ite, inertes, & negligite virtutem; fastidite bonum quod inchoastis; veniet tempus, quod ostendet, quid sit, pietatem neglexisse. Tristitia hæc vestra, de re spirituali; iste remissi animi, ad bene operandum, languor, hoc tædium virtutis, hæc animi fatigatio in ipsam tandem desinet desperationem. Sed ad decumbentem nostrum iuuenem reuertamur.

S. Gregor. 3.
p. cur pastor.
ral. admon.
16.

VIII.

DEI PATRIS
ERGA PECCATOREM
EXPROBRATIO.

Is, dum partim corporis molestijs, partim animi intemperijs agitatus, nullam noctu neque corpore, neque animo quietem, neque somnum oculis capere potest, solusque se cruciat vitæ & conscientia cruce cogitando; vidit aliquando, intolita luce cubiculum clarescere; oculisque causam quærens, conspexit, ante lectum astare venerandi vultus virum. Canities illi non in barba modò, sed latè etiam erat per humeros diffusa. Ex oculis, tanquam duabus stellis, mirificus quidam fulgor radiabat. Cetera omnia erant

compo-

composita ad maiestatem; quæ tamen sola poterant parere me-
 tum, agrotus tamen truci aspectu maximè exterritus cœpit totis
 artibus contremiscere. *Cùm sit enim timida nequitia, dat testimonium Sap. 17. 10.*
condemnationis. Semper enim presumit sana, perturbata conscientia. Ad-
huc trepidabat, & tamen se coëgit, vt auderet interrogare: Quis
ille senex esset, aut cuius rei gratia, id noctis tempus elegisset, ad se terre-
faciendum? Cui senex respondit: Ego, vt nôris, celestis ille sum Pa-
ter, qui te de nihilo produxi, vt esses, vt viueres, vt sentiret, vt ratione om-
nia comprehenderes. Ego corpus tuum his sentiendi instrumentis, ani-
mam intellectu, memoria, voluntate ornaui. Ego has, que in cœlo lucent,
stellas, hanc lunam, solemq; ipsum lucis fontem, condidi, vt tibi famula-
rentur; quo sine & reliquas tibi subieci creaturas. Ego te amavi; &
postquam tu amoris meo odium reposuisti, per Angelum, per conscientiam,
per fratrem tuum, per varios deniq; hominum piorum sermones, admonui,
vt a scelerosa ista tua vita ad frugem, ad pœnitentiam, ad ceteras virtutes
redires. Omnia frustra. In lapidem duratus es: audire me noluisti. Quan-
do igitur omnes monitiones meæ in cassum ceciderunt, & toties vocantem,
toties contempsisti; ecce huc veni, & adsum, vt tibi indicem, filium te esse
eternæ damnationis. Sic dixit, & videri desijt; sed non desijt iuue-
 nis, immo jam demum cœpit longè formidabiliùs trepidare, ac in
 sudore suo pænè natare; jam enim subibant mentē supplicia flam-
 marum sibi accensa; jam æternitas suppliciorum; jam tota rerum
 fluxarum vanitas; ebrietates, blasphemix, detractiones, turpilo-
 quia, detestandæ voluptates in tormenta nunquam desitura com-
 mutandæ.

Atque ita hoc cælestis Patris vaticinio percussus, quod re-
 liquum erat noctis, totumque insequentem diem, sine somno, sine
 cibo, traduxit; plenus anxietate, desperatione, atque expectatio-
 ne tristissimæ illius horæ, quæ eum, ex hac vita, eiectum transmit-
 teret ad merita supplicia funestissimæ æternitatis. Tale nempe fru-
 ctum parit *Acedia*, & spiritualium rerum neglectus, vt piger, quan-
 tum in se est, ipsa Christi merita inutilia, ipsa salutis adiumenta in-
 ania reddat. Si iuuenis iste, concionibus sacris, si pijs colloquijs
 diligenter interfuisset; si libellos asceticos voluisset, didicisset uti-
 que, ipsius Dei comminationes commonitiones esse, neq; sine con-
 ditione pertinaciæ aut pœnitentiæ denunciari. Quare neque, post
 tam

IX.

RECTA FIDES,
DVM SPIRAT,
SPERAT,

tam tremendum etiam Dei Patris fulmen, desperauisset: sed promissionum, quas fides Christiana docet; quas Ecclesia in spem peccantium proponit; quas Prophetæ & Apostoli ad pœnitentiam confuſgentibus occinuerunt: sciuisse illud ad Ezechielem à Domino dictum. *Tu, fili hominis, dic ad domum Israel: Sic locuti estis, dicentes: Iniquitates nostræ, & peccata nostra super nos sunt, & in ipsis nos tabescimus: quomodo ergo viuere poterimus: Dic ad eos: Vno ego, dicit Dominus Deus: nolo mortem impij, sed vt conuertatur impius à via sua, & viuat. Conuertimini, conuertimini, à vjs vestris pestimis: & quare moriemini, domus Israel? Tu itaque, fili hominis, dic ad filios populi tui: Iustitia iusti non liberabit eum, in quacunque die peccauerit, & impietas impij non nocebit ei, in quacunque die conuersus fuerit ab impietate sua: & iustus non poterit viuere in iustitia sua, in quacunque die peccauerit. Etiam si dixerò iusto, quòd vita viuat, & confisus in iustitia sua fecerit iniquitatem: omnes iustitia eius obliuioni tradentur, & in iniquitate sua, quam operatus est, in ipsa morietur. Si autem dixerò impio: Morte morietur: & egerit pœnitentiam à peccato suo, feceritq; iudicium & iustitiam, & pignus restituerit ille impius, rapinamq; reddiderit, in mandatis vita ambulauerit, nec fecerit quidquam iniustum: vita viuet, & non morietur. Omnia peccata eius, qua peccauit, non imputabuntur ei. Hæc si cognita perspectaque habuisset iuuenis, si non ad diuina, tanquam bos marinus stupuisset, etiam denunciata sibi æternæ damnationis sententiâ, in diuinæ clementiæ immensitatem sperauisset; cogitassetque, Deum mutare posse sententiam, si ille vellet mutare delictum. Sed nimirum desides non solum piget operari, verum etiam, adeo à salutis via abhorrent, vt eos pigeat quoque discere, quid sit operandum. Hinc oleum & opera, apud eos, perdita est. Hinc nomen Domini, hinc sanguinem Christi, hinc omnia Sacramenta in vanum acceperunt.*

X.
DEI FILII
ERGA PECCATOREM EX
PROBRATIO

Quapropter, proxima nocte, desperato iuueni, in tenebris trepidanti, neque vlla salutis remedia circumspicienti, alius se stitit, vir conspicendum, luce clarissima refulgens. Erat hic aspectu longe iunior priore; ceterum ab imagine atque vultu prioris non multum abluens. Quamquam habitu atque ornatu valde diuerso. Neque enim longa illi palla fuerat, sed nudo propemodum corpore incede-

incedebat; in capite coronam è spinis acutissimis contextam, in humero ponderosæ crucis arborem gestans. E lateris plaga, tanquam è fontis perenni scaturigine, sanguis illi ebulliebat. Hic talis taliq̃ aspectu vir ad ægrum, in lecto, sollicitè vigilantem accessit, atque voce haud obscura interrogans dixit: *Nostinè me, qui sim?* O quem verè errantem, quæ neque vocem, neque vultum Pastoris sui nouit! Quousque tandem se se ignorantia etiam hominis Christiani extendit, vt neque sciat, neque agnoscat Redemptorem! Iuuenis enim interroganti respondit: *Non noui, quis sis, sed, nisi me oculi frustrantur, illi haud absimilis es, qui funestissimo, hesternæ nocte, nuncio me externauit. Cui rursus is, qui ponè astitit, aiebat. Ne mirare, si illi similem me vides, cum quo, in vna eademq̃ diuinitate similis mihi honor, similisq̃ gloria sempiterna debetur. Sum etenim IESVS CHRISTVS Dei Filius, quem, humani generis amore, infinita mea misericordia è caelo traxit, in virginem Maria Matris mea uterum, Unde mortali carne indutus, velut sponsus, de thalamo processit. Ita Dominus formam serui accepi, & in similitudinem hominum factus, Munda me meamq̃ infinitam, in corpore, ostendi bonitatem. Cui viam ad cælum, verbis, signis, prodigijs, exemplis demonstravi; meritis aperui. Fatigatus enim, fame atque siti cruciatus, astum & frigora passus, opprobrijs saturatus, tandem, in latronis modum, captus, iniquissimè accusatus, iniustissimè damnatus, ignominiosissima deniq̃, & crudelissima morte interfectus sum, vt diuina iustitia, pro tot iniurijs, ab hominibus Deo illatis, satisfaceret. Quando igitur tu, ô infelicissime iuuenis horum omnium à me acceptorum beneficiorum immemor, merita mea, & gratiam omnem pedibus conculcauisti, ecce huc veni, & adsum, vt tibi indicem, filium te esse aeternæ damnationis. Dixit, & cum dicto, manibus exceptum defluentem è lateris plaga recentem calentemq̃ sanguinem, indignabundus in faciem decumbentis proieciens hæc addidit: *Ignominiam tuam accipe sanguinem pretiosum, qui in salutem tuam aliorumq̃ effusus est. Hæc effatus desijt videri.**

Diuina hac voce iteratò fulminatus adolescens, spe & animo destitutus, pallido & buxante vultu, ac toto corpore contremiscens, cum nesciret, quid sibi consilij, in rebus tam deploratis, capiendum esset, vbi primùm diluculauit extemplo pium suum fratrem iussit accersiri; quem antè, vt anguem erat auersatus, Sed multos sape

XI.

EXTREMA PERICULA SÆPE DOCENT SAPERE.

sæpe extrema pericula, ad extrema remedia compulerunt: ut quæ arcta fames, optimum cibi condimentum, etiam mucidum panem lapidum facit; ita summa necessitas grata reddit, à quibus antea abhorrebamus. Aduit illico vocatus, & se vocari lætus, sibi pariter ac fratri est ex animo gratulatus. Verùm ubi eius tam miserandum aspexit vultum, ut videretur sibi fratrem, in ipso fratre, amisisse; vehementissimè obstupefcens, cœpit ingemiscere, atque vbertim lachrymare. Venit mihi hîc in mentem id, quod de amicis Iob scriptum legimus. *Nam audientes tres amici Iob omne malum, quod accidisset ei, venerunt singuli de loco suo, Eliphaz Themanites, & Baldat Subites, & Sophar Naamathites. Condixerant enim, ut pariter venientes vstarent eum, & consolarentur. Cumq̄, eleuassent procul oculos suos, non cognouerunt eum, & exclamantes plorauerunt, sciscisq̄, vestibus, sparserunt puluerem super caput suum in cœlum. Et sederunt cum eo septem diebus, & septem noctibus; & nemo loquebatur ei verbum: videbant enim dolorem esse vehementem.* Ad eundem modum, conspecta tam lamentabili facie fratris, videtur mihi diu silens optimus ille adolescens semetipsum priùs cogitando, quàm mente & corpore pessimè ægrotantem consolando excitauisse. Et efficacius dicuntur, quæ dicuntur meditatè. Satis igitur esse censuit, si lachrymis loqueretur, secumque diu tacitus calamitosum fratris statum considerauit: è quo ut eum eriperet, varia illi consilia inciderunt. Diligebat eum, ut hominem; amabat ut fratrem, seruare cupiebat, ut pereuntem. Et quid, inquiebat, ago? si diligo, succurro; emendo. Nam etiam quem diligit Dominus, corripit, & quasi pater in filio complacet sibi. *Quis enim filius, quem non corripit pater?* Amantis Dei signum est, si conscientia morsu admoneat reuocetque peccatorem; cur eum amorem non imitetur frater? Nullum maius diuinæ iræ signum est, neque grauior, in hac vita, potest esse pœna, quàm si summus ille rerum Arbiter, peccantem cesserit admonere. Summè irati comminatio est: *Et requiescet indignatio mea in te, & auferetur zelus meus à te, & quiescam, nec irascat amplius: itemque, Iuravi, ut non irascat tibi, & non increpem te.* Vides, quia tunc magis irascitur Deus, cum non irascitur? ait S. Bernardus. Quid agam? an ego sic irascat? Non est mihi hîc irascendi, sed diligendi tempus. Non sum pater? sum tamen frater. *Frater, qui adiuatur à fratre, quasi ciuitas*

Iob, 2, 11.

Proù. 3.
Hebr. 12, 7.

Ezech. 16.

Isa. 54.

S. Bern. ser.
42. in Cant.

Prou. 18, 19.

uitas

uita firma. Sed sum natu minor? at omnè animal diligit simile sibi; sic Eccl. 13, 19.
 & *omnis homo proximum sibi; cur hac ego dilectione abstinebo? cur tacendo videbor facta eius approbare? aut de eo, tanquam inemendabili desperare? Sed sæpe me iam repulit admonentem? Atqui jam vltro vocauit, morbus eum domuit. In tempore veni. jam est occasio vlceris secandi. Erumpe, anime, in lachrymas, & verba, quæ leniri vultu possunt, vt tolerentur; apud Deum perdi non possunt, si apud fratrem repudientur.*

Ita secum tacitè sermocinatus, tandem in has voces erupit:
Heu mihi, frater charissime, qualis es, quantum mutatus ab illo, quem de formositate omnes, cum admiratione, paulò ante, predicauerunt? quem certatim tot puella, & tot matrona concupierunt intueri? Quò color? quò forma excellentia? quò venustas oculorum recessit? Ubi nunc sunt illecebra? ubi socij illi iucundi, qui aures tuas obscenis iocis, mentem Cupidinibus Venereis replerunt? Cur nunc te non inuisunt? Cur nunc deserunt, cum solatijs tibi maximè est opus? cur, in extrema rerum desperatione, relinquunt? Ast non ego, id agam; fratrem frater non deseram: dummodo non celes, neq; dissimules mihi, quidnam tibi adeò dirum acciderit, ut mente percussus, & totis artubus contremiscens, ac sudabundus, ad omnem aura motum expauescas? Ecquid veteris vita tua es memor? ecquid verborum meorum recordaris? Nonne vaticinatus sum tibi, venturum tempus, quo te pœniteat, Spiritui S. per me, perq; alios, te ad frugem vocanti, toties restitisse? Talibus vulnerato verbis vel oleum affudit, vel medicinale vinum, dixitq;: Mi charissime frater, si tremorem sudoremq; hunc tibi vehementia morbi exprimit; bono sis animo, nondum actum est de tua vita; multi grauioribus è morbis reducti sunt ad sanitatem. Quòd si verò tua te peccata, & anteacta, in tot flagitijs, vita memoria tantopere exterret, presto est remedium; ingemisce, peccata detestare, emendationem promitte; veniam ora; sacerdotem voca; neq; spem abijce. Bonus est Deus, infinita est clementia illius; cuius misericordia non solum pendenti in cruce latroni veniam, repente, & ob pauca verba impertinit; verum etiam Paradisum sponndit. Idem mansuetissimus Deus, etiam hodie adhuc pœnitentiam tuam expectat; nequo vlli, quàm diu vivit, peccata sua retractanti, cœlum claudit. Vita hac via est; quàm diu in via sumus, redire licet, & corrigere errorem, qui nos in abrupta duxit,

XII.
CORRECTIO
FRATERNÆ.

XIII.
DIVINAE MI-
SERECORDIAE
FIDVCIÆ.

Hæc alloquia, cum ardore ac suauitate facta, animum desperantis molliuerunt, & os quoque obstinatè priùs obseratum aperuerunt. Ex ordine igitur omnia recensuit, quæ illi, proximis duabus noctibus, euenerunt: Quo pacto scilicet cælestis Pater, eum pronunciauerit damnatum; Qua detestatione, Filius Dei sanguinem de latere haustum illi sit in faciem iaculatus, eumque penitus perditum declararit. *Quare*, inquebat, *actum est de me; nihil mihi amplius prodest, pœnitere, etiamsi sanguinem fleam. Stat sententia irrenocabile est iudicium, quod de me tulit summus iudex. Non licet appellare ad superiorem. Muta sunt exta, Nihil proficio hoc porco piaculo immolando. Quo modo enim aliter de me loquar, qui credidi sicut Ethnicus; vixi sicut Epicureus? & Deo offenso, rogoq; mihi jam parato, porrectis pedibus dormiui? maximè securus, cum maximè periclitarer? Principium fanitatis est, morbum detegere. Itaque, conspecta mali radice, ita porrò porrexit insanientem frater consolari. Tametsi cælestis Pater, cui Veritas attribui solet, cum adhuc impœnitens esses, tibi tanquã damnato, se se iratum stitit; & Filius, cui iudicium ascribitur, cum mala adhuc voluntate, in peccatis submersus jaceres, te sanguinis sui fructu meritò indignū iudicauit: nequaquam tamen tibi, cui etiam nūc pœnitentia tempus conceditur, est de salute desperandum. Nimum perdit, qui cælum perdit. Perdit autem cælum nemo certius, quàm qui spem abiicit cœli potiundi. In quam se facile erigit, quisquis credit, infinitam esse Dei bonitatem, & nullum numerum misericordia eius; cui proprium est misereri & parcere; & pro malefactis, si cum dolore agnoscantur, beneficia reponere, paternaq; sua prouidentia clara ubiq; relinquere argumenta. Vt cetera mittam, cogita inauditam illam charitatem, qua, ut oues perditas quæreret, de cælo descendit, & factus homo, etiam pro inimicis suis, in cruce, se ipsum opimam hostiam obrulit. Hic idem te tam diu sustinuit; hic tam diu expectauit, neq; mille gehennas commeritum detruisit ad Acherontem: immo dum pœnam indixit, ad veniam inuitauit. Minari, est monere. Audi me igitur serio, & consilio meo da locum; consti- tue vel jam à scelerosa tua vita desistere; criminatq; fletu dilue; & caute- riatam tuam conscientiam, cum gemitu, detege sacerdoti; quis scit, an- non Spiritus S. qui bonitas Dei Amorq; appellatur, unusq; cum Patre & Filio Deus est, pœnitentiam agenti veniam largiatur? Nulla ille re magis offenditur, quàm si quis desperet de illius bonitate, aut contra stimulum calcitret;*

calcitreret; nulla illi magis in homine peccatore res placet, quam si, postlapsus, ad misericordie fontem recurrat. Hæc talia audiens ægrotus, non jam ob supplicia sibi impendentia; sed ob flagitia, quæ sciebat se perpetrasse, contremuit; atque ex animo dolens, quod Creatori suo creaturas anteposuerit, & tantum tamq; benignum Dominum reliquerit, benefactorique ac beneficia plura conferre volenti ingratus, tam diu restiterit; rogavit fratrem, ut sibi actutum iuberet vocari sacerdotem. Bonum factum. Adfuit, sine mora, sacerdos, cui, tanto animi dolore, peccata sua recensens se se accusavit, ut præ gemitu & fletu verba singula interrumpere.

O si multi tales fratres haberent! vel, in ipsa morte, ad poenitentiam potiùs, quam ad pocula, ad risum, ad libidinem adhortantes! Quid non potest pia alterius admonitio! quos non eripuit è medijs Orci faucibus? Neque verò Religiosorum tantum est, aut Parochorum; sed etiam parentum, fratrum, amicorum, quin & sociorum, adhortari ad charismata meliora. Si enim toties socijs socij sunt occasio cadendi; cur nolint eosdem erigere rursus in virtutem? Ah quàm multi ab impietate sua resilirent, si tales haberent admonitores! Non piget, præferre facem euntibus per tenebras; & piget ostendere errorem euntibus ad Infernum? Cur, ô Christiane, de lumine tuo, fratri tuo non offers lumen? Hoc magnū lumen, ait S. Gregorius, tenebras cordis euacuat, mentis oculos purgat, animos erigit, corda accendit, edocet semitas iustitie, desiderium virtutis adauget, magnum lumen, per quod vitamus offendicula, precipitia præcauemus, euadimus pericula, pertransimus laqueos, non timemus prospera, sustinemus aduersa, respicimus errorem, sequimur veritatem; Dæmonem vincimus, & sequimur Christum. Hoc lumen multi, in alijs, possent accendere, si pium hunc fratrem vellent imitari; si ipsi diuinum in pectore ignem gestarent; qui ardet, ut illuminet; illuminat, ut ardere faciat: illuminat in intellectu, ardet in voluntate, in qua magnum excitat de peccatis dolorem, & vehemens efficit desiderium salutis; & quidem adeò efficaci validoque impulsu; ut tollat omnem mentis tarditatem, summaque celeritate currere, immo volare faciat accensum, ut se eripiat è statu malo, in quo hæserat, (quemadmodum ceruus, qui serpentem deuorauit, aut quem canes, persequuntur) reperiatque fontem viuum gratiæ, atque à

XIV.

QUANTVM
PROSIT, AL-
TERVM AD-
MONERE?

S. Gregor. in
Psal. 6. Pœ-
nit. ad vers. 6.

Psal. 41. 24.

peccatorum suorum veneno, crudeliumque hostium persecutione liberetur. Hoc modo, post multas longasque moras, & tergiuersiones, tandem fraternis facibus inflammatus festinauit desperatus ille adolescens, tantoque properantius festinauit, quanto mortem vidit in limine sibi adesse viciniorem.

XV.
S. SPIRITVS
SVAVISSIMA
CONSOLATIO,

Neque sanè serò. Quippe, cùm, peractâ peccatorum accuratâ confessione, sumtòque SS. Eucharistiæ Sacramento, extremamque ad luctam sacro oleo inunctus, vltimam vitæ suæ horam, in omnia temporis momenta, præstolaretur; ecce tibi, nocte tertia, alius se illi quispiam veneranda specie vir conspiciendum præbuit, duobus, qui præcesserant, vultu haud dissimilis; stola candenti amictus; cuius humero niuea & argentei fulgoris columba insidebat. Hic lecto propinquior factus, mitissimis oculis, ægrum intuebatur, & vultu suavissimè reidenti. Quo aspectu animosior iuuenis, O Domine, inquebat, *quisnam tu es, qui me terroribus præteritarum noctium exanimatum inuisere, ac tam amabili vultu solari non dedignaris?* Cui ille: *Ego sum S. Spiritus, qui à Patre Filioque procedens, eiusdem sum cum illis potentia ac diuinitatis; atque idcirco ad te veni, ut tibi significem, remissa esse tibi peccata tua, iamque tibi celestis regni portam pateere.* Hac tam consolabili allocutione, ægrotus velut ex abyssò desperationis sese erigens, vocalissimè cœpit, ex imo pectore exclamare: *ô verè Pater pauperum! ô consolator afflictorum! ô dulcis hospes anima! ô mirabile refugium omnium ærumnosorum! Quid hoc est, quod audio? Mihine' celestia regna pateant, cui & Pater, & Filius æternam damnationem decreuerunt? cui Tartarum, cui flammæ inextinguibiles sunt comminati? neque immeritò. ut à quo toties, tamque nefandis sceleribus offensus fuerunt? Itané' illud iustum, infallibile, & diuinum iudicium, à quo nec exceptio, nec appellatio vlli datur, tam exigua mea pœnitentia potuit mitigari?* Ad quæ S. Spiritus denuo respondit: *Fili, bona mente esto, neque de salute tua quidquam ambige: magnam enim vim habet vera pœnitentia; sedit illum, cui omne genu seditur; vincit omnipotentem & omnia vincentem; mutat quodammodo immutabilem, & placat iratum Deum. Atque ut vno verbo multa te doceam; perseuera in copta pœnitentia via: testamento tibi tuisque, prouide maturè pieque condito: pectus tuam virtutibus imple; & dum lucem habes, quantum potes, salutem tuam operare. Post triduum ad te veniemus, animamque tuam,*

cum

cum triumpho, in cœleste gaudium introducemus. His dictis, disparuit. Vaticanij, ac promissionis veritatem euentus probauit.

P A R S S E C V N D A.

QVIS, ex hac historia, velut è fertilissimo horto, non varios fructus colligat? 1. Discimus, nullum Spiritu S. esse præstantiorem consolatorem. Cur ergo ad eum, tam raro, tam tepidè, tam tardè recurrimus? cur fallacis mundi solatia, tanti facimus? quærimus? & anteponimus optimo consolatori? *Bonum est confidere in Domino, quàm confidere in homine.* 2. Discimus SS. Trinitatis personas agnoscere, & venerari. 3. Discimus Dei vias, qui hominem peccatorem, etiam *ex inuito volentem facit*, & ut B. Prosper ait, *quibuslibet modis infidelitatem resistentis inclinat, ut cor audientis, obediendi in delectatione generata, ibi surgat, ubi premebatur: ibi discat, ubi ignorabat; inde fidat, unde diffidebat; inde velit, unde nolebat.* Hoc est, quod ait: *Ego percutiam, & ego sanabo.* Multis morbi sunt salutare. Plurimi vtiliter terrentur, & turbantur. *Traditam nobis diuinitus disciplinam, ait S. Cyprianus, pax longa corrumpat, iacentem fidem, & pœnè dixerim dormientem censura cœlestis erexit.* 4. Discimus, quantum possit oratio, pro alijs, ex charitate facta. *Hac est fiducia, quam habemus ad eum, quia quodcumque petierimus, secundum voluntatem eius, audit nos; sicut audiuit fratrem pro fratre orantem. De quocumque pessimo in hac vita constituto utique non est desperandum, ait Hipponensis antistes, nec pro illo imprudenter oratur, de quo non desperatur.* 5. Discimus, nulli desperandum, quamuis plurimis se se peccatis inquinârit; quamuis diu in hoc luto hæserit; quamuis ad extremum vitæ peruenerit. *Millies peccasti, millies pœnitentiam age. Si peccata, ait S. Basilius, & magnitudine, & numero possunt definiri: miserationes autem Dei neq; magnitudinè, neq; numero possunt circumscribi, sine dubio non est, cur desperatio adhibenda sit, sed agnoscenda misericordia Dei, & commissæ peccata detestanda. Et si quis innumeris peccatis sit sauciatus, inquit S. Chrysostr. si eorum pœniteat, & bonum agat, ita Deus omnia abolet, ut nullum eorum vestigium appareat.* Et S. Augustinus: *Fortè cogitat aliquis, tam grauiam se admisisse peccata, ut jam Dei misericordiâ promereri non possit; absit hoc à sensibus omnium peccatorum. O homo, quicumque illam peccatorum*

XVI.
HISTORIAN
SUPERIORIS
DOCUMENTA.

Psal. 117. 8.

B. Prosper.
lib. contr.
Collator. c. 6.

S. Cyprian.
serm. de lapsis.

I. Iean. 5. 14.

S. Aug. lib. 1.
Retract. c. 19.

S. Basil. in
reg. breuiorib.
q. 13.

S. Chrysostr.
proem. 1. in
Isaiam.

S. Aug. serm.
58. de temp.

multitudinem attendis, cur & omnipotentiam celestis medici non attendis? Cum enim Deus velit misereri, quia bonus est; & possit, quia omnipotens est; ipse contra se diuina bonitatis ianuam claudit, qui Deum sibi misereri, aut non uelle, aut non posse credidit; eumq; aut bonum, aut omnipotentem esse diffidit. Sit ergo quantacunque multitudo iniquitatum humanarum, maior tamen est multitudo miserationum diuinarum. Sed Midas es, & auriculas, immo fibras & pigritiam asini habes? sed, in rebus sacris, nihil ab elephante differs? Sed diu in sordibus iacuisti? sed vno tantum gradu à morte, & ab æterna damnatione distas? Audisti, qualis fuerit, & quò deuenit iuuenis ille: pariter & cum morte, & cum desperatione luctabatur. *Nunquam serua est conuersio*, ait S. Hieronymus. *Latro de cruce transijt ad Paradisum. Nabuchodonozor rex Babylonis, post efferationem corporis & cordis, mentem recipit humanam.* Assonat D. Augustinus, dum scribit: *Nunquam Deus spernit pœnitentiam, si ei sincere, & simpliciter offeratur.* Et infra: *Donec sumus in hac vita, quantacunque nobis acciderint peccata, possibile est, omnia ablui, per pœnitentiam.* Subscribit B. Isidorus, quo teste, *Nullus desperare debet veniam, etiamsi circa finem vite ad pœnitentiam conuertatur. Vnumquemque enim Deus de suo fine, non de vita præterita iudicat.* Quò deuenisset Parisiensis adolescens, si eum de vita præterita Deus iudicauisset? Vitam malè traduxit, sed bene clausit; & in cœlum intrauit. Agite o senes capulo proximi, adeste moribundi ex intemperantia iuuenes, de quibus medicus desperauit: si actum est de corpore vestro, nondum tamen actum est de anima vestra: tam diu vobis licet sperare, quàm spirare. Quia, vt S. Cyprianus loquitur, & in eodem articulo temporis, cùm iam anima festinat ad exitum, & egrediens ad labia expirantis emerferit, pœnitentiam clementissimi Dei benignitas non aspernatur: nec seruum est, quod verum, nec irremissibile, quod voluntarium: & quacumq; necessitas cogat ad pœnitentiam, nec quantitas criminis, nec breuitas temporis, nec hora extremitas, nec vita enormitas, si vera contritio, si pura fuerit voluptatum mutatio, excludit à venia; sed in amplitudine sinus sui, mater charitas prodigos suscipit reuertentes; & velit nolit Nouatus hæreticus, omni tempore, Dei gratia recipit pœnitentes. Itaque si properandum est, summis velis vti licet; & vt in prouerbio est, ventis deltitutus re-
raos potest adhibere.

S. Hieronym.
ad Lætam ep.
7.
S. Aug. serm.
181. de temp.

Isidor. lib. 2.
de summo
bono c. 144

S. Cyprian.
serm. de co-
na dom.

O spes, tu omnia portare facis dulciter & suauiter! Eia ergo fratres exclamat ille, *hanc amate, hanc tenete; non tamen sine timore, quia qui sperat, & non timet, negligens est: qui autem timet, & non sperat, depressus est, & descendit in profundum, quasi lapis.* Etsi enim spes, quia fide Catholica nititur, qua nihil certius, certissima firmissimaque esse debet; non est tamen ita absoluta eius certitudo, vt excludat omnem timorem: cum possit, ex parte nostra, defectus interuenire. Hinc monet Apostolus, vt cum timore & tremore salutem nostram operemur: & Salomon: *In timore Domini, fiducia fortitudinis, & filijs eius erit spes.* Quod cum omnibus dicatur; quid illis necesse erit, quos natura fecit ad omnem laborem socordes? quos mala consuetudo perduxit ad nauseam omnis pietatis? qui, cum potandum, feruidi; frigidi, cum orandum? in virtutem semper segnes, alacres ad flagitia? ad internos externosq; diuinos impulsus stupidi; ingeniosi ad alios fallendos? Qui nunquam conscientias suas inspiciunt, semper rimantur alienas? Qui neque bene monentibus credunt, neque salutaria suadentibus obediunt? & cum boni nihil agant, malisque scateant, tamen se esse sine vitio, sine culpa arbitrantur? Qui nullam temporis, nullam virtutis jacturam aestimant? Ignauum pecus, fuci, fruges consumere nati, neque Dei honorem, neque Ecclesie vtilitatem, neque suam salutem promouentes; ac tandem subito eo deuenientes, quod adolescens supra memoratus peruenit: vt scilicet, pre spiritus & virtutum egestate, desperaret. Nam ex acedia non solum euagatio, pusillanimitas, torpor, rancor, & malitia, sed etiam desperatio pullulat, vt D. Gregorius monet. Ita illis contingit, qui ad opera sancta, corde arido, & affectione recalcitrante, vix trahuntur, vix gehennali timore compelluntur, ait S. Bernardus. Siquidem, vt idem alio loco monet, *Inuenire est homines pusillanimes, & remissos, deficientes sub onere, virga & calcariibus indigentes, quorum breuis, & rara compunctio, animalis cogitatio, tepida conuersatio: quorum obedientia sine deuotione, sermo sine circumspectione, oratio sine cordis intentione, lectio sine edificatione: quos denique, ut videmus, vix gehenna metus inhibet, vix pudor cohibet, vix frenat ratio, vix disciplina coercet.* Non tibi horum vita Inferno penitus appropinquare videtur? Quemadmodum appropinquauit Parisiensis adolescens. Nec omnibus Deus pio illius fratri similem submittit, qui oratione

XVII:

NEC SINE
SPE, NEC SINE
TIMORE
VIVENDVM.S. Aug. sermo
15. ad fratres
in eremo,
Hebr. 6. 15.
Phil. 2. 12.
Prou. 14. 26.

Prou. 28. 19.

S. Gregor. lib.
30. moral.S. Bern. sermo
3. de Ascens.
Domini.
Idem sermo. 6.
de Ascens.

Cassian. Col-
lat. 4. c. 19.
Apoc. 2. 4.

Prou. 20. 4.

S. Bern de
triplici custo-
dia.

S. Bonavent.
in dicta salu-
tis tit. 1. c. 7.

Iob. c. 40.

3. Cor. 6. 15.

Cassian. l. 10.
cap. 7.

XVIII,
ACEDIAM OM-
NI STUDIO
EXCVTIEN-
DAM.
S. Damasc.
lib. 2. de fid.
Eccl. 9. 10.

Cic. de se-
nect.

eos fulciat, aut excitet admonitione. Siquidem acedia gratiam Dei incidit, tantamque Deo nauseam creat, ut tepidos, inertes, otiosos, quos jam in visceribus receperat charitatis, noxiè tepefactos, cum quadam convulsione pectoris sui enomendos esse pronunciet, teste Cassiano. Et iustè profectò: quia dies salutis neglexerunt datos ad operandum. Propter frigus piger, arare noluit; mendicabit ergo astate, & non dabitur illi. Nimirum, qui vegetus, ob difficultatem, virtutes neglexit exercere, in morte æstuans, Dei Sanctorumque ope frustra implorata, totus inops relinquetur. *Libet, aiunt, fabulari* (verba sunt S. Bernardi) *donec hora prætereat, hora, quam tibi ad agendam pœnitentiam, ad obtinendam veniam, miseratio Conditoris indulget. Donec transeat, inquit tempus, quo divinam tibi repropitiare debueras pietatem, properare ad Angelicam societatem, suspirare ad amissam hereditatem, excitare remissam voluntatem, flere commissam iniquitatem.* Cur talem Deus non euomat ex ore? cur illi non tandem neget tempus pœnitentiæ? qui tempus pœnitentiæ in malitiæ occasionem commutat? & velut inculta terra, pro spicis spinas, pro frugibus tribulos gignit? virtutibus vacuus, vitijs plenus: vel certè salici similis, ut eum S. Bonaventura comparat, quæ nullum fructum, sed umbram duntaxat, facit: nullum enim boni operis fructum, sed umbram solum facit & refrigerium diabolo, de quo Iob ait: *Circumdant eum salices infructuose.* Ita piger & puluinar, & umbra diaboli, non dat locum Deo. *Quæ enim conuentio Christi ad Belial?* Dat autem locum diabolo. Notum est enim illud, apud Cassianum, *Operantem demone uno pulsari, otiosum verò innumeris spiritibus deuastari.*

Atque hoc optimum est, contra hoc vitium, remedij genus, assiduus labor, desidiæ è diametro oppositus. *Si enim acedia est tristitia aggrauans mentem, ut nihil boni ei agere libeat, quemadmodum Damascenus docet, profectò ei locum non dabit, quisquis à diuino opere non est cessaturus.* Ad quem laborem nos excitat & vitæ breuitas, & autoritas scripturæ dicentis: *Quodcumque facere potest manus tua, instanter operare, quia nec opus, nec ratio, nec sapientia erunt apud inferos, quò tu properas.* O quot horæ prætereunt otiosis, quibus coelum mereri possent! hodie cessant, quasi crastina dies certasset? in iuuentute nugantur, quasi pro serijs agendis, quisquam sibi possit promittere senectutem? *Quis tam stultus est, ait Cicero, quam-*
nis sit

uis sit adolescens, cui sit exploratum, se ad vesperam esse victurum? Hæc, inquit D. Leo, sollicitissima meditatio debet esse sapientis, ut, quoniam breues dies istius vita, & incerta sunt spatia, nunquam sit mors morituro impronisa; nec in inordinatum incidat finem, qui se nouit esse mortalem. Non nouerat Parisiensis ille adolescens, hinc imparatus erat. Immo, etiam postquam morbus eum docuit, mortem non procul abesse, desidiã non abiecit; quia mens non inest centauris, & ille in malo induruit. Lapidem non nisi magnis artibus molliuntur: nec tardum animal asinus finit se ad ludos Circenses, & stadia decurrenda erudiri. Superest oratio, qua isti sibi excutiant torporem. Ad dormientes, & nocte dormientes sed dormientes, in loco orationi destinato, dixit Christus: *Vigilate, & orate, ut non intretis in tentationem.* Sed quia pigrorum non est vigilare; neque orare dormientium, saltem vigilantes orent, pro ijs, qui profundo peccatorum somno demersi nesciunt, vigilantne, an somnient: & ad pij fratris, de quo dixi, exemplum, ignito eloquio torpentes extimulent, adigantque ad SS. Sacramenta, præsertim Pœnitentiæ atque Eucharistiæ frequentanda, quod itidem frater ille fructuosè fecit. His enim cor hominis purgari, confirmari, & ad bene agendum solet roborari: per hæc Spiritu S. in præcordia admissio, solet homo, quantumuis crassus, quantumuis in nauibus, immo sordibus educatus, quantumuis frigidus & tardus ita inflammari, ut jam feruidè currat, qui antea languidè desidebat. *Nescit tarda molimina Spiritus sancti gratia.* Et vel Sallustius dixit: *Ubi socordia atque ignauia te traderis, nequicquam deos implorabis.* Ut ergo Spiritus diuinus te inflammet, ignauiam detestare: quam magis detestaberis hoc Spiritu incensus. Antiquum remedium est:

Qui non vult fieri desidiosus, amet.

Deum amans calebis. Calor veloces, frigus tardos facit. Ardentissimè in via Domini progrediuntur, qui igne hoc cœlesti incalescunt. Est enim Sanctus Spiritus iste vita nostra spiritualis; est spiritui nostro, quod est spiritus noster carni nostræ. Grande est discrimen inter spiritum & carnem: *Spiritus promptus est, caro infirma.* Spiritus est res subtilis: caro est crassa. Spiritus est res incorporea, simplex, viua, mobilis, pura, intelligens, immortalis: caro est res corporea, multiplex, impura, sordida, torpens,

A a

sensu

S. Leo. serm.
5. de ieiun. 7.
mensis.

Matth. 26. 41.

Matth. 26. 41.

sensu & ratione destituta, corruptioni obnoxia. Et tamen spiritus iste, anima, inquam, si carni vniatur, vi sua, præsentiaque carnem mirabiliter extollit, ad se trahit, sibi que ita copulat & iungit, ut caro fiat viua, pulchra, mobilis, bonorum animæ particeps, & quodammodo spiritualis. Denique vnus ex vtroque homo constat; qui quamuis, ratione carnis, sit corporeus, mortalis, & rationis expers; tamen ratione animæ, eiusque naturæ, est incorporeus, immortalis, & mente ornatus; aptus ad intelligendum, idoneus ad agendum & operandum. Vno verbo, per hanc animæ cum corpore coniunctionem, corpus animatur; & quod alioqui, suo pondere, descendit & aggrauat animam, ab anima tamen ad summa eleuatur, ut viuat, ut videat, ut audiat, ut ambulet, ut currat, sensibusque omnibus rectè uti possit. Quale igitur est corpus, seu caro, sine, aut cum anima; talis est ipsa quoque anima nostra, sine, aut cum S. Spiritu. Quo si caret, anima nostra infirma est; si autè eo Spiritu prædita est, viribus pollet. Ille enim *infirma nostri corporis virtute firmans perpeti*, ad opera pietatis nos promptos reddit. Sine hoc Spiritu, nihil nisi carnem sapiunt homines, in terrena, in crassa, in impura, in sordida, more pecorum, & tanquam obesi porci feruntur; torpent; corrumpuntur; denique ratione & vita spirituali destituuntur, & velut mortui iacent, sine sensu, nec se mouent; sed in sordibus suis computrescunt. Quòd si autem hoc Spiritu pleni, *virtute ex alto induantur*, velut, è somno, aut à morte excitati, viuere, moueri, vigere, ac suam aliorumque æternam salutem cupientissimè curare incipiunt: ut videre fuit, in Apostolis, qui & ipsi, ante S. Spiritus aduentum, Iudaorum metu, domi se, intraque parietes continebant; postquam autem Spiritus ille vehemens linguis igneis eos inflammauit, tanquam vitali calore concepto, animati prodierunt, Christum, coram omni tribunali, & *ante omnes reges, & præfides*, & tyrannos, heroica libertate, professi. Quid multis opus est? *In omnem terram exiuit sonus eorum, & in fines orbis terra verba eorum*; Christi causa, paratorum omnia facere, omnia pati. Hunc ergo Spiritum, si abest, vocemus & inuocemus; si adest, non contristemus; eo præsentè, vigor & ardor, vita & virtus erit in nobis. Cuius rei exemplum & imaginem expressit, quando *formauit Dominus Deus hominem de limo terra, & inspirauit in faciem eius spiraculum*

Luc. 24. 49.

Act. 5. 41.

Luc. 21. 12.

Psal. 18. 5.

Gen. 2. 7.

culum

culum vita, & factus est homo in animam uiuentem. *Limus terra* sumus, & pigrum lutum, è quo nos non Prometheus aliquis, sed diuinus *figulus* finxit. *Spiraculum vita* spiritualis est S. Spiritus. Itaque tunc demum *in animam* spiritualiter uiuentem euadimus; tunc *verè in ipso uiuimus, & mouemur, & sumus*, si hoc *vita spiraculum* nobis Dominus Deus inspiret. Ad hunc *lucis radium*, videmus animæ nostræ & pericula, & auxilia. Hic si *flabit spiritus, fluent aquæ* lachrymarum; ac vera de peccatis pœnitentia, nullum relinquet locum, desperationi. Hic Spiritus etiam illi, qui *in profundum venit*, & quæ scelerum suorum *tempestas demersit, secundam post naufragium tabulâ* ostendet, docebitque extremo discrimine laborantes sacram anchoram soluere; si neque docentem spernamus, neque ducentem repudiemus. Maximum præsidium est, Spiritui Sancto aditum patefacere; maximum periculum, resistere; eumque salutaria suauissimè inspirantem repellere. Quem ille à se admissum potest credere; qui gaudet pietate; ille exclusum existimare, cui tædium est, de cœlo cogitare, nausea audire de Deo, abominatio facere ea, quæ aternâ coronam mereantur. Quis enim censeat, in illo Spiritum diuinum habitare, aut operari, qui cùm *Domino in latitia seruire*, & de meditationibus sacris, de diuino cultu, de vſu sacramentorum, de exercitio virtutum magnum animi gaudium deberet perſentiscere, tristatur, quoties illi in mentem venit aliquid diuinum? quoties ad templum eundum? quoties orandum? quoties confitenda peccata, & conscientia emaculanda? quoties cœli manna, Angelorum esca, epulum ineffabile, panis omnem dulcedinem habens est percipiendus? quoties denique de Deo, de quæ rebus aternis est audiendum? *Usque quò, piger, dormies? quando consurges è somno tuo?* Themistocles Hieronem cum equitatu ad ludos Olympicos venientem vetuit certamem spectare. Interrogatus, cur hominem excluderet? Non æquum esse respondit, vt is, qui maximi periculi se socium non præbuisſet, ad communem conuentum ludicraq; spectacula admitteretur. Neque ad beatam illam societatem admittetur, neque cum Christo regnabit, qui in terris cum illo non vult pati. *Non coronabitur, nisi qui legitimè certauerit.* Cœlo vis potiri? vigila; labora; suda; sine fatigatioone sursum non tenditur. Deorsum cadere possunt, non ascendere dormientes. Paralyticum in grabato

Isa. 26. 16. &
Rom. 9. 21.
Act. 17. 23.

Psal. 147. 18.

Psal. 68. 3.

Psal. 99. 2.

Prot. 6. 9.
Elia. lib. 9.
Var. c. 5.

homines ad Christum, Lazarum Angeli in sinum Abrahamæ portauerunt; pigrum nunquam ad cælum portabunt. Superi omnia laboribus vendunt. Coronam pugna, mercedem labor, præmium merita reportant. Denique *regnum cælorum vim patitur, & violenti diripiunt illud*. Non itur illuc per rosas, sed per spinas. Nemo sibi imaginetur, in arduis, facilitatem. Qui mollem viam, qui facilitatem sectatur, *facilis descensus Auerni*. Hanc otiosus sedem speret. Æterna beatitudo virtutis est præmium. Pro æterna damnatione non est laborandum. Leuiore Tartara, quàm sidera pretio possunt haberi. Desidia atque otio eò potest perueniri. Licet cetera vitia absint, etiam nihil fecisse, est infernum meruisse. Itaque *vade ad formicam, ò piger, & considera vias eius, & discite sapientiam, quæ cum non habeat ducem, nec praeceptorem, nec principem, parat in astatem cibum sibi, & congregat in messe, quod comedat*. Tu quoque, si sapis, *thesauriza tibi thesaurum in cælo*.

Matth. 11, 12.

Prou. 6. 6.

Matth. 6. 20.

FINIS.

Omnia ad maiorem Numinis
gloriam.

INDEX

INDEX

CAPITVM ET PARAGRAPHORVM.

CAPVT I.

De humana superbia & misericordia diuina, in Alfonso rege ostensa.

Pag. 1.

- §. 1. *Historia auctoritas.* 1.
- §. 2. *Alfonsi fortuna.* 1.
- §. 3. *Alfonsi gratia & gloria.* 3.
- §. 4. *Alfonsi superbia.* 4.
- §. 5. *Alfonsi infelicitas.* 7.
- §. 6. *Alfonsi exemplo causa bellorum & calamitatum ostensa.* 9.
- §. 7. *Alfonsi superbia cum vulgi superbia collata.* 11.
- §. 8. *Superborum difficilis correctio.* 12.
- §. 9. *Superbie fructus.* 13.
- §. 10. *Superbia apex contemptus Dei.* 15.
- §. 11. *Hominum supra Deum sese effrentium superbia.* 17.
- §. 12. *Superborum damna, & humilium lucra.* 19.
- §. 13. *Deus vel hostem suum Alfonso monens.* 20.
- §. 14. *Immensa Dei misericordia.* 20.
- §. 15. *Militum pietas & duritia principum quorundam.* 21.
- §. 16. *Obstinatorum miseria.* 22.
- §. 17. *Immensa numinis misericordia.* 25.
- §. 18. *Hominis malitia cum numinis misericordia collata.* 27.

CAPVT II.

Quam damnosa sit mortalibus auaritia, & indulgentia confessoriorum,

in Italo foeneratore monstratur.

Pag. 28.

- §. 1. *Historia auctoritas.* 28.
- §. 2. *Prava iuuentutis educatio.* 29.
- §. 3. *Auaritia usura mater.* 30.
- §. 4. *Usura iniquitas.* 32.
- §. 5. *Timor restitutionis facienda impedimentum confessionis.* 34.
- §. 6. *Quam mala sit male confessarij electio?* 36.
- §. 7. *Confitentis male, & male confessionem audientis tragicus exitus.* 37.
- §. 8. *Confessarij & confitentis cura & delectus.* 39.
- §. 9. *Usurarium malus exitus.* 40.
- §. 12. *Multos esse, qui usuris vel etiam grauioribus contra iustitiam peccatis obstricti non recte confitentur.* 43.
- §. 13. *Exempla facte restitutionis.* 46.
- §. 14. *Remedia contra inusitata lucra.* 47.

CAPVT III.

Luxuria quantum sit malum, & quantum malorum causa, puellæ & viduæ historia docetur. Pag. 50.

- §. 1. *Virtutes vitiorum deformitate spectata, illustriores apparere.* 50.
- §. 2. *Iuuenis oculorum lascinia & vicinia virginis seductus.* 51.
- §. 3. *Oculorum custodia quam necessaria:* 54.
- §. 4. *Vitiorum catena.* 55.
- §. 5. *Infamis & miser exitus vanitatis & impuritatis.* 58.

At 3

§. 6.

INDEX RERVM

- §. 6. *Infamia libidinosorum.* 59.
 §. 7. *B. Maria Virginis nomen, reuerentia sodalitatē, castitatis motinum, lilia.* 62.
 §. 8. *Impurorum insignia, non lilia, sed cornua.* 64.
 §. 9. *Ira Dei in detentione nauis, & impura submersione ostensa.* 66.
 §. 10. *Peccati pondus diuini pœnis indicatum.* 70.
 §. 11. *Libidinem nimis inualescentem Dei exemplo puniendam.* 73.
 §. 12. *Impurorum fœditas & multitud.* 74.
 §. 13. *Luxuria remedia.* 77.
- CAPVT IV.
- Inuidiæ & æmulationis crimen quousque se extendat, in regis filio parricida demonstratur. Pag. 79.
- §. 1. *Inuidi & auari apologus.* 79.
 §. 2. *Historia author.* 80.
 §. 3. *Soldani felicitas & infelicitas àstelys.* 80.
 §. 4. *Inuidia superbia comes.* 81.
 §. 5. *Inuidia quantum malum.* 82.
 §. 6. *Parricidale facinus inuidiæ.* 83.
 §. 7. *Quàm deplorandum inuidia malum?* 84.
 §. 8. *Inuidorum exempla è scriptura.* *ibid.*
 §. 9. *Inuidorum frequentia & multitudo.* 85.
 §. 10. *Inuidia malignitas.* 91.
 §. 11. *Crudelissima tyranni inuidia punita, & fidelis ministri charitas laudata.* 93.
- §. 12. *Inuidia quouis supplicio digna; charitas quouis premio & laude.* 96.
 §. 13. *Remedia inuidiæ alia.* 98.
- CAPVT V.
- Gulæ & Luxuriæ vitium emendatum, & seuro pœnitentiæ genere à Maria Ægyptiaca castigatum. 101.
- §. 1. *Authoris authoritas.* 101.
 §. 2. *Zosima profectus.* *ibid.*
 §. 3. *Zosima tentatio & curatio.* 102.
 §. 4. *Gula vitium, species & damna.* 103.
 §. 5. *Gula, Deus cur inimicos suos sinat pinguescere?* 109.
 §. 6. *Quadragesima ieiunium strictè obseruatum.* 110.
 §. 7. *Zosimas mulierem incognitam in solitudine reperit.* 111.
 §. 8. *Ægyptiaca Maria impura vita.* 113.
 §. 9. *Eiusdem conuersio & pœnitentia.* 115.
 §. 10. *Maria Ægyptiaca pœnitentiam imitandam esse.* 118.
 §. 11. *Eiusdem mors, & exemplum vincendi tentationes carnis.* 121.
- CAPVT VI.
- Ira & iracundia, in aliquot historijs exenterata. Pag. 126.
- §. 1. *Ira, quid sit, & an semper mala?* *ibid.*
 §. 2. *Que ira bona, que mala sit?* 127.
 §. 3. *Exempla iuste irascentium.* 128.
 §. 4. *Parentum non irascentium culpa.* 130.
 §. 5. *Quàm male quidam indulgentiam Helæ*

ET PARAGRAPHORVM.

<i>Heli imitentur?</i>	132	Studioſo iuvene oſtenſa. Pag. 164.
§. 6. <i>Magiſtratus non irascentis culpa.</i>	133.	§. 1. <i>Acedia quid, & quàm periculoſum ſit vitium?</i>
§. 7. <i>Concionatorum non irascentium culpa.</i>	135.	§. 2. <i>Hiſtoria author & conuenientia.</i>
§. 8. <i>Ira mala comparatio.</i>	ibid.	§. 3. <i>Duorum fratrum diuerſi mores.</i>
§. 9. <i>Ira mala venialis vel mortalis.</i>	137.	§. 4. <i>Cur, & quàm diuerſi in Eccleſia ſint homines?</i>
§. 10. <i>Ira effectus.</i>	139.	§. 5. <i>Fraterna orationis modus & petitio.</i>
§. 11. <i>Tragica irascentis hiſtoria.</i>	140.	§. 6. <i>Principia & via, quibus peccator ſolet conuerti.</i>
§. 12. <i>Irati & inſani comparatio.</i>	142.	§. 7. <i>Acedia in duritiam & deſperationem degenerans.</i>
§. 13. <i>Parris ira quò ſe uſque extendet?</i>	143.	§. 8. <i>Dei Patris erga peccatorem exprobratio.</i>
§. 14. <i>Ex ira quanta clades?</i>	ibid.	§. 9. <i>Recta fides, dum ſpirat, ſperat.</i>
§. 15. <i>Iraſcentibus omnia plena.</i>	144.	§. 10. <i>Dei Filij erga peccatorem exprobratio.</i>
§. 16. <i>Remedia contra iram.</i>	145.	§. 11. <i>Extrema pericula ſepe docent ſapere.</i>
§. 17. <i>An ira & iracundia ſint idem?</i>	147.	§. 12. <i>Correctio fraterna.</i>
§. 18. <i>Odiu nihil eſſe aliud, quàm inueteratam iram.</i>	147.	§. 13. <i>Diuine miſericordie fiducia.</i>
§. 19. <i>Exemplum odij inueterati.</i>	149.	§. 14. <i>Quantum proſit, alterum admonere?</i>
§. 20. <i>Remedia contra iram.</i>	153.	§. 15. <i>S. Spiritus ſuauiſſima conſolatio.</i>
§. 21. <i>Iratus Furie ſimilis.</i>	155.	§. 16. <i>Hiſtorie ſuperioris documenta.</i>
§. 22. <i>Iratus etiam anima alterius exitium ſtruit.</i>	156.	§. 17. <i>Nec ſine ſpe, nec ſine timore uiuendum.</i>
§. 23. <i>Ira ſumma exemplum.</i>	155.	§. 18. <i>Acediam omni ſtudio excutendam.</i>
§. 24. <i>Ira hominem euertit.</i>	159.	
§. 25. <i>Scandalizantium, imprecantiũ, graſſantium, infanticidarum malitia.</i>	159.	
§. 26. <i>Duellorum furioſa ira.</i>	160.	
§. 27. <i>Se ipſos occidentium inſania.</i>	162.	
§. 28. <i>Vary ira motus etiam probioribus infeſti.</i>	163	

CAPVT. VII.

Acediæ natura, damna, remedia, in-

INDEX

INDEX RERVM ET VERBORVM.

Prior numerus Caput. posterior Paragraphum denotat.

- A** Bimelech innocens mors. 6. 15.
 Abiurare Deum & Divus quàm impium & periculosum? 6. 23.
 Absalom temulentum Amnon occidens etiã animam eius occidit. 6. 26.
 S. Abundius martyr in cloacam missus. 1. 9.
 Acedia quid sit, & cui Virginitas opposita. 7. 1.
 Eius filia. 7. 17. Remedia. 7. 18. seq.
 Acerbi qui sint? 6. 8.
 Achitophel se ipsum occidens. 6. 27.
 Aithonia corvua. 3. 8.
 Aculeus fortium ira. 6. 1.
 Acuta ira qualis? 6. 18.
 Admonitionis incapax acediosus. 7. 4. seq.
 Adulatorum damna. 1. 4.
 Adultera infamata à damone. 3. 8.
 Adulterum occidit Laodicea. 3. 17.
 Adulterio iuncta mors Spensippi. 3. 6.
 S. Aegidij pro castitate remedium. 3. 7.
 Aemulatio quando bona. quando mala? 5.
 Agave prolix sua interfecitrix. 6. 9.
 Ajax Saulis imago. 6. 27. ex invidia se occidit. 4. 10. pra furore porcos pro hominibus adspexit. 6. 9.
 Alapa curatus damoniacus. 3. 3.
 B. Albertus Resutianus naufragij meum conuersus. 2. 13.
 Album & atrum in vultu gerentes femina superba. 3. 1.
 Alcibiades quam turpiter mortuum? 3. 10.
 Alexandri M. arrogantia. 1. 4. invidia. 4. 9.
 Alfonsi regis felicitas. 1. 2. sterilitas, ibid. diffidentia in Deum, & praeceptum consilij. ibid. abstinencia & mira munificentia. 1. 3. Superbia à Deo castigata. 1. 5. Superbia diabolica. 1. 10. seqq. imitatores. 1. 11. obduratio erga monitiones, 1. 13. seqq. penitentia. 1. 17. Imperator Rom. electus. 1. 3.
 Altissimo altiores esse qui velint? 1. 10.
 Aman impatientia exemplum. 2. 28. quàm superbus? 1. 9.
 Amatorio poculo furia tus se occidit Lucullus. 5. 11. perijt Lucullus. 3. 11.
 Ambitio in militia quam voxia? 1. 6. Ambitio & avaritia omni mali materia. 2. 1.
 Amicitia constans. 4. 11. male fundata. 2. 7. Eius simulator insidiosus. 6. 23.
 Anacreon sua acino perijt. 5. 4.
 Ancillarum invidia. 4. 9.
 Andronicus Imp. cur ceruorum cornua proposuerit. 3. 8. in monentem quam fuerit crudelis? 1. 15.
 Andebantus rex vino perijt. 5. 4.
 Angelus militi apparens. 1. 13. Zosimam mittit aliò, ut discat humilis esse. 5. 3.
 Angeli Lazarum in sinu Abrabae portantes
 Angelis pares esse oportere sodales. B. V. 3. 7.
 Anguilla è crinibus nata. 6. 21.
 Anna Didonis soror se occidens. 6. 27.
 Annibalis exitium luxus. 3. 10.
 Antaeus cadentium typus. 5. 3.
 Antichristi superbia. 1. 10. & 11.
 Antigoni liberalitas inuidiosa. 4. 9.
 Antiochus rex ob adulterium occisus. 3. 12.
 Antipatro cur inuiderit Alexander M. 1. 4.
 Antisthenes hosti delicias optauit. 3. 3.
 Apollo Marsyam cur excorsaris? 1. 10.
 Aqua idoli se adspergi quam agre tulerit Valentinianus? 5. 11.
 Aquas calcas Maria Aegyptiaca. 5. 11.
 Arbori fissa manus cur inseruerit Victorinus? 5. 10.
 Arcesilai contra luxuriosos dictum. 3. 13.
 Archia

INDEX RERVM ET VERBORVM.

<i>Archidamas nimia clementia qualis censor?</i>		<i>Bionis de auari miseria dictum</i>	2. 14.
6. 6.		<i>Blanca S. Ludouici filia cui in matrimoniu</i>	
<i>Archias quantum ira moderatori?</i>	6. 16.	<i>data?</i>	1. 3.
<i>Aristas cornua.</i>	3. 8.	<i>Blasphemia horrenda Alfonsi.</i>	1. 10. indocto-
<i>Aristippi de Violaris festis dictum.</i>	5. 11.	<i>rum.</i>	1. 11.
<i>Arrogans quis sit? 1. 4. Deo & hominibus</i>		<i>Bonam etiam esse iram.</i>	6. 1.
<i>odiosus.</i>	1. 11.	<i>Bonitas mira Dei.</i>	1. 13. seqq.
<i>Arrogantia penitentia impedimentu.</i>	1. 16.	<i>Bonis cur mali in Ecclesia misit</i>	7. 4.
<i>Artabani facinus & obitus.</i>	1. 5.	<i>Breuem iram esse oportere</i>	6. 20.
<i>Astus stramenti amator.</i>	7. 1.	<i>Bruti in filios ira & iustitia.</i>	6. 3.
<i>Aspectum incautus quam perniciosus?</i>	3. 2.	C <i>acca ira quat 6. 2. Caci catuli ira</i>	
<i>seq.</i>		<i>qui. 6. 9. Cacus cacum ducens. 2. 6.</i>	
<i>Astrandus cur Dissipatus innocens?</i>	1. 15.	<i>Cacos facit auaritia. 2. 4. & superbia.</i>	
<i>Astrologia Vanitas.</i>	1. 10.	1. 4.	
<i>Athamas sua prolis interfector.</i>	6. 9.	<i>Celestus iratus, quod ad iram non irritare-</i>	
<i>Athenodorus philosophus quam Augusto</i>		<i>tur.</i>	6. 15.
<i>charus?</i>	6. 16.	<i>Celo qui excludantur?</i>	7. 18.
<i>Auaritia quid sit? 2. 3. cacos facit. 2. 4. eius</i>		<i>Casarius quis, & quo tempore scripserit.</i>	
<i>stranda modi. 2. 14. mala. sb. hydrops.</i>		3. 2. eius mors.	1. 5.
<i>ibid.</i>		<i>Casus Abeli cur inuiderit. 4. 4. seruum fi-</i>	
<i>Auaritia & ambitio omnis mali materia.</i>		<i>delis.</i>	4. 11.
2. 1. eius Varie species.	2. 3.	<i>Casus se pro loue habuit.</i>	1. 10.
<i>Auari & inuidi fabula.</i>	4. 1.	<i>Calamitates Alfonsi superbi.</i>	1. 5.
<i>Auarus & eius fauor a damone raptus. 2. 7.</i>		<i>C. Caligula quanta inuidia.</i>	4. 9.
<i>quam infelix. stultus, & incorrigibilis?</i>		<i>Calumniam matrimonium dissipatu.</i>	4. 9.
2. 9. Natus per demones auetus. 1) quam		<i>Cambysis furor.</i>	6. 21.
<i>multiplex?</i>	2. 12.	<i>Cancer quomodo ostrea captet.</i>	5. 2.
<i>Augustus iram moderari quo modo doctus?</i>		<i>Canis similis ira. 6. 1. & 8. seq.</i>	
6. 16.		<i>Canis Aesopicus auari imago.</i>	2. 14.
<i>Aula qua pudicitiam habuerit pro rustici-</i>		<i>Canonicatum cur deseruerit Philippus Al-</i>	
<i>tate.</i>	3. 8.	<i>fonis frater.</i>	1. 3.
<i>Aurea cornua quis gestent?</i>	3. 8.	<i>Cantilenis turpibus tentata Maria Aegy-</i>	
<i>Aures Deo Vocantis non claudenda.</i>	1. 8.	<i>ptiaca.</i>	5. 9.
<i>Autorhanas quam multus?</i>	6. 27.	<i>Cantharides inuidia symbolum.</i>	4. 13.
B <i>abysibia vitium a fratre.</i>	1. 10.	<i>Captum quanto pretio liberarit Alfonsus.</i>	
<i>Batica cur castigata?</i>	1. 5.	1. 3.	
<i>Belluam ex homine ira facit.</i>	6. 2.	<i>Carnis vitium quam turpe? 3. 6. tentatio-</i>	
<i>Bellorum caula quando sint principes?</i>	1. 6.	<i>nes quomodo pellenda.</i>	5. 11.
<i>Belluina vitia quam sint?</i>	3. 6.	<i>Carnis esus licitus & temperatus.</i>	5. 10.
<i>Belluina cur dicatur carnis voluptas?</i>	3. 8.	<i>Carniuora ira qualis.</i>	6. 20.
<i>Bestiam ex homine facit ira.</i>	6. 9.	<i>Caroli V. conuersio a milite.</i>	1. 15.
<i>Bestys similes facit libido.</i>	3. 6.	<i>Castitas lilio comparata.</i>	3. 7.
		Bb	Casus

INDEX RERVM ET VERBORVM.

<i>Casus quibus visis?</i>	1. 17.	<i>Cloaca occisi martyres.</i>	1. 9. <i>cloaca Felicij</i>
<i>Catena vitiorum.</i>	3. 4.	<i>lam virginem non inquinans.</i>	3. 8.
<i>Catenatus diabolus quis?</i>	4. 3. & 4. 5.	<i>Cannans perijt Domitius.</i>	5. 4.
<i>S. Catharina Senensis peccatoris factorem sensit.</i>	3. 8.	<i>Cogitationes turpes illico excutiendae esse.</i>	5. 11. & 3. 13.
<i>Causa leues grauis ira.</i>	6. 11. & 6. 8. <i>segg.</i>	<i>Colloquij pij desiderium.</i>	5. 7.
<i>Centauro libidinosus similis.</i>	3. 8.	<i>Collum grauis cur operatum?</i>	5. 10.
<i>S. Cerbonij corpus à pluuia honoratum.</i>	3. 9.	<i>Concionatores necesse est esse Vehementes.</i>	6. 7.
<i>Ceruorum cornua cur Andronicus in foro fixerit?</i>	3. 8.	<i>S. Concordia corpus è cloaca extractum.</i>	1. 9.
<i>Chanaan cur, & quomodo maledictus.</i>	5. 11.	<i>Concordia per temperantiam procuranda.</i>	5. 5.
<i>Chares ob Cyrum vulneratum quàm superbust?</i>	1. 10.	<i>Concupiscentia motus quàm seuerè punitus à Victorino.</i>	5. 10.
<i>Charilli vituperata clementia.</i>	6. 6.	<i>Confessarium qui mutent?</i>	2. 5. <i>qui male agat, ibid. & seq. qui nolit agere apud diuites?</i>
<i>Charitas inuidia aduersa.</i>	4. 9. <i>cur ladata ab inuidia.</i>		2. 8.
	4. 5. <i>excludit inuidiam.</i>	<i>Confessarij qui Orco digni?</i>	2. 12.
	4. 12. <i>eius fructus gaudium.</i>	<i>Confessorum inuidia.</i>	4. 9. <i>dolor ob impersistentiam.</i>
	7. 1. <i>qua ei vitia opponantur. ibid.</i>		1. 16.
<i>Childericus cibo perijt.</i>	5. 4.	<i>Confessionis sacramento abutentes</i>	2. 12.
<i>Christi memoria visis contra tentationes.</i>	3. 13. <i>pro hominibus labor.</i>		2. 12.
	1. 14. <i>in concionando feruor.</i>	<i>quam sacrilegè contaminent impura mulieres.</i>	3. 6.
<i>Christiana Virgo uxori legitima ne substitueretur Deus prouidit.</i>	1. 3.	<i>Conscientia quàm acres stimulos habeat.</i>	7. 7. & 2. 5.
<i>Christum inuidia occidit.</i>	4. 9.	<i>Contemptus rerum humanarum inuidiam domat.</i>	4. 13.
<i>Cibi lautiores & paratiores gula instrumentum.</i>	5. 4. <i>Cibus visis etiam intemperanter sumi potest.</i>	<i>Contraria iuxta se quo modo ponant superba.</i>	3. 1.
	5. 10.	<i>Conuersio tempore belli quàm necessaria.</i>	1. 18. <i>Eam qua adiuuens in peccatore.</i>
<i>Cibo se volens occidit Septimius Imp.</i>	5. 4. & alij. <i>ibid.</i>		7. 5. <i>seq. quo modo Deus dirigas.</i>
<i>Cinestas tota ob Vniuersi libidinem perdit.</i>	3. 10.	<i>Conuisum infausum?</i>	2. 7.
<i>Clades ab ira quanta?</i>	6. 14.	<i>Coquorum luxuriosa industria.</i>	5. 4.
<i>Claudius Casar quàm intemperans?</i>	5. 4. <i>ira sua excusator.</i>	<i>Cornibus infames.</i>	3. 8.
	6. 18.	<i>Cornua peccatorum & Aethiouis.</i>	3. 8.
<i>Clementia Dei admirabilis.</i>	1. 13. <i>segg. hostes suos mouentis. ibid.</i>	<i>Corruptio fraterna.</i>	7. 2. & 7. 11.
<i>Cleobuli de inuidia dictum.</i>	4. 12.	<i>Corrigere velle Deum, summa est superbia.</i>	1. 10. <i>segg.</i>
<i>Cleomenis insania in alios & se redundans.</i>	6. 8.	<i>C. Cotta ante diem triumphis mortuus.</i>	1. 5.
<i>Cleopatra sui necatrix.</i>	6. 27.	<i>Crasus ephemerus.</i>	1. 4.
<i>Clericus amator.</i>	3. 2.		<i>Creationis</i>

INDEX RERVM ET VERBORVM.

- Creationis beneficium ingrato exprobratio. 7. 8.
- Creta Venenatis caret. 4. 9. solum phalan-
gii Venenum habet. *ibid.*
- Crenes in angues quo modo vertantur. 6. 21.
- Crudelis mater. 3. 9.
- Crudelitas Andronici erga monentem. 1. 15.
8. Crucis festum celebratum. 5. 8.
- CruX Christi ab Heracleo Imp. quomodo fer-
ri debuerit? 1. 12.
- Cultus diuini promotor Alfonso. 1. 3.
- Cyri vulnus quanto aestimatum? 1. 10.
- D**AEMON adulteram infamat. 3. 8.
- D**AMONIAcus alapa curatus. 3. 3.
- Damnationem aeternam alteri ex odio pro-
curans. 6. 23. ea annuntiat a homini in
hac vita non esse desperandum. 7. 9.
- Dauid oculo deceptus. 3. 2. seq. aspectu mu-
lieris vitam. 3. 12. zelus iustitia. 6. 3.
cum Goliath duellum cur licitum. 6. 26.
- Debiti solutio an excusetur oblivione. 2. 12.
- Dei mira clementia hostes suos monentis.
1. 13. seq.
- Dei & diaboli quam diuersa via? 7. 6.
- Deo se agunt superbi. 1. 10. immo praferunt.
ibid. & seqq.
- Deos qui se homines appellarint? 1. 10.
- Deus pulsans non excludendus. 1. 8.
- Delicias hosti oprauit Aristhenes. 3. 3.
- Demosthenem quid à Thaide absterruerit.
3. 13.
- Desiderium colloquendi cum eremita. 5. 7.
- Desperandum nullo quantumvis magno pec-
catori. 7. 16.
- Desperatio avari. 2. 11.
- Desperans ob ignorantiam rerum spiritua-
lium. 7. 9.
- Desperati qui se ipsos ad gehennam mis-
erunt. 6. 27.
- Diabolus quis catenatus. 4. 3. & 4. 5. Voluit
à Christo adorari. 1. 10. Inuidia auctor &
exemplar. 4. 5. impuros insides. 3. 3. *Eius*
- Via quam Deo aduersat? 7. 6.
- Diabolicam vindictam odium parit. 6. 24.
- Dido seipsam occidit. 6. 27.
- Diogenis patientia. 6. 1. percussit pada-
gogum puero eius peccante. 6. 6.
- Dionysius ex rege ludis moderator. 3. 5.
- Discordia quid sit? 6. 8.
- Dispatus quantum periclitatus ob moni-
tionem. 1. 15.
- Dissidium ortum ex prodigalitate. 1. 5.
- Diuitiarum mala. 2. 14.
- Diuitis miseranda mors. 2. 11.
- Diuitum luxus & miseria. 2. 21.
- Doctrina Alfonso. 1. 3.
- Delere de alterius bono, quo modo sit inui-
dia. 4. 5.
- Dolor inuidientis. 4. 10.
- Dominum se & Deum qui primus vocaris?
1. 10. qui cum securi? *ibid.*
- Domitianus se Deum vocari voluit. 1. 10.
- Domitius in cana perijt. 5. 4.
- Ducum inuidia. 4. 9.
- Duellorum furor & malitia. 6. 26.
- E**BRITAS castitati inimica. 5. 9. cur
procuratur à nonnullis? 5. 4.
- Edaces quis? 5. 4.
- Eduardi regis auaritia & penitentia. 2. 13.
- Educans male paruos pena dignus. 6. 6.
- Educatio mala. 2. 2. parentum culpa. 4. 3.
- Effectus ira. 6. 20.
- Egenis non dare quantum malum? 2. 13. seqq.
- Eliæ zelus. 6. 3.
- Ephemericæ Crateris. 1. 4.
- Epicureos cur pauci deserant? 3. 13.
- Episcoporum tepidorum nauseam habes
Deus. 7. 16.
- Epitaphium feminarum mansuetarum. 2. 28.
- Epulo quanto infelicior fueris Lazaro? 1.
12. eius misera infelicitas. *ibid.*
- Eremita zelus. 1. 16. ei angelus apparens.
ibid. Virtus & auctoritas in monendora-
ge. *ibid.*

INDEX RERVM ET VERBORVM.

<i>Eremitica Vita Maria Aegyptiaca.</i>	5. 9.	<i>Fœcundi cur pauperes?</i>	1. 2.
<i>Eruca libido comparatur.</i>	3. 5.	<i>Fœnerari est occidere.</i> 2. 4. & <i>latrocinari.</i>	
<i>Eua aspectu peccauit.</i>	3. 3.	<i>ibid.</i>	
<i>Euadne sui necatrix.</i>	6. 27.	<i>Fœtor peccati.</i> 3. 5. seq. & 3. 8.	
<i>Eucharistia quanta subinde irreuerentia exhibeatur.</i> 1. 11. <i>esum desiderium in Maria Aegyptiaca.</i>	5. 9.	<i>Forma periculum.</i>	3. 2.
<i>Eumensium descriptio.</i>	6. 21.	<i>Formica imitanda.</i>	7. 18.
<i>S. Euthymius factorem peccati cognoscit.</i>	3. 8.	<i>Fortuna exempla.</i>	1. 5.
<i>Excellentia signum inuidiam patit.</i>	4. 13.	<i>Forum cornibus ceruorum infamatum.</i>	3. 8.
<i>Exclusio Scitil.</i>	5. 9.	<i>Fratres duo valde dissimiles.</i> 7. 2. seqq.	
<i>Excusationes friuola & rariorum.</i>	2. 5.	<i>Fratrum inuidia.</i>	4. 9.
<i>Exempla inuidorum.</i>	4. 9.	<i>Fuga Scitil contra luxuriam.</i>	3. 13.
<i>Exercitum musca lacerant.</i>	1. 5.	<i>Eugere à Deo nemo potest.</i>	3. 9.
<i>Exitia mulierum.</i>	3. 13.	<i>Fulgura metuentes & spernentes.</i>	1. 17.
<i>Ezechia zelus.</i>	6. 6.	<i>Fuluq̄ in filium ira.</i>	6. 3.
F acies castitate pulchra deformis libidine.	3. 10.	<i>Funerum quattuor causa furor.</i>	6. 11.
<i>Faciem suam videns iratus, sanatur.</i>	6. 9.	<i>Furere amantes turpiter.</i>	5. 11.
<i>Familiaritas feminarum lubrica.</i>	3. 2.	<i>Furor Cambysis quam noxius?</i>	6. 21.
<i>Familiarum duarum intestinum odium.</i>	6. 19.	<i>Furor oculos cecans.</i>	6. 9.
<i>Felicula virginis constantia.</i>	3. 8.	<i>Furtorum varia genera.</i>	2. 12.
<i>Femina à viris, non viri à feminis regendi.</i>	3. 13.	G abriele angelus cur lilium gessit? 3. 7.	
<i>Ferdinandus infans cur mortuus?</i>	1. 5.	<i>Galli sacerdotes quales olim.</i>	3. 13.
<i>Feritas quid sit.</i>	6. 8.	<i>Gallus sic à infania verè infans.</i>	6. 3.
<i>Festinata ira perniciofa.</i>	6. 9.	<i>Garrientium in templo impietas.</i>	1. 11.
<i>Festis diebus quinam excessus fiant?</i>	5. 11.	<i>Gaudium inane iudaorum.</i> 3. 4. seq.	
<i>Filia ira qua.</i>	6. 9.	<i>Gaudium charitatis fructus.</i> 7. 1. <i>qua ei viri- ritia sint opposita?</i>	7. 1.
<i>Filius simplex despectus super omnes fratres euectus.</i> 4. 3. seqq.		<i>Gaudendum non est in alterius malis.</i> 4. 10.	
<i>Filij Dei appressio & erga peccatorem exprobratio.</i>	7. 10.	<i>Gaudendum, non dolendum de proximi bonis.</i>	4. 9.
<i>Filij à matre occisi, nuptias ambiente.</i>	3. 9.	<i>Gebenna timenda ob quos?</i> 6. 21. seqq.	
<i>Filiorum nimis amor.</i> 6. 4. seq. <i>filij iuste irati parentes.</i>	6. 3.	<i>Gelonis sepulchrum ex inuidia destructum.</i>	4. 9.
<i>Filius male educatus.</i> 4. 3. <i>parentis exitium.</i>	6. 11.	<i>Gloria mendacis vanitas.</i>	1. 4.
<i>Fingens insaniam verè infans factus.</i>	6. 3.	<i>Gloriatio & vulgi pessima.</i>	1. 7.
<i>Flamma qua cetero extinguitur.</i>	6. 18.	<i>Grassatores nocturni crudeles.</i>	6. 19.
<i>Floris comparata castitas.</i>	3. 7.	<i>Grus collum cur opratum?</i>	5. 10.
		<i>Gula vitium multis noxiu.</i> 5. 11. <i>damna.</i>	
		<i>5. 4 species ibid. tentatio.</i>	5. 9.
		<i>Guitam idoli gladio è veste excindit Valentinianus.</i>	5. 11.
		H æredum spes & obligatio.	2. 12.
		<i>Harthens infans prodigiosa.</i>	6. 8.
		<i>Henricus</i>	

INDEX RERVM ET VERBORVM.

<i>Henricus Hispanus infans nolens fratris manus osculari, exiloluit.</i>	1. 9.	<i>Impenitentes.</i>	5. 10.
<i>Helena Troia exstium.</i>	3. 13.	<i>Impudentia extrema magnitudo.</i>	3. 9.
<i>Helimimia in filios indulgentia.</i>	6. 4.	<i>Impudicitia à qua aula exularit?</i>	3. 8.
<i>Helioabali turpis mors.</i>	3. 10.	<i>Impura Maria Aegyptiaca vita.</i>	5. 8.
<i>Heraclides cibi & potui quàm capax?</i>	5. 4.	<i>Indulgentia Heli in filios quàm grauis?</i>	6. 4.
<i>Heracliti de temperantia iudicium.</i>	5. 5.	<i>& aliorum parentum. seqq.</i>	
<i>Heraclius imp. superbis & festibus non posuit crucem & tra ferre.</i>	1. 12.	<i>Indurata puella quadam.</i>	3. 12.
<i>Hercules se ipsum occidit. 6. 27 eius exitium Desaira.</i>	3. 13.	<i>Infamia ex luxuria orta.</i>	3. 6.
<i>Herodes se ipsum occidit. 6. 27. inuidia in Christum stimulat.</i>	4. 9.	<i>Inglunies quanta hominum?</i>	5. 4.
<i>Herodotus quantũ edere & bibere potuerit?</i>	5. 4.	<i>Ingrato beneficia Dei Patris ac filij expo- brata. 7. 8. seq.</i>	
<i>Hippocratis de obesit iudicium.</i>	5. 4.	<i>Inimicitia quid sit. 6. 8. eius tragicus exi- tus.</i>	6. 19.
<i>Hirco similis libidiniosus, 3. 5. seq. & 3. 8.</i>		<i>Inimico conciliato an credendum?</i>	6. 23.
<i>Homicida qui.</i>	2. 28.	<i>Iniria peccati citò elidenda.</i>	3. 13.
<i>Homicida è fornicatione.</i>	3. 4.	<i>Inistorum Varietas & multitudo.</i>	2. 12.
<i>Honori appetit excessus.</i>	1. 9.	<i>Inordinata ira qua.</i>	6. 9.
<i>Humilitas inuidia inimica.</i>	4. 12.	<i>Insania & ira quàm sint similes. 6. 10. seq.</i>	
<i>Humilitatis & humilium fructus.</i>	1. 12.	<i>Insanire caput fingens insaniam. 6. 3. se ipsum ladere alius.</i>	6. 8.
<i>Humilitatis parci in bello Deus.</i>	1. 7.	<i>Insanus ob gaudium factus quis.</i>	1. 10.
<i>Hangari quantum honorem nomini Mariae habeant?</i>	3. 7.	<i>Insidia rella simulatione amicitia.</i>	6. 23.
<i>Hyperida discipulus.</i>	1. 10.	<i>Intempestiue comedentes.</i>	5. 4.
<i>Hydrops similis auaritia.</i>	2. 14.	<i>Inter amna qualis urbs?</i>	6. 19.
<i>Instantia & vanitas.</i>	1. 16.	<i>Intrare qua non potuerit in templum?</i>	5. 8.
<i>Inflatorum mores.</i>	1. 4.	<i>Inuidi & auari fabula.</i>	4. 1.
<i>Ianua clausa templi & celi quibus.</i>	5. 8.	<i>Inuidia quid sit. 4. 4. eius exempla. ib. & 4. 8. differentia 4. 5. mater doloris 4. 10. coniugio noxia. 4. 9. quid & cui vir- tutis opposita.</i>	7. 1.
<i>Idolis similes obdurati.</i>	1. 15.	<i>Inuidia descriptio. 4. 13. sedes & bique. 4. 9. fructus. 4. 5. remedia 4. 12. seq.</i>	
<i>Iesunium eremitarum quàm strictum? 5. 6. Maria Aegyptiaca. 5. 9. Iesunij impa- rrientes. qui maxime eo indigent.</i>	5. 4.	<i>S. Iohannes Baptista ob conuuiuium interem- tus.</i>	5. 11.
<i>Jeremia ira.</i>	6. 3.	<i>loco irritari quosdam.</i>	6. 15.
<i>Ignoscens mirum exemplum.</i>	4. 11.	<i>Ionas è nauis missus.</i>	3. 9.
<i>Illustrationes quales peccatori & riles. 7. 5.</i>		<i>Ionatha cur iratum Saul?</i>	6. 3.
<i>Imaginatio stulta de absolutione.</i>	2. 7.	<i>Iordanem transit sicco pede Maria Aegy- ptiaca.</i>	5. 11.
<i>Impatientia etiam proborum quales? 6. 28.</i>		<i>Iosepho cur fratres inuiderint?</i>	4. 4.
<i>Imperio exiit superbia.</i>	1. 5.	<i>Iones qui se vocarint?</i>	1. 10.
<i>Impiorum querela contra Deum.</i>	1. 11.	<i>Iouis annus cibo perijt.</i>	5. 4.

INDEX RERVM ET VERBORVM.

<i>Iracundia quo modo differat ab ira.</i>	6. 17.	<i>Loerenses vindicta feroces.</i>	6. 20.
<i>Ira Davidis, Elia, Ieremia, Ezechia.</i>	6. 3.	<i>lo. Lorinus quis, & quantus.</i>	2. 1.
<i>Ira diuersa genera & gradus.</i>	6. 8.	<i>Lucretius amatorio poculo perijt.</i>	5. 11.
<i>6. 7. Venialis & mortalis, ibid. descriptio, comparatio, vis & effectus.</i>	6. 8.	<i>Luciferi superbia.</i>	1. 10.
<i>Species varia. 16. 18. effectus. ibid. Varj motus & effectus. 6. 28. Quid sit, & an semper mala.</i>	6. 1.	<i>Lucretia sui necatrix.</i>	6. 27.
<i>eius utilitas, ibid. seqq. remedium mora. 6. 16. exemplum. 6. 19.</i>		<i>Luculli mors amatorio poculo procurata.</i>	3. 11.
<i>Ira diuina exempla.</i>	6. 3.	<i>Ludonicus Romanus qui fuerit.</i>	4. 2.
<i>Ira qui noluerint aliquid agere.</i>	6. 16.	<i>Luxuria quid sit. 3. 1. cur avaritia iungatur. ib. quantum malum. 5. 4. porco expressa, ibid. eius damna in ciuitatem & alios. 3. 10. modi. 3. 12. ei vacantes qui occisi. 3. 10. remedia. 3. 13. Luxuria in vino.</i>	5. 9.
<i>S. Irenaeus martyr in cloacam missus.</i>	1. 9.	<i>Luxus iniustitia parens.</i>	2. 3.
<i>Iudaei ridiculè decepti de Messia.</i>	3. 4. seq.	<i>Machomet seruus fidelis.</i>	4. 11.
<i>Iudicium temerarij de principibus. 1. 6. seq.</i>		<i>Magdalena cur dicta peccatrix? 3. 6.</i>	
<i>Iuliani Apostata in suos duces ingratitude crudelitasq.</i>	5. 11.	<i>Magistratus punire debet luxum & luxuriosos.</i>	3. 11.
<i>Iusta cuique sua ira videtur.</i>	6. 20.	<i>Mala ira qua? 6. 2. & vnde, ib.</i>	
<i>Iuueves profusi.</i>	2. 14.	<i>Mali morse profunt.</i>	6. 19.
L <i>abor aecidia remedium.</i>	7. 18.	<i>Mali cur boni misti.</i>	7. 4.
<i>Lacrymarum auctor S. Spiritus.</i>	7. 18.	<i>Manichaei omnem iram malè vocarunt.</i>	6. 1.
<i>Laodice maritum adulterum occidit.</i>	3. 12.	<i>Manus osculari nolle punitum.</i>	1. 9.
<i>Lapidei obdurati.</i>	1. 15.	<i>Mardochaei constantia.</i>	1. 9.
<i>Lapsi fortius resurgunt.</i>	5. 3.	<i>Maria Dei mater aduocata Maria Aegyptiaca.</i>	5. 9.
<i>Latrones sunt feneratores.</i>	2. 4.	<i>Maria nomen Hungari honoris ergo non imponunt alijs feminis.</i>	3. 7.
<i>Laurerana adis ablatu lapis, ex pietate, pavam peperit.</i>	2. 12.	<i>Maria crudelis vidua.</i>	3. 9.
<i>Lautiores cibi gula obiectum.</i>	5. 4.	<i>Maria Aegyptiaca vita impura. 5. 8. & penitentia initium 5. 9. seqq.</i>	
<i>Lautitia ciborum cauenda.</i>	5. 4.	<i>Marij felicitas & infelicitas.</i>	1. 5.
<i>Lazarus humilis quanto feliciores fuerit superbo epulone. 1. 12. cur non saturatus. 5. 5. eius felix miseria.</i>	1. 12.	<i>Marsya superbia contra Apollinem.</i>	1. 10.
<i>Legislatores varj.</i>	1. 3.	<i>Mater crudelis.</i>	3. 9.
<i>Leo spulchrè Maria Aegyptiaca fodit.</i>	5. 13.	<i>Matrimonium calumnia dissipatum.</i>	4. 9.
<i>Leonis affecla ad singulas rheumatis guttas paranti occidere crudelitas.</i>	2. 0.	<i>S. Maximianus nauem fractam sustinet.</i>	3. 10.
<i>Lex de non statim puniendo.</i>	6. 16.	<i>Maximini Imp. superbia.</i>	1. 9.
<i>Liberorum mala educatio.</i>	2. 2.	<i>Medicus à sanatis pro Deo haberi soluit.</i>	1. 10.
<i>Libido faciem mutat. 3. 10. eius mala. 3. 9.</i>		<i>Medicorum inuidia. 4. 9. ijs similes confessarij.</i>	2. 6.
<i>Libidinosus hircus similis. 3. 5. seq. & 3. 8. in quibus bestijs sint similes?</i>	3. 6.	<i>Mel Ionarba & alijs noxium. 3. 2. mellis gustus intemperatum.</i>	5. 10.
<i>Lilium cur Angelo Gabrieli appingatur. 3. 7. castitati comparatur. ibid.</i>			6. Mellontis

INDEX RERVM ET VERBORVM.

- S. Mellonia Imperatori impuro factorem exprobrat.* 3. 8.
Memoria Christi Scilicet contra tentationes. 3. 13.
Mendacorum insidia. 4. 9.
Menecrates se Iouem Vocari voluit. 1. 10.
Mensa feruens, non conscientia. 2. 7.
Meretrix quam ignominiose Virgo Vocetur. 3. 6. eius insidia. 3. 2.
Messias Iudaorum puella factus, 3. 5.
Metallorum fossoribus similes auari. 2. 14.
Metamorphosis impurorum. 3. 10.
Miles sanctus Petrus Martini. 1. 13.
Et 1. 15. impius ibid. pyssimus. 1. 13.
Militia Vita hominis. 5. 2.
Misericordia Dei immensa. 1. 17. seq. 1. 13. seqq.
Miserum est inuidere. 4. 4.
Monitio diuina. 1. 13. seqq. eius impatientes. 1. 15. Et 7. 4.
Morbi peccatoribus Vriles. 7. 6. seq.
Morbo graui punita calumniatrix. 4. 9.
Mors pessima impurorum. 3. 6. miseranda diuina. 2. 11. hereditibus grata ex intemperantia. 5. 4. mors malorum resp. Scilicet. 6. 19.
Mortalem iram mortali esse debere. 6. 20.
Mortui in actu peccati turpis. 3. 10.
Motus ira qualis? 6. 5.
Moyse supra ira in aliquot exemplis. 6. 3.
Mulier se ipsa occidentes. 6. 27.
Mulierum exilia quarum. 3. 13.
Multitudo luxuriosorum. 3. 11. seqq.
Mundum in quo corrigere Vellent impij? 1. 11.
Munera castitati insidians. 3. 2.
Munificentia mira Alfonsi. 1. 3.
Musca pulchritudinis quid? 3. 1. Musca exercitum occidentes. 1. 5. insidijs similes. 4. 10.
Mutius inuidus. 4. 13.
N *Abuchodonosor conuersus.* 7. 16.
Naufragij metu conuersus auarus. 2. 13.
Nauis a cursu impedita. 3. 9. demonibus ple-
na nauis trahit. 2. 11. fracta non mersa ob
S. Maximianum. 3. 10. *Nauem oneratam*
trahit S. Siluanus. 3. 9.
Nauseam tepidorum quantam habeat Demus? 7. 1.
Nubere quam Vrili praeferat. 1. 3.
O *Eduratum ceruicis.* 1. 15. penna. 1. 16.
Obesos mortis obnoxios. 5. 4. propala-
stra ali. 5. 5.
Oblitio an debitum excuset? 2. 12.
Obsidio Vrili per muscas impedita. 1. 5.
Occidentes se ipsos insani. 6. 8.
Occidere est facerari. 2. 4.
Occidere corpus Et animam qui possunt? 6.
2). qui soleant? 6. 25. seqq.
Occisi in ipsa libidine. 3. 10.
Oculus a furore conturbatus, qui. 6. 9. oculo-
rum sibi erui rogat inuidus. 4. 1. oculo-
rum licentia quantum obsit. 3. 2. seqq. oculos
quia maxime perspicuos faciat. 4. 13. eos
parentibus Et fratribus eruit inuidia.
4. 6.
Officium confessarium. 2. 8.
Olerum esus intemperatum. 5. 10.
Onus quantum peccati? 3. 9.
Opera Dei irreprehensibilia. 1. 10. Et seqq.
Opificum inuidia. 4. 9.
Orans a terra leuatur Maria Aegyptiaca.
5. 7.
Oratio fratris pro fratre conuertendo. 7. 5.
Ordinata ira qualis? 6. 9.
Orestis insana ira. 6. 8.
Ormuziana Vrili descriptio. 4. 2.
Oromedontis iugum. 1. 10.
Osculandos pedes praebere Imperatori Vrili
versum. 1. 9. osculari manum nollens exi-
lio punitus. ibid.
Ostrea aperta capiuntur. 5. 2.
Orthoni Imp. penitentia. 5. 10.
Orosus quid agat? 3. 2. demoni expositus. 7.
17. eorum descriptio. 7. 2. seqq.
P *adagogum locopueri cedens Diogenes.* 6. 6.
Pandora exitium mundi. 3. 13.
Paradisus gulis clausus. 5. 11.
Paralytico

INDEX RERVM ET VERBORVM.

<i>Paralytico qui similes.</i>	7. 18.	<i>Pigrorum descriptio.</i> 7. 3. <i>seqq.</i>	7. 3.
<i>Parascenes dies luxuria Violatus quo duxerit?</i>	3. 12.	<i>Pinguescere nonnullos cur sinat Deus?</i>	5. 5.
<i>Parentes filijs iusto irati. 6. 3. seqq. non irati quam grauitur peccent?</i>	6. 6.	<i>Plaga causa occultata.</i>	6. 15.
<i>Pares paribus cur inuideant?</i>	4. 4.	<i>Plato iratus noluit percutere.</i>	6. 10.
<i>Parsimonia cibi mira.</i>	5. 9.	<i>Plumbi pondus peccato simile.</i>	3. 9.
<i>Partita quid sint & unde.</i>	1. 3.	<i>Plutus cur caecus fingatur?</i>	2. 4.
<i>Partus ridiculus ludae.</i>	3. 5.	<i>Pluuia S. Carbonij corpus honorans.</i>	3. 9.
<i>Partus cur vocetur & sura.</i>	2. 4.	<i>Pana Dei in superbum Alfonso.</i>	1. 5.
<i>Paruulum cur dicatur occidere inuidia?</i>	4. 4.	<i>Poenitentia quando & quomodo agenda? 3. 13. quam nobis necessaria 5. 10. & quantaliam olim, per varia exempla. ibid. Vi sacramenti efficacior. 5. 10. impedimentum est arrogantia. 1. 16. tempus non negligendum.</i>	7. 17.
<i>Pater caelestis ingrato beneficia exprobrans</i>	7. 8.	<i>Poenitentium irrisores miseri.</i>	5. 11.
<i>Pater filium in ira occidens.</i>	6. 11.	<i>Polycratis fortuna</i>	1. 5.
<i>Patientia Dei in peccatoribus sustinendis, monendis, Vocandis 1. 13. seqq.</i>		<i>Polyphemus quam edax?</i>	5. 4.
<i>Patientia Diogenis.</i>	6. 1.	<i>Pompeius fortuna exemplum.</i>	1. 5.
<i>Pauperibus quantas largitiones fecerit Alfonso. 1. 3. succurrendum.</i>	2. 4.	<i>Pondera diuersa, iniusta.</i>	2. 12.
<i>Panperum superbia odiosa.</i>	1. 7.	<i>Pondus peccati. 3. 9. seqq.</i>	
<i>Peccata impudens defensio. 3. 4. pondus. 3. 9. seqq.</i>		<i>Pontius Pilatus se ipsum occidit.</i>	6. 27.
<i>Peccatorem quomodo conuertat Deus? 7. 16.</i>		<i>Porcus hieroglyphicum luxus.</i>	5. 4.
<i>Peccatores magni minus poenitentia Volunt agere, quam sanctissimi quique.</i>	5. 4.	<i>Pradicare sua quis soleant?</i>	1. 4.
<i>Peccatrix cur dicta Magdalena?</i>	3. 6.	<i>Pregnans facta fornicatrix, quam anxiam 3. 4.</i>	
<i>Pedes osculandos praeberere imperatori superbium.</i>	1. 9.	<i>Prasentia Dei peccare verat.</i>	3. 6.
<i>Pensio translata seditionis causa.</i>	1. 5.	<i>Prandia bona cœnas faciunt malas.</i>	5. 9.
<i>Pentheus furore geminata videns.</i>	6. 9.	<i>Principes timendos esse 6. 6. non temere iudicandos. 1. 6. seqq. eorum vitia. 1. 6.</i>	
<i>Perdicca belli gloria inuidiosa.</i>	4. 9.	<i>Prodigus filius a fratre quam diuersus? 7. 3.</i>	
<i>Peregrinationes bona & mala.</i>	5. 8.	<i>Propheta falsi quis.</i>	2. 6.
<i>Persidia mirum exemplum.</i>	4. 11.	<i>Prostituta qua sint. 3. 2. & prostitutarum solitas. ibid.</i>	
<i>Pertinacia peccatoris.</i>	1. 16.	<i>Pudicitia ubi rusticitas purata? 3. 8. eam amissa quanta amittantur? 3. 4. eius su.</i>	3. 6.
<i>Petrus Martini quam pius miles?</i>	1. 13.	<i>Pudor honestus & noxius.</i>	3. 6.
<i>Petra cur, & qui paruuli allidendi?</i>	3. 13.	<i>Puniendos luxuriosos.</i>	3. 11.
<i>Phagon quam edax.</i>	5. 4.	<i>Pusilli animi est inuidere.</i>	4. 13.
<i>Phaon turpissime mortuus.</i>	3. 10.	<i>Pyramus sus occisor ex amore.</i>	6. 27.
<i>Phalangij Venenum solum in Creta.</i>	4. 9.	<i>Pythagora de luxu dictum.</i>	3. 10.
<i>Philargyria quid.</i>	2. 3.		
<i>Phinees zelus. 3. 10. iusta ira.</i>	6. 3.		

Quo

INDEX RERVM ET VERBORVM.

Q uadragesima ofores delicati.	5. 4.	Sepulchrum Gelonis ex inuidia destructum.	
Querela impiorum.	1. 11.	4. 9.	
R aptus auarus, & auari fautor à da-		Sesac Rex à Deo in penam missus.	1. 7.
mons.	2. 7.	Sera penitentiã nunquam est, si vera.	1. 8.
Regum infortunia.	1. 5.	Serui fideles.	4. 11.
Religiosi speculum Zosimas. 5. 2. superbia.		Seruitus vino inducta.	5. 11.
5. 3.		Sichimista ob vniuersam libidinem perueniens.	3. 10.
Remedia luxuria.	3. 13.	Silendum in ira.	6. 16.
Remora pasci quam vim habeat?	3. 9.	Silentes ob dolorem.	7. 11.
Restitutio à rege Eduardo qualis facta.	2.	S. Siluanus nauim oneratam trahit.	3. 9.
13. Restitutionis qua causat.	2. 5.	Simulator amicitia insidiosus.	6. 22. seq.
Rheumatis gutta è naso stillantes toridum		Sobrios debere sacris interesse.	5. 11.
homicida cui pepererint.	6. 20.	Socrates ira qualis moderator.	6. 16. rem-
Rixa è vino orta.	5. 5.	perantia voluptates quemodo pradicarit.	5. 11.
Robora humiliatum ab hoste liberatus.	1. 7.	Sodales B. V. quàm castos esse oportet?	3. 7.
Rodericus Sanctus qui fuerit.	1. 1.	Sodoma noua est nunc mundus.	3. 12.
Rodoaldus Rex quàm iurpiter mortuus.		Soldani Ormuziani felicitas & infelici-	
3. 10.		tas. 4. 3. seqq.	
S auitia quid sit?	6. 8.	Solis fratrem se vocauit Sapor.	1. 10.
Salici simili tepidum	7. 17.	S. Sophronius quis fuerit.	5. 1.
Salmonis superbia.	1. 10.	Speculum exemplorum non contemnendum.	
Salomonis exitum à mulieribus.	3. 13.	7. 2.	
Sanguis ad Deum clamans.	4. 7.	Speculum ira remedium.	6. 9.
Santus infans Hispanus cur casus. 1. 5. suum		Spem non deponendam.	7. 17.
patrem regno excludit. ibid.		Spensippi mors in adulterio.	3. 6.
Sapor quàm superbis esculis & sus?	1. 10.	Spiritualis homo quis?	7. 18.
Satisfactoria opera qua & qualis esse de-		S. Spiritus benigna adhortatio. 7. 15. & con-	
beant.	5. 10.	solatio. 7. 16. feruor.	7. 18.
Saul filio suo iratus. 6. 3. Dauidi cur inui-		Spurium patienter toleratum.	6. 1.
derit. 4. 4. inuidia. 4. 9. ira quam		Steriles quidam diuites curi	1. 2.
grauis. 6. 15. sui occisor. 4. 10. & 6. 27.		Stoici iram tollendam bene docuerunt.	6. 2.
Scandalum quantum malum.	6. 25.	Studiosi impuri mors & epitaphium.	3. 10.
Scelesti qui sint.	2. 12.	Studiosorum bonorum & malorum vita. 7. 2.	
Scientia qua maximè inflat.	1. 10.	seqq.	
Scorpio irati exemplum.	6. 27.	Stulti citò irascuntur.	6. 18.
Semeias cur bellum pradiexit.	1. 7.	Sues ex hominibus quid faciant?	5. 50.
Senes magis tentantur auaritia, quàm iu-		Sulphure cur puniti Sodomita.	3. 6.
uenes.	2. 14.	Superbia imperio exedit. 1. 5. quomodo	
Septimius Seuerus Imp. cibo se occidit.	5. 4.	inicitum omni peccati. 1. 9. eius natura	
Sepulchrum à loone factum.	5. 11.	66	ibid.

INDEX RERVM ET VERBORVM.

<i>ibid. inuidia mater.</i>	4. 12. etiam sanctis	<i>Triumphus C. Costa morse impeditus.</i>	1. 5.
<i>insidiatur.</i>	5. 2. seq. <i>Superbia Alfonsi</i>	<i>Tyranni artes & modi.</i>	4. 11. tyrannorum
<i>unde originem habeat.</i>	1. 4. quancos gra-	<i>casu miseri.</i>	1. 5.
<i>am acquisierit. ibid. Superbia horrenda</i>	<i>Alfonsi.</i>	V <i>Ala quale Augusto dixerit Athenodo-</i>	6. 16.
<i>Alfonsi.</i>	1. 10. <i>Antichristi.</i>	<i>rum,</i>	
<i>Antichristi.</i>	1. 11. <i>indocto-</i>	<i>Valentinianus Imp. aspergi se aqua idoli</i>	
<i>rum. ibid. eius maiesta & damna.</i>	1. 12.	<i>quam agre tulerit.</i>	5. 11. <i>intemperantia</i>
<i>& 1. 16.</i>		<i>mortuum.</i>	5. 4.
<i>Superbis quantum resistat Deus.</i>	1. 11. &	<i>Vana gloria & stultas.</i>	1. 4.
1. 5.		<i>Vanitas diabolo ansam prabet.</i>	5. 2.
<i>Superbus inuidus cur?</i>	4. 4.	<i>Vas durum palcis impletum & mollius fie-</i>	
<i>Superiores an & cur inuideant inferiori-</i>		<i>ret.</i>	2. 7.
<i>bis.</i>	4. 4.	<i>Venenum filijs porrectum cur.</i>	3. 9.
T <i>Antalo similis auarus.</i>	2. 14.	<i>Veneri templa Dei qui consecrentur.</i>	1. 11. <i>eius</i>
<i>Tarquini exilium.</i>	1. 5.	<i>imaginem intusa à damone obsessa.</i>	3. 3.
<i>Temperantia laus, & virtus, & stultas.</i>	5. 11.	<i>Verecundia frantum libidinis, quid sit.</i>	3. 6.
<i>Tempestas diuinitus immissa.</i>	1. 17.	<i>& alia noxia, ibid. custos castitatis.</i>	3.
<i>Templorum impium abusus.</i>	1. 11. seq.	4. <i>amisa.</i>	3. 9.
<i>Tempus edendi seruandum.</i>	5. 4.	<i>Vesperilionibus similes suspensi.</i>	6. 20.
<i>Temulentos occidere quàm dirum?</i>	6. 26.	<i>Vestes mulierum & rerum abscondentes.</i>	3. 6.
<i>Tentatio carnis quo modo vincenda.</i>	3. 7. <i>gu-</i>	<i>Vestis particulam aqua idoli aspersam ab-</i>	
<i>la & libidinis in solitudine.</i>	5. 9.	<i>scidit Valentinianus.</i>	5. 11.
<i>Tepidorum nauisam quantum habeat Deus.</i>	7. 1.	<i>Via Dei & diaboli quàm diuersa.</i>	7. 6.
		<i>Vicina periculosa vitanda.</i>	3. 2.
<i>Themistocles Hieronem spectaculo excludit</i>		<i>Viciorum inuidia.</i>	4. 9.
<i>nihil meritum.</i>	7. 18.	<i>Victorini seuera penitentia.</i>	5. 10.
<i>Theodosij Imp. ira ingens è leui causa.</i>	6. 15.	<i>Vidua à damone infamata.</i>	3. 8. <i>in filios</i>
<i>crudelitas & penitentia.</i>	5. 10. <i>lex da-</i>	<i>crudelis.</i>	3. 9.
<i>non statim puniendo.</i>	6. 16.	<i>Vindicta Loerensium quàm crudelis.</i>	6. 20.
<i>Thessalonicensis cadis leuis causa.</i>	6. 15.	<i>diabolica qua, 6. 24. iniusta ob res pias.</i>	1. 9.
<i>Thisbe se ipsam cur occiderit.</i>	6. 27.	<i>Vinum quid noceat.</i>	5. 5. <i>vixas parit. ibid.</i>
<i>Tiberij impuri imp. factor.</i>	3. 8.	<i>Luxuria causa, feminis Romanis probi-</i>	
<i>Tigillini mors inter impura.</i>	3. 6.	<i>bitum.</i>	5. 9. <i>in Vappam.</i>
<i>Timendi qui?</i>	6. 21.	1. 4. <i>Vini & sui li-</i>	
<i>Timor populo necessarius.</i>	6. 6.	<i>citum & temperatum.</i>	5. 10. <i>Vino seru-</i>
<i>Timorem Domini semper habendum.</i>	7. 17.	<i>tus inducta.</i>	5. 11. <i>Vino perijt Andebun-</i>
<i>Tonitrua imitatum Salmonem.</i>	1. 10.	<i>tus rex.</i>	5. 4.
<i>Torquati cur diuites.</i>	2. 14.	<i>Violantia Alfonsi & xor sterilis & fecunda.</i>	1. 3.
<i>Tragicum odij facinus.</i>	6. 19.		
<i>Triginta dies dati occidendi.</i>	6. 16.	<i>Vipera similis iracundia.</i>	4. 10.
<i>SS. Trinitatis agnitio, monitio, cultus.</i>	7. 16.	<i>Virginum castitas clarior euadit, oppositè</i>	
<i>Tristitia spiritalis mala.</i>	7. 18.	<i>& sic</i>	

INDEX RERVM ET VERBORVM.

<i>Vitiij deformitate.</i> 3. 1. earum nomina non decens meretrices. 3. 7. an sit tanta paucitas. 3. 11. seq.	<i>Vua acino perijt Anacreon.</i> 5. 4.
<i>Virgo ludasca Messia falsi mater.</i> 3. 5.	<i>Vulnera Christi non sordidam, sed misericordiam spirantia.</i> 6. 20.
<i>Viri diuitiarum qui.</i> 2. 14. feminas regere, non ab illis regi debent. 3. 13. qui se ipsos occiderint. 6. 27.	<i>Vultures similes inuidi.</i> 4. 10.
<i>Vita religiosa.</i> 5. 1. & 5. 3. <i>Spiritualis à spiritu sancto.</i> 7. 18. <i>Vita emendatio.</i> 5. 10.	<i>Vultus Cyri quante factus.</i> 1. 10.
<i>Viti a principum.</i> 1. 6.	<i>Vultus mutatio ob iram.</i> 6. 12.
<i>Vitiorum ordo an dignitatem denotet.</i> 7. 1.	<i>Vxor ob sterilitatem non dimittenda.</i> 1. 2.
<i>Vitiorum catena.</i> 3. 4.	<i>Wandalia cur cladibus affecta.</i> 1. 5.
<i>Vltio qua Deo relinquenda.</i> 6. 2.	<i>Xerxi interitum.</i> 2. 5.
<i>Vocatio Dei quoruplex, & quam benigna.</i> 1. 13. seqq. <i>Vocatio hominum duplex.</i> 1. 16.	Z <i>Achai imitator quis?</i> 2. 13.
<i>Vomentes per intemperantiam.</i> 5. 4.	<i>Ebedai filijs cur indignati reliqui discipuli.</i> 4. 9.
<i>Voracis pueri pedagogum castigat docentes.</i> 6. 6.	<i>Zelotes Deum quantum sibi?</i> 3. 12.
<i>Vsura omni loco prohibita.</i> 2. 4. cur parsus vocetur. <i>ibid.</i> <i>Vsura male excusata.</i> 2. 5.	<i>Zelus Phinees.</i> 3. 10. <i>Davidis, Elia, Ieremia, Ezechia.</i> 6. 3. <i>eremita.</i> 1. 16. <i>banus quis sit.</i> 4. 5. <i>est inter carnales.</i> 4. 9.
<i>Varia genera.</i> 2. 12.	<i>Zeli ira.</i> 6. 9.
<i>Vsurarij fraus & inhumanitas.</i> 2. 4.	<i>Zopyrus quam praclarus dux?</i> 1. 6.
	<i>Zosimas quis & quantum?</i> 5. 2. seqq.

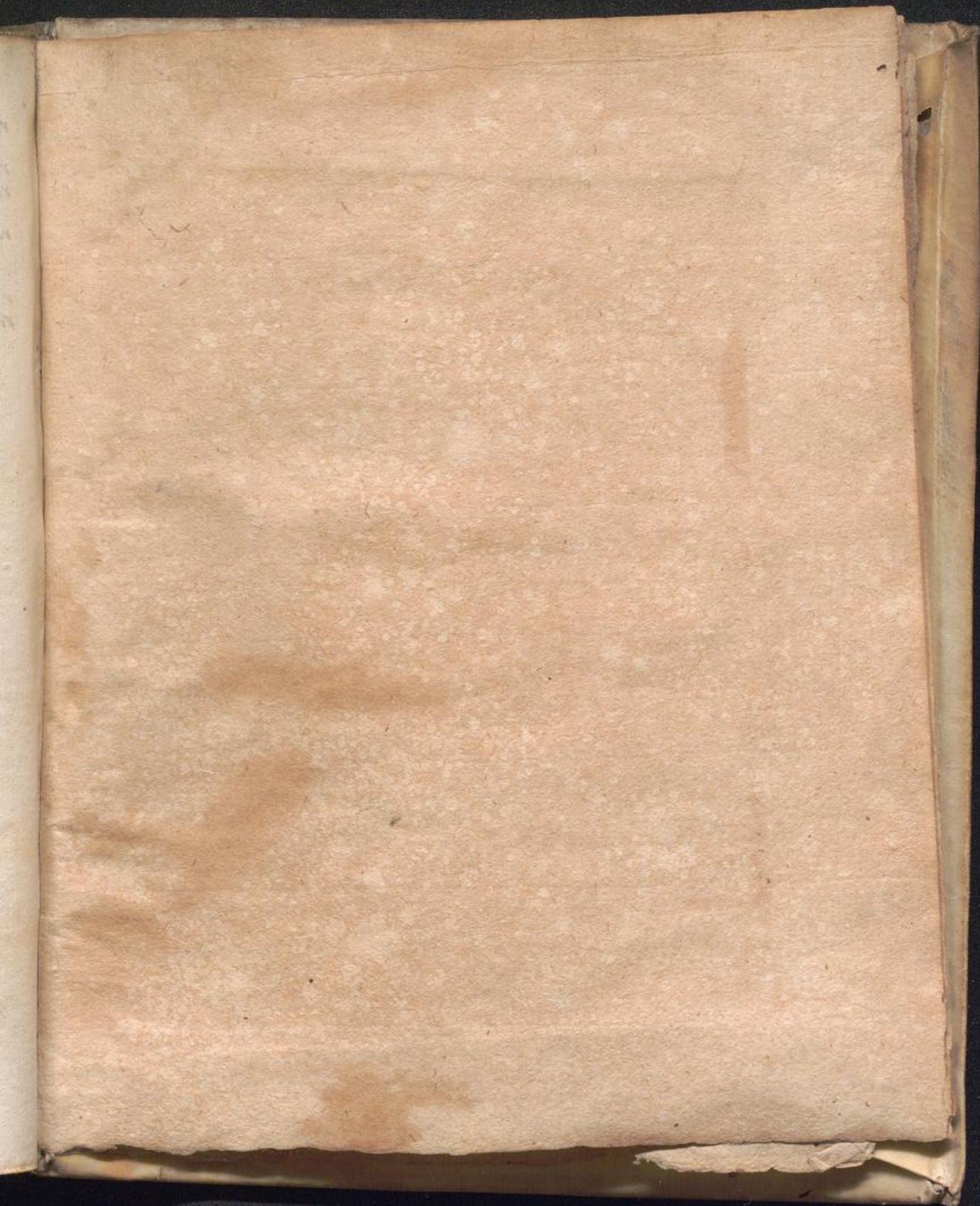
F I N I S.

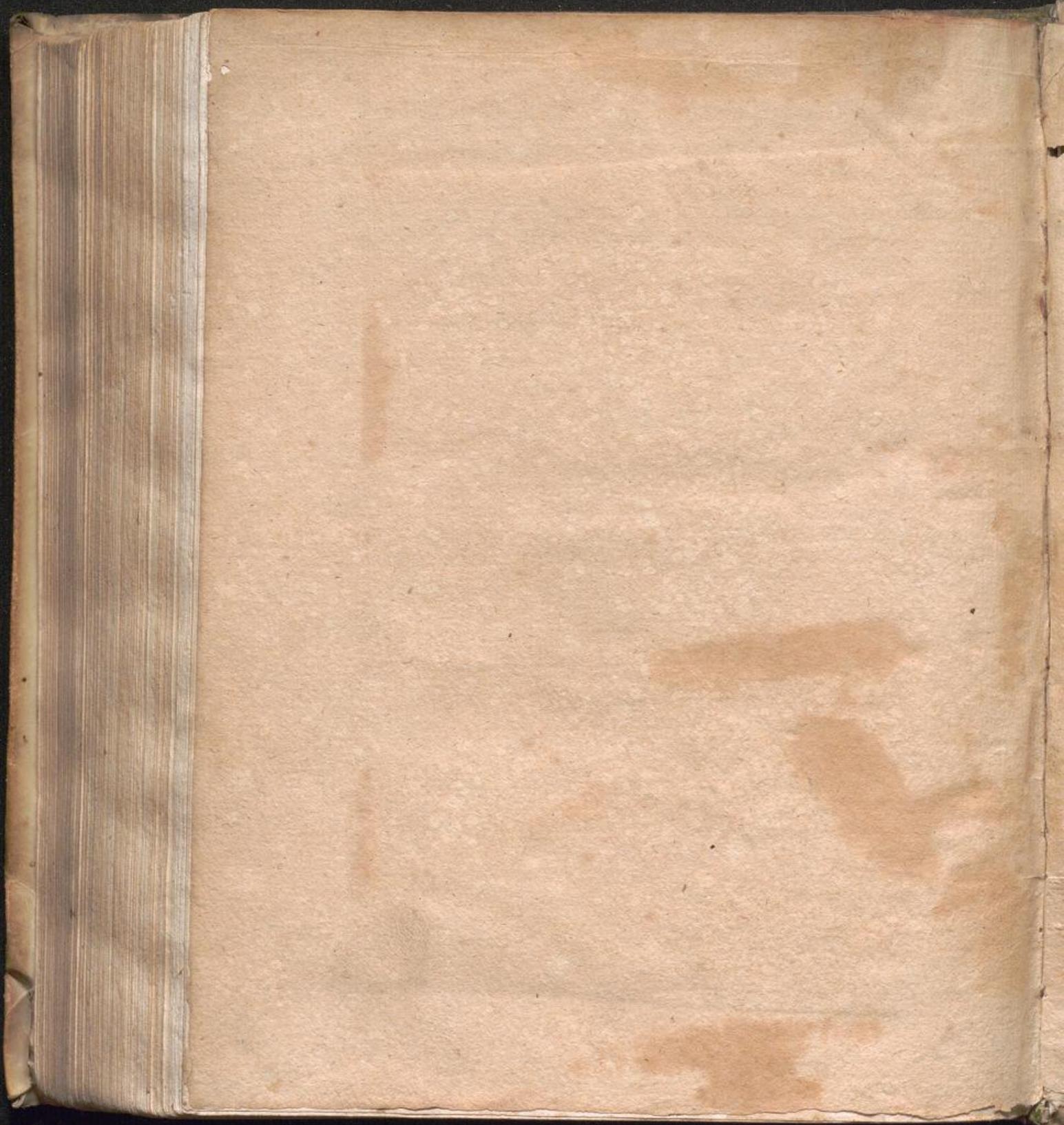

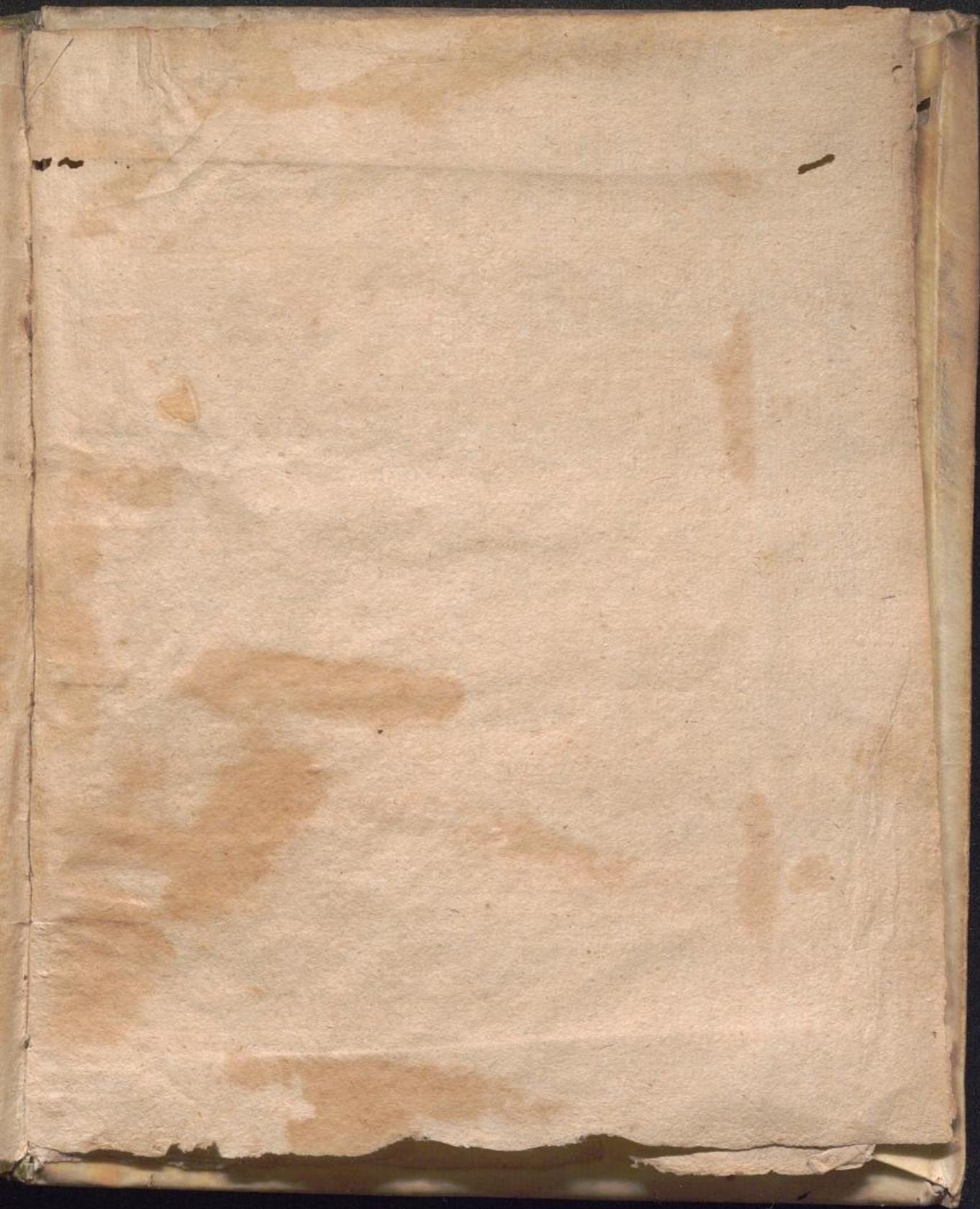
Faint, illegible text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

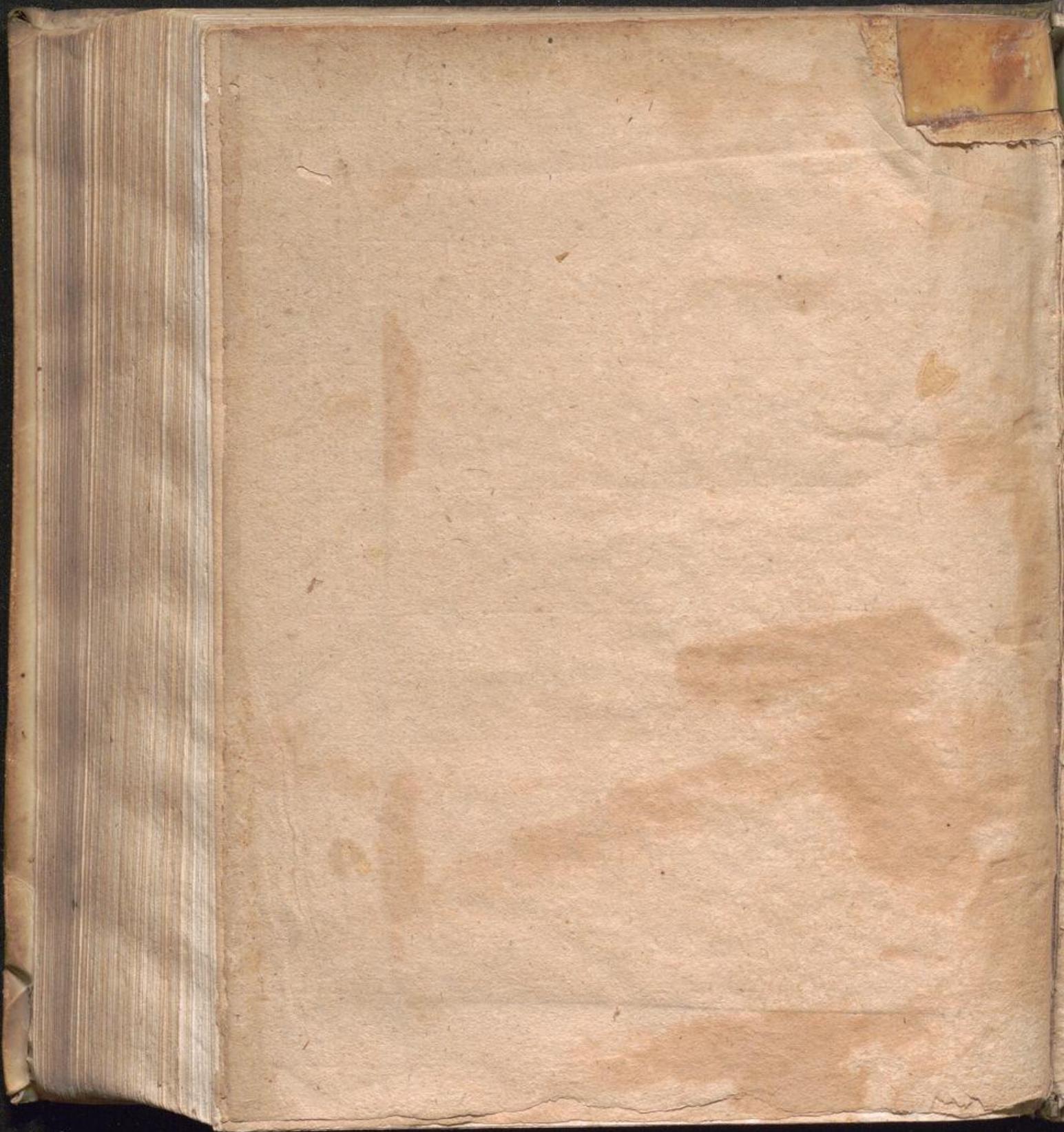
F I N I S

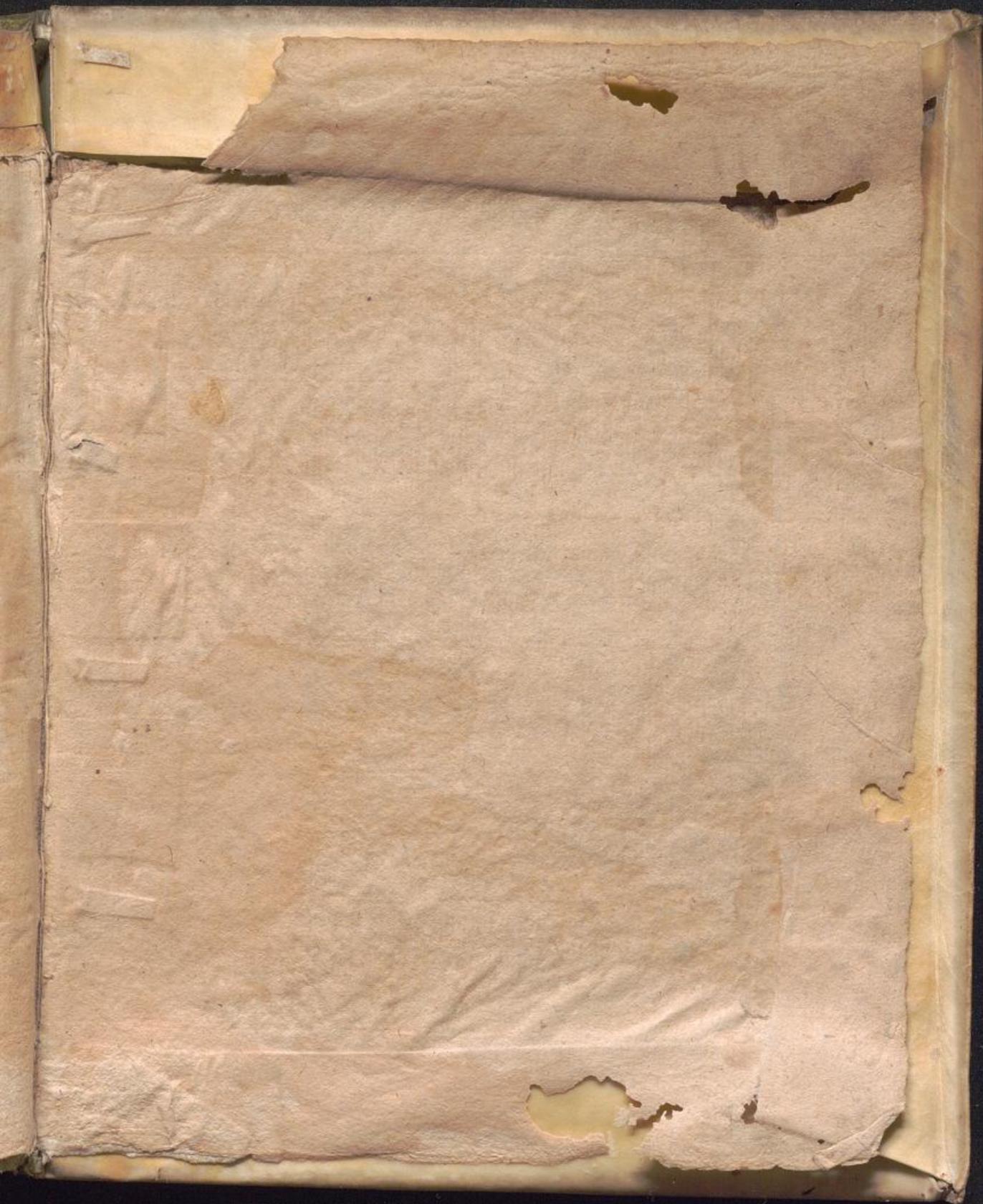

Stengelius

Th
2818